

T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Çeviribilim Anabilim Dalı
Çeviri Bilim Dalı

Doktora Tezi

Konferans Çevirmenliğinde Normlar Işığında
Tarafsızlık Kavramı

Esra Özkaya
2502090053

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Alev Bulut

İstanbul, 2015

DOKTORA

TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : Esra ÖZKAYA Numarası : 2502090053

Anabilim/Bilim Dalı : Çeviribilim Anabilim Dalı Danışman Öğretim Üyesi : Prof. Dr. Alev BULUT

Tez Savunma Tarihi : 27.02.2015 Tez Savunma Saati : 10.00

Tez Başlığı : “Konferans Çevirmenliğinde Normlar Işığında Tarafsızlık Kavramı”

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 50. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Prof. Dr. Alev BULUT		Kabul
2- Prof. Dr. Emel ERGUN		Kabul
3- Prof. Dr. Ebru DİRİKER		Kabul
4- Prof. Dr. Mine YAZICI		Kabul
5- Doç. Dr. Betül PARLAK		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Doç. Dr. Aymil DOĞAN		
2- Doç. Dr. Ayşe F. ECE		

Konferans Çevirmenliğinde Normlar Işığında Tarafsızlık Kavramı

Esra Özkaya

ÖZ

Çeviribilimci Gideon Toury'nin çeviribilimde norm kavramını ortaya atmasının ardından sözlü çeviri alanı da bundan etkilenmiş ve çeşitli araştırmacılar normları sözlü çeviri alanına uygulamaya çalışmıştır. Bu uygulamalar sözlü çeviri araştırmalarında çevirmenin bir birey ve eyleyen olarak merkeze yerleştirildiği daha sosyolojik bir yaklaşımla paralel olarak gözlemlenmiştir. Miriam Shlesinger ve Brian Harris gibi sözlü çeviri araştırmacılarını Franz Pöchhacker, Daniel Gile, Anna Scholdjager, Cecilia Wadensjo, Ebru Diriker, Claudia Angelleli izlemiş ve sözlü çeviride (konferans çevirmenliği ve toplum çevirmenliği) normları ele alarak sözlü çeviriyi 'konumlandırılmış bir etkinlik' olarak incelemişlerdir.

Bu doktora tezi, sözlü çeviride en temel normlardan biri olarak kabul gören tarafsızlık ilkesini ele almaktadır. Brian Harris'in de dile getirdiği gibi bu norm gerek literatürde gerekse piyasada o kadar kanıksanmıştır ki tartışmaya dahi gerek duyulmadığı algısı yerleşmiş gibi görünmektedir. Ancak Harris, bir kere dahi olsa bu tartışmanın yapılması gerektiğini öne sürer. Bu çalışma Türkiye'de konferans çevirmenliği alanında tarafsızlık ilkesinin normlar açısından hangi noktada durduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Yöntemsel olarak üçlü bir veri bütüncesinden faydalanan bu çalışmada öncelikle dünyada ve Türkiye'de belli başlı sözlü çeviri derneklerinin tarafsızlığa ilişkin söylemleri incelenmiştir. İkinci aşamada ise profesyonel konferans çevirmenlerine 13 soruluk açık uçlu bir anket uygulanmış ve yanıtları tarafsızlığa ilişkin algılarını ortaya biçimde derinlemesine çözümlenmiştir. Veri bütüncesinin son ayağını oluşturan kısımda ise profesyonel konferans çevirmenlerinden gerçek bir konuşma metnini B dillerine eşzamanlı olarak

Çevirip kaydetmeleri istenmiş ve bu kayıtlar değerlendirilmiştir. Genel değerlendirme kısmında ise kuram ve uygulama açısından örtüşen/ birbirinden ayrılan noktalar tespit edilmiş ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: konferans çevirmenliği, sözlü eviri, sözlü eviri araştırmaları, normlar, tarafsızlık, konumlandırılmış etkinlik

Impartiality in Conference Interpreting in the Light of Interpreting Norms

Esra Özkaya

ABSTRACT

Following the introduction of translation norms by translation scholar Gideon Toury, the interpreting studies (IS) has been shaped by the norms hence the effort of a number of researchers to apply translational norms into the interpreting field. These efforts were in line with the emergence of a rather sociological approach that places the interpreter as an individual and agent in a central role in interpreting studies. Interpreting scholars such as Miriam Shlesinger and Brian Harris were followed by major researchers such as Franz Pöchhacker, Daniel Gile, Anna Scholdjager, Cecilia Wadensjö, Ebru Diriker, Claudia Angelleli who examined interpreting as ‘ a situated act’ in the light of norms in (conference and community) interpreting.

This PhD thesis studies the norm of impartiality, accepted as one of the most fundamental interpreting norms. As Brian Harris once put it, this norm has been accepted and internalized to such an extent both in the literature and in the marketplace that there is an almost established perception that impartiality norm does not even need to be further discussed. However Harris states that this norm should be the subject of a thorough discussion at least once.

This study aims to reveal the position of impartiality principle with respect to interpreting norms in Turkish conference interpreting setting. The methodology is comprised of a data triangulation the first part of which examines the professional organizational discourse of interpreting associations both in the world and in Turkey. The next part is comprised of an in-depth analysis of responses by professional conference interpreters who had been sent a 13- question, open ended questionnaire with the aim of revealing their individual impressions and perceptions of impartiality. The last part of the data corpus includes the interpreting recordings of

professional conference interpreters who were asked to interpret an authentic speech into their B languages. In the final chapter of the thesis the overlapping/diverting aspects between the theory and practice have been evaluated, accompanied by general suggestions and concluding remarks.

Keywords: conference interpreting, interpreting, interpreting studies, norms, impartiality, situated act

ÖNSÖZ

Sözlü çeviri ve onun bir parçası olarak konferans çevirmenliği, çeviri alanı içerisinde göreceli olarak daha ‘göz önünde’ olan bir alt alan olarak bilinse de bu alanda daha çok bilimsel araştırma ve çalışmaya gereksinim duyulduğu bir gerçektir.

Bu doktora tezi, sözlü çeviri alanında, çoğu kişi için belki sorgulanması bile gereksiz bulunan tarafsızlık normunun ne ölçüde bir norm niteliği taşıdığını, hangi durum ve bağlamlarda bu normdan birtakım sapmaların yaşandığını ve çevirmenlerin bu konudaki kendi algıları ile uygulama arasındaki ilişkinin ne olduğunu ortaya koyarak bir katkıda bulunmayı amaçlamıştır.

2009’da başlayan bu doktora sürecinde bana ve çalışmalarına katkıda bulunan ve yetmeyeceğini bilsem de teşekkürü borç bildiğim pek çok isim var. Öncelikle, bana lisans öğrenciliği zamanlarımdan beri hep güvenen, beni hep destekleyen, yolumu aydınlatan, kendimi hem entelektüel hem de insani olarak geliştirmemi sağlayan tez danışmanım Prof. Dr. Alev Bulut’a teşekkürü bir borç bilirim; kendisi olmasaydı bu tez ortaya çıkamazdı.

Sözlü çeviri konusunda çalışmamı destekleyen, yorumları ve sorularıyla görmediğim noktalara dikkat çeken sevgili hocam Prof. Dr. Emel Ergun’a gönülden teşekkür ederim.

Yaptığı çalışmalarla bu alanın en önemli temellerinden birini atan, tez sürecimin bir parçası olmasından büyük mutluluk duyduğum Sayın Prof. Dr. Ebru Diriker’e değerli görüşleri için ve yolumu aydınlattığı için çok teşekkür ederim.

Bulduğum noktaya gelmemi sağlayan ve fikirleriyle beni biçimlendiren İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Bölümü’ndeki hocalarıma, soruları/yorumlarıyla zihnimi açan araştırma görevlisi arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Bu tezin varlığının bir kısmını borçlu olduğum ve bu çalışma ile kısmen de olsa kendilerine, çalışma ortamlarına ve şartlarına olumlu bir katkıda bulunmayı amaçladığım, yoğun tempoları ve hayatları arasında bana ve çalışmama destek verem, katkı sağlayan konferans çevirmeni meslektaşlarıma ve arkadaşlarıma gönülden teşekkürler; hepsini tek tek anamayacak kadar çoklar ve iyi ki varlar.

Bu tezin daha fikir aşamasında bir arayış içerisindeyken bana tarafsızlık kavramını hatırlatan Brian Harris, CETRA 2011 Çeviribilim Araştırma Yaz Okulu'nda soruları ve değerli fikirleriyle beni cesaretlendiren Miriam Shlesinger, Franz Pöchhacker ve Andrew Chesterman'a ve tüm CETRA arkadaşlarıma, yaptıkları katkılar için teşekkür ederim.

Bir abla ve bir akademisyen olarak, hayatımın varoluşsal bir fazı olarak doktora sürecinden keyif almayı ve tezimi sevmeyi bana öğreten Dr. Eylem Özkaya Lasalle'ye gönülden teşekkürler.

Küçükken ağlayarak okula giden ve okulun ilk günü, ilk teneffüste eve dönmek üzere çantasını toplayan bir çocuktan bir araştırmacı çıkarıp yetiştirebildikleri için annem Zuhale Özkaya ve babam Celil Özkaya'ya yüreğimin en derininden teşekkürü bir borç bilirim.

Doktora sürecimde beni her şekilde destekleyen, cesaretlendiren, yardımcı olan dostlarıma teşekkür ederim.

Farklı zamanlarda ve yerlerde tezimi bana hatırlatan, beni hep teşvik eden, cesaretlendiren, konulara farklı bir açıdan yaklaşmamı sağlayarak beni destekleyen Can Marangoz'a gönülden teşekkür ederim.

Son olarak da beni yazının, sözcüklerin ve kitapların büyülü dünyasına alıştıran, bir yaz akşamüstü bana gazetelerden okumayı öğreten Leyla Hanım'a ne kadar teşekkür etsem azdır. Bu doktora çalışması ve şu anda olduğum kişi, onсуз tümüyle farklı olurdu kuşkusuz.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	ix
GRAFİK LİSTESİ	xi
ŞEKİL LİSTESİ	xii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1
1. SÖZLÜ ÇEVİRİDE TARAFSIZLIK KAVRAMI	4
1.1. Tarafsızlık.....	4
1.2. Sözlü Çeviride Tarafsızlık	7
1.3. Çeviribilimde Norm Kavramı.....	15
1.3.1. Sözlü Çeviri Araştırmalarında Norm Kavramı	23
1.3.2. Sözlü Çeviri Araştırmalarında Tarafsızlık Normu.....	33
2. SÖZLÜ ÇEVİRİDE TARAFSIZLIK SÖYLEMİNİN İNCELENMESİ	36
2.1. Yöntem.....	36
2.2. Sözlü Çeviride Tarafsızlık Söylemi.....	38
2.3. Sözlü Çeviri Derneklerinin Tarafsızlığa Yönelik Söylemleri.....	39
2.3.1. AIIC.....	40
2.3.2. AUSIT.....	41
2.3.3. TAALS.....	45
2.3.4. ITI.....	46
2.3.5. ATA.....	47
2.3.6. CHIA.....	50
2.3.7. TKTD.....	54
2.4. Değerlendirme.....	55

3. KONFERANS ÇEVİRMENLİĞİNDE TARAFSIZLIK	
NORMUNUN İNCELENMESİ.....	57
3.1 Anket Soruları.....	58
3.2. Anket Sorularına Verilen Yanıtlar.....	62
3.2.1 Ön Değerlendirme.....	62
3.2.2 Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi.....	87
3.2.2.1. Tarafsızlık ve Profesyonellik Bağlantısı.....	90
3.2.2.2. Tarafsızlık ve Yetkinlik Bağlantısı.....	94
3.3. Verilerin Gruplanması.....	99
3.4 Çeviri Kayıtları.....	113
3.5 Çeviri Kayıtlarının Analizi.....	120
4. GENEL DEĞERLENDİRME.....	134
4.1. Tarafsızlık Açısından Kuram ve Uygulama Bağlantısı	134
4.1.1. Tarafsızlık ve Profesyonellik.....	136
4.1.2. Tarafsızlık ve Yetkinlik.....	137
4.1.3. Tarafsızlık ve Durumsallık.....	137
4.2. Bulgular.....	143
4.3. Öneriler.....	146
SONUÇ.....	150
KAYNAKÇA.....	153
EKLER.....	163
EK 1: SÖZLÜ ÇEVİRİ DERNEKLERİNİN ETİK	
KURALLARI.....	163
EK 2: ANKET YANIT FORMLARI.....	208
ÖZGEÇMİŞ.....	268

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1. Anketi yanıtlayan konferans çevirmenlerinin yıllara göre deneyim dağılımı.....	100
Grafik 2. Anketi yanıtlayan konferans çevirmenlerinin aktif olarak çeviri yaptıkları dil dağılımı.....	101
Grafik 3. Anketi yanıtlayan konferans çevirmenlerinin dernek üyelikleri dağılımı.....	102
Grafik 4. Anketi yanıtlayan konferans çevirmenlerinin konferans çevirmenliği yanında uğraştıkları diğer işlerin dağılımı.....	103
Grafik 5. Anketi yanıtlayan konferans çevirmenlerinin ağırlıklı olarak yaptıkları çeviri türlerinin dağılımı.....	104
Grafik 6. Anketi yanıtlayan konferans çevirmenleri için tarafsızlığa eşlik eden kavramlar.....	105
Grafik 7. Anketi yanıtlayan konferans çevirmenlerinin çeviri yaparken tarafsız olup olmadıklarına yönelik kendi düşünceleri.....	106
Grafik 8. Anketi yanıtlayan konferans çevirmenlerinin sözlü çeviride taraflı ya da tarafsız olma durumunun hangi faktörler ile ölçülebileceğine yönelik düşünceleri	107
Grafik 9. Anketi yanıtlayan konferans çevirmenlerine göre bir konferans çevirmeninin çeviri yaparken tarafsız kalıp kalamayacağına yönelik düşünceleri ..	108
Grafik 10. Konferans çevirmenlerinin çeviri yaparken tümüyle tarafsız olamayacaklarını ifade eden çevirmenlere göre bu durumun muhtemel sebepleri.	109
Grafik 11. Konferans çevirmenlerinin çeviri yaparken tümüyle tarafsız olabileceklerini ifade eden çevirmenlere göre bu durumun her durum ve çevirmen için geçerli olup olmadığına yönelik fikirleri.....	110

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Tarafsızlık ve profesyonellik bağıntısı.....	97
Şekil 2. Tarafsızlık ve yetkinlik bağıntısı.....	98
Şekil 3. Çevirmenlerin algısına göre konferans çevirisinde tarafsızlık etrafında yer alan ilintili kavramlar.....	99

KISALTMALAR LİSTESİ

a.e.:	Aynı Eser
a.g.e.:	Adı Geçen Eser
a.y.:	Yazara Ait Son Zikredilen Yer
çev.:	Çeviren
ed:	Editör
s.:	Sayfa/Sayfalar

GİRİŞ

Bu doktora tezi, sözlü çeviride ‘tarafsızlık’ kavramını kuramsal alan ve uygulama alanındaki görünüşleriyle ele alarak Türkiye’de konferans çevirmenliği özelinde bir çeviri normu olarak tarafsızlığın (**impartiality**) durumunu sorgulamayı amaçlamaktadır.

Bunun için önce ‘tarafsızlık’ kavramının Türkçedeki kullanımını açısından terim düzeyinde tartışılması gerekmektedir. İngilizce karşılığı “**impartiality**” olan tarafsızlık teriminin aynı ya da benzer bir anlam alanı içerisinde bulunan “**objectivity**”, “**neutrality**” gibi kavramlardan farkının ne olduğu önem taşımaktadır. Burada tarafsızlık kavramının bir terim olarak karşılığı ya da karşılıkları tartışılarak çalışma bağlamında hangi anlamda kullanıldığı somutlaştırılmaktadır.

Franz Pöchhacker’e (2006) göre “[...] sözlü çevirmen anlayışlar, fikirler ve değerler arasında herhangi biriyle bir tarafta ilişkili olmaksızın aracılık yapar. Dolayısıyla sözlü çevirmenin ‘aradaki’ konumu başka bir temel karakteristik özellikle bağlantılıdır: tarafsızlık kavramı, iletişim taraflarından herhangi birinin niyetleri ya da eylemlerinde sözlü çevirmenin bir payının bulunmaması”.¹

Sözlü çeviri literatüründe tarafsızlık kavramının sıklıkla Toplum Çevirmenliği (mahkeme çevirmenliği, sağlık çevirmenliği, mülteci çevirmenliği) bağlamında ele alındığı görülmektedir. Ancak sözlü çevirinin farklı bir alanı olan konferans çevirmenliğinde tarafsızlık kavramının aynı ölçüde ve yoğunlukta ele alınan bir konu olmadığı göze çarpmaktadır. Bu çalışma, sözlü çeviride normlar ışığında konferans çevirmenliğinde tarafsızlık normunu ele alarak tarafsızlık normuna ilişkin yazılanlar ve öne sürülenler ile gerçeklik arasında bir farklılık olup olmadığını ve varsa bu

¹Çeviri, bu çalışmanın yazarı tarafından yapılmıştır. Bu çalışma boyunca aksi ifade edilmediği müddetçe tüm çeviri alıntılar yazara aittir.

sapma ya da farklılıkların niteliğini ve hangi durum/şartlar altında gerçekleştiğini ortaya koymayı amaçlamıştır.

Bir başka deyişle, ideal bir üst söylemle ifade edilebilen ‘teorik’ tarafsızlık normu ile ‘pratik’ tarafsızlık normu arasında nasıl bir ilişki/farklılık/sapma olduğu sorularına veriler üzerinden yanıt aranarak ideal/ kuramsal tarafsızlık ile gerçeklikteki tarafsızlık durumu arasındaki ilişki, farklılıklar ya da varsa benzerlikler açısından ortaya konmaktadır.

Bu çalışma sözlü çeviride tarafsızlık normunu yöntem olarak üç aşamalı bir yapı ile ele almaktadır. Bu yapının ilk aşamasını tarafsızlık normuna yönelik söylemin farklı düzlemlerde araştırılması ve sözlü çeviri alanındaki görünümünün irdelenmesi oluşturmaktadır. Konferans çevirmenliği alanındaki meslek örgütü veya derneklerin etik kuralları, yerel ve uluslararası derneklerin ve meslek örgütlerinin genel söylemleri ile sözlü çevirinin ve tarafsızlık kavramlarının görünümü üzerinden somutlaştırılan bu üst-söylemin çalışmanın anket ve kayıt yolu ile elde ettiği veriler ışığında değerlendirilmesi yapılmaktadır.

Bunu izleyen ikinci aşamada farklı dil çiftlerinden konferans çevirmenlerine bir anket uygulanarak anketteki soruları yanıtlamaları istenmiştir. Verilen yanıtlar üzerinden genel bir çözümleme yapılmış ve konferans çevirmenlerinin tarafsızlık ilkesine bakışları ile kendi tarafsızlık davranışlarına yönelik algıları ortaya konmuştur.

Üçüncü aşamada ankete katılan ve/ya katılmayan konferans çevirmenlerinden küçük bir gruba kısa bir konuşma metni verilerek çevirmeleri istenmiş ve aldıkları kararlar erek metin üzerinden değerlendirilmiştir. Çevirmenlerin verdikleri çeviri kararları, çevirdikleri ve çevirmediikleri kısımlar, çeviri kaydına eşlik eden diğer metin dışı unsurlar vb. temelinde bir değerlendirme yapılmıştır. Bu iki uygulamadan elde edilen sonuçlar yorumlanarak son bölümdeki genel değerlendirme ve tartışmaya katılmıştır.

Son bölüm olan üçüncü bölümde ise idealdeki durumu ve beklentileri ortaya koyan üst söylem ile gerçeklikte karşımıza çıkan duruma yönelik ifadeler ekseninde hangi noktalarda sapmaların olduğu, bu sapmaların hangi koşullar altında ve ne dereceye kadar görüldüğüne değinilerek elde edilen bulgular yoluyla varılan sonuçlar ve olası öneriler ortaya konulmuştur.

1. SÖZLÜ ÇEVİRİDE TARAFSIZLIK KAVRAMI

Sözlü çeviri, iletilerin bir sözlü çevirmen tarafından zamana bağlı olarak eşzamanlı veya ardıl aktarımıdır. Eşzamanlı sözlü çeviri, yaygın olarak konferanslarda teknik ekipman yardımıyla kabin içinde yapılan aktarımla özdeşleştirilir. Sözlü çeviri uygulamaları ile ilgili çalışmaların ve araştırmaların temelde ve öncelikle bu eş zamanlı veya ardıl sözlü aktarım olgusuna odaklandığını görmekteyiz. Bu çalışmada sözlü çeviri etkinliğinde, sözlü aktarım sırasında, sergilenen tarafsızlık davranışı bugüne kadar konferans çevirmenliği konusunda yapılan araştırmalarla çizilen çerçevede ele alınarak mesleksi söylem bağlamında ve meslekleşmede sergilenen gelişim çizgisi içinde konferans çevirmenliği uygulamaları öne çıkarılmaktadır.

Sözlü çeviride ‘tarafsızlık’ konusunu sorunsallaştırabilmek için önce genel bir kavram olarak tarafsızlığa bakmak gerekmektedir. Bu bölümde tarafsızlığın genel bir tanımının ardından özellikle sözlü çeviri bağlamında tarafsızlığın nasıl ele alındığı incelenecek, ardından Çeviribilim alanında normların araştırılmaya başlanmasıyla birlikte tarafsızlık normunun sözlü çeviri alanında inceleme konusu olarak nasıl ele alındığı irdelenecektir.

1.1. Tarafsızlık

Tarafsızlık kavramına sözlü çeviri etkinliği bağlamında öncelikle belli başlı sözlü çeviri derneklerinin etik çalışma ilkeleri ve profesyonel konferans çevirmenlerinin yanıtladıkları anket soruları çerçevesinde bakışın ardından kuramsal ve kavramsal düzlemde tarafsızlık kavramının nasıl algılandığına ve bu kavramın etrafında ne tür tartışmalar yürütüldüğüne değinilecektir.

Sarah Stroud'a göre 'günlük yaşamımızda her birimiz tarafsız davranmaktan çok uzağız.'¹ Stroud, taraflı/tarafsız olma durumlarının farklı bağlamlarının yeniden düşünülmesini önermekte ve 'izin verilebilir taraflılık'² kavramını öne sürmektedir.

Blanchot'a göre 'tarafsız olan cezbetmez, çekmez'.³ Roland Barthes da Blanchot'a katılarak tarafsız olanın kötü bir izlenim bıraktığını öne sürer. Başka bir deyişle, 'tarafsıza ait olan imgeler değer düşürücü bir nitelik taşımaktadır'.⁴ Buna göre, her bir olumsuz imaj olumsuz bir sıfat ile özdeşleşir; bu sıfatların bazıları "şükürsüz, kaçak, örtük" gibi sıfatlardır. Tarafsız kavramına göstergebilim bağlamında yaklaşan Roland Barthes tarafsız olanın dilsel ve zihinsel çağrışımlarının ve yan anlamlarının da olumlu olmadığına işaret etmiştir.

Jean Delisle **Interpreters as Diplomats** adlı çalışmasının girişinde⁵ şöyle der: "Sözlü çevirmenler Dr. Jekyll gibi oldukları kadar Mr. Hyde gibidirler de. Bir gün kendilerini bir Rus Dışişleri Bakanının yerine koymak zorunda kalırlar başka bir gün ise New Yorklu ünlü bir cerrahın, Riyad'lı bir petrol kralının, Brüksel'den gelen yüksek rütbeli bir ordu komutanının ya da Cenevreli bir bankerin. İyi bir sözlü çevirmen söylenen sözlerin mekanik bir biçimde aktarılmasıyla yetinmez. Karşısında yaşayan bir varlık durur, bazen sakin bazen ise öfkeyle, kızgınlıkla ya da sabırsızlıkla dopdoludur. Bunun gibi duyguların yoğunluğu sözcüğün anlamıyla bir bütün haline gelir ve bunun da belirli bir dereceye kadar sözlü çevirmen tarafından aktarılması gerekir. Ancak bunu yaparken belli başlı riskler de vardır, tıpkı Amerikalı bir sözlü çevirmenin zor yoldan öğrendiği gibi. Amerika Birleşik Devletleri ile SSCB arasındaki gerilimin en yoğun olduğu zamanda bu sözlü çevirmen Birleşmiş Milletlerin Sovyet elçisinin Batıyı şiddetli bir biçimde

¹Sarah Stroud,"Permissible Partiality, Projects and Plural Agency", **Partiality and Impartiality: Morality, Special Relationships, and the Wider World**, ed. Brian Feltham, John Cottingham, New York, Oxford University Press, 2010, s. 131-150.

²İfadenin özgün hali 'permissible partiality' biçimindedir.

³Maurice Blanchot, **The Infinite Conversation**, Minneaopolis/Londra, University of Minnesota Press, 1993, s.311.

⁴Roland Barthes, **The Neutral**, New York, Columbia University Press, 2005, s.69.

⁵Jean Delisle, **Interpreters As Diplomats: A Diplomatic history of the Role of Interpreters in World Politics**, University of Ottawa Press, 1999, s.3.

kınamasını kameralar karşısında hararetle bir biçimde çevirdiği için “gerçek bir komünist” olmakla suçlanmıştı. Sözlü çevirmene yönelik algımız çevirmenin sesini verdiği kişiden tam olarak bağımsız değildir”.

Diplomasi, politika, dış ilişkiler, savaş, resmi müzakereler gibi hassas bağlamlarda ve ortamlarda sözlü çevirmenlerin sadece sözcük seçimleri değil aynı zamanda sesleri, tonlamaları, zaman zaman jest ve mimikleri ve hatta tümüyle aynı anlama sahip iki sözcükten neden birini değil de diğerini seçip kullandıkları gibi ince sayılabilecek ayrıntılar bile önem taşımaktadır. Buna Delisle'nin sözünü ettiği çevirmenin çevirisini yaptığı ya da başka bir deyişle sesini vererek dile getirdiği kişilerin kimlikleri ya da duruşları da eklenince sözlü çevirmenin alışlagelmiş `görünmez` kimliğinden bir adım öne çıktığı söylenebilir.

Sözlü çevirmenin bir konferans ortamında görünmez olduğu varsayılsa da aslında “[...] gizli varlığını kabin içinden dışarıya teknik donanım aracılığıyla bütün gücüyle hissettirdiğini” ifade eden Alev Bulut'a göre “sözlü çevirmen (...) çeviri ortamındaki varlığı açısından oldukça görünürdür⁶. Kabin içinde yapılan eş zamanlı çeviride çevirmenin sesini duyar, fiziksel olarak da varlığını bilir, kabin dışında görürüz. Canlı yayın, telefon çevirilerinde çevirmenin yalnızca sesini duysak da bu somut ve fiziksel bir varlıktır. Ses, kimlik, kişilik ve duruşu, tonlama, konuşma biçimi ve sözcük seçimleriyle kolaylıkla yansıtır. Ardıl çeviride çevirmen zaten çeviri ortamında konuşmacının yakınında yerini alır. Fiziksel ve manevi duruşuyla etkisi ortadadır”.⁷

Bu noktadan hareket edildiğinde sözlü çevirmenin- gerek eşzamanlı gerekse ardıl çeviri durumunda- görülmeyen ve sadece sesteki oluşan bir kimseden çok iletişim ortamının görünen hatta zaman zaman beklenenden daha fazla ön plana çıkan bir aktörü olmaya başladığını söylemek yanlış olmayacaktır. Çeviribilimde kendi alt alanının içerisinde araştırmalarını ve çalışmalarını derinleştirip arttırmaya çalışan

⁶ Alev Bulut, **Basından Örneklerle Çeviride İdeoloji İdeolojik Çeviri**, İstanbul, Multilingual Yayınları, 2008, s.51.

⁷ A.e. s.109.

Sözlü çeviribilim için bunun iyi bir haber olduğu söylenebilir. Ancak, kuşkusuz, sözlü çevirmenin görünürlüğünün betimlenmesinin ya da kabulünün incelenmesi için bir iletişim ve etkileşim edimi olarak sözlü çeviri etkinliğinin ve bu etkinlikte kilit konumdaki aktörlerden biri olan sözlü çevirmenin tarafsızlığı belirleyen özelliklerine yönelik kapsamlı araştırmaların yapılması gerekmektedir.

1.2. Sözlü Çeviride Tarafsızlık

Tarafsızlık sözcüğünün tanımına bakıldığında Türk Dil Kurumu Güncel Sözlüğü⁸ ve Büyük Türkçe Sözlük'e⁹ göre sadece 'yansızlık' kavramı ile açıklandığı görülmektedir. İngilizcede tarafsızlık (**impartiality**) kavramının anlam alanına giren birtakım kavramlar mevcuttur ve tarafsızlık kavramı da bu bağlantılı kavramlardan kopuk olarak ele alınmamalıdır. Bunlar arasında nesnellik/ objektiflik (**objectivity**) ve Türkçeye yansızlık/ nötr olma durumu şeklinde aktarabileceğimiz **neutrality** yer almaktadır. Sözkonusu terimlerin ya da kavramların Türkçeye aktarılışına bakıldığında hepsi için neredeyse ortak bir payda olarak tarafsızlık karşılığının kullanıldığı görülmektedir. Dolayısıyla hem bir sözcük hem de bir terim ve kavram olarak bakıldığında "tarafsızlık"ın birden fazla karşılığa denk düştüğü söylenebilir. Ancak anlam içeriği olarak bu noktada bir ayırım yapılması gerekmektedir.

Franz Pöchhacker sözlü çevirmenler ve ideoloji arasındaki ilişkiye baktığı makalesinde tarafsızlık kavramından sözlü çevirmenin içerisinde bulunduğu 'aracı' (**inter-mediate**) konumu bağlamında bahseder ve tarafsızlık kavramını şu şekilde tanımlar: "Sözlü çevirmenin bu 'aracı' konumu başka bir temel özelliklerle bağlantılıdır: tarafsızlık kavramı, iletişime giren tarafların herhangi birinin niyetleri

⁸Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük, çevrimiçi, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.4f2a67d5a73936.84145534, 2 Şubat 2012.

⁹Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük, çevrimiçi, <http://tdkterim.gov.tr/bts/>, 2 Şubat 2012.

ya da eylemlerine yönelik herhangi bir rol oynamama durumu”.¹⁰ Sözlü çevirmenlik deneyimi de olan Pöchhacker’e göre yansızlık/ nötrlük kavramı olmasa bile bu tarafsızlık kavramı, kökleri temel olarak yirminci yüzyıla dayanan ancak hayrete düşürecek bazı tarihsel köklere sahip sözlü çeviri mesleğinin kilometre taşı gibidir.¹¹

O halde Pöchhacker’ın kullanımından da görüldüğü gibi tarafsızlık kavramı mutlak ya da tam bir yansızlık durumuna işaret etmemektedir. İngilizce kullanımından hareketle **impartiality** kavramının karşılığı olan ve Türkçede tarafsızlık şeklinde kullandığımız kavram, sözlü çeviri bağlamında iletişim taraflarına eşit uzaklıkta durmak ve herhangi bir tarafın karşısında diğer tarafın yanında bulunmama durumu şeklinde tanımlanabilir.

Tarafsızlık kavramına sözlü çeviri başlığı altında bakıldığında bu kavramın sıklıkla Toplum Çevirmenliği alanında karşılaşılan bir unsur olduğu söylenebilir. Buna karşılık eşzamanlı çeviri ya da konferans çevirmenliği alt başlığı içerisinde tarafsızlık kavramı daha az incelenmiş ya da ele alınmıştır. Bunun anlaşılır nedenlerinden biri şudur: Tarafsızlık bir ülkede sunulan toplum hizmetlerinden dil engeli nedeniyle yararlanamayanlar için yapılan Toplum Çevirmenliğinde koşulları ve toplumsal bağlamı gereği insani etkileşim diğer sözlü çeviri türlerine göre daha ön plandadır. Dolayısıyla bu başlık altına giren sözlü/ ardıl aktarım (özellikle de çeviri yapılan tarafların fiziksel olarak aynı ortamda bulunduğu düşünüldüğünde) hem daha görünür hem de daha gözlemlenebilir -dolayısıyla görece olarak- daha kolay araştırılıp incelenebilir bir unsur haline gelmektedir. Başka önemli bir neden de Toplum Çevirmenliği başlığı altındaki ardıl sözlü aktarım durumlarının içerdiği ‘o anda ve o yerde olma’ (**immediacy**) özelliğinin tarafsızlığı ya da tarafsızlıktan uzaklaşma durumunu fark edip gözlemlemeyi daha kolay kılması olabilir.

¹⁰ Franz Pöchhacker, “Interpreters and Ideology: From ‘Between’ to ‘Within’”, **Trans Internet-Zeitschrift für Kulturwissenschaften**, 16 Nr., Nisan 2006, (Çevrimiçi) http://www.inst.at/trans/16Nr/09_4/poechhacker16.htm, 4 Şubat 2012.

¹¹ A.e., sayfa 2.

Krisztina Zimanyi¹² “On impartiality and neutrality: a digrammatic tool as a visual aid” adlı çalışmasında psikoloji ortamında ele aldığı bir çeviri durumunu ve sözlü çevirmenin oynadığı rolü tarafsızlık ve nötr olmak bağlamında tartışmıştır. Zimanyi, sözlü çevirmenlerin ya da sözlü çeviri eğitimi alan sözlü çevirmen adaylarının tarafsızlık gibi görece olarak soyut kalmış kavramları daha iyi anlayabilmesi için daha yeni ve farklı seçenekleri içeren görsel bir araç önermektedir. Toplum çevirmenliği alanında bugüne değin kabul görmüş geleneksel konumlanmaya göre, grafiğin bir kısmında hizmet sağlayıcı diğer bir kısmında da çeviri hizmetinin kullanıcısı yer almaktadır. Bu iki temel aktörün karşısında konumlandırılmış sözlü çevirmen ise bir tarafsızlık/tarafılık aksisi içerisinde iki taraftan birine daha yakın durmayı ya da mümkün olduğunca eşit uzaklıkta konumlanmayı seçebilir.

Örneğin, adı geçen makalede yer alan sözlü çeviri ortamında yeterli eğitime ya da deneyime sahip olmayan bir sözlü çevirmen uzmanların sorgulanan çocuğa yönelik kaygılarını karşı tarafa aktarabilir ya da tam tersine, sorgulanan çocuk ile arasında bir empati bağı kurarak biçimini değiştirerek kaynak metinde olduğundan farklı bir biçimde çevirebilir. Zimanyi’ye göre, tüm bu durumlarda sözlü çevirmen sadece tarafsızlık açısından sınırları aşmakla kalmaz aynı zamanda doğruluk açısından da belli bazı profesyonel sınırların ötesine geçmiş olur: “Bu, sözlü çevirmenin bir müşteri ya da hizmet kullanıcısı ile kendi arasında empati kuramayacağı anlamına gelmez; bu sadece, sözlü çevirmenlerin kendi kişisel inançlarını sözlü çeviri ortamına taşıyamayacağı anlamına gelir. Sözlü çevirmenler duygudan arındırılmış insanlar değildir ve genellikle iki ana taraf için de şefkat -ya da tam tersine- sempati eksikliği hissederler. Ancak eğitilmiş ve deneyimli profesyonel sözlü çevirmenler müşterilerine karşı besleyebilecekleri bu duygusal tepkileri telafi edebilmeyi öğrenmişlerdir”.¹³

Sandra Beatriz Hale toplum çevirmenliğine yönelik çalışmasında tarafsızlık ilkesi hakkında şöyle demektedir: “etik kuralların sözlü çevirmenlerden beklediği [...] kendi

¹²Krisztina Zimanyi, “On impartiality and neutrality: a digrammatic tool as a visual aid”, **The International Journal for Translation & Interpreting Research**, Vol 1, No 2, 2009, s.55.

¹³A.e., s.59.

özelliklerinin farkında olup bunu kontrol edebilmeleridir, böylece konuşulanları sadık bir biçimde aktarma yetilerini etkilemez. [...] Tarafsız kalabilmeye yönelik bilinçli bir çaba harcamak duygusal olarak dahil olmayı ve muhtemel bir psikolojik yıpranmayı engelleyebilir".¹⁴ Hale'in bu açıklaması, özellikle toplum çevirmenliği bağlamı düşünüldüğünde anlaşılır ve kabul edilebilir olmakla birlikte sözkonusu 'bilinçli çaba'nın sürekli harcanıp harcanamayacağı, bu yerine getirilse bile elde edilen sonucun her zaman aynı veya sürdürülebilir olup olmayacağı üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur.

Miriam Shlesinger de sözlü çeviride tarafsızlık kavramını inceleyen sözlü çeviri araştırmacıları arasında yer almaktadır. "The 'True interpreter' revisited: On (im)partiality and (in)consistency in court interpreting"¹⁵ başlıklı makalesinde Shlesinger İbranice konuşan tanıkların Amerika Birleşik Devletleri'ndeki bir kuruluşa yönelik suçlamalarına yönelik ifade vermeleri esnasında sözlü çevirmenlerin ideolojik olarak yüklü terminoloji ile nasıl başa çıktıklarını tarafsızlık kavramı çerçevesinde ve İsrail-Filistin sorunu ile bağlantılı olacak biçimde incelemiştir. Ardıl çevirinin yapıldığı görüşmeler başlamadan önce ifadeleri 'doğru ve hatasız' olarak çevireceğine yönelik yemin ettirilen çevirmenler ile 'doğru ve hatasız'dan kastedilenin ne olduğuna yönelik herhangi bir görüşme, konuşma ya da bilgilendirme yapılmamıştır. Bu da, uygulama esnasında artık neredeyse kemikleşmiş birtakım kullanım kalıplarının ya da sözlü çeviriden ve sözlü çevirmenden beklentilerin her zaman kesin olarak tanımlanmış ve içi dolu olmadığının bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Öte yandan Edwards tarafsızlık kavramı ile ilgili olarak tarafsızlık kavramının sözlü çevirmenleri bir nevi konunun dışında tutarak sempatiyle bir taraftan bir diğer tarafa savrulmalarını önleyen bir mekanizma şeklinde yardımcı olduğunu öne sürmektedir. Edwards'a göre sözlü çevirmenler tarafsız olabilmek ve kalabilmek için oldukça

¹⁴Sandra Beatriz Hale, **Community Interpreting**, Palgrave Macmillan, 2007, s. 121-122.

¹⁵Miriam Shlesinger, "The 'True interpreter' revisited: On (im)partiality and (in)consistency in court interpreting", **Interpreting Naturally: A Tribute to Brian Harris**, ed. María Jesús Blasco Mayor, María Amparo Jimenez Ivars, Bern, Berlin, Bruxelles, Frankfurt am Main, New York, Oxford, Wien, Peter Lang, 2011, s.195-217.

yoğun bir duygusal enerji harcamak durumundadırlar çünkü sözlü çevirmenler olarak "bizler, sahip olduğumuz fikir yaptığımız sözlü çeviriyi bilinçaltımızda etkileyecek korkusuyla yürütülen davaya yönelik bir fikre sahip olmak istemeyiz. Sözlü çevirmenler olarak bizim sunabileceğimiz en iyi sosyal katkı söylenenlerin anlamına sadakattir. Bizim rolümüz alçakgönüllü bir roldür. Heybetli istekler başka bir alanda karşılanmalıdır".¹⁶ Edwards'ın bu söyledikleri ilk bakışta kendi içerisinde mantıklı ve son derece doğal gelse de aslında tarafsızlık ilkesinin sözlü çevirmenlerin hissedebileceği olası bir sempati duygusunu bir nevi baskılayan ya da kontrol altında tutan bir araç olarak gördüğünü söylemek mümkündür. Bu durumdan hareketle de aslında içerisinde bulunduğumuz, iletişim ortamı ve durumu bağlamında bir parçası haline geldiğimiz sözlü çeviri eylemi ve sürecinde tarafsızlığın mutlak olarak kendiliğinden gelen bir durum ya da özellik olmaktan çok bilinçli bir karar veya koşullanma olarak karşımıza çıktığı söylenebilir.

Shlesinger'in yaptığı çalışmanın detaylarına bakıldığında sözlü çevirmenlerin sözcük ya da terim kullanımı anlamında tarafsızlık ilkesi açısından özen gösterdikleri, başka bir deyişle kendi ideolojik duruşlarını ortaya serecek, herhangi bir durumdan uzak durmaya çalıştıkları ancak tümüyle eşit iki seçenekle karşı karşıya kaldıklarında daha 'doğru' olduğunu düşündükleri seçeneği kullandıkları görülmektedir. Bu durumdan da çıkarılabileceği gibi sözlü çevirmenler, mahkemede ifadelerin alındığı görüşmelerin en başında ettikleri yemine uymak için çaba harcamakla birlikte hepsi zaman zaman kendilerince daha doğru buldukları karşılıkları tercih ederek zaten ideolojik açıdan sorunlu olan terim ve sözcük kullanımına belirli bir derecede tutarsızlık da katmışlardır. Sözlü çevirmenler, kendi ideolojik ve kültürel duruşlarını ve düşüncelerini sergilemek istememelerine ve makalede geçen 'doğru çevirmen norm'una¹⁷ sadık kalmaya çalışmalarına rağmen avukatların varsayılan terminoloji seçimi ile ifadesi alınan kişilerin dil kullanımı arasında tercihte bulunma zorunluluğu hissetmişlerdir. Shlesinger özellikle bunun gibi ideolojik ve politik açıdan zorluklar teşkil eden hukuki sözlü çeviri ortamlarında çevirmenlerle yapılacak bir ön oturumun

¹⁶ Alicia B. Edwards, **The Practice of Court Interpreting**, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins, 1995, s.63.

¹⁷İfadenin özgün İngilizce hali 'true interpreter norm' biçimindedir.

pek çok soru işaretini giderebileceğini savunmakta ve bunun özellikle de tartışmalı terminoloji açısından fayda sağlayacağına inanmaktadır. Ancak Shlesinger sözlü çevirinin toplum çevirmenliği alanında yaygın olan ‘iletken modeli’¹⁸ (**conduit model**) ve hukuk profesyonellerinin verilen sözlü çeviri hizmetini kanıksama eğilimleri düşünüldüğünde, söz konusu önerinin sözlü çevirmenlerin kendilerinden gelmesi gerektiği notunu da düşmektedir.¹⁹

Şehnaz Tahir, ‘Sözlü Çevirinin Politikası’ adlı makalesinde sözlü çevirmenlerin Şebnem Bahadır’ın ifadesiyle ‘liminal’ yani aradaki konumundan bahsetmektedir. Tahir’e göre “sözlü çevirmen” ne “biz” olabilmiş ne de “öteki”, o hep “aradaki” olarak kalmış. Sonuçta sözlü çevirmen her an karşı tarafla işbirliği yapma potansiyeli taşıyan, hem sevilen, hem nefret edilen, hem gerekli, hem kolayca gözden çıkarılabilen, hem inanılan hem kuşkulanan bir insan. O, daha fazla tanınmak değil, görevi bitince unutulmak istenen bir insan”.²⁰ Tahir tarihin eski dönemlerinden beri böyle bir yaklaşımla konumlandırılan sözlü çevirmenlerin yaptıkları sözlü çevirilerde kişisel duruşlarını ne derece ön plana çıkardıklarını ya da ne derece ön plana çıkardıklarını düşündüklerini öğrenmeye çalışmış ve üç konferans tercümanıya yarımşar saatlik birebir görüşmeler yapmıştır. Bu sözlü çevirmenlerin üçü de dünya görüşlerine ters gelen konularda veya içeriklerdeki toplantılarda çeviri yaptıklarını belirtmişlerdir. İçlerinden biri ise kendi düşüncelerine ters gelen herhangi bir toplantıda çeviri yapmasının kendi performansını açıkça etkilediğini söylemiştir.

Tam da bu noktada sözlü çeviride tarafsızlık kavramı, çalışmada bu kavram açıkça kullanılsa da karşımıza çıkıyor çünkü kendi görüşlerine aykırı bir toplantıda çalıştığında sözkonusu çevirmenlerden biri “ses tonuna yansıyan bir coşku kaybından, ağızından yanlışlıkla çıkan kelimelerden” söz ediyor. Başka bir çevirmen ise kendisine belirli bir terminolojiyi kullanıp diğer bazı sözcüklerden kaçınması talebi getirildiğinde de “kabul eder görünüp ondan sonra yine kendi seçtiği sözcükleri

18 Ruth Morris, “The moral dilemmas of court interpreting”, **The Translator** 1 (1), Manchester, St Jerome Publishing, 1995, s.25-46.

19 Miriam Shlesinger, **a.g.e.**, s.13.

20 Şehnaz Tahir, “Sözlü Çevirinin Politikası”, **Çeviribilim ve Uygulamaları**, Hacettepe Üniversitesi, s. 177-184, Aralık 1998.

kullanmaya" devam etmektedir. Bir başka deyişle Tahir'in görüştüğü bu konferans çevirmenleri, kendi dünya görüşlerine aykırı ya da ters düşen konulara ve içeriğe sahip toplantılarda çeviri yaptıklarında yakın zamana kadar neredeyse sorgulanmadan kabul edilmiş 'iletken model' içerisindeki sözlü çevirmenin mutlak tarafsızlığına bir delik açmış oluyorlar çünkü Tahir'in deyişle "görüşmeye katılan üç çevirmen (...) uğraşsalar da şeffaf bir aracı konumunda kalamayacaklarını çoktan anlamış durumdalar".²¹ Bu da sözlü çevirmenler tarafından her koşulda hep aynı seviyede bir tarafsızlık durumunun bazen aynı toplantı ya da konu içeriği için bile olsa sağlanamayabileceğine dair bir fikir vermektedir.

Nata Hajdu, Rovira i Virgili Üniversitesi'nde sürdürmekte olduğu doktora çalışmasında Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde sözlü çeviri eylemini araştırmaktadır. Bu doktora çalışmasında²² Hajdu mağdurların ve sanıkların Uluslararası Ceza Mahkemesi önünde verdikleri ifadelerin çevirilerini mikrolinguistik bir biçimde çözümlemekte ve sözlü çevirmenlerin ne kadar tarafsız ve nötr olduklarına bakmaktadır. Sözlü çevirmenlerin yaptıkları çevirilerin kişisel etik tarafından etkilendiği hipotezinden yola çıkan Nata Hajdu'ya göre "sözlü çevirmenlerin yaptığı çevirilerin önyargılı olduğu durumlar, normların neden olduğu ya da çevirmenlerin yaşadığı bilişsel bazı sorunların getirdiği davranışlardan ayrılmalıdır". Sözlü çevirmenin tarafsızlığı ve nötrlüğünün, toplum ve mahkeme çevirmenliğinin kesişim noktasında bulunan bu konuda masaya yatırılması hem çevirmen davranışlarının hangi ölçüde ve hangi unsurlar tarafından etkilendiğini (normlar, çevirmenin taşıdığı önyargılar, kişisel etik vb.) ortaya koyacak hem de sözlü çevirmenlerin bu tür durumlarda hangi strateji ya da çözümlere yöneldiğine ışık tutacaktır denilebilir.

²¹ A.e. , s.182.

²² Nata Hajdu, "Voices of Victims and Villains: Interpreting at the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia", devam eden doktora tezinin çalışma taslağı, <http://isg.urv.es/publicity/doctorate/research/hajdu.htm>, (Çevrimiçi), 4 Şubat 2012.

Turgay Kurultay “Davos’ta Çevirinin Serencamı” başlıklı yazısında²³ Davos’taki Dünya Ekonomik Forumu’nun bir paneline katılan Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’ın sözlerinin çevirisine yönelik olarak gündeme gelen çeviri ve çevirmen kararları konulu tartışmaları incelemekte ve aslında “anlamaya iki ayrı değer yüklenmesi (ambivalenz) söz konusu”²⁴ olduğunu öne sürmektedir. Kurultay’a göre temelde anlam açısından özgün metin ile sözlü çevirmenin oluşturduğu metin arasında bir fark yoktur ancak çevirinin sözel içeriğinin Recep Tayyip Erdoğan’ın ifadelerini yumuşattığı söylenebilir. Bu da çevirmenin tarafsızlığı ile doğrudan olmasa bile içerisinde bulunduğu zorlu toplantı koşulları açısından düşünmeye değer bir konu olarak karşımızda durmaktadır. Son derece yoğun konuların bir saat gibi kısa bir süre içerisinde tartışılmasının amaçlandığı panelde diplomasi, politika, askeriye vb. gibi ‘yükü içerikler’ hele ki bir ülkenin başbakanı tarafından alışılmışın dışında bir biçimle karşı tarafa aktarıldığında sözlü çevirmen alışılmıştan çok daha fazla sayıda parametreyi hesaba katmak durumunda kalmaktadır. Bu da sözlü çevirmenin zaten çok sayıda bileşene dayanan zorlu uğraşını bir katman daha zorlaştırmaktadır. Bu durumda, birbirinden farklı toplantı ortamlarında ve bağlamlarında sözlü çevirmenlerin mutlak olarak aynı kararları vermeleri ve aynı unsurları aynı öncelik sırasına göre sıralandırmaları beklenmeyebilir. Burada önemli noktanın sözlü çevirmenlerin çeviri edinçleri çerçevesinde gerekçelendirebilecekleri kararlara ve önceliklere varmaları olduğunu söyleyebiliriz.

Bu bölümde sözü edilip değerlendirilen çalışmalara bakıldığında sözlü çeviride ve sözlü çevirmenlerde tarafsızlık kavramına doğrudan ya da ilintili başka unsurlar aracılığıyla değinen çalışmalar oldukları söylenebilir. Dikkat çeken bir nokta, tarafsızlık normunun toplum çevirmenliğinde giderek artan bir çalışma ve araştırma konusu olmasına rağmen konferans çevirmenliği alanında aynı derecede ilginin henüz yaratılmadığı ve bu yönde yapılacak araştırmalara gerek olduğu şeklindedir. Önceden de belirtildiği üzere bunun en önemli sebeplerinden biri olarak hem toplum çevirmenliğinde ardıl çeviri yapıldığı için bunun birebir gözlemlenerek ikili bir

²³Turgay Kurultay, “Davos’ta Çevirinin Serencamı”, **Çevirmenin Notu**, İstanbul, Komşu Yayınları, 2009, s. 124-132.

²⁴A.e., s.128.

kıyasa daha elverişli oluşunu söyleyebiliriz. Buna ek olarak toplum çevirmenliği kapsamına giren konular düşünüldüğünde çevirmenin performansı, kullandığı ifadeler ya da sözcükler, çeviri esnasındaki genel tavrı ve duruşu vb. gibi faktörlerin tarafsızlık/taflılık ekseninde bir yerlere konumlandırılması konferans çevirmenlerinin durumuyla kıyaslandığında görece olarak daha kolay olabilmektedir. Elbette ki bu noktada tarafsızlık normunun ‘kanıksanmış’ durumundan da bahsetmek gereklidir, çünkü Brian Harris’in de belirttiği gibi “tarafsızlık kavramı o kadar sorgulanmadan kabul edilir ki genellikle bunu ‘söylemeye bile gerek yoktur’ “.25

Ancak Harris’e göre ne kadar kanıksanmış olursa olsun ve iletişim ve çeviri bağlamı içerisinde tarafsızlık kavramının mutlaka olması gerektiğine dair ne kadar oturmuş düşünce bulunursa bulunsun tarafsızlık sözlü çeviri tartışmalarında en azından bir kere geçmesi ve konuşulması gereken bir kavramdır.

Tarafsızlık kavramını irdelerken bu kavramın sözlü çeviride bir norm olduğu ve sözlü çevirideki diğer normların bir parçası olduğu anlayışından hareketle sözlü çeviri normlarına da bakılması gerekmektedir. Tarafsızlık kavramına ve bu kavramın kendisini normlaştıran özelliklere bütüncül bir bakış açısı içerisinde bakıldığında, kavramın sözlü çeviri bağlamında yerini daha iyi bulacağı söylenebilir. Bu çalışmanın takip eden bölümünde sözlü çeviride normlar irdelenerek bu genel çerçeve içerisinde bir norm olarak tarafsızlık ilkesi incelenecektir.

1.3. Çeviribilimde Norm Kavramı

Sözlü çeviride norm kavramından bahsetmeden önce genel olarak Çeviribilim alanı içerisinde normlardan ve norm kavramının nasıl ortaya çıktığından bahsetmek bu kavramı çeviribilimsel bir bağlama yerleştirmek açısından önem taşımaktadır.

Çeviri normları düşüncesini ilk öne süren Çeviribilim kuramcılarında Gideon Toury, **In Search of a Theory of Translation** adlı kitabında yazınsal çeviride

²⁵Brian Harris, “Norms in Interpretation”, **Target** 2:1, Benjamins Publishing, 1990, s. 115-119.

normlardan bahseder.²⁶ Ancak yine Toury'e göre²⁷, çeviri ve normlar arasında bir bağlantının olabileceğini öne süren ilk araştırmacılar Jiri Levy²⁸ ve James S. Holmes'tir.²⁹ Bu iki araştırmacının ardından Çeviribilim alanına normlar açısından kesintisiz ve en büyük katkılardan birini 1970'lerde ve 1980'lerin başında Toury'nin yaptığı söylenebilir. Toury'e göre çeviri normları bağlamında herhangi bir tartışmaya başlamadan önce çevirinin temelde sosyokültürel dolayısıyla da normlar tarafından düzenlenen bir etkinlik olduğu varsayımdan yola çıkmak durumundayız. Bu bağlamda gerçekleştirilen eylemler müzakere edilir ve bunların bir sonucu olarak da toplumsal gelenek ya da konvansiyonlar ortaya çıkar.

Anlaşmalar ve söz konusu gelenek ve konvansiyonlar toplumsal bir yapı içerisinde sürekli olarak müzakere edilir. Normlar da bunların fiili davranışlar biçimindeki çıktıları ve uygulama şekilleridir. "Çeviri etkinliği de belirli bir kültür ya da belirli bir sektör içerisinde uygulandığı şekliyle, hem çevirinin kabul edilebilirliği hem de yeterliği açısından önemli ölçüde düzenlilik sergilemektedir".³⁰ Bu düzenlilikler Betimleyici Çeviribilimde hem çeviri davranışlarını hem de sonuçları ortaya koyması açısından büyük önem taşımaktadır.

Toury normların birden fazla olmasının normların var olmadığı anlamına gelmediği belirterek toplumun devingen ve değişken yapısı içerisinde sürekli bir otorite mücadelesi olduğunu ve normların da iktidarın çekim merkezini değiştirebilme açısından belirli bir güce sahip olduklarını öne sürer. Bu bakış açısından hareket edecek olursak birbiriyle rekabet içerisinde olan üç farklı norm türünden bahsetmek mümkündür.³¹

²⁶Çeviri normları için ayrıca bkz. Theo Hermans, "Translational norms and correct translations", **Translation Studies, The state of the Art**, ed. Kitty van Leuven-Zwart and Ton Naaijens, Amsterdam&Atlanta, Rodopi, 1991, s.155-170.

²⁷Gideon Toury, "A Handful of Paragraphs on 'Translation' and 'Norms'", **Translation and Norms**, Clevedon, Multilingual Matters Ltd., 1999, ed. Christina Schaffner.

²⁸Jiri Levy, **Die Literarische Übersetzung: Theorie einer Kunstgattung**, çev.Walter Schamschula, Frankfurt a. M.&Bonn: Athenaum, 1969.

²⁹Bkz. James Holmes, **Translated! Papers on Literary Translation and Translation Studies**, Rodopi B. V., Amsterdam-Atlanta, 1988.

³⁰Gideon Toury, **a.g.e.**, s.21.

³¹**A.e.**, s.27-28.

- popöler normlar³²
- önceki normlar
- yeni normlar

Bu normlar zaman içerisinde değişime tabidir.

Betimleyici Çeviribilim Çalışmaları³³ içerisinde çeviri etkinliğini sosyal olarak belirli bir bağlama sahip bir davranışın sonucu şeklinde tanımlayacak olursak Toury'e göre normlar çeviri etkinliğinin ve sürecinin merkezi diyebileceğimiz kadar önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Hatta "normlar çeviri olgusunun betimleyici çözümlemesine yönelik bir kategoridir".³⁴ Bundan hareketle normların "belirli bir topluluk ya da grup tarafından paylaşılan, neyin doğru ya da yanlış, yeterli ya da yetersiz olduğuna yönelik genel değerlerin ya da fikirlerin belirli durumlara uyarlanabilecek uygun edim yönergelerine çevrilmesi" şeklinde tanımlanması da mümkündür.³⁵

Aynı bağlam içerisinde çeviri normları da belirli bir grup tarafından paylaşılan özgürlük alanlarını, değerleri, belli başlı yargıları temsil eden ve aynı topluluğun üyeleri tarafından içselleştirilmiş davranışsal kısıtlamalar olarak tanımlanabilir.³⁶ Toury'e göre çeviri sürecindeki tüm kararlar sadece bu sürece dâhil olan iki dil dizgesi tarafından değil aynı zamanda ve öncelikle bu normlar tarafından yönetilirler. Toury'nin norm kavramına bakışı çerçevesinde üç tür normdan bahsetmek mümkündür:

³²İfadenin özgün hali "**mainstream norms**" biçimindedir.

³³İfadenin özgün hali "**Descriptive Translation Studies**" biçimindedir.

³⁴Gideon Toury, **In Search of A Theory of Translation**, Tel Aviv, The Porter Institute for Poetics and Semiotics, Tel Aviv University, 1980.

³⁵Gideon Toury, **a.e.**

³⁶Christina Schaffner, "The Concept of Norms in Translation Studies", **Translation and Norms**, ed. Christina Schaffner, Multilingual Matters Ltd., 1999, s. 1-9.

Süreç Öncesi Çeviri Normları:

Genel çeviri stratejisi ile ilgili olan bu normlar, belirli bir dizge içerisinde çevrilecek olan metinlerin seçimine göndermede bulunurlar. Toury'e göre süreç öncesi çeviri normları özellikle iki kriter ile ilgilidir. Bunlardan ilki "kendine has bir niteliğe sahip olan kesin bir çeviri politikasının varlığı diğeri de çevirinin açıklığına yönelik sorular"dır.³⁷

Çeviri Süreci Normları:

Çeviri süreci normları ise fiili çeviri süreci boyunca çevirmen tarafından alınan kararları yönetir ve yönlendirir. Bir anlamda bu normlar "çevrilecek olan metnin matrisini bir başka deyişle metin içerisindeki dilsel malzemenin (özellikle de büyük birimlerin) ve metnin fiili sözlü formülasyonun biçimini etkilerler".³⁸

Öncül Normlar:

Toury'e göre genel norm anlayışı içerisinde öncül norm kavramının yanlış yorumlanmaması gerekmektedir. Kronolojik bir mantık sırası gereği öncül norm çeviri süreci öncesinde çevirmenin belirli bir metnin çevirisine karşı genel tutumunu/yaklaşımını ifade etmektedir ancak genelde olduğu gibi çeviri sürecinin sonraki aşamalarında da karşımıza çıkabilir. Bu da, istikrarlı ya da istikrarsız, tamamen ya da kısmen, metnin tümüne ya da bazı ufak detaylarına yönelik olarak karşımıza çıkabilir.

³⁷Gideon Toury, **a.g.e.**, s.53.

³⁸Gideon Toury, **a.g.e.** s.54.

Başka bir deyişle öncül normlar sözkonusu olduğunda çevirmenin kaynak metne mi yoksa erek kültüre mi daha yakın duracağından ve buna göre mi birtakım çeviri kararlar alacağından bahsetmek mümkündür. Çevirmenin öncül norm olarak kaynak metne daha yakın olmayı seçmesi durumunda ‘yeterli’ bir çevirinin ortaya çıkmakta, erek dil normlarına yakın durmayı tercih etmesi durumunda ise ‘kabul edilebilir’ bir çeviri üretilmektedir.

Toury söz konusu normlar arasında belirli ilişkilerin bulunduğu altını çizmektedir. Hatırlanması gereken önemli bir başka detay da bu normların hiçbir şekilde sabit ve durağan olmadığıdır, bir başka deyişle, kültürlere, dillere ve çevrilecek olan metinlerin içerisinde bulunduğu dizgelere göre normlar farklı özellikler gösterirler.

Çeviribilim alanında önemli bir sayfa açtığı söylenebilecek olan bu normların altyapısını hazırlayan Gideon Toury’e ek olarak çeviribilimci Andrew Chesterman da bu üç çeviri normuna yeni eklemelerde bulunarak çeviri sürecinin ve çeviri ediminin bütün yönlerini kuşatarak incelemeyi hedeflediğini düşündüğümüz iki norm daha önermiştir.

Beklenti Normları:

Chesterman’a göre çeviri normları belirli bir durumda iletişimin mümkün olmasını sağlayacak biçimde bu süreci düzenlemek üzere vardır. Chesterman çeviri normlarını ele alırken ürün normları ve süreç normları biçiminde bir ayırımdan söz eder. Ona göre ürün normları nihai kerte de erek dil okuyucularının beklentileri tarafından oluşturulduğu için bu normlara beklenti normları adını vermektedir.³⁹

³⁹ Andrew Chesterman, **Memes of Translation**, Amsterdam/Philadelphia, Benjamins Translation Library, 2000, s. 64.

Beklenti normları belirli bir türdeki çevirinin okuyucularının beklentileri doğrultusunda benzer türdeki metinlerin hangi özellikleri taşıması gerektiği ile paralel olarak oluşturulurlar. Bu beklentiler erek kültürdeki baskın çeviri yaklaşımı tarafından şekillendirildiği gibi aynı zamanda erek dildeki benzer metin türünde sunulan paralel metinler tarafından da etkilenirler.⁴⁰ Buna ek olarak sözkonusu normlar dizge içi ve dizgeler arası güç ilişkileri, ekonomik ve toplumsal faktörler, kültürel yapı vb. unsurların da etkisine açıktır.

Beklenti normları sözkonusu olduğunda erek dildeki ve kültürdeki okuyucuların ve alıcıların yapılan çevirilerin dilbilgiselliği, kabul edilebilirliği, uygunluğu, biçemi, metinselliği, tercih edilen metin gelenekleri ve söylemi vb. gibi konularda belirli birtakım beklentilere sahip olduğu söylenebilir. Bu normlar, çeviri değerlendirmesi ve eleştirisi açısından da "birtakım yargılarda bulunulmasını mümkün kılmaktadır".⁴¹ Bu normlar da, tıpkı Toury tarafından ortaya konan önceki üç çeviri normu gibi, durağan ve kalıcı bir nitelik taşımamakta olup metin türlerine göre farklılıklar gösterebilmektedir ve bunun gereği olarak da sürekli değişime açık görünmekte ve bu yolla betimlenen farklı çeviri durumlarını ve süreçlerini açıklayabilmeyi sağlayacak esnekliği barındırmaktadır.

Profesyonel Normlar:

Chesterman'ın Toury'nin çeviri normlarına ek olarak önerdiği ikinci norm başlığı ise süreç normları olarak kabul edebileceğimiz ve çeviri sürecini düzenleyen profesyonel normlardır. Chesterman'a göre "bir çevirmenin bakış açısından bakıldığında bu normlar beklenti normlarının altında yer alırlar çünkü kendileri beklenti normları tarafından belirlenir".⁴²

⁴⁰Theo Hermans, **a.g.e.**

⁴¹Andrew Chesterman, **a.g.e.**, s.65.

⁴²**A.e.**, s.67.

Profesyonel normlar çevirmenlerin ait olduğu kültür içerisinde var olan ve çevirmenlerin içselleştirdiği normlardır. Bu normlar çevirmenlerin çeviri öncesi ve sürecinde aldıkları kararları gerekçelendirmeye yardım ederler. Bu noktada çevirmenlerin ‘yapması gerekenleri’ içeren bir norm olduğunu söylemek yanlış olmaz. Chesterman’a göre her normda olduğu gibi elbette çevirmenlerin bu ‘yapılması gereken’leri göz ardı edip normun dışına çıkma şansı her zaman vardır. Profesyonel normlar kendi içerisinde üç alt başlığa ayrılmaktadır.

Hesap Verebilirlik Normu:

Etik bir norm olan hesap verebilirlik normunda, çevirmenin kaynak metnin yazarına, çeviri işini çevirmene veren işverene, erek metin okuyucularına ve diğer ilgili taraflara karşı kendini ve kararlarını gerekçelendirebilir ve bu çeviri sürecinde yer alan bu çeşitli aktörlerin sadakat beklentilerine karşı cevap verebilir olması ile ilgilidir. Christiane Nord da benzer biçimde, çevirmenin kendini adamasından ve sorumluluk sahibi olduğundan bahsederek sadakatin önemli bir unsur olarak altını çizer.⁴³

a. İletişim Normu:

Çevirmen durumun gerektirdiklerine uygun olacak biçimde iletişimi en uygun şartlarda sağlayacak biçimde davranmalı ve çalışmalıdır. Chesterman’a göre bu norm da toplumsal nitelikli bir normdur ve bir iletişim uzmanı olarak çevirmenin rolünün altını çizer. Chesterman ayrıca ne hesap verebilirlik normunun ne de iletişim normunun çeviri sürecine özgü olduğunu vurgulamaktadır. Bunun yerine çeviri kuramının kendiliğinden bu normları uyguladığını öne sürer.

⁴³Christiane Nord, **Text Analysis in Translation**, Amsterdam&Atlanta, Rodopi,1991.

b. İlişki Normu:

Hesap verebilirlik ve iletişim normlarının aksine ilişki normu çeviriye özgüdür ve yazma süreciyle de yakından ilişkilidir. Bu norm çerçevesinde çevirmen kaynak metin ve erek metin arasında uygun bir ilişki kurabilmeli ve bu ilişkiyi kabul edilebilir bir benzerlik paralelliğinde sağlayabilmelidir. Chesterman'a göre bu bakış açısından bakıldığında bu bir dilsel norm sayılabilir ancak yine de bu normun çok kesin sınırlara sahip olduğu yanlışına düşülmemelidir çünkü her çevirmen uygun benzerlik ilişkisinin ne olacağına kendi karar verecektir. Bunu metin türü, işverenin beklenti ve talepleri, erek kültür alıcıları vb. gibi pek çok faktörü göz önünde bulundurarak belirleyecektir.

Chesterman'ın bu ek normlarının yanısıra Anthony Pym de çeviri normlarına kendi öne sürdüğü iki kategori ile katkıda bulunur. Pym'e göre "çeviriye yönelik bir dış bakış" bulunmaktadır, bu bakış okuyucuların, erek kitlenin ve müşterinin/işverenin çeviriye bakışıdır.⁴⁴ Buna ek olarak bir de "çeviriye yönelik bir iç bakış" söz konusudur ki bu da çeviribilim akademisyenlerinin ve araştırmacılarının sahip olduğu çeviriye yönelik bakıştır.

Çeviribilimde bir sayfa açan ve kendinden sonra gelen çalışmaları önemli ölçüde etkileyen norm kavramı yazılı ve özellikle de yazınsal çevirinin ardından sözlü çeviri araştırmaları ve çalışmalarına da uyarlanmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın konusu sözlü çeviride tarafsızlık kavramının bir norm olarak incelenmesi olduğundan sözlü çeviride norm kavramının ele alınması çalışmanın yapılandırılması açısından önem taşımaktadır. Ancak bu alanı, salt sözlü çeviride normlar değil, genel Çeviribilim içerisinde norm kavramı üzerine yapılan çalışmalar da aydınlatmıştır.

Örneğin Chesterman'ın öne sürdüğü beklenti normları ve profesyonellik normları sözlü çeviri alanına birebir uyarlanabilecek türde unsurlar içermektedir. Tıpkı yazılı

⁴⁴Anthony Pym, "European Translation Studies, une science qui dérange, and Why Equivalence Needn't Be a Dirty Word", **TTR** Volume 8 Number 1, 1995, s. 153-176.

çeviride olduğu gibi sözlü çeviride de alıcı kitlenin sözlü çevirmenden beklentileri yapılan çeviri etkinliğini ve sözlü çeviri ürününü değerlendirmede zaman zaman ilk sırada gelmektedir. Tam da bu sebeple norm kavramının Çeviribilim ve özellikle de sözlü çeviri alanında iyi bir biçimde içselleştirilmesi sözlü çeviri etkinliğinin bir sosyal süreç olarak da anlaşılması açısından olumlu sonuçlar getirecektir.

1.3.1. Sözlü Çeviri Araştırmalarında Norm Kavramı

Toury'nin öne sürdüğü ve diğer çeviribilimcilerin de katkıda bulunarak geliştirdiği norm kavramını sözlü çeviri alanında ilk olarak uygulamayı deneyerek bu konudaki bilimsel tartışmayı başlatanlar Miriam Shlesinger⁴⁵ ile Brian Harris⁴⁶'tir.

Miriam Shlesinger norm tartışmasının genellikle yazınsal çeviri alanıyla kısıtlı kaldığını belirtirken amacının "çeviri normlarını sözlü çeviriye de uyarlayabilme olasılığını keşfetmek" olduğunu ifade eder ve ekler: "Daha kesin söyleyecek olursak [bu çalışma] sözlü çeviri normlarının oluşumunu ve yorumlanmasını engelleyen faktörleri tespit etmeyi ve bunları yazılı çevirideki mevcut tartışmalar ve normlar altında sınıflandırmanın geçerliliğini irdelemeyi amaçlamaktadır".⁴⁷ Shlesinger sözlü çeviride normların tespit edilmesinin yöntemsel açıdan birtakım güçlükleri olduğunu ifade eder ve bu güçlüklerin bir sebebi olarak da sözlü çevirmenlerin, yazılı çevirmenlerden farklı olarak, çevirdikleri konuşmalar dışında sözlü çevirilerden oluşan bir sözlü çeviri çıktısı bütüncesine erişimlerinin, birkaç kabin arkadaşlarını bireysel olarak gözlemlenmeleri dışında, görece olarak daha ender olduğunu belirtir.

Brian Harris de Shlesinger'in makalesine bir yanıt olarak yazdığı normlarla ilgili makalesinde sözlü çevirideki normların her yerde aynı olmadığını belirtir ve kendi gözlemleyebildiği bazı normları örneklerle açıklar. Harris'e göre profesyonel sözlü çevirideki normlardan biri sözlü çevirmenin kendisini konuşmacı ile özdeşleştirerek sözlü çeviri esnasında birinci tekil şahıs kipi kullanmasıdır. Gerçekten de, bu norm

⁴⁵Bkz. Miriam Shlesinger, "Extending the Theory of Translation to Interpretation: Norms as a Case in point". *Target* 1, John Benjamins Publishing Company, 1989, s. 111-115.

⁴⁶Brian Harris, *a.g.e.*

⁴⁷Miriam Shlesinger, *a.g.e.* s.111.

öylesine yerleşmiş bir normdur ki bir sözlü çevirmenin birinci şahıs kipi kullanıp kullanmaması zaman zaman ne kadar deneyimli bir çevirmen olduğunu değerlendirebilmek üzere adeta bir turnusol kağıdı olarak kullanılmaktadır. Harris aynı normun yazılı çeviride de geçerli olduğunu ve bu noktada ‘tutarlı bir kip kullanımı’nın ne kadar önemli olduğuna dikkati çekmektedir.

Harris’in belirttiği ikinci sözlü çeviri normu ise profesyonel eşzamanlı çeviride yirmi ila otuz dakikadan daha uzun süren konuşmalarda ve toplantılarda birden fazla çevirmenin kullanılması gerektiğidir. Harris aynı zamanda bu durumun en azından Batı’da böyle olduğu notunu düşer. Norm haline gelmiş sözkonusu kuralın yerleşik bir kural halini almasında Uluslararası Konferans Çevirmenleri Derneği AIIC’in çabaları göz ardı edilemeyecek kadar büyüktür.⁴⁸ Tek konuşmacıyı birden fazla çevirmenin çevirmesi ve dinleyicilerin de aynı konuşmacının sunumu esnasında farklı ses tonları hatta zaman zaman farklı cinsiyetteki çevirmenlerin ses değişimlerine deyim yerindeyse maruz kalması, bu normla birlikte gelen birtakım özelliklerdir. Harris bu durumu, tıpkı bir sinema filmi ya da tiyatro oyunu izlerken kabul ettiğimiz durumlara benzetmekte ve buna da konferans çevirmenliğinin ‘geleneksel kurgusu’ adını vermektedir.

Brian Harris’in tespit ettiği diğer bir sözlü çeviri normu ise özellikle Batı Avrupa sözlü çeviri eğitim kurumlarında öğretilen bir norm olan sözlü çevirmenlerin yalnızca A dillerine⁴⁹ çeviri yapmaları yönündeki uygulamadır. Ancak Harris bunu sorgulamaksızın bir norm olarak kabul etmekten ziyade bunu bir dogma olarak nitelendirmekte ve sözlü çeviri öğrencilerinin B dillerine⁵⁰ de çeviri yeteneğini kazanmalarını gerektiğini ifade etmektedir. Bir başka deyişle, bu madde, Harris’in bulunduğu sözlü çeviri eğitimi ve uygulamaları bağlamında bir norm niteliği taşımamaktadır. Benzer biçimde Türkiye’deki sözlü çeviri piyasasına bakıldığında da pek çok toplantıda profesyonel sözlü çevirmenlerden hem B dilinden A diline, hem

⁴⁸Bkz. AIIC Code of Professional Ethics, Madde 7/b, <http://aiic.net/ViewPage.cfm/article24.htm>, son erişim tarihi 10 Mart 2012.

⁴⁹Konferans çevirmenliği bağlamında A dili kişinin ana dilidir.

⁵⁰Konferans çevirmenliği bağlamında B dili kişinin çeviri yapabildiği ve gelişmiş düzeyde bir bilgiye sahip olduğu ilk yabancı dilidir.

de A dilinden B diline çeviri yapmaları istenmektedir. Öyle ki, belirli toplantı ortamlarında - odak grup çalışmaları, yabancı hissedarlı Türk şirketlerinde yabancı yönetim kurulu üyelerinin sadece gözlemci ya da dinleyici olarak katıldığı toplantılar vb.- konuşma ve tartışmalar sadece Türkçe yapıldığı için neredeyse bütün toplantı boyunca sözlü çevirmenler sadece B dillerine çeviri yapmak durumunda kalabilmektedir.

Sözlü çeviri eğitimi veren kurumlar da öğrencilerini gerçek sözlü çeviri ortamlarına hazırlayabilmek için sözlü çeviri uygulamalarında B diline çeviri çalışmaları da yapmaktadır. Örneğin İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Bölümü Almanca, İngilizce ve Fransızca Anabilim Dalları uygulamalı sözlü çeviri türleri ve eşzamanlı çeviri derslerinde her iki yöne de çeviri çalışması yaptırmaktadır. Bu da Batı Avrupa'da norm olarak kabul edilen durumun Türkiye bağlamında aynı niteliği taşımadığını göstermektedir. Harris'in deyimiyle "bu, belli yerlerde ve belirli şartlar altında uygulanmayan bir normdur; bu durumda artık bir norm değildir".⁵¹

Harris'in listelediği diğer bir sözlü çeviri normu ise yapılan sözlü çevirinin erek dildeki kabul edilebilirliğidir. Sözlü çeviri belirli bir hızda yapıldığı ve pek çok durumda geri dönüp düzeltme imkânı olmadığı için birtakım hataların ve/veya eksikliklerin olması kaçınılmazdır.

Sözlü çeviride bu ve bunun gibi normların betimlenmesine yönelik bir temel oluşturabilmek amacıyla Harris, Savory'nin **The Art of Translation**⁵² kitabında yazılı çevirmenlere sunduğu gibi bir karşıtlıklar listesi oluşturulmasını önerir. Buna göre,

- "Sözlü çevirmen birinci tekil şahıs kipinde konuşur **ya da** sözlü çevirmen üçünü şahıs kipinde konuşur.

⁵¹Brian Harris, **a.g.e.**, s.117.

⁵²Theodore Savory, **The Art of Translation**, London, Jonathan Cape, 1957.

- Doğru sözlü çevirmen konuşmacının heyecan düzeyini, ses tonunu hatta jestlerini bile yansıtır **ya da** sözlü çevirmen sakin ve tarafsız davranır.
- Sözlü çevirmen özgün konuşmaya ne eklemeye ne de çıkarmada bulunur ya da sözlü çevirmen şartların gerektirdiği ölçüde eklemeye **ya da** çıkarmada bulunabilir.⁵³

Harris'in bu kısa ikili karşıtlıklar listesinden de anlaşılacağı gibi sözlü çevirmenlerin tek seçeneği varmış gibi görünen sözlü çeviri ortamları ve durumlarında bile aslında her zaman eksenin diğer bir tarafı da mevcuttur. Buna ek olarak, belirli bir ekol ya da bölge içerisinde norm halini almış, kabul görmüş ve hatta sorgulanması dahi gereksiz bulunabilecek bazı uygulamaya ya da ilkeler farklı şartlar ve yerlerde, zaman zaman çok yakın konumlarda dahi, norm olmaktan uzak bir nitelik taşıyabilir.

Harris'in son olarak öne sürdüğü ve altını çizdiği başka bir norm da 'doğru çevirmen' ya da 'dürüst sözcü' normudur ve bu normun evrensel bir norm olduğunu söyler. Bu norma göre diğerleri adına konuşan ve birtakım metinler oluşturan kişiler özgün konuşmacıların söylediklerini mümkün olduğunca doğru ve herhangi bir kısım ya da kısımları çıkarmadan yeniden ifade ederler ve bunları kendi bireysel düşünceleriyle ve ifadeleriyle karıştırmazlar. Bu noktaya kadar bir sorun yok gibi görünmektedir. Ancak Harris'e göre tam da bu noktada dönüp, son derece kanıksanmış bu ilkeye bakmamız gerekmektedir. Çünkü aşına olduğumuz normlarda genellikle olduğu gibi, kuralın farkına varmamız için tek bir istisna yeterlidir. Harris bu konuda kendi görüşünü şöyle açıklar: "Basmakalıp olsun ya da olmasın, [bu norm] öyle önemlidir ki mevcut tartışmada en azından bir kere adının geçmesi gerekir".⁵⁴

Sözlü çeviri ve norm ilişkisinin 1989'larda başladığı düşünüldüğünde Miriam Shlesinger ve Brian Harris'in başlattığı bu diyalog sözlü çeviri araştırmalarında önemli bir dönemin zemini hazırlamıştır. Çünkü bu sayede, salt bilişsel (kognitif) ve

⁵³ Brian Harris, **a.g.e.**, s.117.

⁵⁴ **A.e.**

psikolojik bir yaklaşımdan daha sosyolojik ve ‘sözlü çevirmen odaklı’ bir sözlü çeviri yaklaşımına geçişe katkıda bulunulmuştur.

Toury’nin normlarını sözlü çeviri alanına uyarlama anlamında ilk temeli atan Miriam Shlesinger ile Brian Harris’i, doktora tezini sözlü çeviri normları hakkında yazan Anna Schjoldager izlemiştir. Çeviri normlarının eşzamanlı çeviri bağlamında araştırılmasını amaçlayan Schjoldager bu noktada özellikle metodolojik çıkarımlarda bulunmuştur.

Schjoldager’e göre “teknik donanım destekli (...) eşzamanlı çeviri bir süredir yapılmasına rağmen, doğasına ilişkin hala bir bilgi eksikliği bulunmaktadır ve pek çok unsurunun araştırılması gerekmektedir”.⁵⁵ Aynı zamanda alanda oturmuş bir kuramsal ve metodolojik çerçeve geleneği eksikliği olduğunu da belirten Schjoldager, sözlü çeviri alanında normlara olan akademik ilginin eksikliğini eşzamanlı çevirinin altında yatan normların pahasına bilişsel unsurlara odaklanmasına bağlamaktadır⁵⁶ ve yazdığı doktora teziyle eşzamanlı çevirinin ampirik araştırma alanına bir katkıda bulunmuştur.

Sözlü çeviri normlar tarafından yönetilen bir etkinlik midir sorusuna, davranışsal bir etkinlik olduğu için aynı zamanda normlar tarafından da yönetilen bir etkinlik yanıtını veren Schjoldager, tıpkı Hermans⁵⁷ gibi ‘sadece çevirmek’ şeklinde bir durumun olamayacağını belirtir. Çünkü bu bile aslında ‘standart norma’ bağlı kalmak anlamına gelmektedir.

Schjoldager’e göre sözlü çevirmen belirli normları izlerken karşılaştığı zorluklara yönelik bir çözümde karar kılar ancak kapasite doygunluğu⁵⁸ nedeniyle hepsini sürdüremez. Bu yöntemsel sorunla başa çıkmanın bir yolu da sadece sözlü çeviriye

⁵⁵Anne Schjoldager, “Reflective summary of a dissertation on simultaneous interpreting”, **Getting Started in Interpreting Research**, ed. Daniel Gile, Helle V. Dam, Friedel Dubslaff, Bodil Martinsen, Anne Schjoldager, John Benjamins Publishing Company, 2001, s.221-232.

⁵⁶Anne Schjoldager, “An Exploratory Study of Translational Norms in Simultaneous Interpreting: Methodological Reflections”, **Hermes Journal of Linguistics**, no 14, 1995, s.65-87.

⁵⁷Theo Hermans, **a.g.e.**, s. 165.

⁵⁸İfadenin özgün hali ‘**capacity saturation**’ biçimindedir.

özgü bir normu- örneğin çeviri zorlaştığında ya da imkansız bir hale geldiğinde ne yapması gerekir ya da ne yapabilir- tanımlamak olabilir.⁵⁹

Yeni mezun ve halen eğitimlerine devam eden sözlü çeviri öğrencilerinden oluşan dört farklı gruba seçtiği iki metni eşzamanlı olarak çevirmelerini isteyen Schjoldager aynı zamanda bu metinlerin yazılı çevirisini de dört farklı gruba yaptırmış ve sonuçları kıyaslamıştır. Schjoldager'in çalışmasında öne sürdüğü varsayımlardan biri farklı çalışma koşullarının kaçınılmaz olarak kalite, kaynak metne sadakat ve erek dilde kabul edilebilirlik açısından farklılıklara neden olacağıdır.

Schjoldager'in çalışması için oluşturduğu bağlam deneysel ve didaktik bir özellik taşıdığından analizine öncül normları (çeviri politikası) dâhil etmemiştir. Ancak özgün sözlü çeviri çalışmalarında her türlü normun incelenebileceğini; örneğin araştırmacının sözlü çeviri için hangi metinlerin seçildiğini ya da seçilmediğini araştırabileceğini öne sürmektedir.⁶⁰

Sözlü çeviri araştırmacısı Daniel Gile de sözlü çeviri normları konusunda çalışmalar yapmış ve sözlü çeviri stratejilerinin yazılı çeviri stratejileri gibi en azından kısmen norm temelli olduğunu ancak arada büyük bir fark olduğunu öne sürmüştür. Gile'e göre konferans çevirmenliğinde kullanılan stratejilerin pek çoğu bilişsel birtakım kısıtlamalara yöneliktir.⁶¹ Tıpkı Anne Schjoldager gibi Daniel Gile de sözlü çevirinin farklı unsurlarının araştırılmasında normların görece olarak ihmal edildiğini ve özellikle kalite ve didaktik gibi konularda normların sözlü çeviri araştırmalarına daha fazla katılması gerektiğini öne sürer.

Örneğin, Gile'e göre sadakat normları araştırma açısından büyük bir önem taşımaktadır ve tarafsızlık konusu da "açık bir öneme sahiptir ve sistemik olarak araştırılması gerekmektedir".⁶² Sözlü çeviride normlar; deneysel birtakım kurulumlar

59 Schjoldager, "Reflective summary of a dissertation on simultaneous interpreting", **a.g.e.**, s.69.

⁶⁰ **A.e.**, s.79.

61 Daniel Gile, "Norms in Research on Conference Interpretation", **Translation and Norms**, ed. Christina Schaffner, Multilingual Matters Ltd., 1999, s. 98-105.

⁶² **A.e.**, s. 100.

ile istatistiksel hesaplamalar olmadan ve sözlü çeviri etkinliğinden görece olarak daha uzak ve karmaşık bir noktada duran soyut ve komplike bilişsel kuramları bilmeye gerek olmaksızın incelenebilmektedir. Gile bunun

1. sözlü çevirmenlere normlar hakkında sorular sorarak
2. sözlü çeviri alanında yazılmış öğretici, betimleyici metinler ile anlatı türündeki metinleri⁶³ okuyarak
3. sözlü çeviri kullanıcılarının geri dönütlerini ve tepkilerini inceleyerek
4. ufak bir bütüncü kullanımı aracılığıyla, sözlü çevirmenlerden ve sözlü çevirmen olmayan bireylerden erek metinleri değerlendirerek sadakat seviyelerine ve diğer özelliklere yönelik yorum yapmalarını isteyerek gerçekleştirilebileceğini belirtir.⁶⁴

Sözlü çeviride normların araştırılması aynı zamanda yazılı çeviride normlar alanında yapılan araştırmalar ile belirli bir etkileşim yaratarak sözlü çeviride özellikle de konferans çevirmenliğinde ihmal edilmiş olan sosyolojik kavramlar ile birtakım çalışma yöntemlerinin daha fazla irdelenmesi sağlayacaktır.

Yaptığı çalışmalar ile sözlü çeviri alanında sosyolojik unsurların altını çizen araştırmacı Ebru Diriker de sözlü çeviride normların araştırılmasının önemli olduğunu ancak bu noktada sözlü çeviri araştırmacılarının dikkatli olması gerektiğini de haklı bir şekilde vurgular. Diriker'e göre "[...] belirli bir davranışı yönlendiren normları tanımlayıp betimliyor muyuz ('olanı' ortaya koymak) yoksa bunları buyuruyor muyuz ('ideal' olanı ifade etmek); bu noktada dikkatli olmamız gerekmektedir".⁶⁵

Diriker sözlü çeviride normların tespitine yönelik farklı yöntemlerin kullanılabilenliğinden bahseder. Davranışlardaki düzenli örüntünün tespiti için

⁶³Gideon Toury bu türdeki metinlerin ve malzemelerin tümüne 'metin dışı kaynaklar' (**extratextual sources**) adını vermektedir.

⁶⁴Daniel Gile, **a.g.e.**, s. 100.

⁶⁵Ebru Diriker, "Problematizing the discourse on interpreting- A quest for norms in simultaneous interpreting", **Textcontext**, Sayı 13/3, 1999, s.73-90.

kullanılabilecek yöntemlerden biri ürün-odaklı araştırma dır. Bu tür araştırmalarda sözlü çevirmenlerin çevirilerinden oluşan erek metinler diğer erek metinlerle betimleyici bir biçimde kıyaslanarak sözlü çevirmenlerin davranışlarında ne tür düzenlilikler sergilendiğine bakılabilir. Diriker, bu türde bir analiz için "erek dilde dile getirilenleri bağlamsallaştırmamıza yardım ettiğini" belirtir. Buna ek olarak, bu yöntem sayesinde, uygulamaya yönelik bir güçlük de bertaraf edilebilir: birincil elden gözlemlenebilir unsurlarla yapılan bir çözümleme sözlü çeviri esnasında süreç boyunca alınan kararları ve akıl yürütme stratejilerini araştırmaya dönük dolaylı bir araç da sunmaktadır.⁶⁶

Ürün-odaklı araştırmanın yanısıra anket, derinlemesine görüşme gibi yöntemler kullanılarak hem sözlü çevirmenlerin hem de sözlü çeviri sürecindeki diğer aktörlerin (işverenler, müşteriler vb.) benimsediği normlara dair bir fikir elde edilebilmektedir. Ayrıca, sözlü çeviriye yönelik oluşturulmuş literatüre ve burada kullanılan söyleme bakılarak da normlar hakkında bir araştırma yapmak mümkündür. Diriker bu noktada eleştirel söylem çözümlemesi aracılığıyla "konferans çevirmenlerinin görevlerini yerine getirdikleri daha büyük sosyal bir bağlamın ortaya konulabileceğini" ifade etmektedir.⁶⁷

Adı geçen makalede yaptığı söylem çözümlemesi sonucu iki ana normdan söz eden Diriker'e göre öncelikle sözlü çevirmenden anında anlaşılabilir (akıcı, gramatik bir dil kullanımı ve hoş bir ses tonu) bir çıktı üretmesi beklenmektedir. Buna ek olarak kaynak metindeki anlama sadık kalarak sözkonusu anlamı yeniden üretmesi ve çevirisini de bu yönde yapması sözlü çevirmenden beklenen başka bir konudur. Başka normların da varlığına yönelik daha fazla araştırma yapılması gerektiğini vurgulayan Diriker aynı zamanda sözlü çevirmenlerin günlük yaşamlarında normları ne dereceye kadar benimsediklerinin de araştırılması gerektiğinin altını çizmektedir. Yetkin sözlü çevirmenlerin konuşmacıların amaç ve mesajlarına daha sadık kalacağı düşüncesi Diriker'e göre indirgemeci bir yaklaşımdır ve normların sözlü çeviri platformuna girişini engeller niteliktedir. Bu yüzden, konferans çevirmenliğini

⁶⁶Ebru Diriker, *a.e.*, s.77.

⁶⁷A.y.

normlar tarafından yönetilen bir etkinlik olarak araştırmamızı ve incelememizi sağlayacak yeni yöntemlerin ve yolların açığıa çıkarılması gerekmektedir.⁶⁸

Sözlü çeviride normlara yönelik bu kısımdan da anlaşılabilceğı gibi tıpkı yazılı çeviri alanında olduğı gibi sözlü çeviri alanında da normların daha fazla irdelenmesine, betimlenmesine ve yeni normların açığıa çıkarılmasına dönük büyük bir gereksinim bulunmaktadır. Bu sözlü çeviri etkinliğinin sosyolojik ve insani yönünün vurgulamakla kalmayacak aynı zamanda sözlü çevirmenlerden beklenenlerin belirli bir eksene oturtulması açısından da fayda sağlayacaktır.

Bu bağlamda, iletişimsellik ve tarafsızlık ölçütleri açısından çok daha belirsiz ve tanımlanması zor ama doğal bir örnek sergileyen toplum çevirmenliğı araştırmalarından ve çalışmalarından yararlanmak mümkündür. Bunun en geçerli sebeplerinden biri, toplum çevirmenliğinin uygulama alanında neredeyse sürekli diyebileceğimiz bir şekilde tarafsızlık kavramının içerisinde kaçınılmaz olarak rol oynadığı durumların gözlemlenmesidir. Toplum çevirmeni, tarafsızlık açısından en az ‘sorunlu’ konu ya da görüşmeleri çevirse dahi içerisinde bulunduğı fiziksel ortam bile tarafsızlığıa düşük de olsa bir etkide bulunabilecek bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır, bu da toplum çevirmenin sürekli olarak kendini, çevirisini, sözcük seçimini, beden dilini, ses tonunu vb. farkındalıkla kullanıp yönetmesi gerektiğı anlamına gelmektedir. Tüm bunlara ek olarak, konferans çevirmenliğı alanında tarafsızlık normunun detaylı bir biçimde sorgulanıp araştırılmasında tıkanılan birtakım noktalarda toplum çevirmenliğıne dönüp yardım almak konferans çevirmenliğinin insanı ve sosyal tarafını bize hatırlatacak ve yolu bir nebze de olsa aydınlatacaktır.

Ian Mason ve Wen Ren bire bir sözlü çeviri ortamlarında güç faktörünü inceledikleri çalışmalarında, ‘sadakat, doğruluk, nötr olma, tarafsızlık ve yansızlık sözlü çevirmenlerin rol tanımlarının temel kavramlarıdır. Başka bir deyişle, sözlü

⁶⁸ A.e., s.88.

çevirmenden görünmez ve güçsüz kalması ve iletişim süreci boyunca bir çeviri makinesi olarak işlev görmesi beklenir⁶⁹ diyerek tarafsızlığın, normatif bir biçimde çevirmenin görev tanımında ve uygulamasında karşımıza çıkması beklenen bir kavram oluşuna dikkat çekmektedir.

Sözlü çevirmenin sergilemesi beklenen tarafsız ve deyim yerindeyse ‘sessiz’ rol, çeşitli kurumların etik kuralları ya da yazıya dökülmemiş ancak üzerinde adı konulmamış bir uzlaşımın bulunduğu kurallar ve kabuller aracılığıyla temel bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna göre, sözlü çevirmen şeffaf, görünmez ve nötr olmalıdır. Ancak idealize edilmiş bu kural gerçek çeviri ortamlarında her zaman bu şekliyle gerçekleşmemektedir.

Michel Foucault’nun güç konseptinden⁷⁰ yola çıkarak sözlü çevirmenin iletişimdeki rolünü inceleyen Mason ve Ren’e göre sözlü çevirmenler genellikle kurumsal bir güce sahip olmasa da, iki dilli ve kültürlü uzmanlıkları sayesinde iletişim süreci içerisinde belirli bir gücü ellerinde tutabilir çünkü bu iletişim sürecinde sözlü çevirmen etkileşimin eş yaratıcılarından biridir ve bu da çevirmene güç sahibi bir aktör olma olanağını sağlamaktadır.⁷¹

Toplum çevirmenliği, özellikle de hastane çevirmenliği alanındaki çalışmaları ile tanınan Claudia V. Angelelli, “Validating Professional Standards and Codes” başlıklı makalesinde Kaliforniya Sağlık Alanında Sözlü Çeviri Derneği’nin 2002 yılında yayınladığı standartları incelemiş ve bu alanda çalışan çevirmenlerle görüşmeler gerçekleştirmiştir. Angelelli, tıp alanında (hastane/klinik vb. ortamlarında) toplum çevirmeni olarak görev yapan bazı çevirmenlerin kendilerini hastaların dostları ve danışmanları gibi gördüklerini, bu durum tarafsızlık ilkesiyle çelişir gibi görünse de çevirmenlerin kültürel farklılıklar nedeniyle birtakım y

⁶⁹Ian Mason ve Wen Ren, “Power in face-to-face interpreting events”, **The Sociological Turn in Translation and Interpreting Studies Benjamins Current Topics 66**, ed. Clauida V. Angellelli, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company,s.125.

⁷⁰Michel Foucault’nun güç anlayışına göre güç, tekel oluşturma, kontrol etme ya da yönetmeye yönelik baskın bir güçten ziyade; ilişkilerden oluşan bir ağ içerisinde bir tür strateji, duruş, manevra, taktik ya da teknik anlamına gelmektedir.

⁷¹Ian Mason ve Wen Ren, **a.g.e.**, s.122.

anlış anlaşılmalarnın giderilmesinde oynadıkları rolün her şeyin üzerinde yer aldığını düşündüklerini öne sürmektedir. Bunun gibi bağlamlarda çevirmenler “kültürel aracı” ya da “kültürel netleştirici”⁷² rolünü üstlenerek kültürlerarası farklılıkları taraflara açıklama görevini yerine getirmektedir. Angelelli’ye göre bu durum, tarafsızlık ilkesinin bozulmaya uğratılması anlamına gelmektedir ancak çevirmenlere göre iletişim taraflarını eğitmek konusunda da bir sorumlulukları olduğu için bu rol etik ve mesleki kurallar bütünü tarafından da yansıtılmalıdır.⁷³

Sözlü çeviride normların ışığında, bir sonraki kısımda, bir norm olarak kabul edilen tarafsızlık kavramı irdelenecek ve bunun diğer normlarla ilişkisine değinilecektir.

1.3.2.Sözlü Çeviri Araştırmalarında Tarafsızlık Normu

Çeviribilimin 1970’lerin başında dilbilim ve yazınbilim gibi ana disiplinlerden ayrılarak kendi özerkliğini elde etmiş ve bu disiplinlere göre nispeten genç bir disiplin olduğu düşünöldüğünde, norm kavramı gibi alanın bilimsel temelini sağlamaştırır bakış açılarının ne kadar önemli olduğu anlaşılabilir. Nitekim Daniel Gile de özellikle sözlü çeviri alanında normların daha da sistematik bir biçimde araştırılması gerektiğinin altını çizmekte ve bunun alanda bir paradigma ya da düşünüş değışikliğı getireceğini öne sürmektedir.⁷⁴

Sözlü çeviri araştırmaları da, çeviribilimin genel ve daha geniş çatısı altında, kendini daha bilimsel bir konuma yerleştirerek deyim yerindeyse ‘kendini meşru kılma’ çabaları ile alana hâkim olduğu düşünölen özneliğı kırmaya çalışmış ve bilişsel çalışmalara yönelmiştir. Özellikle David Gerver⁷⁵ ve Barbara Moser-Mercer⁷⁶ sözlü

⁷²İfadelerin özgün hali sırasıyla “**cultural broker**” ve “**cultural clarifier**” biçimindedir.

⁷³Claudia V. Angelelli, “Validating Professional Standards and Codes”, **Interpreting**, Volume 8 Number 2, John Benjamins Publishing Company, 2006, s. 183.

⁷⁴Daniel Gile, **a.g.e.**, s. 101.

⁷⁵Bkz. David Gerver, “Empirical Studies in Simultaneous Interpretation: A Review and a Model”, **Translation, Applications and Research**, ed.Richard W. Brislin, New York, Gardner Press, 1976, s. 165-207.

çeviri sırasında çevirmenlerin dili nasıl işlediklerini nesnel olarak değerlendirip incelemeye yönelik deneyler tasarlamışlardır. Sözlü çeviri alanında kognitif dönem diye de adlandırabileceğimiz bu süreçte özellikle pozitif bilim geçmişine ya da bilgisine sahip araştırmacılar sözlü çeviri bağlamında çalışmalar yapmıştır.

Sözlü çeviri alanının kendini nesnel ve meşru bir alan olarak konumlandırma isteği çerçevesinde düşünüldüğünde bu dönemin son derece olumlu katkıları olmuştur. Her alanda olduğu gibi Çeviribilim ve sözlü çeviri alanında da birtakım farklılıklar zamanı geldiğinde ortaya çıkmaya başladığında ise bu değişiklikler, sözlü çeviriye ve sözlü çevirmene daha sosyolojik bir bakış açısından yaklaşılmasını sağlamıştır. Artık sözlü çevirmen sadece beyninde birtakım iletilerin aktarımıyla konuşan ve çeviri yapan bir ‘insan’dan ziyade bireysel kararlar alan, bulunduğu ortamdan, konudan ve konuşmacıdan etkilendiği kabul edilen bir ‘özne’ olarak algılanmaya başlamıştır. Çalışmalarını bu çerçevede sürdürmeyi amaçlayan sözlü çeviri araştırmacıları da sosyolojiden ve ilgili diğer disiplinlerden etnometodolojinin de aralarında bulunduğu belli başlı araştırma yöntemlerini ödünçlemiş ve uyarlamıştır. Bu noktada Franz Pöchhacker’in konferansı bir araştırma birimi olarak ele aldığı çalışması önemli bir dönüm noktası olarak sayılabilir.⁷⁷

Çeviribilime ve sözlü çeviri alanına hâkim olan bu sosyokültürel yaklaşımın bir parçası olarak norm kavramı ortaya atılmış ve normların ışığında yazınsal çeviriler başta olmak üzere pek çok çeviri ürünü ve çeviri süreci incelenmiştir.

Sözlü çeviride norm kavramı kısmında da açıklandığı üzere sözlü çeviride normların bir araştırma seçeneği olarak görülmesi çok da uzun bir geçmişe sahip değildir, dahası sözlü çeviride normlar üzerine yapılmış çalışmaların sayıca kısıtlı ve kapsam olarak da yalnızca belli başlı normlara odaklandığı görülmektedir. Yine de, sözlü

76Bkz. Barbara Moser-Mercer, Simultaneous Interpretation: a Hypothetical Model and its Practical Application, **Language, Interpretation and Communication**, ed. David Gerver ve H. Wallace Sinaiko, New York, Plenum Press, 1978, s.353-365.

77 Franz Pöchhacker, **Simultandolmetschen als komplexes Handeln [Simultaneous Interpreting as complex action]**, Tübingen, Günter Narr, 1994.

çeviride normların daha detaylı ve diğer kavramlarla bağlantılı olarak incelenmesinin araştırma açısından büyük potansiyel taşıdığı söylenebilir.

Sözlü çeviri alanının nispeten genç ve kendini saf bir öznellikten kurtarıp sosyolojik bakışını da yitirmemeye çalışan bir alan olduğu düşünülürken normlar, özellikle de tarafsızlık normu, bu açıdan önem taşımaktadır. Sözlü çeviri eyleminin tarafsızlık ve nesnellik ekseninde yapılan bir etkinlik olduğunu fikri, hem alana hem de eylemin kendisine deyim yerindeyse daha ‘bilimsel’ bir nitelik katmakta ve bu da sözlü çevirmenlerin de aynı şekilde algılanmasını sağlamaktadır.

Kuşkusuz, tarafsızlık normu sözkonusu olduğunda sözlü çeviri alanındaki genel söyleme de bakmak gerekmektedir. Başka bir deyişle, sözlü çeviri literatüründe tarafsızlığa yönelik söylenenler, yazılanlar, araştırılanlar ile dernekler gibi profesyonel oluşumların tarafsızlık prensibine yaklaşımları ve tarafsızlığa yönelik algıları bu kavram hakkında bize neler anlatmaktadır? Sözlü çeviri alanı içerisindeki tarafsızlık kavramının derinine inebilmek, bu kavrama yönelik ilgili diğer kavramları bize sunması açısından önem taşımaktadır. Buna ek olarak, tarafsızlık sözkonusu olduğunda genellikle sergilenen ve zaman zaman basmakalıp olmaktan öteye geçemeyen bir ‘kendiliğindenlik’ algısının kırılması ve bu kavramın alandaki diğer kavramlar ve normlar gibi tartışılması gerektiği fikrini yerleştirmek açısından bu soruları sormak gereklidir.

Genelde çeviri araştırmalarında ve özelde sözlü çeviri araştırmalarında tarafsızlık kavramı ile ilgili yapılan tartışmaların ardından çalışmanın bundan sonraki kısmında sözlü çeviride tarafsızlık söylemine konferans çevirmenliği alanındaki görünümüyle bakılacaktır.

2. SÖZLÜ ÇEVİRİDE TARAFSIZLIK SÖYLEMİNİN İNCELENMESİ

Birinci bölümde kuramsal çerçeve içinde dile getirilen sorulara bu bölümde ve üçüncü bölümde çalışmanın yönteminin dayandığı üçlü bir veri toplama yapısıyla yanıt aranacaktır. Bunun için önce kullanılan yöntem yapısal olarak tanıtılacak ardından, izleyen bölümlerde sırasıyla sözlü çeviride tarafsızlık söyleminin değerlendirmesi ve uygulamadaki durumun veriler ışığında incelenmesine geçilecektir.

Bu bölümde sözlü çeviride tarafsızlık söylemini incelemek için önce çalışmanın girişinde belirtilen üç aşamalı yöntem tanıtılacak ardından bu üç veri toplama yönteminin ilk aşaması ile incelemeye başlanacaktır. Bu incelemenin amacı konferans çevirmenliği alanında faaliyet gösteren meslek örgütlerinin “tarafsızlık söylemlerini” birinci bölümdeki kuramsal çerçeveye uygun bir biçimde incelemektir. Bu bölümdeki incelemeden elde edilen sonuçlar sonraki iki aşamadan elde edilecek sonuçlarla birlikte genel değerlendirmeye alınacaktır.

2.1. Yöntem

Bu doktora tezinin inceleme çerçevesi daha önce de belirtildiği gibi yöntemsel açıdan üç aşamalı bir yapıdan oluşmaktadır. Sosyal bilimler alanında nitel veri toplamada kullanılan bu yönteme *triangulation* (üçgenleme) adı da verilmektedir.¹Bu yönteme göre, bir çalışmanın elde edilen bulgularındaki güvenilirlik katsayısını güçlendirebilmek amacıyla bir araştırma sorusunun irdelenmesinde birden fazla yöntem kullanılır.²1970 yılında N. K. Denzin³ bu yöntemin kapsamını genişleterek

¹İfadenin özgün hali olan ‘**triangulation**’ (fen ve mühendislik alanlarında kullanılan ödünçleme terim ile triangulasyon) Türkçede ‘nirengi noktası/ dayanak’ oluşturmak anlamında da kullanılmaktadır.

²Alan Bryman, *Triangulation*, (Çevrimiçi), www.referenceworld.com/sage/socialscience/triangulation.pdf, 13 Ocak 2015, s.1.

³N. K. Denzin, **The Research Act in Sociology**, Chicago, Aldine, 1970.

dört farklı üçgenleme biçimi tanımlamıştır: veri üçgenlemesi, araştırmacı üçgenlemesi, kuramsal üçgenleme ve yöntemsel üçgenleme. Bu çalışmada, ilk kategori olan veri üçgenlemesi⁴ kullanılmıştır. Buna göre, çalışmada kullanılacak olan veri farklı örnekleme yöntemleriyle derlenmekte ve bu sayede farklı zamanlara, sosyal durumlara ve farklı kişilere yönelik veri kesitleri bir araya getirilmektedir. Bu aynı zamanda, aynı konuya yönelik farklı unsurların da çalışma içerisinde temsil edilmesini sağlamaktadır.

Bu çalışmada veri üçgenlemesi yöntemi ya da başka bir ifadeyle üç yapılı bir araştırma yöntemi kullanılmış ve konferans çevirmenliğinde tarafsızlık normuna yönelik çeşitli unsurlara bu şekilde ulaşılmaya çalışılmıştır.

Birinci aşamada dünyadan ve Türkiye’den çeşitli sözlü çeviri derneklerinin etik kurallarının hem genel hem de tarafsızlık maddesi açısından söylemi incelenmiştir. Burada ulaşılmaya amaçlanan, sözlü çeviri alanında önemli toplumsal yapılardan biri olan meslek derneklerinin tarafsızlık söylemine ulaşmak ve bu noktada hareketle konferans çevirmenliği mesleği içerisindeki söyleme ulaşabilmektir.

İkinci aşamada ise profesyonel konferans çevirmenlerine 13 açık uçlu sorudan oluşan bir anket uygulanmış ve bu anketlere verdikleri yanıtlar tarafsızlık ilkesi çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu kısımda bu yanıtlara ek olarak, ankete katılan ya da katılmayan farklı konferans çevirmenleriyle, değişik bağlam ve ortamlarda gerçekleştirilen yapılandırılmamış görüşmelerin de sonuçları bu analize katılmıştır. Veri analizinin bu kısmında konferans çevirmenlerinin kendi bireysel tarafsızlık algısı üzerine odaklanılmış ve tarafsızlık algılarının temelinde yatan ilgili kavram ve düşüncelere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Üçüncü ve son aşamada ise belirli bir sayıda profesyonel konferans çevirmeninden orijinal bir konuşmayı B dillerine çevirmenleri ve bu çeviriyi kaydedip yollamaları istenmiştir. Bu konuşmayı daha önceden duymadan ve ilk dinledikleri seferde

⁴İfadenin özgün hali ‘**data triangulation**’ biçimindedir.

çevirmeleri istenen çevirmenlerin ürettikleri çeviri deşifre edilerek çözümlenmeye tabi tutulmuştur. Bu çözümlenme, konuşmacının genel biçemi, ses tonu ve konuşmanın genel tonu, konuşmacının kullandığı eski bir dil kullanımı ve ideolojik açıdan beraberinde uzun tartışmaların meydana geldiği ‘iki ayyaş’ ifadesinin çevirileri temelinde gerçekleştirilmiştir. Veri incelemesinin gerçek çeviri kayıtlarına bakıldığı bu son kısımda ise, konferans çevirmenlerinin anketlerde verdikleri yanıtların sonucunda elde edilen genel durumun gerçek çeviri durumunda ne dereceye kadar bir koşutluk veya sapma gösterdiğini ortaya koyabilmektir. Çevirmenlerin yaptıkları çeviri ve aldıkları çeviri kararlarından hareketle, çevirmenlerin çeviri sürecindeki birtakım davranışları da gözlemlenebilmiştir.

Veri üçgenlemesinin ilk katmanını oluşturan meslek örgütü/ dernek söylemi incelemesi makro ölçekli bir nitelik taşımaktadır. Konferans çevirmenlerinin bireysel tarafsızlık algısını ve düşüncelerini sunan ikinci kısım ise makro ile mikro seviye arasında ikincil bir katman olarak kalmakta ve çeviri kayıtlarının çözümlenme kısmı ise daha kısıtlı bir çevirmen popülasyonu üzerinde yapılabildiği için mikro katmanı oluşturduğu söylenebilir.

Bu üçlü veri yapısı sayesinde, çalışmanın tarafsızlık normunun sadece bir kısmına odaklanma gibi bir kısıtlamadan kurtulduğunu söylemek mümkündür. Bu yöntemin kullanılması sayesinde, aynı zamanda, farklı kaynaklardan ve farklı katılımcılardan (anketi yanıtlayan çevirmenlerden farklı çevirmenler de konuşmayı B dillerine çevirmiştir) veri alınmış ve bu da tarafsızlık konusunun yalnızca tek bir boyutuna bakılmaması sağlamış ve görece olarak ‘çapraz bir sağlama’ sunmuştur.

2.2. Sözlü Çeviride Tarafsızlık Söylemi

Sözlü çeviri alanında ve bu çalışma özelinde konferans çevirmenliği alanında faaliyet gösteren mesleki derneklerin ve diğer profesyonel oluşumların kural ve ilkelerinde yer alan söyleme bakmak, elbette yalnızca tarafsızlık normunun değil bu alanda

geçerli olan bütün normların incelenmesi açısından önem taşımaktadır. Bunun sebeplerinden biri, meslek örgütü veya derneklerin bir mesleğe yönelik algının ve baskın söylemin kabul görüp yerleşmesinde oynadığı büyük roldür. Bu söylemin ortaya çıkarılması aynı zamanda çevirmenlerin kendi algısında derinlere yerleşmiş ve içselleştirilmiş tarafsızlık normu algısına ulaşmak açısından da ışık tutabilir.

Bir mesleğin uygulayıcılarından beklenen davranış kalıplarına yönelik söylem içinde ortaya konan mesleksi profilin içinde yer alan ideal (olası) tarafsızlık tanımı o mesleğin bu konudaki algısını ve yaratmak ya da korumak istediği profili yansıtır. Tarafsızlığa yönelik düşünceler hem o mesleği yapanlardan beklenen davranışları hem de buna paralel olarak meslek örgütünün belirlediği mesleksi yeterlilik niteliklerini kapsar. Dolayısıyla bu söylemlere bakmak bizim o mesleğin kendisini nasıl tanımladığını ve üyelerinden neler beklediğini anlamamızı sağlar.

Bu nedenle, bir sonraki kısımda belli başlı sözlü çeviri derneklerinin etik ve davranış kurallarına tarafsızlık normu çerçevesinde bakılarak elde edilen bu verilerle bir değerlendirme yapılacaktır.

2.3. Sözlü Çeviri Derneklerinin Tarafsızlığa Yönelik Söylemleri

Konferans çevirmenliğinde ve genel olarak sözlü çeviride tarafsızlık prensibinin yerini ve ne dereceye kadar bir norm olup olmadığını anlayabilmek için, meslek içerisinde önemli bir yer tutan mesleki ahlak kurallarına (*Code of Professional Ethics*) da bakmak gerekmektedir. Ebru Diriker'in de öne sürdüğü gibi meslek etiği ve kuralları, “etik ve etik dışı davranışları birbirinden ayırarak sözlü çevirmenlerin ortaya koyması gereken duruş ve edimi tanımlamaktadır”⁵.

⁵Ebru Diriker, *De-/Re- Contextualizing Conference Interpreting*, Benjamins Translation Library, Amsterdam/Philadelphia, 2004, s. 29.

Söz konusu meslek kurallarına tarafsızlık prensibi açısından bakmak ve bu prensibi analiz etmek, bu kavramın nasıl anlaşıldığına ve kavrama sözlü çeviri bağlamında nasıl yaklaşıldığına yönelik ipuçları vermesi açısından da önem taşımaktadır.

Bu tez çalışmasının kapsamı içinde uluslararası düzeyde genel olarak sözlü çevirmenliği ve sözlü çevirmenleri temsil eden belli başlı beş dernek ele alınacaktır. Bunlar sırasıyla Uluslararası Konferans Çevirmenleri Derneği (AIIC), Avustralya Sözlü ve Yazılı Çevirmenler Enstitüsü (AUSIT), Amerika Dil Uzmanları Derneği (TAALS), Sözlü ve Yazılı Çeviri Enstitüsü (ITI), Amerika Çevirmenler Derneği (ATA) ve Kaliforniya Sağlık Çevirmenliği Derneği (CHIA)'dir. Bu uluslararası derneklere ek olarak Türkiye'de sadece konferans çevirmenlerine yönelik tek meslek örgütü olan Türkiye Konferans Tercümanları Derneği (TKTD)'nin de mesleki ve etik kurallarına bakılacaktır.

Söz konusu incelemenin nesnesi olan mesleki ve etik kuralların seçilmesi açısından sadece bu beş uluslararası derneğin dahil edilmesinin başlıca sebeplerinden biri, sözlü çeviri alanında uluslararası temsile sahip sınırlı sayıda dernek bulunmasıdır. Ayrıca incelemeye konu olan derneklerin üye sayıları ve bilinirlikleri açısından bakıldığında bunların, alanda önemli bir temsil gücüne sahip mesleki oluşumlar olduğu söylenebilir. Türkiye örneğinde ise TKTD, hem konferans çevirmenliğinin saygın bir meslek olarak kabul görüp tanınmasını sağlamış, hem de alandaki pek çok düzenlemeye öncülük etmiş bir mesleki oluşumdur; dolayısıyla Türkiye bağlamı için TKTD'nin söyledikleri ve koyduğu kurallar büyük önem taşımaktadır.

2.3.1.Uluslararası Konferans Çevirmenleri Derneği

(Association Internationale des Interprètes de Conférence- AIIC)

Dünya çapında sadece konferans çevirmenlerini temsil eden tek meslek kuruluşu olan AIIC, 100 ülkeden 3000'i aşan bir üye sayısına sahiptir. Üye sayısının ve tabanının genişliğine ve çeşitliliğine bakıldığında bir meslek örgütü olarak AIIC'in

benimsediği ve uyguladığı kuralların meslek açısından önem taşıdığını söylemek yanlış olmayacaktır.

AIIC'in 2012 yılında gözden geçirerek yeniden düzenlediği Mesleki Etik Kurallarına⁶ bakıldığında tarafsızlık ilkesine yönelik doğrudan oluşturulmuş bir madde görülmemektedir. İkinci maddenin a ve b bentlerinde dernek üyelerinin mesleklerini icra ederken gizlilik prensibine sadık kalarak edindikleri herhangi bir bilgiyi üçüncü şahıslarla paylaşmamaları gerektiğinden ve konferans çevirmenliği yaparken edindikleri gizli bilgilerden herhangi bir kişisel çıkar elde etmemeleri gerektiğinden bahsedilmektedir. Bu kuralların konferans çevirmenlerinin etik davranışlarına yönelik kurallar olduğu söylenebilir ancak konferans çevirmenlerinin görevlerini gerçekleştirirken tarafsız olup olmamalarına yönelik doğrudan bir noktayı öne sürmedikleri görülmektedir.

2.3.2 Avustralya Sözlü ve Yazılı Çevirmenler Enstitüsü (The Australian Institute of Interpreters – AUSIT)

1987 yılında Canberra'da kurulan AUSIT, Avustralya'daki profesyonel yazılı ve sözlü çevirmenlere yönelik bir ulusal dernek olarak faaliyet göstermektedir. Üyelerine dönük olarak oluşturduğu Mesleki Etik Kuralları 7 Ocak 2012 tarihinde gözden geçirip yenileyen AUSIT, eski kurallardan farklı olarak belirtilen kuralların altına bir açıklama eklemiştir⁷. Bu, bir bakıma, mesleki etik kuralların farklı şekillerde yorumlanıp uygulanmasına ve böylece kurallardan sapmaların olmasına karşı bir önlem olarak yorumlanabilir.

AUSIT'e göre, hem Avustralya'da hem de dünya çapında, sözlü ve yazılı çeviri alanlarında etik meselelere daha fazla dikkat edilmektedir. Ayrıca, sözlü ve yazılı çevirmenler medya, uluslararası ilişkiler ve güncel politik konular aracılığıyla daha

⁶Uluslararası Konferans Çevirmenleri Derneği AIIC web sayfası, (Çevrimiçi) <http://aiic.net/node/2410/code-of-professional-ethics>, 2 Aralık 2012.

⁷AUSIT internet sayfası, (Çevrimiçi) <http://ausit.org/national/?s=code+of+ethics>, 3 Aralık 2012.

fazla görünür kılındığı için standartlarının da daha sıkı bir biçimde ele alınması gerekmektedir.⁸

AUSIT'in 2012 gözden geçirerek yeniden yayınladığı Etik Kuralların önsözünde belirttiği üyelerin uyması gerekenler kısmına bakıldığında şunlar göze çarpmaktadır:

- "AUSIT üyeleri profesyonel mesafelerini, tarafsızlıklarını, objektifliklerini korumalı ve gizlilik ilkesine uymalıdır
- sürekli mesleki gelişim aracılığıyla profesyonel bir mükemmeliyet arayışında olmalıdır
- kabiliyetlerini aşan işleri kabul etmemelidir
- kaliteli bir işbirliği ve çeviri hizmetini sunacak çalışma koşullarına, ilişkilerine ve rollerin anlaşılmasına yönelik çaba harcamalı
- ihtilafların çözümlenmesine yönelik ortaya konulmuş olan prosedürlere uymalıdır.⁹

Bu genel girişin ardından Etik Kurallar tek tek açıklanmaktadır. 4. sırada yer alan tarafsızlık ilkesine bakıldığında ilke ve ilkenin açıklaması şu şekildedir:

"Sözlü ve yazılı çevirmenler tüm profesyonel temaslarında tarafsızlığı gözetmelidir. Sözlü çevirmenler, sözlü çevirinin yapıldığı herhangi bir durumda meydana gelen iletişimdeki taraflar arasında bitaraf kalmalıdır. Yazılı çevirmenler kaynak metnin yazarına ya/ya da yaptıkları çevirinin erek kitesine yönelik herhangi bir önyargı/eğilim gösteremezler.

⁸AUSIT Code of Ethics, (Çevrimiçi)

http://gallery.mailchimp.com/8fde6cb815b413ec21bb2071a/files/AUSIT_Code_of_Ethics_update_final_draft.pdf, 3 aralık 2012, s.1.

⁹AUSIT Code of Ethics, (Çevrimiçi)

http://gallery.mailchimp.com/8fde6cb815b413ec21bb2071a/files/AUSIT_Code_of_Ethics_update_final_draft.pdf, 3 aralık 2012, s.1-2.

Açıklaması: Sözlü ve yazılı çeviri eyleminin amacı, birbirleriyle ortak bir dili paylaşmayan tarafların etkin bir biçimde iletişim kurmalarını sağlamak ve çeviri aracılığıyla aktarılan iletişimin tüm niyetini korumaktır. Yazılı ve sözlü çevirmenler tarafların iletişimde aktardıklarından sorumlu değildir, sadece iletinin eksiksiz ve doğru bir biçimde aktarılmasından sorumludurlar. Bu çevirmenler, yanlılık/önyargı faktörünün edimlerini etkilemesine izin veremezler, aynı şekilde iletilen mesajları olduğundan daha yumuşak ya da kuvvetli hale getirmez ya da değiştirmez.¹⁰

AUSIT Etik Kurallarında yer alan tarafsızlık maddesinin kendisine ve açıklamasına bakıldığında, hem sözlü hem de yazılı çevirmenlerden beklentinin ve görev açıklamasının yanısıra çevirmenlerin görevlerinin ne olmadığı da belirtilmiş böylece olası bir yorumlama ya da boşluk da giderilmiştir. Açıklamaya bakıldığında, çevirmenlerden bir nevi ‘ne duyuyorsa/okuyorsa çevirmeleri’ beklenmektedir. Bu da, akla ister istemez, özellikle toplum çevirmenliği alanında da sıklıkla tartışılan ‘iletken modeli’ni¹¹ akla getirmektedir. Bu yaklaşıma göre, sözlü çevirmen tıpkı aradaki bir devre gibi söyleneni diğer dilde aynen aktarmalıdır, yani sözlü çevirmenin bireyselliği bu noktaya sifra indirgenmelidir. Öte yandan, sözlü çevirmenin de bir birey olduğu gerçeğini tamamen bir kenara bırakan bu yaklaşımın özellikle çeviri eyleminin sosyal bir bağlamda ele alınmasıyla birlikte ne dereceye kadar uygulanabilir olduğu sorgulanabilir. Fotini Apostolou, kadın sözlü çevirmen imgesini incelediği çalışmasında şöyle der: “Profesyonel etik kuralları çevirmenlerin görünmez ve konferans ortamında namevcut olmasını ister; böylece çevirmen bireyselliğinden yoksun kalacak ve iletişim zincirinde sadece bir aracı olmaya devam edecektir.”¹²

AUSIT’in çevirmenden beklediği tutum da tarafsızlık açısından benzer bir duruma işaret etmektedir. Aynı şekilde, Mesleki Etik Kurallar ışığında oluşturulmuş olan

¹⁰AUSIT Code of Ethics, Madde 4, (Çevrimiçi)

http://gallery.mailchimp.com/8fde6cb815b413ec21bb2071a/files/AUSIT_Code_of_Ethics_update_fin_al_draft.pdf, 3 Aralık 2012, s.4.

¹¹Bakınız Bölüm 1.

¹²Fotini Apostolou, “Individuality, Embodiment and the Female Interpreter in Women Times Seven and the Interpreter”, **Gramma**, sayı 10, t.y. s.171-172.

AUSIT Çalışma Kuralları içerisindeki Tarafsızlık maddesine bakıldığında da çevirmenlerden benzer beklentilerin olduğu görülmektedir:

- .. Her durumda sözlü ve yazılı çeviri işlerinde profesyonel mesafenin korunması zorunludur.
- Kişisel inançlar ya da durum gereği tarafsızlığın korunmasının zor olabileceği koşullarda sözlü ve yazılı çevirmenler işi kabul etmez ya da görevden çekilmeyi teklif ederler.
- Sözlü ve yazılı çevirmenler müşterilerin söylediklerinden ya da yazdıklarından sorumlu değildir.
- Sözlü ve yazılı çevirmenler, talep edilsin ya da edilmesin, göreve esnasında herhangi bir durum ya da kişi hakkında herhangi bir görüşü sözlü ya da yazılı olarak bildiremezler.
- Sözlü ve yazılı çevirmenler tüm çıkar çatışmalarını açık bir biçimde paylaşırlar, örneğin yakınları ya da arkadaşları ve işverenlerini etkileyen görevlerde.
- Sözlü ve yazılı çevirmenler birlikte çalıştıkları müşterilere, kişisel ya da finansal bir bağlantılarının bulunduğu herhangi bir şirket, ajans, süreç, madde ya da malzeme anlamında herhangi bir tavsiyede, bu ilişkilerini müşteriye tamamen açıklamadan, bulunmazlar.”¹³

Etik kurallarda olduğu gibi meslek kurallarında da tarafsızlık ilkesi etrafında çevirmenlerin yapmamaları gerekenler listelenmiş ve deyim yerindeyse çevirmene ‘sadece çevir’ gibi bir alan bırakılmıştır. Nitekim Ebru Diriker de, derneklerin söylemlerini incelediği çalışmasında AUSIT kurallarının çevirmenlerin neyi yapıp neyi yapamayacakları konusunda sıkı bir duruş sergilediğini ve birinci maddede iletişim kolaylaştırmak için çevirmenin makul adımları atmasını öne sürerken beşinci maddede çevirmenin rolünü salt dilsel bir aracıya indirgediğini ifade etmiştir.¹⁴

¹³AUSIT Code of Conduct, Madde 4, (Çevrimiçi)
http://gallery.mailchimp.com/8fde6cb815b413ec21bb2071a/files/AUSIT_Code_of_Ethics_update_fin_al_draft.pdf, 3 aralık 2012, s.7-8.

¹⁴Ebru Diriker, **a.g.e.**, s. 31.

Gerçekten de, doğruluk prensibi hakkındaki beşinci maddeye bakıldığında, AUSIT'in sözlü çevirmenlere 'herhangi bir şeyi ekleyemezsiniz, çıkaramazsınız ve değiştiremezsiniz' dediği görülmektedir. Bu da, sözlü çevirmene düşenin biraz da mekanik bir görev olduğu hissini vermektedir.

Rudvin Mette'nin de ifade ettiği gibi, sözlü çevirideki tarafsızlık ilkesiyle bağlı olan objektiflik ve doğruluk değeri, aslında bir kültür içerisinde zaman içerisinde yaşanan tarihsel gelişimlerin bir sonucu olarak değişen ve dönüşen ideolojik ve felsefi parametrelere dayanan kültürel yapılardır.¹⁵ Bir başka deyişle, her kültürü ve ortamı kapsayacak bu denli geniş ve belki de sıkı kuralların konması yeniden sorgulanması gereken bir nokta olarak zihnimizin bir köşesinde yer almalıdır.

Gözden geçirilmiş Mesleki Etik ve Meslek Kurallarında tarafsızlık ilkesi açısından sözlü çevirmenlere çok da fazla bir hareket alanı ya da inisiyatif bırakmadığı görülen AUSIT'in ardından Amerika Dil Uzmanları Derneği'nin (TAALS) etik kurallarına bakılacaktır.

2.3.3. Amerika Dil Uzmanları Derneği

(American Association of Language Specialists- TAALS)

1957'de Amerika Birleşik Devletleri'nde kurulan TAALS sözlü ve yazılı çevirmenleri temsil eden ve Amerika'nın yanı sıra Avrupa ve Asya'da da üyeleri bulunan bir dernektir.¹⁶

Kendi üyelerine yönelik bir dizi standart oluşturan TAALS bu kurallar bütününe etik kurallar adını vermemekte ve hatta bunların "kural koyan bir nitelik taşımadığını, sözlü ve yazılı çevirmenlerin konferans organizatörleri ve birbirleriyle ilişkilerinde

¹⁵Rudvin Mette, "Professionalism and Ethics in Community Interpreting: The Impact of Individualist versus Collective Group Identity", **Interpreting**, 9.1, John Benjamins Publishing, 2007, s.58.

¹⁶Daha fazla bilgi için bkz. TAALS internet sayfası, (Çevrimiçi)<http://www.taals.net/about.php>, 3 Aralık 2012.

onlara yol göstermek üzere tasarlandığını" belirtmektedir¹⁷. Bu açıklama, adı geçen standartların bağlayıcı olmadığı ve derneğin de bu konuda görece daha esnek bir tavır sergilendiği şeklinde yorumlanabilir.

TAALS'ın sözlü ve yazılı çevirmenlere yönelik derlediği standartlar arasında tarafsızlık ya da başka herhangi bir prensip/ilke ayrıca ele alınmamaktadır. Ücretin bir sözleşme ile güvence altına alınması, şef tercüman tayini, çalışılacak kabinin ve ortamın çeviriyi engellemeyecek biçimde düzenlenmesi gibi daha pratik ve sözlü çevirinin pragmatik taraflarına dönük konularına değinmektedir.

2.3.4. Sözlü ve Yazılı Çeviri Enstitüsü (Institute of Translators and Intepreters- ITI)

1986 yılında İngiltere'de profesyonel sözlü ve yazılı çevirmenleri temsil eden tek bağımsız meslek kuruluşu olarak kurulan ITI'nin Etik Kurallarına bakıldığında kurumlar ve bireyler olmak üzere iki farklı versiyonu olduğu görülmektedir.¹⁸ Bireysel çevirmenler için olan kurallarda 4.2 sayılı sözlü çeviri maddesi altında şu ifade yer almaktadır:

"Üyeler Enstitü'ye kayıt oldukları dillerde farklı taraflar arasında tarafsız bir biçimde çeviri yapmalı ve o anki geçerli koşulları göz önünde bulundurarak taraflar arasında eksiksiz ve etkin bir iletişimin sağlanabilmesi için gereken tüm makul adımları atmalıdır; buna herhangi bir yanlış anlaşılmayı ve yanlış bir kültürel çıkarımı engellemek amacıyla müdahale de dahildir".¹⁹

Bu maddeden de görülebileceği gibi, ITI tarafsızlık konusunda çevirmenleri kısıtlı bir hareket alanı çizmenin aksine gereken noktalarda iletişimin aksamaması için

¹⁷Bkz. TAALS Standartları, (Çevrimiçi) <http://www.taals.net/standards.php>, 3 Aralık 2012.

¹⁸Bkz. ITI internet sayfası, (Çevrimiçi) www.iti.org.uk, 3 Aralık 2012.

¹⁹Bkz. ITI Code of Professional Conduct (Individual Members), Madde 4.2, (Çevrimiçi) <http://www.iti.org.uk/attachments/article/154/Code%20of%20Conduct%20-%20individual.pdf>, 3 Aralık 2012.

çevirmene bir inisiyatif vermekte ve iletişim uzmanı olarak çevirmene deyim yerindeyse bir hak teslim etmektedir.

Çevirmenin tarafsızlığı konusunda çok keskin bir tonu olmayan bu maddenin dışında ayrıca 3.4.3 maddesi altında çevirmenlerin üstlendikleri çeviri işi nedeniyle edindikleri bilgilerin kullanımına yönelik birtakım hükümler bulunmaktadır. Burada da “üyeler kendilerine tevdi edilen tüm işleri eksiksiz bir tarafsızlık ile gerçekleştirir ve bu tarafsızlığı etkileyebilecek herhangi bir ticari, finansal ya da diğer türdeki çıkar ya da ilişkilerini açıkça bildirirler” hükmüyle²⁰ çevirmenin ‘tüm ve eksiksiz’ bir tarafsızlıkla çalışması gerektiğini söylemiş ancak buna detaylı bir açıklama getirmemişlerdir.

Genel açıdan bakıldığında ITI’nın tarafsızlık prensibi açısından çevirmene esneklik tanıyan rahat bir yaklaşımı benimsediği söylenebilir.

2.3.5. Amerika Çevirmenler Derneği (American Translators Association- ATA)

ATA yazılı ve sözlü çevirmenlerin mesleki anlamda gelişimini ve korunmasını sağlamak üzere Amerika Birleşik Devletleri’nde kurulmuş ve 90’ı aşkın ülkeden 11.000’den fazla üyeye sahip bir mesleki örgüttür.²¹

Amerika’daki dil çiftlerinin fazlalığı ve verilen çeviri hizmetlerinin türlerinin çeşitliliği düşünüldüğünde bu derneğin, çeviri alanındaki diğer uluslararası derneklerle kıyaslandığında görece olarak daha büyük bir temsil gücüne sahip olduğu düşünülebilir.

²⁰Bkz. ITI Code of Professional Conduct (Individual Members), Madde 3.4.3, (Çevrimiçi) <http://www.iti.org.uk/attachments/article/154/Code%20of%20Conduct%20-%20individual.pdf>, 3 Aralık 2012.

²¹Bkz. ATA internet sayfası, (Çevrimiçi) www.atanet.org, 3 Aralık 2012.

ATA'nın hazırlamış olduğu Mesleki Etik Kurallara bakıldığında ilk maddede tarafsızlık (*impartiality*) kavramı karşımıza çıkmaktadır. Buna göre²²:

“Dilsel bütünlük yazılı ve sözlü çevirmenlerin yaptığı işin temelinde yer alır. Sadık, doğru ve tarafsız bir çeviri iletiyi, yazarın ya da konuşmacının hedeflediği aynı duygusal etkiyi alıcı kitle üzerinde bırakacak biçimde aktarır. Dilsel bütünlük, kaynak dilden erek dile sözcüğü sözcüğüne bir aktarım yapıldığında sağlanmaz. Dilsel bütünlük erek iletiye herhangi bir şeyin eklenmediği ya da erek iletiden herhangi bir şeyin çıkarılmadığı anlamına gelir.

- En basit örnekle, yetkin bir yazılı ya da sözlü çevirmen ‘yarasa kadar kör’ gibi bir ifade ile karşılaştığında sözcüğü sözcüğüne çevirmek yerine aynı anlamı, kesiti ve etkiyi verecek bir deyim kullanır.
- Mahkeme usulleri gibi erek ülkede var olmayan kültüre özgü ifadeler ve terimler detaylı bir açıklaması yapılacak biçimde açıklanamaz ya da tümüyle atılamaz. Çevirmen, doküman ya da toplantının niteliğini ve amacını göz önünde bulundurarak uygun bir terim karşılığı bulmalıdır.
- Zaman zaman dipnot ya da müşteriye bir açıklama notu, çözülmesi zor bir terime en iyi çıkış yolu olabilir. Tarafsız bir sözlü ve yazılı çeviri, çevirmenin nötr bir tavır²³ takınmasını gerektirmektedir.
- Pek çok durumda yazılı ya da sözlü çevirmenin doğası gereği ataerkil bir nitelik taşıyan Amerikan dilini cinsiyet açısından tarafsız bir dil haline getirmesi uygun değildir.
- Sakıncalı bir dil kullanımını erek dilde ‘arındırmak’ da uygun değildir.

ATA'nın tarafsızlığı ele alan bu maddesine genel olarak bakıldığında çevirmenden tarafsızlık çerçevesinde bir ‘nötr’ olmasını beklemekte ancak bunu dilsel anlamda sözcüğü sözcüğüne çevirerek yapması beklenmemektedir; zaten böyle bir durumun

²²Bkz. ATA Code of Ethics and Professional Practice, madde 1, (Çevrimiçi)
http://www.atanet.org/membership/code_of_ethics_commentary.pdf, 3 Aralık 2012.

²³İfadenin İngilizce özgün hali ‘**mantle of neutrality**’biçimindedir.

da verimli bir çeviri ve iletişim durumu doğurmayacağı belirtilmektedir. Bu maddede dikkat çeken birkaç unsur bulunmaktadır:

Öncelikle sözcüğü sözcüğüne bir dilsel aktarımın etkin bir çeviri ve iletişim sağlamayacağı düşüncesiyle çevirmenden deyim ya da kültüre özgü kullanımlarda uygun karşılığı bulması beklenmektedir ancak mahkeme çevirisi gibi sistemlerin ya da uygulamaların birbirinden potansiyel olarak farklılık gösterebileceği ortamlarda çevirmenden ‘uzun uzadıya’ açıklamalar yapmaması istenmektedir. Bu, bir nevi, çevirmenin sürece ‘fazla müdahale’ etmemesi aracılığıyla garanti altına alınan bir tarafsızlık gibi yorumlanabilir.

Öte yandan, güçlüklerin yaşandığı durumlarda müşteriye bir açıklama notu sunmak bir çözüm olabilir fikrini öne süren alt maddede çevirmenin yaptığı yine kendini ‘görece olarak ön plana çıkarmak’ olacaktır; ATA’nın bunu bir çözüm yolu olarak sunması iletişim ve çeviri sürecinde çevirmeni edilgen bir aktör olarak alımlamadığını düşündüren bir durumdur.

Amerikan dil kullanımının ataerkil (*he/she* adlarının kullanımından ötürü vb.) doğasının cinsiyetçi açıdan nötr bir hale getirilmemesi gerektiğini öne süren ATA için bu tarafsızlığı bozan bir durum gibi görünmektedir; oysa bu noktada çevirmenin bireysel ya da profesyonel tercihleri hesaba katılmamaktadır. Çünkü konuşmacılar her zaman sözkonusu seçimleri bilinçli olmaktan ziyade gayri ihtiyarı olarak yapmakta ve bu, bağlamda her zaman büyük bir fark oluşturmamaktadır. ATA’nın çevirmenin açıklamalar sunabilmesine izin verirken bu türde bir dil nötrleştirmesini uygunsuz görmesi dikkat çekicidir.

Son olarak da argo, küfür vb. ‘uygunsuz’ dil içeriğini arındırarak aktarmanın tarafsızlığa gölge düşürdüğünü söyleyerek bu noktada da ‘söylenenin olduğu gibi aktarılması’ ilkesine uymayı öngörmektedir, ama bunu salt dilsel içerik açısından yapılması gerektiğine yönelik bir ima görülmemektedir.

ATA'nın Etik Kuralları, bir yandan sözlü çevirmene salt dilin sınırları içinde kalmama esnekliğini sunarken tarafsızlık ve çevirmenin iletişim sürecinde başlı başına bir aktör olarak kendi profesyonel seçimleri açısından da belirli çizgiler çizmektedir. Elbette, toplum çevirmenliğinden konferans çevirmenliğine, yazılı çeviriden yerelleştirmeye kadar farklı pek çok çeviri alt alanını kapsayan bu derneğin etik kurallarının her durumu kapsamı oldukça güçtür. Dolayısıyla, ne kadar detaylı açıklamalar yapılırsa yapılsın bir alt alanın koşulu diğerinden her zaman farklılık gösterecektir.

2.3.6. Kaliforniya Sağlık Çevirmenliği Derneği (California Healthcare Interpreting Association- CHIA)

1996 yılında bir grup sözlü çevirmen ve program yöneticisi tarafından Kaliforniya Sağlık Çevirmenleri Derneği (CHIA) sağlık ve tıp alanında sunulan sözlü çeviri hizmetlerinin kalitesini iyileştirmek ve kapsamını genişletebilmek amacıyla kurulmuş bir oluşumdur. 2003 yılında derneğin adı, sadece sağlık alanında faaliyet gösteren sözlü çevirmenlere yönelik değil diğer paydaşları da kapsayacak biçimde Kaliforniya Sağlık Çevirmenliği Derneği'ne dönüştürülmüştür.

CHIA'nın üye tabanına bakıldığında, diğer derneklere benzer çeşitli bir profil karşımıza çıkmaktadır ancak CHIA'daki paydaşlar, belki de özellikle toplum çevirmenliğine yönelik bir dernek olması nedeniyle, sayıca çok daha fazladır: sağlık çevirmenleri, hekimler ve diğer sağlık hizmeti sağlayıcıları, hastaneler, sözlü çeviri şirketleri ve dil hizmetleri şirketleri, eğitmenler ve devleti temsil eden karar alıcı yetkililer CHIA'nın bireysel ve kurumsal üye tabanını oluşturmaktadır. Derneğin misyonu 'Kaliteli bir sağlık hizmetinin önündeki dilsel ve kültürel engelleri kaldırmak amacıyla sağlık çevirmenlerinin ve sağlık hizmeti sağlayıcılarının birlikte

çalışması' şeklinde belirtilmiştir.²⁴ Derneğin sunduğu üyelik çeşitleri normal üyelik, öğrenci üyeliği ve kurumsal üyelik şeklindedir.

CHIA'nın önemli özelliklerinden biri, sözlü çeviri özellikle de toplum çevirmenliğinin en önemli alt alanlarından biri olan sağlık çevirmenliği alanında 2002 yılında çevirmenlere yönelik hazırladığı standartlarla tanınan bir çeviri derneği olmasıdır. Bu derneğin, bu çalışmada yer alan dernek söylemlerinin çözümlendiği kısma dahil edilmesinin bir sebebi de taşıdığı bu sıradışı niteliktir. Çeviribilim araştırmacısı ve sözlü çevirmen Claudia V. Angelelli bu standartların doğrulanmasına yönelik çevirmenler ile "focus grup" toplantıları düzenlemiş ve bu toplantıların sonucunu kendi analiziyle birleştirerek ortaya bir çalışma koymuştur.²⁵

CHIA'nın sağlık çevirmenlerine yönelik hazırladığı kurallar bütünü sadece etik kurallar olarak adlandırmak haksızlık olabilir çünkü bu metin 86 sayfadan oluşan ve salt çevirmenlerin ne yapması gerektiğine değil aynı zamanda hangi rolleri oynayabileceklerine ve müdahale esnasında nasıl bir yol izlemeleri gerektiğine kadar detaylı ve yaptırımlar içerecek bir şekilde ışık tutan bir standartlar bütünüdür.²⁶

CHIA standartlarında toplam altı etik ilkeye yer verilmiştir. Tarafsızlık ilkesi iki alt ilkeden oluşmaktadır. CHIA'da yer alan tarafsızlık ilkesi şu şekilde açıklanmıştır:

'Sözlü çevirmenler, sözlü çeviri performansının kalitesini ve doğruluğunu etkileyen imtiyazlı davranışlara ya da önyargılara neden olabilecek herhangi bir potansiyel ya da fiili çıkar çatışması, bireysel yargılar, değerler, düşünceler ya da inançların önceden farkındaolma ve bunları tespit edebilme gerekliliğinin farkındadır'. Bu noktada gereklilik kipinin görece olarak yumuşatılarak kullanılması dikkat çekmektedir. Diğer dernek kurallarındaki aynı maddeler hatırlanacak olursa, çevirmenlere yönelik doğrudan bir zorunluluktan bahsedildiği görülmektedir.

²⁴Bkz. CHIA internet sayfası, (Çevrimiçi) <http://www.chiaonline.org/?page=Mission>, 8 Ocak 2015.

²⁵Claudia V. Angelelli, **a.g.e.**, s. 136.

²⁶Bkz. CHIA Standartları, (Çevrimiçi) <http://www.chiaonline.org/?page=CHIAStandards>, 8 Ocak 2015.

CHIA standartlarındaki ayrıştırıcı bir diğer nokta da ilkenin yanısıra performans ölçümüne yönelik bir maddenin de eklenmiş olmasıdır. Bir başka deyişle çevirmenlerin nasıl tarafsız bir çeviri hizmeti sunabilecekleri maddeler halinde açıklanmıştır. Buna göre sağlık alanında çalışan çevirmenler şu şekilde tarafsızlıklarını sağlayabilirler:²⁷

- a. *Sözlü çevirideki herhangi bir tarafa karşı imtiyazlı bir davranış ya da önyargı sergilememek.*
- b. *Tarafların kendi adlarına konuşmalarına izin vermek ve nasihat vermekten, danışmanlık yapmaktan ya da taraf tutmaktan kaçınmak.*
- c. *Görüşme esnasında tarafların fikir ayrılığında olma hakkına saygı duymak ve sözkonusu fikir ayrılığına müdahil olmaksızın çeviriye devam etmek.*
- d. *Sözlü çevirmenin iletiye katılmaması ya da bu iletiyi yanlış, doğruya aykırı ya da ahlak dışı olarak algılaması durumunda dahi hasta/hizmet sağlayıcı arasındaki diyaloga kişisel fikirleri, inançları ya da önyargıları katmaktan kaçınmak.*
- e. *Herhangi bir önyargı ve tarafsızlık eksikliğine işaret edecek türde sözsüz beden dili ya da yüz ifadesi (ör. göz devirme, omuz silkme ya da herhangi bir şaşkınlık veya tikslenme ifadesi) kullanımından kaçınmak.*
- f. *Hasta ve sözlü çevirmen arasındaki kişisel bağları sağlık profesyoneline ifşa etmek. Kişisel bağlar rahatsızlık ya da utanç yaratarak hastaların özgürce konuşmasını engellediğinde görevden çekilmeyi düşünün ve başka bir çevirmenin görevi devralmasını talep edin.*
- g. *Kişisel travma ya da deneyimler nedeniyle sözlü çeviri seansını devam ettirmenin sözlü çevirmende istenmeyen zihinsel ya da duygusal bir rahatsızlık oluşturacağı, dolayısıyla sözlü çeviri görevinin sekteye uğrayacağı algısı durumunda görevden çekilmek için izin isteyin.*

²⁷Bkz. CHIA Standartları, Madde 2, s. 26-27. (Çevrimiçi)
<http://www.chiaonline.org/?page=CHIAStandards>, 8 Ocak 2015.

Not: Alternatif bir sözlü çevirmen olmaması durumunda sözlü çevirmenler durumu detaylı bir biçimde düşünmeli ve sorumluluk çerçevesinde, hem kendilerine hem de diğerlere saygı duyan bir tavırla, hareket etmelidir.'

Tarafsızlık ilkesine yönelik bu maddeden de anlaşılacağı üzere, CHIA standartlarında sözlü çevirmenlere belirli bir hareket alanı verilmekte ancak yine de çevirmenin görüşme esnasındaki yüz ifadesi, beden dili gibi sözsüz iletişim unsurları dahi unutulmamakta ve sözlü çevirmenin her yönüyle tarafsız olması talep edilmektedir. CHIA standartlarının sadece toplum çevirmenliği alanında faaliyet gösteren çevirmenlere yönelik hazırlanmış olması bu durumun sebeplerinden biri olabilir çünkü toplum çevirmenliği, konferans çevirmenliğinden farklı olarak, tarafların birbirine son derece yakın olduğu ve genelde hassas sayılabilecek durumlarda gerçekleşen bir çeviri türüdür. Örneğin CHIA standartlarında çevirmenin görüşme esnasında üstelenebileceği 4 farklı rolden ve bu rollerin tek tek gerektirdiklerinden bahsedilmektedir. Bu roller sırasıyla iletiyi dönüştüren kişi, iletiyi açıklığa kavuşturan kişi, kültürel olarak açıklığa kavuşturan kişi ve hasta savunucusu biçimindedir.

CHIA'nın bu roller ve tarafsızlık ilkesi anlamında duruşu şu şekilde yorumlanabilir: Sözlü çevirmenler tarafsız olmalı, doğru ve eksiksiz çevirmeli ve kendilerine sunulan dört rolden birini mutlaka üstlenmek ve bu rolün gerektirdiklerini eksiksiz bir şekilde yerine getirmek durumundadır. Bu da, kendilerine sunulmuş rol hakkında belirtilenin dışında herhangi bir beklenti yaratmamaları gerektiği sonucunu ortaya koymaktadır.

CHIA Standartları, bu noktaya dek incelenmiş diğer derneklerin kuralları ve tarafsızlık maddeleri açısından bakıldığında belki de en çok çevirmen odaklı olan kurallar bütünü olarak nitelendirilebilir. Ancak bu, sadece toplum çevirmenliği alanında hazırlanmış bir kurallar bütünü olduğu gerçeğinden ayrı tutulmamalıdır.

2.3.7. Türkiye Konferans Tercümanları Derneği (TKTD)

1969 yılında İstanbul’da kurulan o zamanki adıyla Birleşik Konferans Tercümanları Derneği (BKTD) Türkiye’de profesyonel konferans çevirmenlerini temsil etmeye ve korumaya yönelik olarak kurulan ilk ve tek mesleki oluşumdur. BKTD üye sayısını genişleterek 2010 yılında İçişleri Bakanlığı’nın onayıyla Türkiye Konferans Tercümanları Derneği (TKTD) adını almıştır.²⁸

Türkiye bağlamında sadece konferans çevirmenlerini ve sözlü çevirmenleri temsil etmeye ve korumaya yönelik kurulmuş olan TKTD’nin mesleki ve etik kurallarına bakıldığında beşinci maddede tarafsızlık ilkesinde şöyle belirtilmektedir:

“Konferans tercümanı, felsefi, siyasi, dini ve diğer konulardaki kişisel inançlarıyla örtüşmese dahi tercüme ettiği metnin içeriğini tam ve eksiksiz bir şekilde aktarır.”²⁹

Bu noktada, diğer derneklerin etik kurallarının bir kısmında sürekli yinelenen nötr olma/nötr kalma, dahil olmama gibi ifadelerin bu maddede olmaması, TKTD’nin üye çevirmenlerine belirli bir esneklik sunarak onlara sert sınırlar çizmediği şeklinde yorumlanabilir.

Uluslararası arenada ve Türkiye’de faaliyet gösteren belli başlı çeviri derneklerinin etik ve çalışma kurallarının tarafsızlık ilkesi açısından ele alındığı bu kısımda derneklerin bu ilkenin çerçevesi içerisinde farklı sınırlar çizdiği görülmektedir. AUSIT bu açıdan diğer derneklere kıyasla en kısıtlayıcı kuralları koymuş gibi görünmekte ATA da detaylı açıklamalar aracılığıyla çevirmene hem bir esneklik sunmakta hem de belli sınırlar içerisinde hareket etmesini beklemektedir.

Türkiye’nin sadece konferans çevirmenlerini temsil eden derneği TKTD ve onun üst kuruluşu AIIC ise tarafsızlık ve diğer meslek ilkeleri açısından sözlü çevirmenlerin uyması gereken genel ilkeleri ortaya koymuş ancak bunların yorumlanmasını çevirmenlerin kendisine bırakmıştır.

²⁸ Bkz. TKTD internet sayfası, (Çevrimiçi) http://tktd.org/wp/?page_id=6, 3 Aralık 2012.

²⁹ Bkz. TKTD Meslek İlkeleri, madde 5, (Çevrimiçi) http://tktd.org/wp/?page_id=428, 3 Aralık 2012.

Uluslararası Çeviri Derneği (FIT) ve Türkiye’deki temsilcisi Çeviri Derneği’nin etik kurallar ve çalışma kuralları adı altında oluşturulmuş ayrı bir kurallar bütünü olmadığı da dikkat çekici bir noktadır.

2.4. Değerlendirme

Bu bölüme bir bütün olarak bakıldığında sözlü çevirmenden iletişim aracılığını yapması beklenmekte ancak bu görevini yaparken de tümüyle olmasa da kendini önemli ölçüde bu süreçten soyutlaması gerekmektedir. Rudvin Mette’nin de ifade ettiği gibi sözlü çevirmenlere yönelik hazırlanan etik kurallar ve kılavuzlar, profesyonel bir çeviri ortamında çevirmenin bireysel olarak kendini, genel duruşunu ve duygularını diğer taraflardan ve çeviri ortamından uzaklaştırması ve araya bir mesafe koyması gerektiğinin altını çizmektedir.³⁰

Fotini Apostolou’ya göre, Batı profesyonellik anlayışında, sözlü çevirmenlerden kendi bireyselliklerini bir kenara bırakarak her çeviri ortamı ve durumuna tıpkı bir bukalemunmuşçasına uyum sağlamaları beklenmektedir. Batının öne sürdüğü bu profesyonellik anlayışı, “ bireyin özel ve kamu alanı arasında tümüyle bölünmesini ” zorunlu kılmaktadır.³¹

Konferans çevirmenlerinin bu türde beklentilere yanıt verebilmesi elbette ki şartlara göre değişiklik göstermektedir; kaldı ki iletişim sürecinin önemli bir tarafı olan sözlü çevirmenin karakteri ve profesyonel duruşu da bu noktada önemli bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla, sözlü çevirmenlerden beklentilerin tespitinde mutlak bir söylemden ziyade Mette’nin de belirttiği gibi evrensel değerlerin yanısıra kültürel ve daha spesifik unsurların da hesaba katılması gerekmektedir.

Claudia V. Angelleli’nin de belirttiği üzere, sözlü çeviri etkinliği ve performansı tek başına ve izole bir etkinlik olarak görülemez. Sözlü çeviri, belirli bir geçmişe ve

³⁰Rudvin Mette, **a.g.e.**, s.49.

³¹Fotini Apostolou, **a.g.e.**, s.173.

geleceğe sahiptir ve ‘ geçmişin, bugünün ve geleceğin sosyal yapısı içerisinde yer alacak biçimde konumlandırılıp hepimizin taşıdığı sosyal geçmişle birlikte açıklanmalıdır’.³²

Sözlü çeviri etkinliğinin önemli paydaşlarından biri olan derneklerin etik ve çalışma kurallarında da bu durumu daha dikkate alarak ideali yansıtmaya çalışmaktan ziyade çevirmenlerin belirli sosyal ve kültürel arka planlardan geldiğini göz ardı etmemesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, kurallarında yer alan söylemi de bu şekilde yeniden düzenlemeleri mümkün olacaktır.

³²Claudia Angelelli, C. Degueldre, “Bridging the Gap between Language for General Purposes and Language for Work: An Intensive Superior-level Language/Skill Course for Teachers, Translators and Interpreters”, Chapter 4, Betty Lou Leaver & Boris Shekhtman, (eds.) **From Advanced to Distinguished: Developing Professional-level Language Proficiency**. UK, Cambridge University Press, s. 91-110, 2002.

3.KONFERANS ÇEVİRMENLİĞİNDE TARAFSIZLIK NORMUNUN İNCELENMESİ

Konferans evirmenliğinde tarafsızlık normunun bir araştırma konusu olarak ele alındığı bu çalışmanın üçüncü bölümünde bu amaç doğrultusunda uygulamadaki duruma bakılacaktır. Çalışmanın bu bölümünde, giriş bölümünde sözü edilen üç aşamalı yöntemin ikinci aşamasını oluşturan incelemenin anket ve kayıt aşamaları bulunmaktadır. Anket uygulamasından elde edilen sonuçlar ve kayıt yolu ile elde edilen veriler özümlemlenip yorumlanarak son bölümde değerlendirilecektir.

Bu incelemenin ilk kısmını şu anda aktif olarak sözlü eviri yapan profesyonel sözlü çevirmenler tarafından yanıtlanan bir anket çalışması oluşturmaktadır. Sözlü çevirmenlerin tarafsızlık durumlarına ve algılarına yönelik sorulan sorulara ne gibi yanıtlar verdikleri, tarafsızlık kavramına yaklaşımları konusunda, şüphesiz, önemli bilgiler sunmaktadır. Bu, aynı zamanda, tarafsızlık kavramının, Türkiye’deki mevcut sözlü eviri ortamında ne ölçüde/derecede normlaşmış olduğuna yönelik bir fikir de verecektir. Ancak bunun da ötesinde bu anket sorularına verilen yanıtlar, konferans çevirmenlerinin tarafsızlık ilkesine ve kendilerinin ne dereceye kadar tarafsız olduklarına yönelik ‘kendi bireysel algılarını’ ortaya koyacaktır.

Anket sorularının ve yanıtlarının derinlemesine özümlemlenerek irdeleneceğı bu bölüme yönelik olarak bir noktanın altını çizmeliyiz: Sözkonusu anket soruları her ne kadar profesyonel sözlü çevirmenlerin tarafsızlık normuna yönelik yaklaşımlarını ve bunu yaptıkları sözlü eviri eylemine ve ortamlarına ne derece aktardıklarını ortaya çıkarmayı hedeflese de bu anketin ‘mutlak doğruları’ elde etme gibi bir iddiası bulunmamaktadır. Başka bir deyişle, elde edilen yanıtların ‘öznel’ olmanın yanısıra ‘ezberlenmiş’ olan birtakım unsurları da içerme olasılığı nedeniyle bu anket çalışmasının amacının salt ve direkt bir doğruya erişmek olmadığını söyleyebiliriz. Bundan ziyade, bireysel olarak konferans çevirmenlerinin verdiği yanıtlar ve

yapılacak olan çözümlene aracıyla sözkonusu çevirmenlerin tarafsızlık normu temelinde kendilerini temsil etme biçimlerine ulaşılması hedeflenmektedir.

Bu doğrultuda, öncelikle ankette profesyonel sözlü çevirmenlere yöneltilmiş soruların kısa açıklamaları yapılacak ardından çevirmenler tarafından verilen yanıtlar irdelenecektir. Bu yanıtlar, sözkonusu tez çalışmasının üç aşamalı yönteminin verilerin elde edildiği temel aşamasını oluşturmaktadır.

3.1. Anket Soruları

Bu doktora tezi kapsamında hazırlanan anket toplam 13 sorudan oluşmaktadır. Ankete yanıt verenlerin isimlerinin ve kimliklerinin gizlilik ilkesi çerçevesinde paylaşılmayacağı anket soruları yöneltilirken kendilerine belirtilmiştir. Ankete katılan çevirmenlerin kimlikleri bu çalışma kapsamında da paylaşılmayacaktır.

Anket, şu anda profesyonel olarak sözlü çevirmenlik yapan **35** konferans çevirmenine yöneltilmiştir. Ankete katılan konferans çevirmenlerinin dil çiftleri arasında Türkçe ve İngilizce, İspanyolca, Fransızca, Rusça, Arapça, İtalyanca ve Almanca bulunmaktadır. Ankete katılan çevirmenlerin çoğunun B dili İngilizcedir.

Bu anket çalışması ile amaçlanan, profesyonel ve aktif konferans çevirmenlerinin tarafsızlık kavramına nasıl yaklaştıklarını görmek ve ne dereceye kadar tarafsız kaldıklarını **düşündüklerini** anlamaktır. Burada altı çizilmesi gereken önemli bir nokta, sözkonusu anket çalışması ile ankete katılan konferans çevirmenlerin yanıtları aracılığıyla ‘mutlak’ bir tarafsızlık anlayışına varmaktan ziyade kendilerinin tarafsızlık konusunda hangi noktada olduklarını ‘düşündüklerini’ öğrenebilme amaçlanmaktadır.

Sözkonusu ankete verilen yanıtlar, sözlü çeviri literatüründe tarafsızlığa yönelik ‘olması gereken’ davranışlar algısına karşılık şu anda ‘olan’ ile ilgili betimlemeyi sağlaması ve şu anki algıyı yansıtması açısından da önem taşımaktadır.

Granville Tate ve Graham H. Turner’in de belirttiği üzere “bazı (problematik) durumlara sözlü çevirmenin bakış açısından bakmak ve bu sayede meslekteki kodlanmış düzenleyici prensipler ile bunların mesleki olarak uygulama konulması arasındaki bariz tutarsızlıkların tespit edilmesi” bu noktada önemlidir.¹ Başka bir deyişle, bu anket çalışması ile amaçlanan, konferans çevirmenlerinin aldıkları eğitimden, yaptıkları okumalardan ve içerisinde yer aldıkları alanın genel söyleminden dolayı ‘ezberledikleri’ ile ‘uyguladıkları’ arasındaki bağıntıyı görebilmektir.

Bu noktadan hareketle öncelikle ankette yer alan ve çevirmenlere yöneltilen soruların hazırlanışı ve anketin tasarımı ile ilgili bilgi verilirken her sorunun kuramsal çerçevede yer alan kavram ve araştırma sorularıyla ilişkisi kurulacaktır.

Ankette yer alan 13 sorunun ilk beşi ankete katılan konferans çevirmenlerinin genel profillerini çıkarmaya yönelik sorulardır.

İlk soruda ne kadar süredir profesyonel olarak konferans çevirmenliği yaptıkları sorulmaktadır.

İkinci soru ise aktif olarak sözlü çeviri yaptıkları dil çifti ya da çiftleridir.

Üçüncü soru herhangi bir ulusal ya da uluslararası derneğe ya da oluşuma üye olup olmadıkları üzerinedir. Bu sorunun sorulma nedeni, üyesi oldukları dernek ya da oluşumların kurumsal olarak tarafsızlık ilkesine bakışları ile olabilecek olası bir bağlantıyı ortaya koymaya yöneliktir.

¹Granville Tate, Graham H. Turner, “The Code and the Culture: Sign Language Interpreting- In Search of New Breed’s Ethics,” **Interpreting Studies Reader**, Routledge, London 6, New York, 2002, 1997, s. 373.

Anketin **dördüncü sorusu** sözlü çeviri yanında ders verme, yazılı çeviri, danışmanlık, şirket sahipliği gibi yan ya da başka faaliyetlerle uğraşp uğraşmadıklarını öğrenmeye yönelik bir sorudur. Bu da, ankete katılan sözlü çevirmenlerin profesyonel bir profilini oluşturmaya yönelik bir sorudur.

Beşinci soru ise sözlü çevirmen olarak katıldıkları toplantıların eşzamanlı ve ardıl ve diğer tür sözlü çeviri açısından dağılımını sorgulamaktadır. Bu soru, zaman zaman belirli çeviri türlerinde ve ortamlarında tarafsızlık normu ile bağlantılı birtakım unsurların diğer bağlamlara ve türlere oranla daha ‘görünür’ olabileceği fikrinden hareket edilerek hazırlanmış ve ankete dâhil edilmiştir.

Anketin **altıncı sorusu**, sözlü çeviride tarafsızlık kavramının kendileri için ne ifade ettiğini sormaktadır. Bu soru ile amaçlanan, anketi yanıtlayan konferans çevirmenlerinin kendi ifadeleri ile tarafsızlık tanımını vermelerini sağlamaktır. Bu tanımları ya da açıklamaları yaparken kullandıkları sözcük ya da ifadeler de tarafsızlık normunun algılanması açısından önemli fikirleri öne sürmesi açısından büyük role sahiptir.

Tarafsızlığın sorulduğu altıncı sorunun ardından gelen **yedinci soru**, konferans çevirmenlerinin çevirmen olarak katıldıkları toplantılarda tarafsızlık ilkesine uyum sağlayıp sağlamadıklarına yönelik bireysel görüşlerine ve bunun nedenlerine dönüktür. Bir önceki soru gibi bu soruda da, çevirmenlerin kendi tanımladıkları tarafsızlık ilkesi temelinde kendi ‘öz değerlendirmeleri’ ne ulaşmak hedeflenmektedir. Bu öz-değerlendirmeye ek olarak gerekçe de sunarak aslında hangi durumlarda ve/veya hangi dereceye kadar tarafsızlığın sağlandığına dair kendi kriterlerini sağlamaları düşünülmektedir.

Yedinci soruyla bağlantılı olarak **sekizinci soru** bir önceki soruya yanıtlarının hayır olması halinde ne dereceye kadar tarafsızlık ilkesine uymadıklarını; **dokuzuncu soru** da yedinci soruya yanıtlarının evet olması halinde ne dereceye kadar tarafsızlık ilkesine uyduklarını sorgulamaktadır.

Konferans çevirmenlerinin kendi profesyonel uygulamaları açısından tarafsızlık ilkesine yönelik düşüncelerini soran bu soruların ardından **onuncu soru** bir konferans çevirmeninin tarafsızlık prensibine uygunluk sağlamasının ölçümünde ve/veya değerlendirilmesinde hangi tür ölçütlerin kullanabileceğini sormaktadır. Bu soru, anketi yanıtlayan konferans çevirmenlerinin kendi bireysel ve profesyonel bakış açılarından tarafsızlık kavramına ilişkin daha derinden bir fikir verme potansiyeli taşıdığından kilit sorulardan biridir. Bu soru ile bir taraftan da verdikleri tarafsızlık tanımının ne kadar ‘gerçekleştirilebilir’ bir tanım olduğu ortaya çıkabilir.

On birinci soru, bir sözlü çevirmenin çeviri esnasında yüzde yüz bir tarafsızlık sergileyip sergileyemeyeceğine yönelik anketi yanıtlayan çevirmenlerin fikrini sormaktadır. Çevirmenlerin yanıtlarını takiben neden bu şekilde düşündüklerini de öğrenmek istemektedir. Bu soru ile profesyonel çevirmenlerdeki ‘algılanan tarafsızlık’ kavramına dair bir fikre ulaşılması hedeflenmektedir.

Anketin **on ikinci sorusu**, bir önceki soruyla bağlantılı olarak sözlü çevirmenin tarafsız olmaması ya da olamamasının hangi durum ya da şartlara bağlı olabileceğine yönelik bir sorudur. Bu soru ile, konferans çevirmenlerinin tarafsızlık bağlamında motiflerinin ya da karşılarına çıkan engellerin ne olabileceğine dair bir çeşit yanıt bulma amaçlanmaktadır.

Son olarak da, **on üçüncü soruda**, ankete katılan çevirmenlerin, bir önceki soruya evet yanıtı vermeleri durumunda, sözkonusu unsur ya da unsurların her çevirmen ve her koşul için geçerli olup olmadığına yönelik fikirleri sorulmaktadır.

Anketin yapılanma şekline bakıldığında, çoktan seçmeli sorular yerine açık uçlu sorular sorulduğu görülmektedir bunun ana sebebi de ankete yanıt veren konferans çevirmenlerinin sorulara yanıt verirken kendi sözcük ve ifadelerinin önemli olması ve bu çalışmada bunların olduğu gibi yakalanmak istenmesidir. Başka önemli bir sebep de, çoktan seçmeli ya da evet/hayır cevaplı sorularda anketi yanıtlayanları belirli bir dereceye kadar da olsa bir tür kısıtlama söz konusudur. Ancak açık uçlu

sorularda karşı tarafa öncül olarak oluşturulmuş bir ya da birden fazla seçenek sunulmadığı için soruları kendi ifadeleriyle yanıtlamak durumundadırlar. Bunlara ek olarak bu tez çalışmasının ve dolayısıyla anketin odaklandığı ana mesele tarafsızlık normu olduğu ve bunun da genel olarak Çeviribilim ve sözlü çeviri çalışmalarında göreceli tartışmalı bir konu olduğu göz önünde bulundurulduğunda anketi yanıtlayan konferans çevirmenlerinin tarafsızlık bağlamında kullandıkları sözcük ya da ifadeler salt dil düzeyinde bile büyük önem taşımaktadır. Çünkü zaman zaman, anket yanıtlarından da anlaşılacağı üzere, verdikleri yanıtların kendilerinden çok bağlantılı arka planları (ima edilen ya da farkında olunmadan çağrıştırılan kavramlar, konular vb.) daha zengin birtakım çözümlemelere fırsat sunmaktadır.

3.2. Anket Sorularına Verilen Yanıtlar

Bu bölümde yanıtlar üzerinde önce her soru için bir ön değerlendirme yapılacaktır. Bu değerlendirmede, ankete katılan bütün çevirmenlerin yanıtları ekte yer alan veri bütününden alınan bölümler soruya verilen yanıtların ana hatları açısından gruplanarak sıralanacaktır. Bu ön değerlendirmenin kuramsal çerçeve ile uygulamanın bağıni kuracak bir köprü olması amaçlanmıştır. Son bölümdeki genel değerlendirmede incelemenin iki aşamasında elde edilen verilerin bütünü üzerinden tez çalışmasının sonuçları ve bulguları sıralanacaktır.

3.2.1. Ön Değerlendirme

Birinci soru: Ankete katılan sözlü çevirmenlerin ne kadar zamandır sözlü çeviri yaptıkları

Verilen yanıtlar arasında en uzun süredir profesyonel olarak konferans çevirmenliği yapan çevirmen 37 yıldır bu alanda çalışmakta olup bu süreyi 35 yıl, 27 yıl, 20 yıl, 19 yıl, 17 yıl, 15 yıl, 14 yıl ve 10 yıl izlemektedir. Süre açısından en alt limit bir

buçuk yıl olup diğer konferans çevirmenleri de bu rakamlar arasında yer alan yıl sayısı itibariyle aktif sözlü çeviri geçmişine sahiptir. Ankete katılan çevirmen profili açısından bakıldığında, 35 çevirmenden sadece **11**'i beş yıldan az deneyime sahiptir; bu durumda önemli bir kısmının sektörde bir süredir aktif olarak çalışan deneyimli çevirmenlerden oluştuğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

İkinci soru: Ankete katılan konferans çevirmenlerinin çeviri yaptıkları dil çiftleri.

35 çevirmen arasında A, B ve (varsa) C dilleri dağılımı açısından bakıldığında çoğunluğun A dilinin **Türkçe** ve B dilinin de **İngilizce** olduğu gözlemlenmektedir. Bir başka deyişle bu çevirmenler İngilizce/Türkçe, Türkçe/İngilizce dil çiftleri arasında sözlü çeviri yapmaktadır. Daha kesin bir bilgi verecek olursak, ankete katılan 35 konferans çevirmeninden **28**'inin B dili **İngilizce**dir, geriye kalan **7** konferans çevirmenin dilleri arasında **Rusça, İspanyolca, İtalyanca** ve **Arapça** yer almaktadır. Buna ek olarak A, B ve C dilleri arasında sözlü çeviri yapabilen çevirmenlerin sayısı da 7'dir. Bu konferans çevirmenlerinin C dillerine baktığımızda Fransızca, Almanca ve Arapça karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca bir çevirmenin A dili hem Türkçe hem İspanyolcadır. Farklı dillerde farklı temalı ve konuşmacı/dinleyici kitlesine sahip toplantıların diğerlerine oranla daha yoğun olarak düzenlendiği düşünüldüğünde ankete katılan konferans çevirmenlerinin farklı dil çiftlerine sahip olması da çalışma açısından olumlu bir yön sunmaktadır.

Üçüncü soru: Ankete katılan konferans çevirmenlerinin herhangi bir profesyonel derneğe üye olup olmadıkları

Verilen yanıtlara göre, ankete katılan **35** konferans çevirmeninden **5**'i Türkiye Konferans Çevirmenleri Derneği'ne (TKTD) dolayısıyla da AIIC Uluslararası Konferans Çevirmenleri Derneği'ne üyedir. Bir konferans çevirmeni Çeviri İşletmeleri Derneği (ÇİD) üyesiyken, **5** çevirmen Çeviri Derneği üyesi, iki çevirmen de Türkiye Çevirmenler Derneği (TÜÇED) üyesidir. Ayrıca bir çevirmen de TKTD

başvuru sürecinde olduğunu belirtmiştir. Ankete katılan çevirmenler arasında on yılı aşkın deneyimli çevirmenlerin bulunduğu düşünüldüğünde profesyonel dernek üyeliğinin görece olarak düşük bir seviyede seyrettiği öne sürülebilir.

Dördüncü soru: Konferans çevirmenlerinin sözlü çevirinin yanısıra herhangi bir eğitim kurumunda ders verme, başka bir kurumda ya da şirkette tam ya da yarı zamanlı olarak çalışma gibi herhangi bir uğraşlarının olup olmadığı.

Verilen yanıtlara göre, ankete katılan konferans çevirmenlerinin **13**'ü sadece sözlü çeviri ile meşgul olduğunu belirtirken geriye kalan **22**'si ise konferans çevirmenliğinin yanında tamamlayıcı diğer iş ya da işlerle uğraştığını ifade etmiştir. Bunların başında üniversitelerin çeviri bölümlerinde sözleşmeli ya da kadrolu olarak çalışarak ders verme gelmektedir. 35 konferans çevirmeni arasında **10**'u bir yükseköğretim kurumunda ders vermektedir (**6**'sı kadrolu ya da kadro almak üzere sözleşmeli olarak çalışmaktadır).

Ankete yanıt veren konferans çevirmenlerinin **2**'si konferans çevirmenliğinin yanısıra dil dersi verdiğini ifade etmiştir. Sadece **6** konferans çevirmeni sözlü çevirinin yanısıra yazılı çeviri de yaptığını belirtmiş ancak **5** tanesi sadece konferans çevirmenliğinden vakit bulduğunda yazılı çeviri yapabildiklerini söylerken sadece **1** çevirmen aktif olarak sürekli yazılı çeviri yaptığı yanıtını vermiştir.

Ankete katılanlar arasında televizyon kanalında çalışan ve habercilik ile ilgilenen **2** konferans çevirmeni bulunmaktadır. **1** konferans çevirmeni turizm, rehberlik ve kültür/sanat danışmanlığı alanında da faal olduğunu eklemiş, başka **bir** çevirmen sözlü çeviriyle bağlantılı olarak sunuculuk/seslendirme de yaptığını ifade etmiştir. Bu konferans çevirmenlerinden **3**'ü yazınsal çeviri ve kitap/öykü yazımı gibi yazınsal faaliyetler ile uğraşmaktadır. **2** konferans çevirmeninin kendi çeviri işletmesi bulunmakta ve sözlü çevirmenliğin yanısıra bu şirketin yöneticiliğini

yapmaktadırlar. Son olarak da **1** çevirmen tarım işleriyle ilgilenirken diğer **bir** çevirmen de kişisel gelişim ve organizasyon faaliyetleri ile uğraşmaktadır.

Beşinci soru: Ankete katılan sözlü çevirmenlerin çevirmen olarak görev aldığı toplantılarda yapılan sözlü çeviri türünün dağılımı

Sözkonusu çevirmenlerin hangi yüzdelerde eşzamanlı, ardıl ve/veya diğer türde sözlü çeviri yaptığını anlamaya yönelik bu soruya verilen yanıtlara göre ankete katılan çevirmenlerin **8**'i % 90 ve üzerinde eşzamanlı çeviri yaptıklarını belirtmiştir. Geri kalan **26** çevirmenden oluşan grup ise %70-89 gibi bir seviyede eşzamanlı çeviri yaptığını ifade etmiştir. Bu çevirmenler arasında sadece tek bir çevirmen %100 ardıl çeviri ve diyalog çevirisi yaptığını belirtmiştir. Diğer bir çevirmen ise kesin bir rakam vermemiş ancak eşzamanlı çevirinin çoğunlukta olduğunu ifade etmiştir.

Altıncı soru: Tarafsızlık kavramının ankete katılan konferans çevirmenleri için ne ifade ettiği.

Ankete katılan konferans çevirmenlerinin verdiği yanıtlara bakıldığında ilk göze çarpan unsur, konuşmacının söylediklerinin 'olduğu gibi, değiştirilmeden, çarpıtılmadan' çevrilmesine yapılan vurgudur.

Ankete katılan **35** konferans çevirmeninden **15**'i bu soruya verdiği yanıtta 'kaynak metni değiştirmemektен, ne söyleniyorsa onu olduğu gibi çevirmek' durumundan bahsetmiştir. Ankete katılan toplam çevirmen sayısının neredeyse yarısına karşılık düşen bu oran, tarafsızlık kavramının konferans çevirmenleri tarafından algılanması açısından önemli bir duruma işaret etmektedir. Elbette ki bu yanıtları veren çevirmenler arasında da derece farklılıklarından söz etmek mümkündür; bir başka deyişle, örneğin bir çevirmen tarafsızlığı "kişisel görüş ve inançlarımdan bağımsız olarak, duyduğumu çarpıtmadan, anlamı yumuşatmadan, içeriği değiştirmeden

çevirmek” şeklinde tanımlarken bir diğer konferans çevirmeni için tarafsızlık “konuşmacının söylediklerini, *ne olursa olsun*, aynen aktarmaktır”.²

Tarafsızlık ankete katılan bazı çevirmenler için de iki taraflı bir eşit mesafe anlamına gelmektedir. Örneğin bir çevirmen konuyla ilgili “ (...) çevirmen, tarafsızlığını iki yönde korumalı ve kendisine dikte edileni değil, doğrudan konuşulanları çevirmelidir” yanıtını vererek aslında tarafsızlığın çeviri yapılan farklı taraflara karşı olan bir duruştan ibaret olabileceğini de öne sürmüştür. Verilen yanıtlar arasında en az iki çevirmen açık bir biçimde ideolojiden bahsetmiş ve tarafsızlığın “herhangi bir ideolojiye yakın durmaksızın gerçekleştirilen bir çeviri edimi” ya da “herhangi bir siyasal görüş, etnik ya da dini ayrımlar gözetmeden yapılan çeviri” şeklinde açıklamasını yapmıştır. Verilen yanıtlara bakıldığında, tarafsızlığın tartışmalı olduğunu düşünen ya da çeviri bağlamında tarafsızlığın bir şey ifade etmediğini ya da tarafsızlığın tartışmalı ve ulaşılması güç bir durum olduğunu düşünen konferans çevirmenleri de olduğu görülmektedir. Örneğin yanıt veren çevirmenlerden biri “ (...) tarafsızlık eğer çeviriye müdahaleci bir tutum sergilemeden, söyleneni çevirmekse, bunun bile mümkün olmadığını düşünüyorum. Dil kullanımı başlı başına tarafsızlıktan uzak. Çeviri esnasında benim yaptığım kelime seçimlerini başka biri öyle yapmayacaktı, dolayısıyla %100 tarafsızlık mümkün değil, ancak dürüstlük mümkün olabilir.” demekle aslında “sözlü çeviride tarafsızlık kavramını oldukça tartışmalı” bulunduğunu ifade etmektedir. Bu açıdan bakıldığında, sözlü çeviride tarafsız bir çeviri ediminden ziyade çevirmenin kendini optimum seviyede gerekçelendirerek birtakım ‘bilinçli ve farkındalık sahibi’ kararlar almaktan bahsedilebilir. Aynı çevirmen yapılan sözlü çevirinin türünden ve bağlamından da söz etmekte ve şöyle demektedir: “Kabinlerde çeviri yaptığımız büyük toplantı salonlarından hastanelere, mahkemelere kadar çok çeşitli ve bizden beklenenin çok büyük farklılık gösterdiği ortamlarda çalışabiliyoruz. Bir mahkemede fazladan bir kelime bile eklememiz istenmezken, ardıl çeviri yapılan bir eğitimde açıklamalar, iletişimi koordinasyon dahi bizden beklenebiliyor. Dolayısıyla tarafsızlık kavramına sözlü çeviride eleştirel bakmak ve bağlam faktörünü dikkate almak gerekir”. Bir

²İfadeye yapılan vurgu ankete katılan konferans çevirmenine değil bu çalışmanın sahibine aittir.

başka deyişle yapılan sözlü çevirinin türü ve hatta aynı sözlü çeviri türü içindeki farklı taraflar, ortamlar ve bağlamlar tarafsızlık durumunu etkilemektedir o halde mutlak bir tarafsızlık tanımı yapmak da güçleşmektedir.

Bir diğer konferans çevirmeni ise tarafsızlık kavramının sözlü çeviri bağlamında kendisi için ‘hiçbir şey’ ifade etmediğini öne sürmüştür. Böylesi bir yanıt, sözkonusu çevirmenin gerçekleştirdiği sözlü çeviri eyleminde çevirmenin tarafsız olabileceğine ve/veya kalabileceğine yönelik inancının son derece düşük olduğu ya da olmadığı biçiminde yorumlanabilir. Yine bir konferans çevirmeni de, tarafsızlığın “göreceli ve ulaşılması zor bir kavram” olarak gördüğünü ifade etmiştir. Bunlara ek olarak ankete katılan başka bir konferans çevirmeni, çeviri eyleminin doğası gereği birtakım bilgiler sözlü çevirmenin beyninde işlendiği için bu bilgilerin ilk başta olduğu kadar ‘steril’ bir halde aktarımının mümkün olmadığını belirtmiştir. Bu görüşler ışığında, sözlü çevirmenler tarafından duyulan yüzde yüz bir tarafsızlık hissi olmadığını söylemek mümkündür.

Ankete katılan **35** konferans çevirmeni arasından **4** çevirmenin tarafsızlığa dair bu türde görüşlerinin olması belirli bir yüzdeyi yansıtması açısından önemli olmakla kalmamakta aynı zamanda bugüne dek hiç sorgulanmadan neredeyse bir temel kural olarak kabul edilen tarafsızlığın sorgulanmasına yönelik önemli bir kapı açmaktadır.

Ayrıca ankete katılan **6** konferans çevirmeni de tarafsızlık anlamında kesin bir tanım yapmamıştır. Bunlardan **1** çevirmen tarafsızlığın ‘profesyonelliğin temel ilkesi’, diğer **bir** çevirmen ‘olmazsa olmaz bir ilke’ olduğunu belirtmiştir. Başka **bir** çevirmen ise sözlük anlamı dışında herhangi bir tanım yapamayacağını ifade etmiştir.

Ankete verilen yanıtlar arasında bu kısım dikkat çekmektedir çünkü bu yanıtı veren çevirmenlerin ortalama deneyimleri 5 ila 15 yıl arasında yer almaktadır. Dolayısıyla sözkonusu konferans çevirmenlerinin bu deneyim süresi içerisinde bu konu hakkında hiç düşünmemiş ya da bu konuyla ilgili herhangi bir durumda kalmamış olmaları pek olası görünmemektedir. Bu da ya tarafsızlık kavramının bu çevirmenler için soyut ve

'havada kalan' bir ilke ya da 'üzerinde çok detaylı düşünülmesi bile gerektirmeyecek kadar temel bir ilke' olduğu fikrini akla getirmektedir.

Ankete katılan konferans çevirmenlerinin verdikleri cevaplarda geçen ve tarafsızlık ilkesini açıklamakta kullandıkları temel sözcük ya da ifadeleri toplu olarak vermek gerekirse karşımıza şöyle bir liste çıkmaktadır:

- duyduğunu çarpıtmamak
- anlamı yumuşatmamak
- içeriği değiştirmemek
- profesyonellik
- söylenenleri aynen aktarmak
- sözleri anlamı değiştirmeden diğer dile aktarmak
- sözlü çeviride birincil şart
- herhangi bir ideolojiye yakın durmamak
- çevirmenin kendisine dikte edileni değil doğrudan konuşulanları çevirmesi
- çevirmenin kendi görüşlerinin, duygularının ve düşüncelerinin etkisinde kalmaması
- çevirmenin çeviri yaptığı taraflardan herhangi birine koruma, kollama güdüsüyle yaklaşmaması
- çevirmenin içerik haricinde konuşmaya herhangi bir öznel yorum katmaması
- konuşmacının niyeti, amacı ve görüşünü hedef kitleye diğer dilde mümkün olduğunca birebir aktarabilmek
- konuşmacının niyetinden farklı çağrışımlar yapabilecek, farklı yorumlanabilecek ya da konu hakkında çevirmenin kendi görüşünü ortaya çıkarabilecek sözcük seçimlerinden kaçınmak
- konuşmacının tonunu gereksiz yere sertleştirip, yumuşatmadan, aynen içerik gibi olduğu haliyle dinleyiciye yansıtabilmek
- konuşmaları konuşmacının perspektifinden aktarmak
- çevirmenin kendi değerlerini, tepkilerini ve değerlendirmelerini ayrı tutması
- çevirmen karşıt görüşlere de sahip olsa kendi görüşlerini bir yana bırakıp sadece konuşmacının görüşlerini olduğu gibi aktarmak

- herhangi bir siyasal görüş, etnik ya da dini ayrım gözetmeden çeviri yapmak
- taraf tutmadan olduğu ve söylendiği haliyle konuyu aktarmak
- çevirmenin savunmadığı hatta tamamen karşıt olduğu görüşleri dahi değiştirmeden, yorum katmadan ve ekleme yapmadan çevirmek
- nesnelliği korumak
- çevirmenin düşündüğünü değil konuşmacının söylediğini ve anlatmaya çalıştığını çevirmek
- çevirmenin destekçisi olduğu bir konuda konuşan konuşmacının söylemlerini ek düşünceleriyle süslememesi ve savı daha da güçlendirmeye çalışmaması
- çevirmen konuşmacının düşüncelerine kısmen ve/veya tamamen karşı olsa bile onun duygularını, ifadelerini olduğu gibi çevirmek
- çevirmenin kişisel his ve görüşlerini jestleriyle bile olsa yansıtmaması
- konuşmacıyı diğer konuşmacılara gösterilen saygı ve özen ile aynı şekilde çevirmek
- taraf tutmamak
- konuyu olduğu ve söylendiği haliyle aktarmak
- çevirmenin öznel duygularının çeviri sürecini etkilemesine izin vermemesi
- çevirmenin kendi duygu, düşünce ve inançlarının neden olabileceği olası anlam kaymalarından, öznel yorumlardan ve çarpıtmalardan, izleyicinin algısını değiştirecek atlama ya da eklemelerden olabildiğince kaçınmaya çalışması
- çevirmenin, konuşmacının düşüncelerine kısmen ve/veya tamamen karşı olsa bile onun duygularını, ifadelerini olduğu gibi çevirmesi
- çevirisi yapılan kişiden ya da söylediklerinden etkilenmeme
- tartışmalı ve mümkün olmayan bir kavram
- eleştirel bakılması ve mutlaka ilgili bağlam içerisinde değerlendirilmesi gereken bir konu
- konuşmacının mesajına, konuşmasına sadakat
- çevirmen konuşmacı ile aynı görüşte olmasa bile çevirmenin kendini şeffaflştırıp görüşlerini hiçbir şekilde dahil etmeden konuşmacının mesajını sadık olarak hedef kitleye iletmesi

- dinleyici topluluğu ve konuşmacı arasında taraf tutmadan olduğu ve söylendiği haliyle konuyu aktarmak
- söz konusu mesele çevirmeni şahsen çok ilgilendiren bir konu bile olsa konunun dışında kalmak
- çevirmenin kişisel, kültürel, ideolojik, çıkar vb. kaynaklı yorum katmadan konuşmacının ya da konuşmacıların iletisini sadakat prensibi çerçevesinde hedef kültüre aktarması
- konuşmacıdan çok ‘iletiye karşı tarafsızlık’
- söylenenleri değiştirmeden ilgili taraflara aktarmak
- göreceli ve ulaşılması zor bir kavram
- konuşmacının ifadelerini kullanmak suretiyle çevirisini yaptığı konuşma metninin anlamına sadık kalmak
- çevirmenin sadece ve her zaman duyduğunu çevirmesi
- çevirmenin iletişimin sonucunu değiştirebilecek herhangi bir ekleme, çıkarma yapmaması
- çevirmenin ne sözel bir şekilde, ne de sözel olmayan (beden dili, ses tonu, jest ve mimikleri...) herhangi bir yöntemle iletişimi yönlendirmemesi
- söylenenlerin eksiksiz ve birebir aktarımı

Yedinci soru: Konferans çevirmenlerinin sözlü çeviri yaptıkları toplantılarda tarafsızlık prensibine uygunluk sağlayıp sağlamadıkları konusunda ne düşündükleri ve neden bu düşünceye sahip oldukları. (Sorunun amacı daha önce de açıklandığı gibi, bir önceki soruda verdikleri yanıtlar temelinde nasıl davrandıklarını ve *kendi gözlerinden ve hangi kriterler doğrultusunda bu düşünceye sahip olduklarını* görebilmektir.)

Verilen yanıtlara bakıldığında **32** konferans çevirmeni bu soruya evet biçiminde yanıt vermiştir. Sadece **1** konferans çevirmeni açıkça hayır yanıtını vererek bunu ‘müşterinin kendi çıkarlarının ön planda olmasını talep etmesi’ gerekçesiyle açıklamıştır. Bir diğer çevirmen ise konuşmalarda geçen bazı küfür ve argo kullanımları yumuşattığı ya da çeviride tamamen attığı için tarafsızlık ilkesine

tümüyle uymadığını düşündüğünü belirtmiştir. Başka bir çevirmen de belirli bir dereceye kadar tarafsızlık ilkesine uyduğunu ancak zaman zaman sınırlı ya da büyük ölçüde manipülasyonlar yaparak tarafsızlığı ihlal ettiğini söyleyip tam olarak tarafsız olmadığını dile getirmiştir.

Tarafsız olup olmadıklarına yönelik soruya evet yanıtı verenlerin neye dayanarak tarafsız olduklarını düşündükleri sorulduğunda ise birbirinden farklı derecelerde tarafsızlığa ve mesleki olarak ‘zorunluluğa’ yapılan bir vurgu olduğu dikkat çekmektedir. Yani, bazı çevirmenler isteseler dahi ‘herhangi bir yorum ya da değişiklikte bulunamadıkları’ için otomatikman tarafsız davrandıklarını ifade etmiştir.

Çevirmenlerden birinin verdiği bir yanıt bu noktada dikkat çekmektedir. Son zamanlarda özellikle kendi bireysel dünya görüşüyle ve fikirleriyle çelişen pek çok toplantıda bu türdeki karşıt görüşleri çevirmek durumunda kalan bir konferans çevirmeni ‘[...] bir yalanı çevirmek çevirmeni yalancı yapmaz. Yalanı olduğu gibi, yalan olarak çevirmeliyiz. Tepki vermek dinleyicinin işidir, isterse alkışlar isterse [bu yalanı] kınar ve düzeltir’ diyerek aslında içinden çok da katılmayarak ama ‘tarafsız kalmak zorunda olduğu için’ tarafsızlık ilkesine sadık kalacak biçimde çeviri yaptığını ifade etmiştir.

Çevirmenlerden biri nezaket/diploması sorununa dikkat çekerek bu açıdan tarafsızlığın kısıtlanabildiğine dikkat çekmiştir. Bir başka deyişle; söylenenleri daha nazik olma amacıyla kaynak metinden daha farklı aktarma durumunda kalabildiğini ima etmiştir.

Yanıt veren çevirmenlerin 6’sı, çeviri esnasında ya da sonrasında tarafsız olup olmadığını sorgulamadığı için tarafsız olduğunu belirtmiştir. Bu çevirmenlerden en az 2’si tarafsız olmak için özel bir çaba sarf ederek kendilerinden fikir, yorum vb. istendiğinde dahi buna karşı koymak için ‘tarafsız olmak zorunda olduklarını’ dile getirdiklerini söylemiştir. Ancak 5 konferans çevirmeni %100 bir tarafsızlığın sürekli ve her durumda korunamayacağını belirtmiş ve ‘güvenlik, ticari çıkarların ve/veya

insan onurunun korunması' gibi durumlarda seçimini tarafsızlıktan ziyade bu değerlerin korunmasına yönelik olarak yaptığını söylemiştir. Bu 5 çevirmenden 1'i 'insani ve vicdani olarak zaman zaman çekimser/tarafsız olduğunda dahi aslında taraflı olduğuna inandığı' nı ifade etmiştir.

Bu yanıtların geneline bakıldığında, ankete katılan konferans çevirmenlerinin genelde tarafsız olduklarını düşündükleri zamanlarda bile aslında tarafsızlık ilkesine mutlak olarak sadık kalmadıkları fikrinde oldukları anlaşılmaktadır.

Sekizinci soru: Yedinci sorunun devamı niteliğinde bir sorudur. Bu soruda bir önceki soruya 'hayır' ya da 'tam olarak değil' şeklinde bir yanıt vermiş olmaları durumunda hangi dereceye kadar tarafsız olduklarını düşündükleri sorulmuştur. (Bu sorunun amacı daha önce belirtildiği gibi tarafsız olduğunu düşünen çevirmenler ile her zaman tarafsız olamadığını düşünen çevirmenlerin hangi durumlarda ve ne derecede bu ilkeden uzaklaşabildiklerini öğrenebilmektir.)

Bu soruya 35 konferans çevirmeninden 9 çevirmen yanıtlamıştır. Bunların 1'i %80 oranında tarafsız olabildiğini %20 oranında ise tarafsız ol(a)madığı durumlarda bulunabildiği şeklinde bir yanıt vermiştir. 1 çevirmen ise 1-10 skalasında 9 seviyesinde tarafsız olduğunu düşündüğünü geri kalan bazı durumlarda ise bireysel dünya görüşü ve ideolojik tercihler nedeniyle tarafsız olamayabileceğini belirtmiştir. 1 konferans çevirmeni genelde tarafsız olduğunu söylemiş ancak bunu 'konuşmacının anlaşılır bir dil ve görece olarak ortalama bir hızda' konuşması şartına bağlamıştır.

Bu, sözkonusu şartlar sağlanmadığında tarafsız bir çeviri sunamadığı şeklinde yorumlanabilir. Bu 5 çevirmenden 1'i ne kendisinin ne de dinleyicilerin tarafsız olduğu gerçeğine dikkati çekmiştir. 1 çevirmen şirketler arasında milyon dolarlık bir anlaşma ya da devletler arasında kriz ya da savaş çıkmasına varabilecek hassas bir durum sözkonusu olduğunda tarafsızlık adına inisiyatif kullanabileceğini ancak

bunun sadece kendi gibi deneyimli olan çevirmenler tarafından uygulanabilecek bir durum olduğunun altını çizmiştir. **1** çevirmen de özellikle insani durumlarda mağdur olan taraftan yana hareket etme dürtüsünün ağır basabileceğini yine de mümkün olduğunca bu dürtüsünü engellemeye çalıştığının notunu düşmektedir. Başka bir çevirmen ise ‘genel olarak toplumun çoğunluğuna karşı kışkırtıcı nitelikteki konuşmalarda ya da toplantıdaki dinleyiciler arasında birbirlerini provokasyona yönelik bir durum olduğunda tarafsızlık prensibinden uzaklaştığını’ ifade etmiş ve tarafsızlık ilkesinin böyle ‘riskli’ denilebilecek durumlarda ikinci plana itilebileceği imasında bulunmuştur.

1 çevirmen de yine %100 tarafsız olamadığını söylemekte ancak dürüst davranmaya özen gösterdiğini eklemektedir.

Dokuzuncu soru: Bu soru da yedinci sorunun devamı niteliğindedir ancak burada yedinci soruya ‘evet’ demeleri durumunda ne dereceye kadar tarafsız olduklarını düşündükleri sorulmaktadır.

35 konferans çevirmeni arasında **24** çevirmen bu soruya yanıt vermiştir. Bunlardan sadece **1** tanesi **%0** oranında tarafsız olduğunu açıkça ifade etmiştir. Kalan çevirmenler ise ‘elinden geldiğince’, ‘farkında olduğu müddetçe’, ‘önemli ölçüde’, ‘son derece’, ‘bilgisi ve isteği dahilinde’ gibi yanıtlar vererek bu düzeylerde tarafsız olduğunu belirtmiştir. Bu yanıtlar arasında en az **3** çevirmen toplantı öncesinde konuyu ve toplantı içeriğini bilmeleri ve bu konunun kendi dünya görüşleri ve fikirleriyle uyumlu olmaması durumunda sözkonusu toplantıda çevirmen olarak çalışmayı reddettiğini ifade etmiştir. **1** çevirmen geçmiş deneyiminde bir kere bir konuşmacının son derece ayrımcı (seksist) bir konuşma yaparken üzerine bir de teknik aksaklıklar gelince o konuşmacıyı çevirmeye devam edemeyeceğini bildirerek çeviriye son verdiğini belirtmiştir. Yani, aslında, yaşanan teknik aksaklık sözkonusu çevirmenin tarafsızlığını koruyamayacağı bir durumda bir nevi ‘yardımcı olmuştur’. Bir diğer çevirmen ise tarafsızlık ilkesine kısmen uyum sağladığını ancak toplantının gidişatı içerisinde tarafsızlığını koruyamayacağını düşündüğü durumlarda mikrofonu

kabin arkadaşına bırakma yöntemine başvurduğunu söylemiştir. Başka bir çevirmen tarafsızlığın yalnızca sözcüklerle sağlanamayacağına dikkat çekerek ‘sözlerle tarafsız olunabilse de çevirmenin duruşuyla (kendi) fikirlerini yansıtmaya engel olamayabileceğini’ eklemiştir. **2** çevirmen tarafsızlık ilkesinin deneyim ve çevirmenin kendine duyduğu güven ile doğrudan bir ilişkisi olduğuna değinmiş ve tarafsızlığın profesyonel bir çeviride temel unsurlardan biri olduğunu ifade etmiştir. **1** çevirmen söylenenler çevirmene ne kadar ters gelse de ‘sükunetini koruyarak işini yapması gerektiğini’ söylemiştir.

Bu yanıtlar arasında dikkat çeken bir yanıtta, çevirmen mümkün merteye kaynak metne sadık kalarak (Sarah Palin’i çevirdiği bir konuşmada) çeviri yaptığından ancak ‘içinden bir sesin konuştuğunu ve çevirdiklerini inanmadığını hissettiğini’ ifade etmiştir.

2 çevirmen ise dile hakim olamadıkları bazı durumlarda konuşmanın taşıdığı (öfke vb. gibi durumlarda) aynı etkiyi çeviride yansıtamayabileceklerini söylemiştir. **1** çevirmen de zaman zaman çevirinin yanısıra ses tonu, mimik gibi birtakım dil dışı unsurların kontrolünü yapamadığını eklemiştir.

Onuncu soru: Bir çevirmenin tarafsızlık ilkesine uyup uymadığının hangi kriterler ya da faktörler ile ölçülebileceği. (Bu sorunun amacı daha önce belirtildiği gibi, konferans çevirmenlerinin tarafsızlık bağlamında yaptıkları değerlendirmelere temel aldıkları kıstas(lar)ı öğrenebilmek ve değerlendirmelerini hangi ölçüde yaptıklarını görebilmektir.)

Bu soruya 35 konferans çevirmeni arasında **33** çevirmen yanıt vermiştir. Verdikleri yanıtlardan tarafsızlık ölçümü için kullanılacak kriter ya da faktör olarak şunları listelemek mümkündür:

- kavram/sözcük/ifade seçimi
- genel olarak kabin/sahne profesyonel bir tavır

- ses tonu
- ses tonu uyumu
- (zor konuşmalarda) çevirmenin sakinliğini koruyabilmesi
- içeriğin çeviride ve kaynak metinde birbirini tutması
- mesajı doğru iletip iletmemesi
- kullandığı üslubun konuşmacınıninkiyle örtüşmesi
- seçtiği kelime ve öbeklerin konuşmacının kullandıklarıyla eşdeğer olması
- çevirmenin aksanı ve vurguları
- eksiksiz/azaltım ya da ekleme yapmadan olduğu gibi aktarım
- dinleyicilerde güven duygusu yaratabilmesi
- beden dili/mimikler
- çevirinin doğruluk oranı
- çevirinin katılımcılar ile kendi fikrini iletmek üzere diyaloga girmemesi
- konuşmacının vurguladığı yerleri vurgulayıp kendinden birtakım vurgular eklememesi

Konferans çevirmenlerinin yanıtlarında en fazla geçen kriter sözcük/ifade/kavram seçimi olmuştur, **11** çevirmen bunun bir çevirmenin tarafsız olup olmadığına yönelik değerlendirmede bir kriter olarak kullanılabileceğinden bahsetmiştir. **9** çevirmen ses tonunun, konuşmacının ses tonu ile uyumlu olup olmaması bağlamında bir fikir verebileceğini ifade etmiştir. Örneğin, ‘canlı bir konuşmacının pes ve/veya enerjiden yoksun bir sesle çevrilmesi tarafsızlığa gölge düşürebilir’ denebilir.

4 çevirmen çevirmenin genel profesyonel tutumuna bakılarak tarafsızlık değerlendirmesi yapılabileceğini söylemiştir. Bununla bağlantılı olarak **1** çevirmen çevirmenin kendi fikrini aktarmak üzere katılımcılar ya da konuşmacılar ile iletişime geçmesinin tarafsızlık olmadığı örneğini vermiştir. **6** çevirmen herhangi bir ekleme/çıkarma yapmadan kültürel ve dilsel olarak eksiksiz aktarımın tarafsızlık değerlendirmesinde bir faktör olduğunu dile getirmiştir. En az **2** çevirmen beden dili ve mimik kullanımının bu açıdan önemli birer kriter olduğunu söylemiştir.

Bu noktada dikkat çeken bir diğer detay ise, **3** çevirmenin tarafsızlığın salt çeviri süreci ve bu süreçte ortaya çıkan birtakım unsurlar (sözcük kullanımı, çıkarma/ekleme vb.) aracılığıyla ölçülemeyecek kadar komplike bir süreç olduğuna dikkat çekmeleridir. Buna göre, kaynak metni tam olarak yansıtmayan birtakım ifadeler belki de deneyimsiz ya da o süreçte bilişsel birtakım sorunlar yaşayan bir çevirmenin bulabildiği en iyi çözümler olduğu için kullanılmış olabilir.

2 çevirmen de tarafsızlık açısından yapılacak bir değerlendirmenin tamamen bağlama ve konuşmacıların kimliğine göre değişiklik gösterebileceğini dolayısıyla kesin birtakım kıstasların olamayacağını ifade etmiştir.

8 çevirmen böylesi bir değerlendirmede ilk olarak dinleyicilere/katılımcılara dönülmesi gerektiği fikrindedir. Böylece hem konuşmayı hem de çeviriyi dinleyen kişiler olarak ikisi arasında bir kıyaslama yapabilirler. Ancak bu noktada dinleyicilerin her iki dile de en azından böylesi ince bir değerlendirmeyi yapabilecek kadar hakim olmaları gerektiği unutulmamalıdır. **2** çevirmen, ikidilli bir kişinin özgün konuşmayı ve çevirisini dinleyerek böyle bir değerlendirme yapabileceğinden bahsetmiştir. **2** çevirmen aynı kabinde birlikte çalışan kabin arkadaşlarının birbirine geri dönüt sağlayarak böyle bir değerlendirmeyi yapabileceğini söylemiştir. **4** çevirmen ses kaydı vb. yöntemler aracılığıyla özgün metin ve çeviri metin kıyaslaması yapmanın bir seçenek olduğunu ifade etmiştir. **1** çevirmen ise, bu değerlendirmenin alelade kişi ya da çevirmenlerden ziyade, mutlak tarafsız/uzman çevirmenler ve çeviri eleştirmenleri tarafından yapılması gereken önemli bir iş olduğunu öne sürmüştür.

Verilen yanıtlardan da anlaşılacağı üzere, sözcük seçimi ve ses tonu/vurgulama konferans çevirmenlerinin tarafsızlığın değerlendirilmesi açısından neredeyse hemfikir oldukları unsurlardır.

On birinci soru: Bir çevirmenin genel olarak bir konuşma ya da konuşmacıyı yüzde yüz tarafsızlıkla çevirebileceğine inanıp inanmadıkları.

(Burada, yedinci sorudan farklı olarak amaç genelde sözlü çeviri ortamında yüzde yüz tarafsızlığın sağlanabilirliğine düşündüklerini öğrenmektir. Yedinci soruda ise bir konferans çevirmeni olarak kendilerinin tarafsızlık ilkesine uygun çeviri yapıp yapmadıkları konusundaki düşünceleri sorulmaktaydı).

35 konferans çevirmeni arasında **18** çevirmen hayır, **17** çevirmen ise evet yanıtını vermiştir. Neredeyse yarı yarıya olan bu dağılım ilginç bir oran olarak dikkat çekmektedir.

“Hayır” yanıtını veren çevirmenler içerisinde **7** çevirmen, konferans çevirmeninin de nihayetinde bir insan olduğu ve bulunduğu noktaya geldiği süre içerisinde belirli bir ideolojiyi, değer yargılarını, sosyal ve siyasi birtakım inançları edinmiş bir birey haline gelmiş olması nedeniyle yüzde yüz bir tarafsızlığın mümkün olmadığını öne sürmüştür. **3** çevirmen, konferans çevirmeninin çeviri esnasında konuşmayı önce algılayıp sonra çevirmesi dolayısıyla bir algı süzgecinden geçirmesi ve bu algının da kişiden kişiye hatta bazen aynı kişide bile durumdan duruma farklılık göstermesi sebebiyle tarafsızlığın yüzde yüz yakalanamayacağını öne sürmüştür. **2** çevirmen ne çeviride ne de başka bir düzlemde mutlaklık olamayacağı yanıtını vermiş, **1** çevirmen de ‘zaten orijinalinin aynı olan hiçbir çeviri yoktur’ şeklinde bir açıklamada bulunmuştur.

Bir başka çevirmen de özellikle hassas durumlarda durumun ya da sözlerin yumuşatılarak aktarılma olasılığı olduğu ve bu da sıklıkla görüldüğü için yüzde yüz bir tarafsızlığın olmadığı sonucuna varmıştır. **1** çevirmen, tarafsızlığın her iki yönden de bozulabileceğine dikkat çekerek tarafsızlık durumunun muhakkak ‘olduğundan kötü/yetersiz’ göstermekle eş anlamlı olmadığını, bir konuşma ya da konuşmacıyı olduğundan daha iyi’ algılanacak bir biçimde çevirmenin de tarafsızlık ilkesinin karşısında olduğu notunu düşmektedir. Başka bir konferans çevirmeni tarafsızlık ile ilgili olarak çevirmenin bilinç ve bilinçdışının da tartışmaya katılması gerektiğini söylemekte ve eklemektedir: ‘çevirmenin kuracağı cümleler, hem sözdizimsel hem

de anlambilimsel olarak kendi bilinci ve daha önemlisi kendi bilinçdışının dışarıya taşmasına vesile olacaktır’.

Yüzde yüz tarafsızlık konusunda 1 çevirmen, konferans çevirmenlerinin zihinlerinin deyim yerindeyse ‘kirlenmiş’ olması nedeniyle en ufak sözcük seçimlerinin dahi tarafsızlıktan sapmaya neden olabileceğini belirtmektedir. Ayrıca, aynı konferans çevirmeni, Türkiye’de olduğu gibi konuşmacıların ‘çevirmen hanım/bey, lütfen bu kısımları çevirmeyin’ denilebildiği bir ortamda çevirmenin ne kadar çabalasa da tarafsız kalamayabileceği durumuna dikkat çekmektedir.

“Evet” yanıtı veren çevirmenlere bakıldığında ise, 1 çevirmen kendi tarafsız olabildiğini dolayısıyla kendinden de bildiği bir durum olduğu için konferans çevirmenlerinin yüzde yüz tarafsız olabileceklerine yönelik bir yanıt vermiştir. Başka bir çevirmen ise konferans çevirmenlerinin tarafsız olabileceğine inandığını ifade etmiş bunun nedeni sorulduğunda ise inançların sorgulanmadığını belirtmiştir. Bu yanıt, bir anlamda, tarafsızlık kavramının, konferans çevirmenlerinin deyim yerindeyse içine işlemiş öncül kabullerden biri olabileceği fikrini de vermektedir. Baka bir çevirmen ise tarafsızlık kavramının ya yüzde yüz ya da sıfır olacağını ve bir ara değerde sağlanamayacağını ifade ederek tarafsızlığın mutlak olarak sağlanabileceğine inandığını eklemiştir.

4 konferans çevirmeni tarafsızlığın yüzde yüz sağlanmasını bir şarta bağlamıştır. Bunlar biri, konuşmacının söylemi ile konferans çevirmeninin görüşleri arasında bir uçurum olmaması şartını öne sürmüş ve tarafsızlığın ya sıfır ya da yüzde yüz oranında sağlanabileceğini bu noktada ara bir değer olmayacağını belirtmiştir. Diğer bir çevirmen ise tarafsızlığı sözcük düzeyinde ve ileti/mesaj düzeyinde tarafsızlık olarak ayırmış ve sözcük düzeyinde tarafsızlığın pek mümkün olmasa da iletinin içeriği açısından tarafsız olunabileceğini söylemiştir. Bu grup içerisinde yer alan 1 çevirmen insanların duygularını kontrol edebilme yetileri olduğu için yüzde yüz tarafsızlığın mümkün olduğunu belirtmiştir; buradan, tarafsızlığın şartının çevirmenin kendi duygularını kontrol etme olduğu fikrine varmak mümkündür. 1 çevirmen de, buna paralel olarak, yüzde yüz tarafsızlığın ancak konuşmacıyı ve

konuşmayı yeterince bilen ve/veya anlayan bir çevirmen tarafından, söz konusu çevirmenin ‘kendi duygu ve düşüncelerini maskeleyebilmesi ve mesleğinin inceliklerine ve çevirdiği dillerin nüanslarına vakıf’ olması durumunda erişilebileceğini belirtmiştir. Diğer bir çevirmen de, nihai metinde istem dışı birtakım taraf olma durumları olsa da niyet, istek ve çaba düzeyinde tarafsızlığın mümkün olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir.

1 çevirmen bunun profesyonel bir konferans çevirmeninin profesyonellik ve deontolojisi bağlamında edinmesi gereken bir yeterlik olduğunu dolayısıyla da yüzde yüz tarafsızlığın mümkün olduğuna inandığını belirtmiştir.

En az 2 çevirmen ‘**robot**’ kavramını kullanarak konferans çevirmenlerinin *mekanik* olarak çalışan robotlar olmadığı için mutlak bir tarafsızlığa ulaşılamayacağı yanıtını vermiştir. Bu yanıtı veren çevirmenlerden biri bu durumu şöyle açıklamıştır: ‘öznel duygu, düşünce ve inançlar, bilincin ve belleğin çok değişik katmanlarında, çok karmaşık düzeylerde işlev görürler. Bilinçdışı etkenler ve psikolojik süreçler de devrededir. Birçok durumda nörobiyolojik etkenler söz konusudur (belirli olayların/durumların yarattığı psişik etkiler, kişide istenç dışı ve engellenemez bedensel tepkilere yol açar). Ayrıca ilk çocukluk yıllarından itibaren ailede ve okulda öğretilenlerin yarattığı algı ve dil kullanımı koşullanmaları vardır. Geneldeki toplumsal baskının ya da o gün orada çeviri yapılan ortama özgü baskının (“mahalle baskısı”), hatta zaman zaman tercümana yönelebilecek çeşitli tehditlerin oluşturduğu kendini koruma (otosansür) ya da uyum (konformizm) refleksi devreye girebilir.

Dolayısıyla bir tercümanın her koşulda ve her konumda, her konuda, zihnindeki tüm psikolojik ve ideolojik süreçlere daima tam olarak hâkim olması, kendi zihinsel süreçleri üzerinde mutlak bir denetim sağlaması, yani yüzde yüz tarafsız kalabilmesi ne derece mümkün olabilir?.

‘Evet’ yanıtı veren çevirmenlerden biri tarafsızlığın sözkonusu konferans çevirmeninin ‘işinin ehli’ olup olmamasına göre değişeceğini, acemi bir çevirmenin tarafsızlığı yeterince sağlayamayabileceğini öne sürmüştür. Aynı çevirmene göre,

konferans çevirmeni '[...] konuşmayı olduğu gibi aktarmakla mükelleftir. Bu çevirmenin vazifesi ne eksik, ne fazla bir şey çevirmektir'. Bu yanıtta da anlaşılabilirliği gibi, bu yanıtı veren çevirmen konferans çevirmeninin adeta bir iletken olmasını beklemekte bu da artık geçerliliği sorgulanan **conduit modelini** aklı getirmektedir.

1 çevirmen tarafsızlık bağlamında konferans çevirmeninin kaygı düzeyine dikkat çekmiş ve çevirmenin kaygı düzeyinin düşük olması durumunda yüzde yüz bir tarafsızlık sağlanabileceğine inandığını belirtmiştir.

'Evet' yanıtını veren çevirmenlerden biri ise, fiziksel çalışma şartlarının sorunsuz olması koşuluyla çevirmenin mesela bir yönetim kurulu toplantısı ya da kalp damar cerrahisi sempozyumu gibi teknik içerikli toplantılarda taraflı olmayacağını '[...] zaten ne kadar yorum katabilir ya da tarafsızlığımızı bozabiliriz' açıklamasıyla belirtmiş ve aynı durumun ideolojik içerikli toplantılarda da yapılabilirliğini söylemiştir. Ancak aynı çevirmen, tarafsızlığın yüzde yüz sağlanabileceğini söylemekle birlikte şunu eklemektedir: '[...] fakat her çevirmen bunu yapamamakta ya da yapmamaktadır'. Bu yanıt, sözlü çeviride tarafsızlık kavramının ideal olarak var olduğu ancak pratikte her zaman yerine getirilemeyebileceği algısına da dikkat çekmektedir.

'Hayır' yanıtı veren çevirmenlerden bir diğeri konferans çevirmeninin bireyselliğine dikkat çekerek bu özelliğinin profesyonel ortamda sıyrılacak bir şey olmadığını ifade etmiş ve şöyle devam etmiştir: '[...] Herhangi bir dünya görüşüne sahip olmamak bile başlı başına bir duruştur, bir cam parçası bile ışığı farklı açılardan yansıtır. Bu anlamda çevirmenin sırtında taşıdıklarının onun çeviri stratejilerine, yaptığı çeviriye ve koordinasyona ilişkin seçimlere yansımaması düşünülemez'. Hayır yanıtını veren çevirmenlerin ortak olarak bahsettiği bireysellik, çevirmenin kendine ait arka planı, geçmişi ve deneyimi gibi unsurlar burada da karşımıza çıkmaktadır.

Tarafsızlığın ancak belirli şartlarda sağlanabileceğini düşünen çevirmenlerden biri de koşul olarak konferans çevirmeninin duygularını ve kendini konudan soyutlama zorunluğunu öne sürmüştür.

Tarafsızlığın yüzde yüz sağlanıp sağlanamayacağına ilişkin görüşlerin sorulduğu bu soruya verilen yanıtlardan da anlaşılacağı gibi çevirmenler arasında üç farklı eğilimden bahsetmek mümkündür. Bunlardan ilki mutlak bir tarafsızlığın olduğuna, bunun bir çevirmen tarafından sağlanabileceğine eğer sağlanamıyorsa da bunun çevirmenin deneyim, kabiliyet vb. eksikliğinden olduğuna inanan gruptur.

Bu grup içerisindeki yanıtlara bakıldığında,

- vazife
 - duyguların kontrolü
 - duygu ve düşüncelerini maskeleyen
 - mesleğe ve dillere vakıf olmak
 - profesyonellik
 - duygularını ve kendini konudan soyutlamak
 - konuşmayı olduğu gibi aktarmakla mükellef olmak
- kavram ve ifadelerinin ortak olarak gönderme yapılan ve kullanılan ifadeler olduğu söylenebilir.

İkinci grubu ise tarafsızlığın ancak belli şartların var olması durumunda sağlanabileceğini savunan çevirmenler oluşturmaktadır. Buna göre,

- konuşmacının söyledikleri ve çevirmenin görüşleri arasında büyük bir uçurum olmadığı,
- çevirmen konuyu ve konuşmacıyı yeterince bildiği ve anladığı,
- çevirmen çeviri yaptığı dillerin nüanslarına ve mesleğinin inceliklerine vakıf olduğu,
- çevirmen duygularını ve kendini çeviri yaptığı konudan soyutlayabildiği,
- konuşmacı akıcı ve anlaşılır bir şekilde konuştuğu,

- ses kalitesinde hiçbir sorun olmadığı,
- çevirmen kaygı duymadığı,
- çevirmen işinin ehli biri olduğu müddetçe yüzde yüz bir tarafsızlık sağlanması mümkündür.

Bu soruya yanıt verenler arasındaki üçüncü grubu ise hayır yanıtını verenler oluşturmaktadır. Bu çevirmenlerin verdikleri yanıtlara bakıldığında

- çevirmenlerin robot ya da makine olmaması,
- ütöpik
- çevirmenin nihayetinde bir insan olması,
- algılamanın kişiden kişiye farklılık göstermesi,
- tarafsız insan olmaması,
- çevirmenin insan olması nedeniyle sevmediği, inanmadığı görüşleri tarafsız aktarmakta güçlük çekmesi,
- çevirmenin kendine has değer yargılarına, sosyal ve politik görüş ve eğilimlere sahip olması,
- çevirmenin ortam yatıştırıcı ya da çözüm sağlayıcı bir rol oynaması,
- orijinalin aynısı bir çevirinin olmaması,
- algının kontrol edilememesi,
- istek dışı taraf olmak,
- dini, kişisel, milli değerler,
- çevirmenin bilincinin ve bilinçdışının çeviriye sarkması,
- dilin yaşayan bir olgu olması,
- çevirmenlerinin aklında bilgilerin kirlenmesi,
- hassas konular, toplumsal durumlar ve ülkelerarası kültürel farklılıklar,
- çevirmenin çeviri yaptığı yere gelene kadar biriktirdikleriyle, geçmişi, eğitimi, kişiliğiyle belli bir dünya görüşüne sahip olan bir birey olması gibi ifadelerin ortak olarak kullanılan ve gönderme yapılan unsurlar olduğu göze çarpmaktadır.

On ikinci soru: Mutlak tarafsızlıkla ilgili soruya hayır cevabı vermeleri durumunda bunun neden(ler)inin ne olabileceği.

(Buradaki amaç, tarafsızlığa engel oluşturabilecek faktörlerin ne olduğuna dair konferans çevirmenlerinin düşüncelerini ve farkındalığını ortaya koymaktır).

Bu soruya verilen yanıtlara bakıldığında konferans çevirmenlerinin tarafsızlığındaki sapmaların olası sebepleri olarak aşağıdakilerin sıralandığı görülmektedir:

- deneyimsizlik
- heyecan
- stres
- sözlü çevirinin diğer zorlayıcı koşulları
- tamamen duygusal nedenler
- insan olmanın bir gerekliliği olarak çevirmenlerin duygularını ses tonlarına yansıtması
- dünya görüşü, sosyal ve politik düşünceler
- savaş durumu ya da çevirmenin düşüncesine göre “ülke çıkarlarına hizmet etmediği” gibi gerekçeler
- ortamın gergin olması, uzlaşmazlık durumlarının ortaya çıkması
- iletişimin akışının engellenebileceği ortama bağlı olumsuz şartlar olması,
- çevirmenin çalışma ortamına koşullarına ve mesleki etik ilkelerinin sınırlarını zorlayacak müdahalelerde bulunulması,
- çevirmenin dil becerilerinin yetersiz olması nedeniyle doğru sözcük ve ifadeleri seçip kullanamaması,
- çevirmenin eğitimi, sosyo-ekonomik statüsü, geçmişi, ailesi, dini, gelenekleri, “azınlık” olup olmaması, siyasi eğilimi, deneyimleri, kişiliği
- dilin çok katmanlı bir olgu olması,
- iletişim durumunun ve bağlamın beraberinde getirdikleri koşullar,
- çevirmenlerin işlerini yapmasını için kullandığı tek araç olan beyinlerinden yaşanmışlıkların söküp atılmasının mümkün olmaması,

- bazı hassas konular, toplumsal durumlar ve ülkeler arası kültürel farklılıklar,
- çevirenin kaynak ya da erek kültüre hakim olmaması,
- çevirmenin konuşmanın kendi görüşleri ile bağdaşmamasından etkilenmesi,
- çevirinin çok katmanlı ve geniş bir kavram olması, işin içine birden fazla taraf, dil, kültür girmesi, bağlamın son derece etkili olması, kullanıcı beklentilerinin belirleyici olması, çeviri yapılan ortamların çeşitlilik göstermesi

Bu soruya verilen çeşitli yanıtlara bakıldığında, mutlak bir tarafsızlığın olamayacağına dair çevirmen algısında, temel olarak, konferans çevirmeninin bir birey olmasından kaynaklanan etmenler ilk sırada yer almaktadır. Örneğin çevirmenin duygularını ve düşüncelerini ses tonuna yansıtması, kendi sosyo-kültürel arka planından etkilenmesi bu kategori içerisinde ele alınabilir.

İkinci bir etmen olarak da çevirmenin çeviri edinci açısından yetersizliği öne sürülmüştür. Bir başka deyişle konferans çevirmeninin çeviriyi “kotaramaması” nedeniyle tarafsızlıktan sapma durumunun olabileceği belirtilmiştir. Örnek verecek olursak çevirmenin kaynak ve erek kültüre tam olarak hâkim olmaması, çevirmenin dilsel açısından yetersiz kalması (yanlış ya da uygun olmayan sözcük seçimi vb.) yüzde yüze yakın bir tarafsızlığa gölge düşürmektedir.

Konferans çevirmenlerinin neden mutlak bir tarafsızlığın olmayacağına dair verdikleri yanıtlar gruplandığında, üçüncü etmen olarak ortamın ve şartların uygun olmaması gelmektedir. Çevirmenlerden biri savaş ya da politik bir gerginlik ortamında çevirmenin tarafsızlıktan ayrılmak durumunda kalabileceğini belirtmiştir. Çoğu çevirmen ise aynı duruma göndermede bulunarak hassas ortamların, kültürel farklılıkların çevirmenlerin tutumunu değiştirebileceğini öne sürmüştür.

Yanıtlara bakıldığında aslında konferans çevirmenlerinin önemli bir kısmının çevirmenin bireysel özelliklerinden, kültürel farklılıklardan ve ortamın/bağlamın taşıdığı özelliklerden ötürü mutlak bir tarafsızlığın olamayabileceğini düşündüğü görülmektedir.

On üçüncü soru: Mutlak tarafsızlıkla ilgili soruya ‘evet’ cevabı vermiş olmaları durumunda bunun her türlü çevirmen ve durum için geçerli olup olmayacağına ilişkin düşünceleri.

(Burada amaç konferans çevirmenlerinin tarafsızlık konusundaki düşüncelerini daha açık bir şekilde betimlemek ve tarafsızlık ile ilgili önceki sorularda verdikleri yanıtların teyidini almak ya da bir sağlama imkanı sunmaktır).

Bu soruya yanıt veren çevirmenlerden **1** konferans çevirmeni her şeyin tarafsızlıkla ilgili olamayacağını dile getirmiş ve bazı noktaların çevirmen tarafından elinde olmadan ve aslında istem dışı biçimde kaçırılabilmesine dikkat çekmiştir. Diğer bir çevirmen ise ideal olarak tarafsızlık unsurunun her çevirmende ve her çeviri bağlamında ve ortamında var olması gerektiğini ancak bunun kesinlikle her çevirmen için geçerli olmadığını ifade etmiştir. Bu da, temelde, önceki sorularda mutlak tarafsızlığın olabileceğine dair bir yanıt vermiş olmalarına rağmen gerçeklikte bunun her zaman geçerli olamayabileceğine inandıkları düşüncesini uyandırmaktadır.

Diğer **bir** çevirmen ise bu soruyu şu şekilde yanıtlamıştır: “Yargı ve adaletin, askerinin, polis ve cumhurbaşkanının bile tarafsız olmadığı ülkede niye çevirmen denilen marjinal insanların tarafsız olmasını bekliyorsunuz?”. Böylece bu çevirmenin tarafsızlık kavramına ulaşılması güç ve istisnai bir nitelik olarak baktığı sonucuna varmak mümkündür.

Toplam **7** çevirmen bu soruya ‘hayır’ yanıtını vermiştir. Bu yanıtların derinlemesine açıklamalarına bakıldığında bir çevirmen konuşmacının söyledikleriyle çevirmenin dünya görüşü arasında bir uçurum bulunması durumunda tarafsızlık ilkesinin sağlanmasının zor olduğunu öne sürmüştür.

Bir diğer çevirmen ise konferans çevirmenlerinin tarafsız kalmalarını zorlayan bir konuşmacı/konuşma çevirmek zorunda kaldıklarında kaynak metindeki etkiyi

aktaracak sözcükleri ya da tonu yakalamakta zorlandıklarını gözlediğini söyleyerek bunun çevirmenlerin motivasyonlarını da etkilediğini dile getirmiştir. Aynı çevirmene göre, bu durumun başka bir boyutu ise çevirmenlerin kendi dünya görüşlerine ters gelen bir konuşmacıyı aynı etki ve duyguyu bırakacak biçimde çevirdiklerinde zaman zaman meslektaşlarının ‘onlardan biri’ olma iddiasıyla küçümsemelerine maruz kalıyor olmalarıdır.

Bu yanıtta da hareketle şu çıkarımda bulunmak yanlış olmayacaktır: çeviride tarafsızlık sözkonusu olduğunda, zaman zaman çeşitli sebepler nedeniyle kaynak metin ve/veya konuşmacıdaki aynı etkiyi bırakamamak da bu konunun bir parçasıdır. Bir başka deyişle, tarafsızlığı bir ölçek olarak düşünürsek belli durumlarda konferans çevirmenleri ortama, bağlama, konuşmacıya, yetkinliklerine ve bireysel özelliklerine göre bu ölçeğin farklı noktalarında durabilmektedir. Bu da, bir şekilde, ‘aslında mutlak tarafsızlık mümkündür’ inanışına sahip konferans çevirmenlerinin ‘çevirmen de bir insandır ve değişik durumlarda değişik davranışlarda sergilemek durumunda kalabilir’ tonundaki yanıtlarını gerekçelendirir niteliktedir.

Bir çevirmen tarafsızlığın konferans çevirmenleri tarafından sağlanamama sebepleri olarak mizaç, profesyonelliğin olmaması ve şahsi olarak taraf olmayı öne sürmüştür. **3** çevirmen bu durumun fiili olarak değişiklik gösterebileceğini ancak profesyonelliğin de bu noktada başladığını belirtmiştir. Bu çevirmenlere göre bir konferans çevirmeninin ne derece profesyonel olduğu ne derece tarafsız olduğuyula eşdeğerdir ve bu şekilde değerlendirilmelidir. Bu görüş, konferans çevirmenleri dışında da çeviri konusunda genel geçer bir söylemin önemli bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, basında sıkça yer bulan ‘çeviri skandalı’ başlıklı haberlerin detayına bakıldığında çevirmenin ya yetkin olamaması nedeniyle çeviri işini hakkıyla yerine getirememesi ya da bir birey olarak da kendini çeviri sürecine ‘dâhil etmesi’ konusu ele alınmakta ve bu da kabul edilemeyen bir durum olarak konumlandırılmaktadır. Sıklıkla, bir çevirmenin profesyonel olarak davranması ve işini bir profesyonel olarak yapması tarafsız olması ve konuya hiçbir şekilde dâhil olmayarak adeta ‘bir makine’ görevini görmesiyle özdeş tutulmaktadır.

On üç açık uçlu sorudan oluşan bu anket çalışmasına katılan konferans çevirmenlerinin yanıtlarına bakıldığında çıkarılabilecek ilk sonuç sözlü çeviride tarafsızlık kavramından önce tek başına tarafsızlık kavramının dahi tartışmaya açık, somut bir şekilde tanımlanması zor ve deyim yerindeyse ‘ kaygan’ bir terim olduğu yönündedir. Yanıt veren konferans çevirmenlerinin bir kısmı mutlak bir tarafsızlığın sağlanamayacağını düşünmekte diğer bir kısmı ise ideal olarak tarafsızlık durumunun sağlanabileceğini ancak bunun uygulamada birtakım farklılıklar gösterdiğini öne sürmüştür.

Verilen yanıtlar ve yapılan açıklamalar göstermektedir ki tarafsızlık konferans çevirmenliğinde ve hatta genel olarak çeviri eyleminde profesyonelliğin bir ölçütü olarak görülmekte ve kabul edilmektedir. Bunu ‘ bir çevirmenin ne kadar profesyonel bir çevirmen olduğunu değerlendirirken tarafsızlık ilkesine ne kadar sadık kaldığına bakılmalıdır’ ifadelerinden de çıkarmak mümkündür. Öte yandan konferans çevirmeni tarafından sözlü çeviri esnasında saf veya mutlak bir tarafsızlık durumunun sağlanabilmesinin zor olduğu da yanıtların önemli bir kısmında karşımıza çıkmaktadır.

Tarafsızlık kavramının sözlü çeviri eylemi ve etkinliğinde bugüne dek kısıtlı ölçülerde sorgulanmış ve kendiliğinden ‘zaten var olan’ bir norm olarak algılanageldiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Tarafsızlık kavramının profesyonel konferans çevirmenlerindeki algısını ortaya koymayı amaçlayan bu yanıtların sağladığı bilgiler ışığında tarafsızlık kavramına yönelik daha genel bir tartışma bir aşağıdaki bölümde yer almaktadır.

3.2.2. Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Bu tez çalışmasının üç aşamalı inceleme bütüncesinin ikinci kısmını oluşturan anket çalışmasının sonuçlarını ve çıkarımları ele almadan önce genel olarak şunları söyleyebiliriz.

Anket çalışması ile yapılandırılmamış olsa bile gerçekleştirilen görüşmelerde daha derine inildiğinde ifade edilen kavramları konuşma bütününde izlemek mümkündür. Örneğin konferans çevirmenliğinde tarafsız normuyla bağlantılı olarak, sektörde yirmi yıla yakın deneyime sahip bir konferans çevirmeni ile yaptığım yapılandırılmamış bir görüşmede sözkonusu konferans çevirmeni³ konuyla ilgili şunları söylemiştir:

Konferans Çevirmeni (KÇ): [...] Mesela, bir gün kabinde çeviri yaparken işverenim olan, dönemin hükümetine ait bir kurumdan görevliler kabine gelerek 'bunları çeviremezsiniz, ya mikrofonu kapatın ya da başka bir şekilde çevirin, konuşmacı bizi rezil ediyor' dediler.

Araştırmacı (A): Peki siz ne yaptınız?

KÇ: Ne yapacağım, tabii ki 'bunu bana söylemeyeceksiniz, konuşmacıya söyleyeceksiniz, ben ne duyarsam onu çeviririm, benim görevim bu' dedim. Çünkü ben orada bir makine gibiyim, duyduğumu çeviririm.

A: Makine ifadesini kullanmış olmanız çok ilginç, gerçekten de bu terimin sizi ya da mesleğinizi temsil ettiğine inanıyor musunuz?

KÇ: Evet, bence bunda kötü ya da olumsuz bir şey yok. Profesyonel bir çevirmen duyduğunu değiştirmeden olduğu gibi çevirir.

A: Siz işverenle bunları konuşurken çeviri devam edemedi değil mi?

KÇ: Evet çünkü bunlar konuşulurken konuşmacı konuşmasına devam etti.

Bu küçük diyalogdan da anlaşılacağı üzere sektörde aktif olarak görev yapan bir konferans çevirmeni için profesyonellik tarafsızlığa eşdeğer bir yere sahiptir. Çevirmenin kendini 'bir makine gibi, ne duyarsa onu çeviren bir yapı' olarak betimlemesi de akla toplum çevirmenliği bağlamında da yıllarca tartışılan iletken modeli (*conduit model*) getirmektedir. Sözkonusu model, çevirmeni edilgen bir unsura indirgediği nedeniyle eleştirilmiş ve Çeviribilim alanında normların tartışılması ve buna paralel olarak sözlü çeviri alanında daha sosyolojik bir yaklaşıma

³ Bahsi geçen konferans çevirmeni hiçbir şekilde adının ve kimliğinin ortaya çıkmasına neden olabilecek toplantı vb. detayların bu çalışmada açıkça kullanılmaması yönünde bir ricada bulunmuştur. Belki de bu bile, bu konferans çevirmeninin tarafsızlık ve görünmezlik konusundaki fikirlerini destekler niteliktedir.

geçilmesiyle birlikte yerini daha sosyokültürel bir anlayışa bırakmıştır.⁴ Ancak, diğer sözlü çeviri türleriyle kıyaslandığında farkındalığın daha az olduğu toplum çevirmenliği alanına oranla daha gelişmiş olduğu düşünülen konferans çevirmenliği alanında dahi iletken modele bu gönderimlerin yapılması ilginçtir. Çünkü bu, tek başına bir geriye dönüş olmasa bile ilginç bir yönelime işaret etmektedir.

Bir çevirmen ise tarafsızlığın sağlanmasının çevirmenin eğitim almasına ve eğitimi sonrasında da kendini geliştirmesine bağlamış ve bugüne dek profesyonel kariyerinde tarafsızlığı sağlamakta zorlanan bir çevirmene rastlamadığını eklemiştir. Yapılandırılmamış görüşmede deneyimlerini paylaşan konferans çevirmeni de bu konuya değinmiş ancak üniversitede konferans çevirmenliği eğitimi almamış olmasına rağmen bu işi hakkıyla yaptığını ve tarafsız kalabildiğini dile getirmiştir. Yani konferans çevirmenliği eğitimi çevirmenin tarafsız davranmasının bir önkoşulu olarak sayılamaz. Ancak çevirmenlerin bir kısmının algılamasına göre, profesyonel bir çevirmen olmak, çeviride tarafsız olmaya ve/ya çeviri eğitimi almış olmaya eşittir.

Ancak bu denklemin farklı unsurlarının birbirine ne dereceye kadar eşdeğer olduğu tartışmaya açıktır.

Bir çevirmen, konferans çevirmeni tarafsızlığını kendi görüşlerini dahil etmeden şeffaf bir biçimde çeviri yapmak, duygusal değil profesyonel davranmak ve çeviri süresince etik ilkeler dahilinde kalmak şeklinde açıklamıştır. Buna benzer olarak başka bir çevirmen de konferans çevirmeninin tarafsız olamamasının deneyimle ilgili olmadığını, bunun daha çok bireysel özelliklerden ortaya çıktığını ifade etmektedir. Bu çevirmene göre: ‘kabin, mikrofonlar bizlerin kendimizi ifade etme yeri değildir. Bir amaç var o da iki dil arasında iletişimi sağlamak. İletişimde verici ne veriyorsa alıcıya herhangi bir ekleme çıkarma olmadan sunmak çevirmenin görevi’dir. Bu alıntıdan da anlaşılacağı üzere, tarafsızlık sözkonusu olduğunda toplum çevirmenliği

⁴ Bkz. bu konunun sözlü çeviri alanındaki önemli temsilcilerinden Ebru Diriker’in Boğaziçi Üniversitesi’nde 2001 yılında tamamladığı **(De-)/(Re) Contextualising Simultaneous Interpreting: Interpreters in the Ivory Tower?** başlıklı doktora tezi.

bağlamında da sıklıkla tartışılan ve dile getirilen ‘İletken Model’ini⁵ anımsatan kavramlar ve düşünceler geçerliğini yitirmiş değildir.

Bu tez çalışmasının üç aşamalı veri incelemesinin ikinci kısmını oluşturan anket çalışmasının sonuçlarını genel bir çerçevede içerisinde özetleyecek olursak aşağıdaki başlıklar altında bazı çıkarımlarda bulunmak mümkündür.

3.2.2.1. Tarafsızlık ve Profesyonellik Bağlantısı

Ankete katılan ve tarafsızlığın tümüyle ya da bütüne yakın bir biçimde sağlanabileceğini düşünen konferans çevirmenlerinde belirgin olarak gözlemlenen ilk durum, tarafsızlığın sözlü çevirinin profesyonel olarak icra edilmesinin bir şartı ya da bağlı durumu olarak görüldüğüdür. Bu denklemin savunucularına göre, konferans çevirmeni deyim yerindeyse ‘işinin ehli’ bir çevirmense, ayırım gözetmeden çeviriye devam eder. Elbette bu inanışın içerisinde de farklı dereceler olduğunu söylemek mümkün. Örneğin bir çevirmen, ‘ne olursa olsun çeviriye devam etmeli yoksa işi baştan kabul etmeyecekti’ derken başka bir çevirmen ise ‘belli sınırlar aşılmadığı müddetçe’ biçiminde konuya bir şerh düşmektedir.

Uluslararası ilişkiler arka planı bulunan bir konferans çevirmeni verdiği yanıtlarda profesyonellik unsurunun altını çizerek şöyle ifade etmiştir: ‘Mizaç ve profesyonellik eksikliği şahsi taraf olmaları profesyonel ortama taşıyabilir ve bunun çeviriye yansımaya sebep olabilir’.

Ankete yanıt veren ve sektörde on yılı aşkın deneyimi bulunan bir konferans çevirmeni deneyimlediği bir durumu şu şekilde açıklamaktadır:

‘ [...] İşverenin sunduğu tek bilgiye göre Diyarbakır’da kadın hakları konusunda faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin ziyaret edileceği bir organizasyonda sözlü

⁵Bkz. birinci bölüm.

çeviri yapmayı kabul ettim. Asıl işveren kurumun kim olduğu hakkında bilgi ve görüşülecek konuların ayrıntıları hakkında herhangi bir metin sunulmadığı için ön bir araştırma yapamadım. Bölgeye daha önce hiç gitmediğim için herhangi bir deneyim sahibi de değildim.

Diyarbakır'da Türkiye'yi ziyaret eden yabancı örgütün 'Mezopotamya'ya yardım amaçlı' kurulan ve 'Amerikan hükümetinin desteklediği' bir sivil toplum örgütü olduğunu öğrendim. Sivil toplum örgütü heyeti ile BDP'li milletvekilleri İngilizce dilinde görüşmelere başladılar. Konuşulan konuların içerikleri ve kullanılan ifadeler 30 yıl boyunca bu ülkenin itilaf yaşadığı ve toplumsal bilincimizde büyük üzüntü yaratan meselelerin birer tekrarıydı. Bizden herhangi bir tercüme hizmeti istenmedi, istenmesi halinde bile tarafsızlığımızı koruyamayacağımız ifadeleri çevirmek zorunda kalacaktık. Üç günlük projenin ilk gününün sonunda hizmet sözleşmesini karşılıklı feshettik. İşveren tarafından program ayrıntılarının tercümana önceden ulaştırılması ve tercümanın kendi tarafsızlık değerlendirmesini yapmasının ardından işi kabul edip etmeme konusunda seçim inisiyatifine sahip olmasının önemini deneyimlemiş olduk'.

Bu deneyimde de görüldüğü üzere, konferans çevirmeni çeviri yapmak durumunda kalmamış ve üç günlük bir projenin ilk gününde tarafsızlığını koruyamayacağı düşüncesinden hareketle sözleşmeyi feshetmiştir. Kendisiyle bu anket çalışması üzerine yapılan yapılandırılmamış bir görüşmeden bunun nedeni sorulduğunda ise şöyle yanıt vermiştir:

[...]

Araştırmacı (A): Diğer günler çeviriye devam etmediniz?

Konferans Çevirmeni (KÇ): KÇ: Hayır, etmedim; eğer etseydim kendimle çelişen bir şey yapmış olurdum.

A: Bu örnekte, doğru şeyi yaptığınızı düşünüyor musunuz?

KÇ: Evet düşünüyorum. Çünkü ben orada çeviriye devam etseydim, bu kendime olan saygımın gitmesine neden olacaktı. Bence doğru şeyi yaptım.

Bu örnekte görüleceği üzere, tarafsızlığın her zaman mutlak bir şekilde profesyonellik ile özdeşleştirildiği söylenemez. Tersine, sözkonusu konferans çevirmeni, taraflı davranmış ve bu kararını da profesyonel ve bilinçli bir çevirmen olmanın bir gereği olarak gerekçelendirmiştir. Buna ek olarak, bir birey olarak ait olduğunu hissettiği varlığa da (bu örnekte ülke) deyim yerindeyse ‘ihamet etmemek’ üzere böyle bir kararı aldığını düşünülebilir.

Başka bir çevirmen ise sözlü çeviri bağlamında tarafsızlık kavramına şu şekilde yaklaşmaktadır:

‘Sözlü çeviride ya da hiç bir çeviride bir tarafsızlık söz konusu olabileceğini düşünmüyorum. Büyük ölçüde başarılabilir olsa da, bazı noktalarda yine de yıkılacaktır. Nedenleri kişinin felsefi, dini ya da politik görüşlerinin, hatta en basitinden bir görüş olduğunu bilmediği milli tarihin bilinçaltından gelen izdüşümlerinin bile yansımaları olabilir. Terminolojiyi ve bilgiyi anlatıcının bakışından, anlatıcının duyulmasını istediği gibi aktarmalıdır. Ancak refleks olarak bile karışmış olabilir. Bu başarılması güç durumda çevirmene başarılar dilerim’

Diğer bir konferans çevirmeni ise tarafsızlık ve profesyonellik bağıntısına şu şekilde dikkat çekmiştir:

‘Sözlü çeviride tarafsızlık profesyonel olmanın en önemli unsurlarından biri. Günümüz dünyasında kamu sektörünün kurum ve kuruluşları tüm vatandaşlara aynı standartta kamu hizmeti sağlamak konusunda kendi anayasalarında ve ilgili yasa ve yönetmeliklerinde güvence altına alıyorlar. Özel sektör firmalarının ise hizmet sunacakları alıcı kitleyi seçmek gibi bir özgürlükleri var. Bununla beraber çok uluslu şirketler gerek şirket içinde gerekse hizmet sundukları müşterilerine eşit ve adil davranacakları ve farklılıklarına saygı duyacakları yönünde kurumsal bildirgeler yayınlıyor ve tüm şirket çalışanlarının bu bildirgede yer alan maddelere göre çalışma zorunluluğu getiriyor. Ülkemizde serbest meslek erbabı olan tercümanların tarafsız olması yönünde herhangi bir yasa ve buna ilişkin yaptırım olmamakla birlikte meslek itibarını koruma ve sunulan hizmetin alıcı kitleye güvenilir olarak

değerlendirilmesi açısından tercümanın tarafsız çeviri yapması bir öngereklilik olarak düşünülmeli. Tercüman tarafsızlığını yitireceğini düşündüğü kendisi için hassas konulardan uzak durma hakkına sahip olmalı ve gerektiğinde bu hakkı kullanmalıdır’.

Buna göre, tarafsızlık profesyonelliğin bir yansıması olarak görülmekle birlikte konferans çevirmeninin, tarafsız olamayacağını düşündüğü ‘hassas’ konuların ve bağlamların farkında olarak bireysel ve profesyonel bir tercihte bulunması gerekmektedir. Bu çevirmenin de belirttiği üzere, şirket ya da kamu kurum ve kuruluşlarında olduğu gibi bağlayıcı birtakım hükümleri olan düzenlemeler ya da belgeler olmadığından tarafsızlık ve profesyonellik gibi konularda çevirmenler özdenetim mekanizmasını devreye sokmalı ve bunu bir önkoşul olarak düşünmelidir düşüncesi hâkimdir. Ankete yanıt veren pek çok diğer çevirmen de bu konuya katılmakta ve tarafsızlık ve diğer çeşitli unsurlarda çevirmenlerin kendi profesyonel kararlarını almaları gerektiğinin altını çizmektedir.

Yine de tarafsızlık bahsi geçtiğinde profesyonellik sıklıkla kullanılan kavramlar arasında karşımıza çıkmaktadır. Anketi yanıtlayan bir konferans çevirmeninin deyimiyile ‘*çevirmenin tarafsız kalmaması profesyonellik dışı bir durum olur*’ algısı bu kategoride sıklıkla hissedilmektedir.

Bu bilgiler ışığında tarafsızlık ve profesyonellik bağlantısı içerisinde iki alt gruptan bahsetmek mümkündür:

- Konferans Çevirmeni profesyonel bir çevirmense tarafsız olmalıdır/olabilir –çeviri işini yerine getirir
- Konferans Çevirmeni profesyonel bir çevirmense tarafsız kalabileceği ve kalamayacağı durumları bilir/farkında olur – çeviri işini bu karar çerçevesinde yerine getirir ya da işten çekilir

Kısaca, profesyonellik ve tarafsızlık bağlamında sadece profesyonel olan çevirmen tarafsızdır veya tarafsız olan çevirmen profesyoneldir şeklinde bir bağlantı yoktur; buna ek olarak profesyonel çevirmen tarafsız olamayacağını bilip/olamayacağını hissedip sözkonusu işten çekilme kararı da alabilen çevirmendir çıkarımına varmak mümkündür.

3.2.2.2. Tarafsızlık ve Yetkinlik Bağlantısı

Ankete yanıt veren ya da anket çalışması üzerine ikincil bir modül olarak gerçekleştirilen yapılandırılmamış görüşmeye katılan konferans çevirmenlerinde tarafsızlık olgusunu konferans çevirmenin yetkinliği ve/veya çeviri edinciyle bağdaştırdıkları da dikkat çekmektedir.

Çevirmenin tarafsız kalabilmesini, profesyonelliğinin bir uzantısı ya da yansıması olarak görev çevirmenlerin karşısında tarafsız kalmanın aslında zor olduğu durumlarda dahi yetkinliğini kullanarak taraflı olan kısmını deyim yerindeyse ‘ devre dışı bırakabilmekten’ söz etmektedirler. Bir başka deyişle, aslında tarafsızlıklarını korumama durumuna düşebilecekken ses tonu, sözcük seçimi, konuşmacının biçimini aktarma, konuşmacının özgün metindeki işlevini erek metinde de yansıtabilme gibi yetileri göstererek tarafsız kalabilmeyi başarabilmektedirler. Tüm bunların alt metninde de çaba ve kontrollü hareket etme gibi olguların bulunduğu dikkati çekmektedir.

On yılı aşkın konferans çevirmeni olarak çalışan ve aynı zamanda Çeviribilim araştırmacısı bir çevirmen bu durumu şu şekilde açıklamaktadır:

‘ Benim için sözlü çeviride tarafsız olmak, yaptığımız işe sağduyuyu uygulamaktır. Bir yazılı/sözlü çevirmenin %100 tarafsız olması imkânsızdır çünkü biz sadece dilleri çevirmiyoruz; aynı zamanda kültürleri ve farklı düşünme biçimlerini de çevirerek dünyayı yapılandırıyoruz.

Sözlü çeviride tarafsızlık konusundaki kuralım şu şekilde: konuşmacı, onu kendi dilinde dinleyen dinleyiciler için ne kadar ikna ediciyse ben de 'kendi' dinleyici kitlemi aynı derecede ikna etmeye çalışıyorum. Konuşmacının söylediği herhangi bir konuya katılmamam durumunda ise fikirlerimi bir kenara bırakmaya ve konuşmacı kadar hevesli bir biçimde konu hakkında konuşmaya çalışıyorum.

Örneğin, birkaç hafta önce, mucizevi bir mantar türü hakkında bir konuşma çeviriyordum. Konuşmacıya göre bu mantar türü bütün kanser türlerini, diyabeti ve hatta ebolayı bile tedavi edebilecek güçteydi! Duyduğum tek bir sözcüğe dahi inanmadım ancak çeviriyi bitirip kabinden çıktığımda dinleyicileri gelip beni 'konuşmacı kadar ikna edici olduğum' için beni tebrik ettiler'.

Bu örnekten de anlaşılacağı üzere, sözkonusu çevirmen sözlü çeviride tarafsızlığı, konuşmacı ya da konuşmadaki fikirlere taban tabana zır olsa dahi aynı etkiyi yaratacak biçimde çeviri yapabilmek olarak tanımlamaktadır.

Başka bir çevirmen ise ankette verdiği yanıtların birinde durumu şu şekilde açıklamaktadır:

'Örneğin son dönemde laiklik ve Atatürk devrimleri gibi son derece bağlı olduğum değer ve olguların sertçe eleştirildiği, görüşlerime zıt ideolojilerin yüceltildiği konferanslar sıklaştı. Bir tercüman olarak hiç duymamış olmayı dilediğim sözleri dahi yapılan konuşmaya son derece sadık bir biçimde tercüme etmek zorundayım ve böyle yapıyorum. Bir yalanı tercüme etmek tercümanı yalancı yapmaz. Yalanı olduğu gibi; yalan olarak tercüme etmeliyiz; tepki vermek dinleyicinin işidir, dinleyici yalanı ister alkışlar, ister kınar ve düzeltir'.

Bu açıklamadan da anlaşılacağı üzere bu konferans çevirmeni aslında tarafsız kalmasının zor olacağını düşündüğü konularda ve ortamlarda dahi tarafsız olmanın bir zorunluluk olduğunu düşünerek hareket etmektedir. 'tepki vermek bizim işimiz değildir' ifadesinde ise, dinleyiciyi konferans çevirmenine oranla daha öncelikli bir konuma yerleştirme düşüncesi anlaşılmaktadır.

Yetkinlik başlığına bakıldığında bunun, konferans çevirmeninin salt çeviri bağlamında gerekli kabiliyetlere sahip oluşundan meydana gelmediğini söylemek mümkündür. Yetkinlik ve tarafsızlık bağıntısı içerisinde ayrıca, konferans çevirmeninin tutum ve tavırları ile de tarafsız bir davranış sergilemesi beklenmektedir.

Bunu doğrulayan yanıtlar veren çevirmenler, sıklıkla niyet unsuruna dikkat çekmiştir. Anketi yanıtlayan çevirmenlerden biri bunu ‘ [...] nihai metinde istek dışı taraf olmalar sözkonusu olabilir ancak niyet, istek ve çaba düzeyinde tarafsızlığın mümkün olduğunu düşünüyorum’ şeklinde açıklamıştır.

Bir başka çevirmen ise yetkinlik ve tarafsızlık arasındaki bağıntının diğer boyutuna dikkat çekerek bir nevi konferans çevirmeninin tarafsız olmamasının her zaman durumu kötü göstermek zorunda olmadığını ve çevirmenin tarafsız olmayarak örneğin kötü bir konuşmacıyı daha iyi gösterebileceği gerçeğine de dikkat çekmiştir. Bir başka deyişle, konferans çevirmeni taraflı çeviri yaparak iletişim durumunu iyileştirmektedir. Bu da sözlü çevirmenler tarafından sıklıkla kullanılan ‘yumuşatma’⁶ stratejisini akla getirmektedir.

Bu konuyla ilgili olarak ankete yanıt veren bir çevirmen düşüncesini şu şekilde ifade etmektedir:

‘[...] Ticari görüşmelerde ve çatışma alanlarındaki çevirilerde tarafsızlık prensibinden ödün vermemeye azami özen göstermekle beraber, güvenlik, anlaşılabilirlik, ticari çıkarların veya insan onurunun korunması gibi hassas konularda uyuşmadan, barıştan, huzurdan yana taraf oluyorum.[...]Milyar dolarlık bir anlaşma söz konusuysa veya iki devlet arasında savaş sebebi sayılabilecek bir kriz çıkmasının arifesindeyse, ben ortamı yumuşatıcı ve uzlaşmayı sağlayıcı şekilde çeviri yapma inisiyatifimi, öngörüme güvendiğim ve çalıştığım kurumların stratejilerine ve vizyonlarına en az kendileri kadar vakıf olduğum için, gönül rahatlığıyla ve büyük

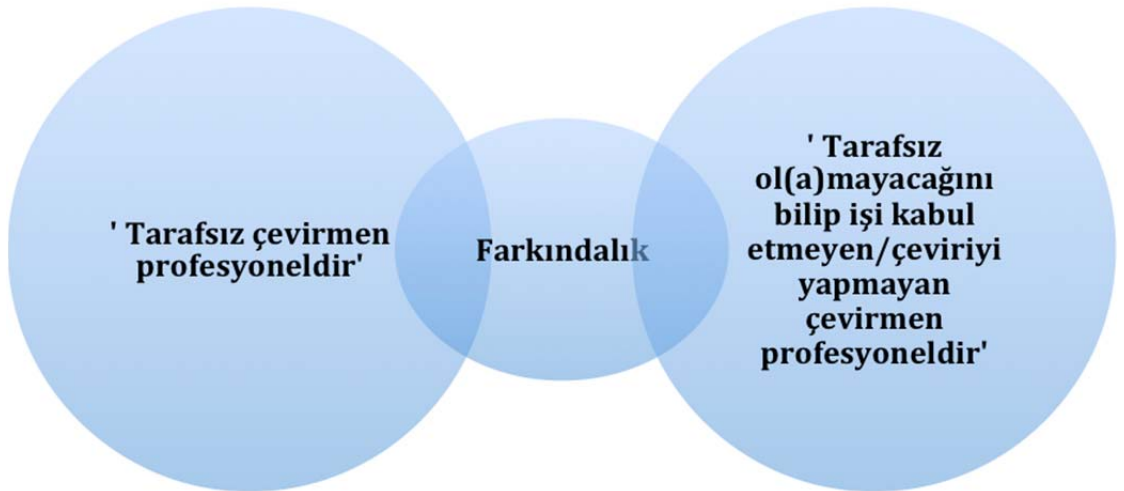
⁶İfadenin özgün hali ‘**hedging**’ biçimindedir.

bir ustalıkla kullanabiliyorum. Bahsettiğim inisiyatif, mesleğe yani başlayanların veya kendi hayatlarında uzlaşmacı olmayan meslektaşların hiç kalkışmasını tavsiye etmediğim hassas bir alandır, ayrı bir uzmanlık gerektirir’.

Bu yanıtta da görülebildiği üzere, tarafsızlık bazı çevirmenlere göre görece olarak olumlu bir araç olarak kullanılabilir ancak bu yetkinlik gerektiren hassas bir çizgi üzerinde durmaya eşdeğerdir.

Konferans çevirmenlerine uygulanan anket ve gerçekleştirilen yapılandırılmamış görüşmeler ışığında tarafsızlık ve konferans çevirisi bağlamında ana olarak iki temel başlıktan bahsetmek mümkündür.

Bunlardan ilki **tarafsızlık ve profesyonellik** bağıntısıdır. Bu ana başlık da kendi içerisinde iki kola ayrılmaktadır. Konferans çevirmeninin tarafsız davranmasının profesyonelce bir davranış olduğunu düşünen çevirmenlerin yanısıra tarafsız olamayacağını düşünüp bir işe gitmemenin ya da sözkonusu çeviriyi yapmamanın esas profesyonellik olduğunu düşünen çevirmenler iki gruba ayrılmaktadır. Bu iki grubun da ortak noktası **farkındalık**; yani konferans çevirmeninin sözkonusu işi ve işin gerektirdiklerini tanıyıp bilinçli olması durumudur.

Şekil 1: Tarafsızlık ve profesyonellik bağıntısı

İkinci temel başlık ise **tarafsızlık ve yetkinlik** bağıntısıdır. Bu da kendi içerisinde iki alt gruptan oluşmaktadır. Bunlardan ilki yetkin olan çevirmenin tarafsız olacağı/olabileceği düşüncesidir. Buna göre, yetkin çevirmen tarafsız çevirmendir; yetileri henüz yeterince gelişmemiş olan çevirmenler tam ve eksiksiz bir tarafsızlık sergileyemezler. İkinci alt grup ise yetkin olan çevirmenin ne zaman tarafsız ne zaman taraflı davranabileceğini bilen çevirmen olduğunu düşünen gruptur. Bu grup içerisinde, taraflı çevirinin her zaman durumu kötüleştirmediğini, aksine kötü bir durumda olan konuşmacının ya da durumun taraflı bir çeviri aracılığıyla kurtarılabilceğini düşünen çevirmenler yer almaktadır. Bu iki alt grup arasında da ortak nokta **çevirmenin kabiliyeti** şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 2: Tarafsızlık ve yetkinlik bağıntısı

Anket sorularına verilen yanıtlar ve konferans çevirmenleriyle gerçekleştirilen yapılandırılmamış görüşmelerin bütününe bakıldığında çeviride tarafsızlık ilişkisi etrafında yer alan ve sıklıkla bahsedilen kavramlar şu şekilde gösterilebilir:

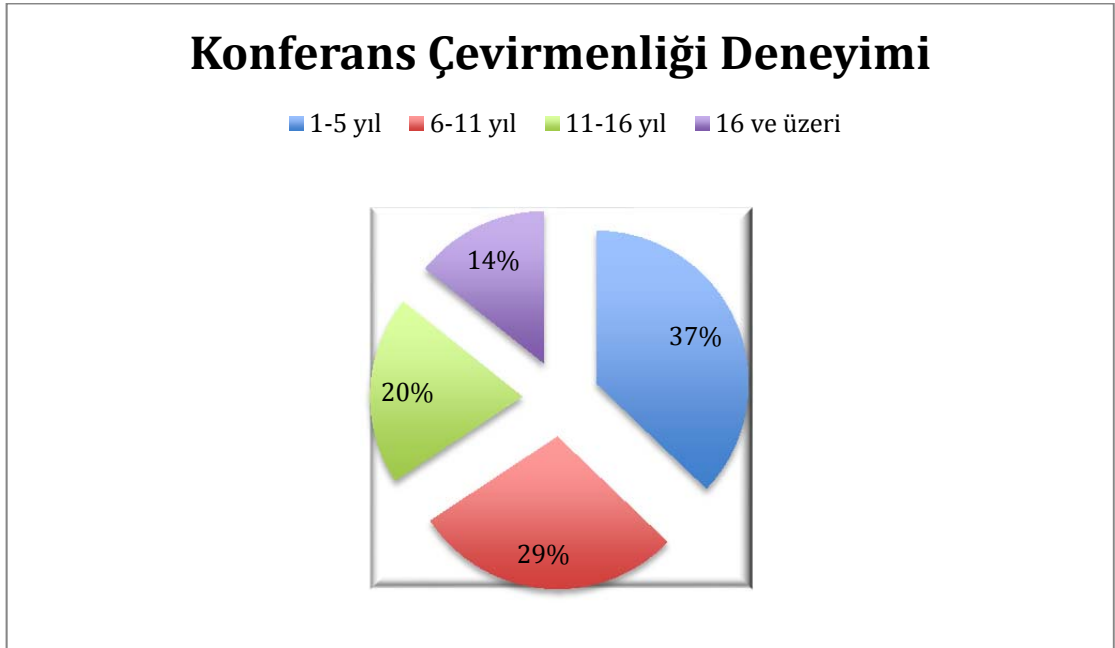
Şekil 3: Çevirmenlerin algısına göre konferans çevirisinde tarafsızlık etrafında yer alan ilintili kavramlar

Buradan da anlaşılacağı gibi, konferans çevirmenlerinin algısında yer alan tarafsızlık normu profesyonellik ve yetkinlik ile belirli bir ilişki içindedir. Ancak bu iki kavram birer düzlem olarak düşünüldüğünde bu düzlemlerin farklı taraflarında yer alan görüşler öne sürülmüştür. Yine de dikkat çeken kısım, aslında birbirinden farklıymış gibi görünen bu kavramların ve düşüncelerin ortak bir platformda buluşuyor oluşudur.

3.3.Verilerin Gruplanması

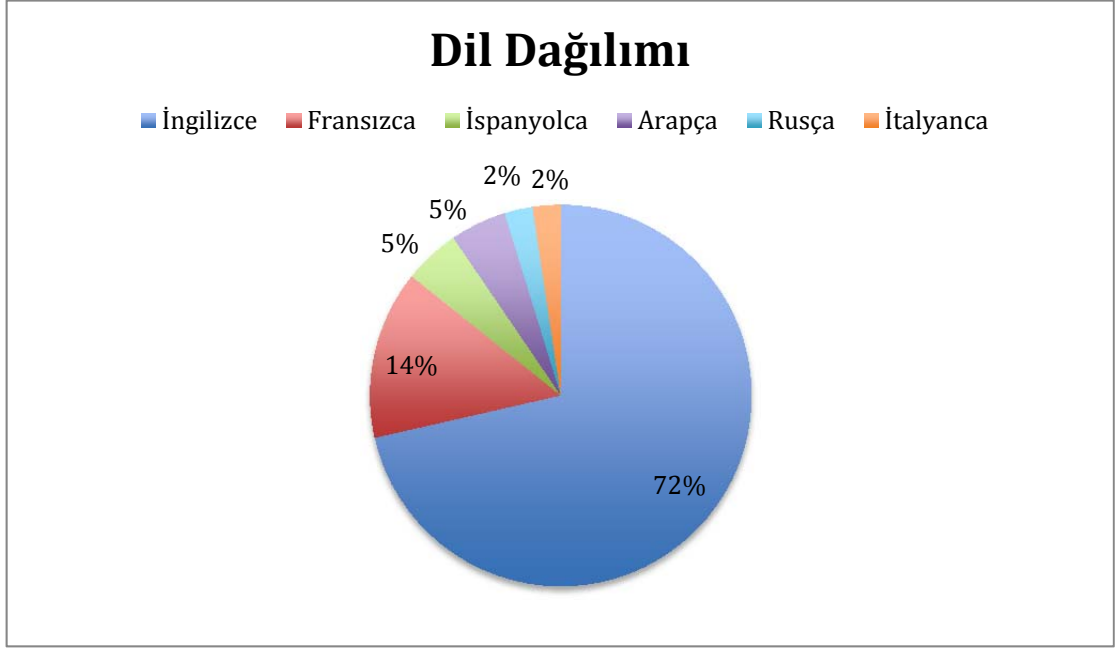
Ankette yer alan soruların ilk beşi konferans çevirmenlerinin profiline yönelik sorular çerçevesinde genel bilgi vermektedir.

İlk soruda konferans çevirmenlerinin kaç yıldır bu piyasada aktif olarak çalıştıkları sorulmuştur. Buna göre ankete yanıt veren konferans çevirmenlerinin yıl bazında deneyim dağılımı şu şekildedir:

Grafik 1: Anketi yanıtlayan konferans çevirmenlerinin yıllara göre deneyim dağılımı

İkinci soruda ise konferans çevirmenlerinin çeviri yaptıkları diller sorulmuştur. Verilen yanıtlara göre çeviri dilleri açısından şu şekilde bir dağılım görülmektedir:

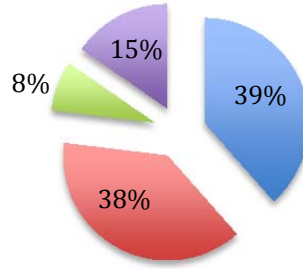

Grafik 2: Anketi yanıtlayan konferans çevirmenlerinin aktif olarak çeviri yaptıkları dil dağılımı

Üçüncü soru ise ankete yanıt veren konferans çevirmenlerinin dernek üyeliğine yöneliktir. Buna göre konferans çevirmenlerinin mesleki dernekleşme oranı şu şekildedir:

Dernek Üyeliği

- Türkiye Konferans Tercümanları Derneği/AIIC
- Çeviri Derneği/FIT
- Çeviri İşletmeleri Derneği
- Türkiye Çevirmenler Derneği

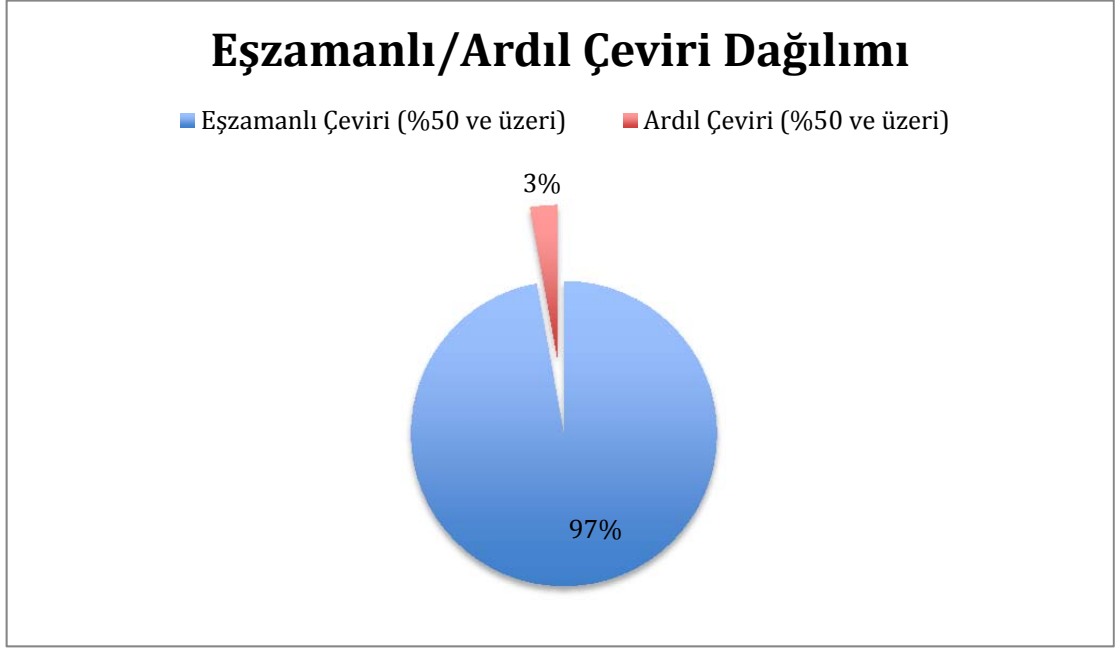
Grafik 3: Anketi yanıtlayan konferans çevirmenlerinin dernek üyelikleri dağılımı

Dördüncü soruda konferans çevirmenliğine ek olarak yaptıkları diğer iş(ler) sorulmuştur. Dağılım şu şekildedir:

Grafik 4: Anketi yanıtlayan konferans çevirmenlerinin konferans çevirmenliği yanında uğraştıkları diğer işlerin dağılımı

Beşinci soruda konferans çevirmenlerinin ağırlıklı olarak yaptıkları sözlü çeviri türü sorulmuştur. Bu soruda çevirmenlerden iki temel çeviri türü olan eşzamanlı ve ardıl çeviri arasında bir yüzde dağılımı yapmaları istenmiştir. Buna göre eşzamanlı ve ardıl çeviri arasındaki dağılım şu şekildedir:

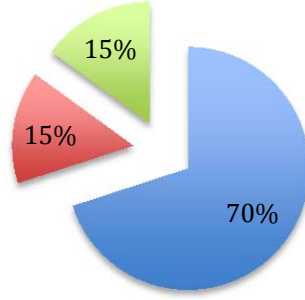
Grafik 5: Anketi yanıtlayan konferans çevirmenlerinin ağırlıklı olarak yaptıkları çeviri türlerinin dağılımı

Anketi yanıtlayan konferans çevirmenlerinin profilini çıkarmaya yönelik bu ilk beş sorunun ardından tarafsızlık kavramıyla ilgili sorular gelmektedir.

Altıncı sorudan itibaren konferans çevirmenlerine kavramsal sorular sorulmuştur. Bunların ilki (altıncı soru) sözlü çeviride tarafsızlık kavramının çevirmenler için ne anlama geldiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Buna göre yanıtlarda sıklıkla geçen ilgili kavramları şu şekilde ortaya koymak mümkündür:

Tarafsızlık Sizin İçin Ne ifade Ediyor?

- (iletiyi/söyleneni) değiştirmemek/aynı bırakmak
- (iletiye/konuşmacıya/metne)sadakat
- profesyonellik

Grafik 6: Anketi yanıtlayan konferans çevirmenleri için tarafsızlığa eşlik eden kavramlar

Yedinci soruda konferans çevirmenlerinin kendilerinin tarafsız olup olmadıklarına yönelik düşünceleri sorulmuştur. Buna göre yanıtlar şu şekilde bir grafik oluşturmaktadır:

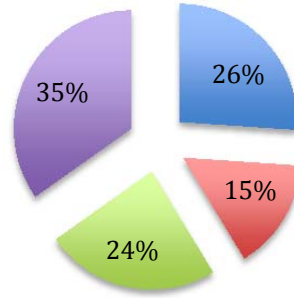
Grafik 7: Anketi yanıtlayan konferans çevirmenlerinin çeviri yaparken tarafsız olup olmadıklarına yönelik kendi düşünceleri

Sekizinci ve dokuzuncu sorularda tarafsızlık ilkesine ne dereceye kadar uygunluk sağladıkları ya da sağlamadıkları sorulmuştur.

Onuncu soru, konferans çevirmenlerinin tarafsızlık ya da tarafsızlık durumunun göstergelerinin ne olduğuna dair algılarını ortaya koymak üzere sorulmuştur. Buna göre en çok dile getirilen unsurlar grafikte yer almaktadır:

Sözlü çeviride tarafsızlık/tarafsızlık nasıl/neye dayanarak ölçülebilir?

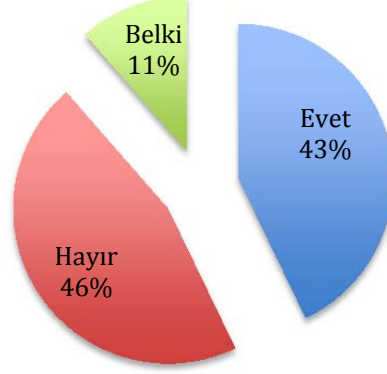
- sözcük seçimi
- genel tavır/tutum
- ses tonu/aksan/vurgu
- doğruluk/ekleme-çıkarma yapmama

Grafik 8: Anketi yanıtlayan konferans çevirmenlerinin sözlü çeviride tarafsız ya da tarafsız olma durumunun hangi faktörler ile ölçülebileceğine yönelik düşünceleri

On birinci soruda bir konferans çevirmeninin bir konuşmacıyı ya da konuşmayı yüzde yüz tarafsızlıkla çevirebileceğine inanıp inanmadıkları ve bunun sebepleri sorulmuştur. Yanıt oranları şu şekildedir:

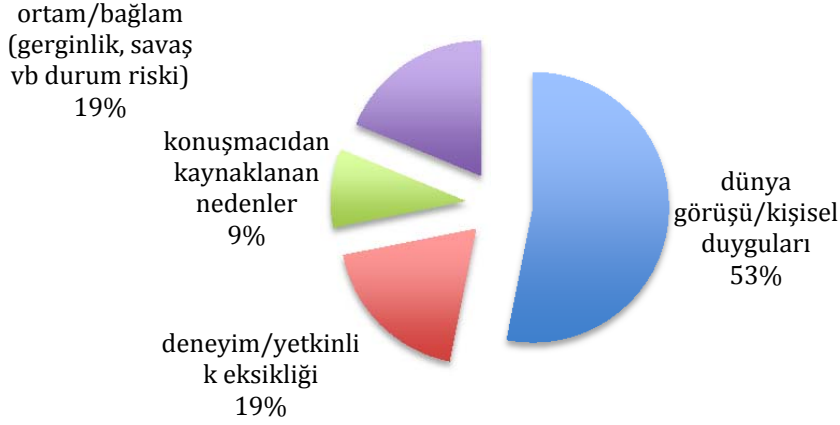
Konferans Çevirmeni çevirirken %100 tarafsız olabilir mi?

Grafik 9: Anketi yanıtlayan konferans çevirmenlerine göre bir konferans çevirmeninin çeviri yaparken tarafsız kalıp kalamayacaklarına yönelik düşünceleri

Bir sonraki soruda ise konferans çevirmenlerinin çeviri yaparken tümüyle tarafsız olamayacağını düşünen çevirmenlere bunun olası nedenleri sorulmuştur. Verilen yanıtları grupladığımızda ortaya şöyle bir grafik çıkmaktadır:

Sizce konferans çevirmenlerinin tarafsız olmalarını engelleyen faktör ne olabilir?

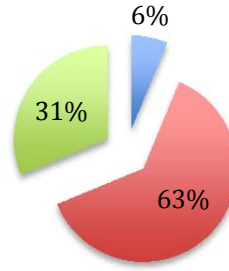

Grafik 10: Konferans çevirmenlerinin çeviri yaparken tümüyle tarafsız olamayacaklarını ifade eden çevirmenlere göre bu durumun muhtemel sebepleri

Anketin en son sorusunda ise, konferans çevirmenlerinin tümüyle tarafsız olabileceğini düşünen çevirmenlere bu durumun bütün çevirmenler için geçerli olup olmadığı yönündeki düşünceleri sorulmuştur. Bu soruya verilen yanıtların dağılımı şu şekildedir:

Konferans Çevirmenlerinin tümüyle tarafsız kalabileceğini düşünüyorsanız sizce bu her durum ve çevirmen için geçerli midir?

■ Evet ■ Hayır ■ Belki/Duruma bağlı

Grafik 11: Konferans çevirmenlerinin çeviri yaparken tümüyle tarafsız olabileceklerini ifade eden çevirmenlere göre bu durumun her durum ve çevirmen için geçerli olup olmadığına yönelik fikirleri

Grafiklerle daha da görsel hale getirilmeye çalışılan bu yanıtların bütününe bakıldığında anketin başından sonuna dek gidildikçe, deyim yerindeyse, tarafsızlığa yönelik düşüncelerin yoğunluğunda bir seyrelme gözlemlenmektedir.

Örneğin ‘ çeviri yaparken tarafsız mısınız?’ sorusuna ‘evet’ yanıtını veren çevirmen oranı %86’dır. Aynı şekilde bir konferans çevirmeninin çeviri yaparken tümüyle tarafsız olup olamayacağı sorulduğunda bu kez ‘evet’ yanıtını veren çevirmenlerin oranı %43 olurken ‘hayır’ yanıtını veren çevirmenlerin oranı ise %46 şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bunun olası sebepleri sorulduğunda ilk sırada %53 ile konferans çevirmeninin kişisel duyguları ve dünya görüşü gibi bireysel etmenler yer almaktadır. İkinci sırayı ise %19 oranıyla savaş riski vb. gibi hassas ve gergin durumların da içinde bulunduğu çeviri ortamı ve bağlamı ile deneyim/yeterlilik eksikliği eşit bir oranla paylaşmaktadır. Son sırada ise konuşmacının mesajı açıkça

verememesi, karmaşık bir konuşma metni vb. gibi konuşmacıdan ya da konuşma metninden kaynaklanan nedenler% 9 ile yer almaktadır.

Konferans çevirmenlerinin tümüyle tarafsız olabileceğini düşünen anket katılımcılarına (% 43'lük kesim) bu durumun herkes ve her durum için geçerli olup olmayacağı sorulduğunda ise % 63'lük bir kesim 'hayır' yanıtını vermiştir. 'Evet' diyenlerin oranı % 31, bunun duruma göre farklılık gösterebileceğini düşünen çevirmenlerin oranı ise %6'dır.

Ankete katılan konferans çevirmenlerinin % 35'i bir çevirmenin taraflı ya da tarafsız olduğunun doğruluk kavramı aracılığıyla anlaşılabilirliğini düşünmektedir. Bir başka deyişle, kaynak metin ışığında erek metin ne derece doğru, çevirmen ekleme ya da çıkarma yapıyor mu, erek metin kaynak metni ne derece yansıtıyor gibi unsurlar ön plana çıkmaktadır.

Çevirmenlerin % 26' sı sözcük seçiminin çevirmenin tarafsızlığına yönelik bir fikir verebileceğini ifade etmiştir. Buna yakın olan diğer madde ise, % 24 ile çevirmenin ses tonu, aksanı ve vurgusudur. Bu düşünceye göre, tarafsız bir çevirmen konuşmacının tonlaması ve vurgularıyla paralel bir çeviri sunabilmelidir. Son olarak ise % 15 ile çevirmenin genel tavrı ve tutumu gelmektedir. Ankete yanıt veren bir çevirmen bireysel tavrı ve duruşuyla tarafsız olma çabasını şöyle açıklamaktadır: '[...]katılımcılara belli bir mesafede durmaya çalışıyorum. Taraf tutmaya yol açabilecek konuşmalara girmiyorum, yorum yapmıyorum'.

Bu yanıtlardan da görüleceği üzere aslında konferans çevirmenlerinin çoğunluğu (%86'luk bir kesim) bir yandan kendilerinin tümüyle tarafsız olabildiğini düşünmekte diğer yandan da bunun sürekli mümkün olmayacağını düşünmektedir (% 63). Bunun gerekçeleri olarak da çevirmenin bir birey olarak arkaplanı, dünya görüşü, ortam ve bağlamın getirdiği şartlar vb. gibi sebepler öne çıkmaktadır.

Elbette ki, salt 35 konferans çevirmenine yöneltilen 13 soruluk bir anket uygulaması aracılığıyla bütün sektöre yönelik bir genelleme yapılması çok da sağlıklı

olmayacaktır, bu tez çalışması da mevcut kısıtlamalarının farkında olarak birtakım çıkarımlara ulaşmayı hedeflemektedir.

Ancak açıkça görülmektedir ki konferans çevirmenlerinin tarafsızlık normuna yönelik algılamasında kendilerinden diğerlerine yöneldikçe değişen bir nitelik bulunmaktadır. Bir başka deyişle; ‘ben tümüyle tarafsız bir çevirmenim’ kutbundan ‘diğer çevirmenler her zaman tümüyle tarafsız değildir/olamaz’ ifadesine evrilen bir durum dikkati çekmektedir. Yanıtların bir kutuptan diğer kutba giderken evrilmesi ya da deyim yerindeyse ‘seyrelmesi’ **durumsallık** adını verebileceğimiz başka bir bağlantılı kavramı da beraberinde getirmektedir.

Durumsallık kavramını açıklamak gerekirse; çevirmenlerin bir kısmının kendi tarafsızlıklarına yönelik soruya neredeyse mutlak bir kesinlik ile yanıt verirken bu kararlılığın her durum ve her çevirmen için geçerli olup olmayacağı konusunda durumsallığa işaret ederek ‘durumuna ve çevirmenine göre değişir’, ‘aslında ideali sürekli tam bir tarafsızlıktır ancak bu herkes her zaman beceremeyebilir’ ekseninde ifadeler kullanmaları buna örnek olarak gösterilebilir. Bir başka deyişle, konferans çevirmenlerinin tarafsızlık normuna ilişkin algıları, durumsallık çerçevesinde şekillenmektedir. Bu da, bir normun varlığı ya da niteliği açısından sorgulanması ve tartışılması gereken bir özelliktir. Çünkü normun tanımına bakıldığında belirli bir süreklilikten ve değişmez karakterden bahsedildiği görülür ancak durumsallığın çevirmenlerin tarafsızlık algısında baskın olarak karşımıza çıkması tarafsızlığın bir norm olarak varlığını tümüyle ortadan kaldırmaya dahi mevcut tartışmanın kapsamının genişletilmesi gerektiği fikrini akla getirmektedir.

Konferans çevirmenlerinin durumsallık çerçevesinde tarafsızlıkla sıklıkla ilişkilendirdiği iki kavram, önceki kısımda da değinildiği üzere, profesyonellik ve yetkinlik kavramlarıdır. Yani bir çevirmen yeterince profesyonel ve yetkin bir çevirmense, tarafsızlığa yüzde yüz oranında yaklaşmaktadır. Ancak yine de çevirmenlerin önemli bir kısmı, her durumun ve bağlamın kendi içerisinde değerlendirilmesi gerektiği notunu da düşmektedir.

Bu bölümde çevirmenlerin tarafsızlık normuna ilişkin algılarına ulaşılmaya çalışılmıştır. Bir nevi ‘ideal’ olanı ortaya çıkaran bu anket sonuçları, konferans çevirmenlerinin zihinlerindeki ‘tarafsız çevirmen’ imajını çeşitli yönleriyle ortaya koymuştur. Ancak üçlü bir veri bütüncesine sahip bu tez çalışmasının üçüncü kısmı çevirmenlerin uygulamada aldıkları kararların ya da ortaya koydukları çeviri çıktısının bu yanıtları destekleyip desteklemediğini sorgulamayı da hedeflemiştir. Bir sonraki kısımda çevirmenlerin kendi edimlerine bakılarak betimledikleri tarafsız çevirmen imajına uyup uymadıkları ve bunun ne dereceye kadar olduğu ortaya konulmaya çalışılacaktır.

3.4. Çeviri Kayıtları

Bernard Gert’e göre ‘ bir kişinin tarafsız olduğu iddiası, o kimsenin tarafsız olduğu grubu ve bu gruba bağlantılı olarak tarafsız olduğu konuyu bilmediğimiz müddetçe o kişinin davranışı hakkında bize hiçbir şey anlatmaz. Tarafsızlıktan bahsedildiğinde genellikle grup ve konu öncül olarak varsayılır ancak bu öncül varsayımların tanınmaması ya da bunların açık bir nitelik kazanmaması bu kavramın yanlış anlaşılmasına neden olmuştur. Bir kişinin tarafsız olduğuna dair bilgilendirici bir iddia, belirli bir bağlam içerisinde belirli bir gruba karşı tarafsız olduğunu öne süren iddia olmalıdır’.⁷

Bundan hareketle, konferans çevirmenlerinin kendilerinin kabin içerisinde, konferans ortamında tarafsız olduklarına dair ‘öz iddiaları’ tek başına bir değer taşımamaktadır. İddia edilen bu tarafsızlığı, tarafsız olunan grup/tafırlar karşısında ve tarafsızlığın sağlandığı iddia edilen ortam/bağlam içerisinde görmek ve gözlemek gerekmektedir.

Gert’in öne sürdüğü noktanın ışığında, konferans çevirmenlerinin iddialarının ötesine geçilmeli ve uygulamadaki davranışları gözlemlenebilmelidir. Sözlü çeviri

⁷Bernard Gert, “Impartiality and Morality”, (Çevrimiçi), <http://www.philosophy.ed.ac.uk/documents/GertOnImpartiality.pdf>, 17 Aralık 2014.

araştırmaları alanının sıklıkla yaşanan ve dile getirilen bir sorunu olan çeviri ortamını ve çevirmenlerini doğal bağlam ve mekân içerisinde gözlemlemek elbette ideal durumu oluşturur. Ancak sıklıkla değinildiği üzere bu kolay erişilebilen bir durum değildir. Organizasyon sorumlularından ve toplantı sahiplerinden gizlilik, güvenlik vb. nedenlerden ötürü izin almanın zorluğunun yanısıra konferans çevirmenlerini de rahatsız etmeden ve işlerini aksatmadan gözlem yapabilmek genellikle çok kolay olmamaktadır.

Ebru Diriker kendi doktora çalışması için aldığı kayıtların organizasyonu hakkında bu konuya detaylı olarak değinmekte ve bireysel olarak toplantı mekânında bulunmasına rağmen birtakım teknik aksaklıkların olduğundan bahsederek insan faktörünün ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır.⁸

Sayılan bu sebeplerden ötürü bu tez çalışmasının veri bütüncesinin üçüncü kısmını oluşturmak üzere **42** konferans çevirmenine e-posta aracılığıyla ulaşılmış, kendilerine yollanan 1 dakika 12 saniye uzunluğunda, daha uzun bir konuşmanın sadece bir parçasını oluşturan bir kısmı çevirip kaydetmeleri istenmiştir. Çevirmenlerin farklı lokasyonlarda olması nedeniyle, pratik olabilmek amacıyla, çevirmenlere konuşmanın bulunduğu web sayfasının linki yollanmış ve çeviriyi kişisel bilgisayarları ya da cep telefonlarına kaydederek ses dosyası şeklinde yollamaları rica edilmiştir. Başka bir seçenek olarak da, kendilerine kolaylık sağlamak amacıyla, buldukları yere giderek kaydı benim kayıt cihazıma yapma opsiyonu da kendilerine sunulmuştur.

Ulaşılan **41** konferans çevirmeninden geri dönüş yapan çevirmen sayısı **9**'dur. Bu dokuz çevirmene yollanan link üzerinden, daha önce dinleme yapmadan çeviriyi yapıp kaydetmeleri istenmiştir. Burada amaç, önceden dinlenen bir konuşma yerine doğal bir konferans ortamının simülasyonunu (benzerini) oluşturma çabasıdır.

⁸Ebru Diriker, **(De-)/(Re) Contextualising Simultaneous Interpreting: Interpreters in the Ivory Tower?**, s.76-78.

Bu çevirmenlerden 1'i, 'ben bu konuşmacıyı gerçek hayatta da çevirmeyi kabul etmem ve etmiyorum dolayısıyla bu uygulamaya katılmak istemiyorum' gerekçesiyle çeviriyi yapmayı reddetmiştir. Bu durumun, Andrew Chesterman'ın bahsettiği 'telos' yani çevirmenlerin kişisel motivasyonu ve bu alanda neden çalıştıkları veya belirli bir metni (ya da bu örnekte olduğu gibi konuşmayı) neden çevirdiklerine yönelik sebepler açısından düşünmeye değer bir durum olduğu açıktır.⁹

41 çevirmen içinde bu şekilde yanıt veren ve daha en baştan söz konusu konuşmacıyı çevirmeyi reddeden bu konferans çevirmeninin davranışı, tarafsızlık normu açısından iki şekilde yorumlanabilir:

Çevirmen, profesyonelce bir davranış sergileyerek bu konuşmacıyı çevirirken tarafsız kalamayacağıının farkındalığıyla araştırmacıyı (gerçek bir çeviri bağlamında, işvereni) uyarılmış ve çeviri işini üstlenmeyi reddetmiştir. Bu arada çevirmenin henüz konuşmayı dinlemediği, bu kararını konuşmacı temelinde aldığı dikkat çekmektedir. Yani aslında çeviri öncesi bir karar olarak taraflı olarak çeviri sürecinde tarafsız olmama riskinden kaçınmaya çalışmıştır demek mümkündür.

Aynı duruma başka bir açıdan bakıldığında ise, çevirmen taraflı davranmış, konuşmadan ziyade konuşmacıyı seçmiş ve kendisine sunulan çeviri işini yerine getirmemiştir.

Kayıdı gerçekleştiren çevirmenlerin yalnızca 2 tanesi önceden gerçekleştirilen anket çalışmasına katılmıştır. Diğer 7 çevirmen ise zaman sorunu nedeniyle ankete katılamamış çevirmenlerdir. Bu çevirmenlerin hepsinin B dili İngilizce'dir.

Çalışmanın bu kısmında 9 profesyonel konferans çevirmeninin yaptığı çeviri analiz edilerek verdikleri çeviri kararları genelinde bir değerlendirme yapılmıştır.

⁹Andrew Chesterman, "The Name and Nature of Translator Studies", **Hermes**, No: 42, 2009, s. 17.

Kaynak metin ve erek metnin analizinden oluşan bu değerlendirme kısmında çevirmenlerin verdikleri karar(lar)ın tarafsızlık unsuruna ilişkin fikir verme dereceleri de ele alınarak açıklanacaktır.

Çeviri için seçilen metin, 28 Mayıs 2013 tarihli AK Parti Grup toplantısında dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından yapılan konuşmanın bir kısmıdır.¹⁰

Bu konuşma metninin seçilme nedenlerinden ilki, Recep Tayyip Erdoğan'ın politik bir figür olarak uzun cümleleri, yerel deyimleri ve atasözleri sıklıkla kullanan bir kişi olarak konumlandırılmış olmasıdır. Bu çalışmada seçilen örnek konuşmasında da yoğun bir eski Türkçe kullanımı göze çarpmaktadır. İkinci ve bir o kadar önemli başka bir sebep de, Erdoğan'ın siyasi kariyeri boyunca farklı coğrafyalarda gerçekleştirdiği temaslardaki konuşmalarında çeviri ve/ya çevirmen ile ilgili birtakım enstantanelerin yaşanması ve bunların güncel medyaya da zaman zaman 'kriz' olarak diğer zamanlarda ise 'şaka tonunda' yansımalarıdır.

Örnek verecek olursak; Recep Tayyip Erdoğan'ın Pakistan İslam Cumhuriyeti Yusuf Rıza Gilani ile gerçekleştirdiği ortak basın toplantısında Erdoğan'ın çevirmen ile yaşadığı doğrudan diyalog haber olarak, 'Erdoğan'ın tercümana 'eyvah' dedirten sözü' manşetiyle servis edilmiştir:

' [...] Başbakan Erdoğan'ın da konuşmasında "**Kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla**" deyimini söylemeden önce tercümana "Söyleyeceğimi dikkatli çevir" uyarısı yapması salonda hoş bir hava oluşturdu'.¹¹

Başka bir örnek ise, Recep Tayyip Erdoğan'ın Japonya ziyareti esnasında 1980 yılında Japonya'da batan Ertuğrul Fırkateyn'inde denizcilere yardım eden Japonların torunlarına seslendiği konuşmada yaşanan durumdur:

¹⁰Bkz. 28 Mayıs 2013 tarihli AK Parti Grup toplantısı, (Çevrimiçi) <http://www.youtube.com/watch?v=5MgOcAWEFjA>, 16 Aralık 2014.

¹¹Bkz. Haber 7 web sayfası, (Çevrimiçi) <http://www.haber7.com/siyaset/haber/882504-erdoganin-tercumana-eyvah-dedirten-sozu>, 16 Aralık 2014.

'Erdoğan; "Burada Salise hanımın şahsında merhum Muhittin Efendi'yi anmadan yapamayacağız. Kendisine Allah'tan rahmet diliyorum." dedi.

Bu arada çeviri yapan görevli bu cümleyi çevirmekte zorlanınca Erdoğan devreye girdi ve 'Pinar zorlanıyorsun değil mi?' diyerek tebessüm etti'.¹²

Bu bağlamda akılda kalan örneklerden bir diğeri de Recep Tayyip Erdoğan'ın 13 Nisan 2011 tarihinde Strasburg'daki Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nde yaptığı konuşmadır.

'Gazetecilerin, yazdıklarından dolayı değil, darbeci çetelerle ve terör örgütleriyle irtibatları oldukları gerekçesiyle bağımsız yargı tarafından tutuklandığını söyledi. Erdoğan, ikinci 'one minute' olarak değerlendirilen konuşmasında Avrupa'nın Türkiye'yi ifade ve inanç özgürlüğü alanında yargılamadan önce kendisine bakması gerektiğini belirtti. Bir Fransız parlamenterin Türkiye'de gayrimüslimlerin ibadet edemediği şeklindeki iddiasına "Siz Türkiye'ye Fransız kalmışsınız." sözleriyle verdiği cevap ise salonda gülüşmelere yol açtı'.¹³

Yaşanan bu durum üzerine gözler hemen çevirmenlere çevrilmiş ve Erdoğan'ın kullandığı bu deyimın erek dile nasıl aktarıldığı ya da aynı etkiyi bırakıp bırakmadığı konuşulmuştur.¹⁴

Seçilen konuşma, aslında Recep Tayyip Erdoğan tarafından yapılan 1 saat 7 dakikalık bir konuşmanın 1 dakika 12 saniyelik bir kısmıdır. Konferans çevirmenlerine yollanan metnin deşifresi şu şekildedir:

¹²Bkz. Cumhuriyet Gazetesi web sayfası, (Çevrimiçi) http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/siyaset/26731/Erdogan_Zorlaniyor_musun_Pinar_.html, 16 Aralık 2014.

¹³Bkz. Zaman Gazetesi web sayfası, (Çevrimiçi) http://www.zaman.com.tr/dunya_turkiyeye-fransiz-kalmissiniz_1121230.html, 16 Aralık 2014.

¹⁴Bkz. Zaman Gazetesi web sayfası, (Çevrimiçi) http://www.zaman.com.tr/pazar_tercumanlarin-fransiz-kaldigi-anlar_1122358.html, 16 Aralık 2014.

Kaynak Metin:

‘Şu, basit gördüğümüz sigara aslında insanı böyle lime lime doğruyor. Bunu birçok yere çekenler olabilir, bunu efendim inancı nedeniyle yapıyor, işte İslam böyle emrettiği için yapıyor. Yahu bir defa şecaat arz ederken sirkatin söylüyorsunuz. Yani hangi din olursa olsun bir din yanlışı değil doğruyu emrediyor ve doğruyu emrediyorsa, bunu din emrediyor diye karşısında mı duracaksınız? İki tane ayyaşın yaptığı yasa sizin için muteber oluyor da inancın emrettiği bir gerçek, bir vaka niçin sizler için reddedilmesi gereken bir olay haline geliyor?’

Bütün konuşma içerisinde sadece bu kısmın seçilmiş olmasının belli başlı iki sebebi bulunmaktadır:

Piyasada aktif olarak çeviri yapan konferans çevirmenlerinin yoğunlukları bilinen bir gerçektir. Yollanan anketlere de yanıt vermiş olan çevirmenlerin tümünden bahsi geçen konuşmayı B dillerine çevirip geri yollamaları istenmiştir ancak önemli bir kısmı profesyonel ve bireysel işleri ve yoğunlukları nedeniyle bu talebi yerine getirememiştir. Yoğun bir tempo içerisinde çalışan konferans çevirmenlerine uzun bir konuşma metninin yollanması durumunda çalışmaya katılımın daha da düşük olabileceği düşüncesiyle uzun bir konuşmanın küçük bir bölümü seçilerek yollanmıştır.

Bu konuşma metninin özel olarak seçilmesi ise kendi içerisinde iki ayrı sebeple gerekçelendirilebilir:

- Recep Tayyip Erdoğan’ın yaptığı bu grup toplantısı konuşması, ülkede çokça tartışmaya sebep olan alkol düzenlemesine değinen bir konuşmadır. Erdoğan konuşmasında, belli kesimler tarafından alkolün yasaklandığına dair yanlış propagandaların yapıldığını ancak bunların yersiz olduğunu çünkü gençliği korumaya yönelik 58. Maddenin kendilerinden önceki hükümetler tarafından

uygulamaya konulduğunu ifade etmektedir.¹⁵ Alkollü içkilerin tüketimi, kullanımı, satışı, reklamı vb. konulara yönelik hazırlanan yeni yasa değişikliği bu grup toplantısı konuşmasının merkezinde yer alan konulardan biri olmuştur.¹⁶

- Ancak çok konuşulan alkol düzenlemesine değinmesinin yanısıra sözkonusu konuşma başka bir özelliği nedeniyle de yoğun tartışmaların odak noktası olmuştur. Recep Tayyip Erdoğan'ın konuşmasında geçen 'iki ayyaşın yaptığı yasa' ifadesinde geçen 'iki ayyaş' betimlemesi tepki toplamış ve tartışma yaratmıştır. Örneğin, ana muhalefet partisi CHP milletvekili Muharrem İnce, bu konuşmayla ilgili olarak birtakım sorular yöneltmiş ve şu şekilde bir açıklama yapmıştır: '[...] Tabii ki Atatürk ve İsmet İnönü'yü kast etti, soru önergesi vereceğim ve bu soruları soracağım, gerekli cevabı yüreği varsa vermesini bekliyoruz'.¹⁷ Benzer biçimde CHP genel başkan yardımcısı Umut Oran da TBMM'de yaptığı konuşmasında bu konuşmadan ve ifadeden bahsetmiş ve Recep Tayyip Erdoğan'a ve AK Parti'ye çeşitli sorular yöneltmiştir.¹⁸ Bu sorulara yanıt olarak da AK Parti genel başkan yardımcısı ve parti sözcüsü Hüseyin Çelik bunların 'tamamen gelişigüzel söylenmiş şeyler' olduğunu belirterek şöyle bir açıklama getirmiştir: "Tamamen sözün gelişi olarak söylenmiştir. A veya B devlet adamını kastederek söylenmiş bir söz değildir. Bunun altında derin manalar farklı isimler aramanın da bir anlamı yoktur. CHP'liler bundan da bir istismar konusu çıkarma gayreti içinde olabilirler. Bu tamamen sözün gelişi olarak söylenmiş bir ifadedir."

Etrafında böylesi bir tartışmanın bulunduğu ve potansiyel olarak bir gönderme ve anlamsal olarak bir alt katman içeren bu kısmın seçilmesinin bir diğer nedeni de esasında budur. Bir başka deyişle, tarafsızlık konusunda 'olması gereken'in karşısında 'olan'a yönelik bir fikir verebilecek seviyede, deyim yerindeyse

¹⁵Bkz. Hürriyet Gazetesi web sayfası, (Çevrimiçi) <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/23338680.asp>, 18 Aralık 2014.

¹⁶Yasa değişikliği hakkında detaylı bilgi için bkz. Resmi Gazete'nin 11 Haziran 2013 tarihli sayısı, (Çevrimiçi) <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/06/20130611-1.htm>, 18 Aralık 2014.

¹⁷Bkz. Vatan Gazetesi web sayfası, (Çevrimiçi) <http://www.gazetevatan.com/-kim-o-iki-ayyas---541886-siyaset/>, 18 Aralık 2014.

¹⁸Bkz.Hürriyet Gazetesi web sayfası, (Çevrimiçi) <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/23383581.asp>, 18 Aralık 2014.

‘tartışmalı’ bir içerik sunularak konferans çevirmenlerinin ne türde bir edim sergileyeceği ve nasıl bir tercihte bulunacağı anlaşılmaya çalışılmıştır. Örneğin, daha ilk baştan, konuşmanın yollandığı çevirmenlerden biri ‘ben normal hayatta da bu konuşmayı çevirmeyi reddederim dolayısıyla şimdi de bu konuşmacıyı ve konuşmayı çevirmek istemiyorum’ diyerek uygulamaya katılmama isteğini bildirmiştir. Bu durumun kendisi, aslında iki şekilde yorumlanabilir:

Sözkonusu çevirmen, daha baştan konuşmacı ve konu anlamında bir seçimde bulunmuş ve belki de ‘kendisine verilen işi sorgulamadan yapmadığı için’ tarafsızlığa uymamıştır denilebilir. Ya da başka bir açıdan yaklaşım çevirmenin çeviri edimi esnasında taraflı olma riskinden kaçınmak ve bu duruma düşmemek için sürecin başında ‘taraflı’ davrandığını ve bu kararı bilinçli bir şekilde aldığını da söylemek mümkündür. Kısaca, bu örnekte de görüldüğü gibi, aslında iki durum bir madalyonun iki yüzü gibi, nereden baktığınıza göre farklılık göstermektedir.

3.5. Çeviri Kayıtlarının Analizi

Konferans çevirmenlerine yollanan kaynak metnin arka plan incelemesinin ardından bu kısımda çeviriyi yapan dokuz konferans çevirmeninin ürettikleri çeviri metinleri irdelenecek ve aldıkları kararlara değinilecektir.

Burada hiçbir şekilde bir doğruluk analizi gerçekleştirilemeyeceğini baştan söylemekte fayda vardır, uygulamaya katılan bütün konferans çevirmenleri sözlü çeviri piyasasında aktif olarak çeviri yapan çevirmenlerden oluşmaktadır ve deneyim süreleri de **3** ila **15** yıl arasında değişiklik göstermektedir.

Bu değerlendirmede amaçlanan, ‘ideal’ ile ‘olan’ arasındaki ilişkiye ulaşabilmek ve birbirinden sapmalar olması durumunda bu sapmaları ortaya koyabilmektir. Çünkü, anket yanıtlarının değerlendirme kısmında da görüldüğü üzere, tarafsızlık özellikle de konferans çevirmenlerinin kendi tarafsızlıkları sözkonusu olduğunda yanıtlar

oldukça kesin ve tarafsız oldukları yönündedir ancak anket sorularının sonuna doğru ilerledikçe verilen yanıtlar arasında dahi ufak da olsa birtakım çözümler ya da çelişkiler olduğu dikkati çekmektedir. Bu hiçbir şekilde, konferans çevirmenlerinin tutarsız yanıtlar verdiği anlamında anlaşılmalıdır; bu durum, daha ziyade, ‘otomatik olarak içselleştirilmiş’ birtakım normların varlığını bize hatırlatır niteliktedir. Bu normlar öyle yerleşmiştir ki varlıkları zaten hep süregelmiş ve gerekçesi dahi sorgulanamayacak bir niteliğe sahip izlenimini bırakmaktadır ancak Franz Pöchhacker’ın CETRA 2010 Araştırma Yaz Okulu’nda da belirttiği üzere, ‘sözlü çeviri alanındaki yerleşik tüm normlar sorgulanabilir ve tartışılabilir, buna tarafsızlık normu da dâhildir’.¹⁹

Ebru Diriker de bu konu hakkında sözlü çevirmenlerin mesleki kimliklerinin üst bir söyleme sahip olduğunu öne sürerek, konferans çevirmenlerinin bu mesleki kimliklerinin betimlenmesinin nesnel bir tanımdan ziyade hem toplum hem meslek hem de bu mesleğin içerisindeki paydaşlar tarafından yaratılan ortak bir oluşumun sonucu olduğunu dile getirir. Bu da aslında çeviri normlarına işaret etmektedir.²⁰

Bu çalışma kapsamında sözlü çeviride normlar genel başlığı altında tarafsızlık normu incelenmiştir. Bu inceleme de, üçlü bir yapı şeklinde karşımıza çıkan veri bütüncesi aracılığıyla yapılmıştır. Bu yapıyı daha da açıklığa kavuşturacak olursak seçilmiş belli başlı uluslararası derneklerin etik kuralları incelenmiş bu kurallarda tarafsızlık prensibinin nasıl ele alındığına bakılmıştır. Veri bütüncesini oluşturan ikinci yapı ise **35** profesyonel konferans çevirmenine yollanan **13** soruluk açık uçlu anket ve bu sorulara verilen yanıtların incelenmesidir. Bu anket uygulamasındaki amaç, konferans çevirmenlerinin kendi algıları doğrultusunda tarafsızlık kavramını nasıl gördükleri ve bunu genel sözlü çeviri etkinliği içerisinde nasıl konumlandıklarını gözlemleyebilmektir. Veri bütüncesinin üçüncü kısmını ise yine profesyonel konferans çevirmenlerinin fiili olarak gerçekleştirdikleri çeviri kayıtlarının incelemesi ve bunların analizi oluşturmaktadır. Buradaki amaç ise, tarafsızlık

¹⁹Franz Pöchhacker, CETRA Çeviribilim Araştırma Yaz Okulu kapsamında gerçekleşen yapılandırılmamış, birebir tez görüşmesi, Ağustos 2011, Leuven, Belçika.

²⁰Ebru Diriker, **a.g.e.**

konusunda belirli düşüncelere sahip konferans çevirmenlerinin gerçek bir konuşmacı ve konuşma metni karşısında ne tür kararlar verdiğini ve edim sürecini gözlemleyebilmektir. Yöntem bazı zayıf yönlerine karşın temelde bu faydayı içerir.

Garzone'ye göre, anketler ve derinlemesine görüşme gibi yöntemler sözlü çevirmenler ve sözlü çeviri kullanıcıları tarafından 'çarpıtılabilir'; bir başka deyişle bu kişiler, gerçekten önemli olanlardan ziyade kendilerine göre önemli olan unsurların altını çizerek biçimde yanıtları farklı yönlendirebilirler. Bu sebeple, Garzone, sözlü çeviri araştırmalarında tümüyle betimleyici bir yaklaşım kullanılmasını savunmaktadır.²¹

Öte yandan Ebru Diriker, Claudia Angelelli, Claudia Monacelli, Cecilia Wadensjö, Elisabet Tiselius²², Şehnaz Tahir ve Morven Beaton gibi sözlü çeviri araştırmacılarının kendi çalışmalarında uyguladıkları gibi hem betimleyici hem de üst söylemi çıkarmaya yönelik (çevirmenlere uygulanan anketler, yapılandırıl(ma)mış görüşmeler, derinlemesine görüşmeler, odak grup çalışmaları, önceden alınan yanıtların *post mortem*²³ şeklinde üzerinden geçilmesi vb) kullanılan yöntemler sözlü çeviri alanına yönelik daha geniş ve bütüncül bir resmi sunabilmektedir. Bu aynı zamanda bizi, süreç ve ürün odaklı Çeviribilim ve sözlü çeviri bakış açısından sözlü çevirmen odaklı bir bakış açısına götürmekte ve ezberlenmiş ve çevirmenler tarafından bu şekilde içselleştirilmiş olan birtakım fikir ve konseptlerin (başka bir deyişle normların) yanısıra dipte yatan bireysel birtakım düşünce ve kavramlara da ulaşmamızı olanaklı kılmaktadır.

Bu tez kapsamında yapılan çalışma da bu araştırmacıların yöntemsel yaklaşımını takip ederek yapılmış bir çalışmadır. Ebru Diriker kendi tez çalışmasında hem

²¹G. Garzone, "Quality and Norms in Interpretation.", *Interpreting in the 21st Century*, ed. G Garzone, M. Viezzi, Amsterdam, John Benjamins, 2002, s. 107-120.

²²Elisabet Tiselius, "A Sociological Perspective on Expertise in Conference Interpreting: A case study on Swedish Conference Interpreters", **Translation Effects: Selected Papers of the CETRA Research Seminar in Translation Studies**, ed. Omid Azadibougar, 2010, (Çevrimiçi) <https://www.arts.kuleuven.be/cetra/papers/files/elisabet-tiselius-a-sociologicalperspective-on.pdf>, 6 Ocak 2015.

²³Bkz. Cecilia Wadensjö, **Interpreting as Interaction**, Longman, 1998.

konferans çevirmenlerinin gerçek performansını gözlemlemiş hem de çevirmenler ve çeviriyi dinleyenlerle görüşmeler gerçekleştirmiştir. Aynı zamanda bir üst söylem çözümlemesi de gerçekleştiren Ebru Diriker'in yaklaşımını kısmen takip eden bu çalışmada kapsamın biraz daha genişletildiğini söylemek yanlış olmayacaktır çünkü tarafsızlık söylemi her düzlemde baskın bir söylem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir başka örnek olarak ise çevirmenler derinlemesine görüşmeler gerçekleştiren Şehnaz Tahir'in yöntemine ek olarak bu çalışmada çevirmenlerin bir konuşmayı çevirmesi istenmiştir.

Claudia Angelelli, farklı dil çiftlerinden çevirmenlerle odak grup görüşmeleri yapmış ve çevirmenlerin gerçek hastane ortamında çevirilerini de incelemiştir ancak Angelelli'nin çözümleme kısmında çok daha derinlere inebileceken göreceli olarak daha az çıkarımda bulunduğunu söylemek mümkündür.

Claudia Monacelli²⁴ sözlü çevirinin toplumsal bir olgu olduğunu ve dizge kuramının sözlü çevirmenlerin davranışlarını çözümlemek üzere kullanılabileceğini öne sürmektedir. Bu sayede mantıklı bireysel betimlemeler ortaya çıkabilir çünkü analizi gerçekleştiren araştırmacı da bu dizgenin bir parçasıdır. Monacelli'ye göre konferans çevirmenleri bağlamsal (yapısal ve kişilerarası) kısıtlamalarla başa çıkarken dinamik bir denge tarafından yönlendirilmektedir. Dizgede birtakım yapısal ve kişilerarası kısıtlamalar olduğunda, sözlü çevirmenler bir mesafe yaratma ve kişisel etkiyi bertaraf etme yoluna başvurmaktadır. Monacelli bunların ideolojik güçle bağlantısı olabileceğini ancak bunun daha geniş kapsamlı çalışmalarla teyit edilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Morven Beaton²⁵ da toplumsal bir uygulama olarak sözlü çeviri etkinliğini incelemiş ve Avrupa Parlamentosu'nun kurumsal bağlamı içerisinde kurumsal hegemonya ve

²⁴Claudia Monacelli, "The ideology of interpreting through a system dynamics perceptiveness", *Trans*, Nisan 2006, sayı 16, (Çevrimiçi) http://www.inst.at/trans/16Nr/09_4/monacelli16.htm, 2 Ocak 2015.

²⁵Morven Beaton, "Intertextuality and ideology in interpreter-mediated communication : the case of the European Parliament", *The Translator: Special Issue. Translation and Ideology: Encounters and Clashes*, Volume 3, Number 2, St Jerome Publishing, 2007, s. 271-296.

sözlü çevirmen aksiyolojisini irdelemiştir. Bakthin'in çokdillilik/söylemlilik²⁶ kavramı ile Gramsci'nin hegemonya kavramlarını kullanan Beaton'a göre kurumsal hegemonya sözlü çeviri ile güçlenmektedir ve sözlü çevirmen aracılığı sözlü çevirmen aksiyolojisi biçiminde meydana gelmekte ve kurumsal hegemonya tarafından kısıtlanmaktadır. Beaton bu çalışmasında, eşzamanlı çevirmenin çokdilli/söylemlili iletişim içerisinde ekstra bir sübjektif aktör olduğunu ortaya koymuştur.

Özetleyecek olursak, bu tez çalışması da kendinden önce gelen Ebru Diriker, Anna Schjoldager, Claudia Monacelli, Claudia Angelelli, Morven Beaton ve Elisabet Tiselius gibi sözlü çevirmen odaklı ve normlar/ habitus/ eyleyen kuramı ekseninde daha sosyolojik bir yöntem kullanan araştırmacıların izinde ilerleyen ancak analiz kapsamını biraz daha genişleterek normlardan hareket eden bir çalışma olma amacını taşımaktadır. Bu amaç doğrultusunda tarafsızlık normu açısından belli başlı derneklerin söylemleri incelenmiş, profesyonel konferans çevirmenlerine anket uygulanmış, bazı çevirmenler ile yapılandırılmamış görüşmeler yapılmış ve son olarak da bir grup konferans çevirmenine eposta aracılığıyla bir konuşma linki yollanarak konuşmayı B dillerine eşzamanlı olarak kaydedip dosya olarak yollamaları istenmiştir. Sözkonusu linki yollamadan önce çevirmenlerle telefonda ya da mail ortamında görüşülerek bir ön bilgilendirme yapılmıştır. Aşağıdaki bölümde bu kayıtların analizi yer almaktadır.

Link ile metin gönderme yönteminin kullanılmasının kendi içinde yarattığı denetim güçlüğüne ek olarak çevirmenlere yollanan kaynak metne yönelik çeşitli güçlüklerden bahsetmek mümkündür. Bu güçlükler aynı zamanda konuşmanın karakteristik özellikleri olarak da adlandırılabilir.

Bunlardan ilki **konuşmacının tonudur**. Gergin, hızlı ve yüksek bir ses tonunda konuşan konuşmacı, cümlelerini es vermeden birbirine bağlamaktadır. Bu da kendisini çevirmen konferans çevirmeninin bağlamdan kopmadan, belirli bir ritm

²⁶İfadenin özgün hali **heteroglossia** biçimindedir.

içerisinde devam etmesini zorunlu kılmaktadır. Ayrıca konuşmacı, konuşma boyunca, eleştirel ve tepkisel bir tonu korumaktadır.

İkinci bir olası güçlük ise konuşmacının konuşmasında geçen ‘*şecaat arz ederken sirkatin eylemek*’ söz öbeğidir. Bu ifade, Koca Mehmed Ragıp Paşa’nın bir şiirinde ‘ (...) *Merd i kıpti şecaatin arzederken sirkatin söyler*’özgün haliyle geçmekte ve ‘çingene erkeği yiğitliğini anlatırken hırsızlığını söyler’ anlamına gelmektedir.²⁷ Bu öbeğin, konferans çevirmenlerinin ortalama yaşının 30 yaşın altında olduğu düşünüldüğünde daha önce karşılaşmadıkları ya da diğer bir dilde karşılığını bilmedikleri bir öbek olma ihtimali yüksek sayılabilir.

Söz konusu konuşma metninin çevirmenlere sunabileceği potansiyel diğer bir güçlük ise konuşmacının kullandığı ‘**iki ayyaş**’ ifadesidir. İlk olarak, ayyaş sözcüğü siyasi bağlamda ve bu türdeki meclis konuşmalarında sıklıkla duyulmayan ve duyulması çok beklenmeyen bir ifadedir. Aynı zamanda ‘sarhoş’ sözcüğünden daha eski, belki de görece olarak daha nadir kullanılan bir eşanlamlıdır. Konuşmanın bütününün bir meclis toplantısı olduğu düşünüldüğünde çevirmenlerin bu sözcüğü duyduklarında şaşırma ihtimali de bulunmaktadır. Ayrıca ‘ayyaş’ sözcüğünün İngilizce’deki karşılığını tam olarak bilmeleri ve bir sıfat fiil olarak bunu aktarabilmeleri de gerekmektedir. Tüm bunlara ek olarak konuşmacının kullandığı bu ifade, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunda yer alan devlet adamları Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet İnönü’ye atıfta bulunarak kullanılmış bir ifade olduğu nedeniyle de yankı uyandırmıştır. Çevirmenlerin çeviri esnasında da herhangi bir bağ kurup kurmadığı da ilgi uyandırabilir.

Konferans çevirmenlerinden eşzamanlı olarak ve tek seferde (konuşmayı önceden dinlemeden ve ikinci bir kez çevirme şansı verilmeden) çevirip kaydetmeleri istenmiştir. Bu yönerge kendi içinde güvene dayalı olup araştırmacı açısından denetlenemeyen (zayıf) bir yön içerirse de amaç gerçek çeviri ortamının olabildiğince aynısını yaratmaktır. Ancak elbette ki, kullanılan bu yöntem üzerinde araştırmacının

²⁷Wikipedia, Koca Mehmed Ragıp Paşa, (Çevrimiçi)http://tr.wikipedia.org/wiki/Koca_Mehmed_Rag%C4%B1p_Pa%C5%9Fa, 6 Ocak 2015.

istenen seviyede bir kontrolünün olmadığı notu da düşülmelidir. Çevrilmesi istenen konuşmanın içerdiği potansiyel güçlükler bu konuşma metninin karakteristik özellikleri olarak kabul edilebilir ve çevirmenlerin kaydettiği erek metinlerin çözümlenmesinde araç olarak kullanılabilir.

Çeviri kaydı uygulamasına katılan ve kendilerine linki yollanan konuşmayı çeviren konferans çevirmenlerinin ürettikleri erek metinler aşağıdaki gibidir:

Erek Metin 1:

Cigarettes that we consider as something as simple indeed pull one's shreds apart. One may try to digress the subject; they may say they do it because their faith has required to do so or because Islam requires so. But no matter what religion it is, the religion is ordering what is right. And if it is ordering the right, are you going to stand against it because the religion requires so? You accept the laws constructed by two drunkards, why on the other hand you stand against something that the religion or Islam requires?

Erek Metin 2:

These cigarettes, which we take that simple, actually shreds people into pieces. There may be people who direct this issue into different directions. They may say that people stay away from cigarettes because their belief or Islam religion orders them to do so. A gypsy reveals his theft while he really brags over his courage. In other words; whatever the religion is, they all order what is right. So will you stand up against the actual right just because the religion orders so? Why do you take a law, which is being drafted by two drunkards, that valuable? Why do you turn the rightful order of a religion into a big issue?

Erek Metin 3:

This, about cigarettes, that you see as something so normal indeed does so much harm to people it destroys them. A little people can interpret it as they wish, they can say that I do it because of my beliefs, because Islam orders it like this. First of all you are intending to praise yourself but you are confessing your sins. If a religion, any religion, if it orders the right thing not the wrong thing, are you going to object it because the religion orders it? Why is it that a law made by two drunks is respectable for you but a fact in reality ordered by religion becomes an objectable issue?

Erek Metin 4:

These cigarettes that we all consider very simple, it actually tears you apart in pieces. This might be interpreted in different ways. They might say that for example, he is doing this because of his faith, because Islam orders so. But you are revealing your true selves when you speak like this. Regardless of the religion, if a religion, is ordering you to do the right thing instead of wrong and if you and if it does so, are you going to reject it just because it is a religion? You respect the laws made by two drunk men, but why are rejecting a truth just because it is ordered, it is instructed by the religion?

Erek Metin 5:

Cigarettes that look simple actually destroy people. People may understand different things about this. There are people who say 'well he does this because of his faith, because of what Islam orders. First of all you are already committing a crime while you are praising yourself. No matter which religion, they all order what is right. So if they order to do what is right, are you going to be against it just because it is the religion that says it? The laws that were enacted by two drunks are actually true for

you but the orders that are sent by the religion are not right. Why is that the case? Why do you think so?

Erek Metin 6:

Cigarettes that you did not have a high opinion of actually break you into bits and pieces. Well you might interpret this in various ways, you might say for example that people are doing this, well you might say, because the faith orders so, because Islam tells you to do so. Well this means you are trying to boast with your incompetency. No matter what religion you are talking about, the religion always orders or commands what is right, not what is wrong. And just because the religion is ordering this, should you be against it? So, two drunkards drafted a law and you are thinking that this law is valid but why is something ordered by the religion something to be rejected?

Erek Metin 7:

This smoking, which we think, is actually simple; it is a huge trouble. There might be those who might interpret in in all different ways. Some people say they do it because of their belief. They do it because that is what Islam tells us to do. But as they appear to be honest, they are actually confessing to their crimes. Regardless of what religion you believe in, religions usually command good and if it is commanding good, can you oppose to it only because it is commanded by a religion? A law that was enacted by two drunk guys is reliable for you but something which is commanded by religion is to be declined by you.

Erek Metin 8:

The single cigarette actually breaks you into pieces. People may misinterpret this, some may say that we are doing this because of our belief or because Islam orders you to do this. Regardless of a religion, a religion orders the right thing, not the wrong thing. And will you stand against this just because the religion orders you this? The law issued by two drunk people is valid for you but a case that is ordered by the religion becomes a subject that will be rejected by you.

Erek Metin 9:

This cigarette that we refer simple, it is actually cutting you step by step. We can see it in different situations. They say it is out of my belief, I do it because of my belief, I do it because it is instructed by Islam. You are claiming something else, it does not matter which religion you have, a religion will not instruct not the wrong, the right; if it is deducting the right, instructing the right, what will you do? Will you stand against it? This is a law enforced by two drunk people, this is code for you but why don't you accept, adapt the instructions of a religion?

Konuşmacının tonu açısından bakıldığında, çevirmenlerin konuşmacının özgün ses tonunu **yansıtamadıkları** dikkati çekmektedir. Konuşmacı, yüksek bir ses tonunda, söylediklerini güçlendirmek için farklı noktalarda vurgular yapmaktadır ancak çeviri uygulamasına katılan çevirmenlerin bu yüksek ve canlı ses tonunu yansıtmaktan uzak olduğu; hatta 4 çevirmenin normal ses tonlarının daha da altında ve yavaş bir tonla çevirdiği gözlemlenmektedir. Recep Tayyip Erdoğan'ın politik bir kişilik ve konuşmacı olarak pes bir tondan ziyade canlı, yüksek sesle konuşan bir konuşmacı olduğu düşünüldüğünde sözkonusu çeviriler kaynak metindeki aynı etkiyi uyandırma ve konuşmacının biçimini yansıtma açısından görece olarak eksik kalmaktadır.

Kaynak metnin aktarmak istediği iletiyi ve işlevini erek metinde de yaratabilme açısından değerlendirildiğinde ise, yapılan çeviriler bu amaca hizmet etmiş görünmektedir. Sadece erek metin 8'de kaynak metinde olan bir kısmın atlandığı,

dolayısıyla kaynak metinden içerik olarak daha kısa bir erek metin ortaya çıktığı dikkati çekmektedir.

Sonuç olarak yapılan çeviriler, konuşmacının ses tonu, heyecanı ve canlı biçimini aktarma anlamında eksik kalmakta (4 çevirmen normal konuşma tonlarının daha altında bir ses tonuyla çeviri yapmakta) ancak içerik açısından bir çeviri dışında 8 çevirinin de içeriği ve iletiyi büyük kayıplar olmadan aktarabildiği görülmektedir.

Konuşmada geçen ‘*şecaat arz ederken sirkatin eylemek*’ ifadesinin çevirmenleri zorlayabilecek potansiyel bir güçlük olabileceği ışığında çevirmenler tarafından çevrilip çevrilmediği (yönerge doğrultusunda ilk dinleyişte) çevrildiyse de ne şekilde çevrildiği değerlendirildiğinde karşımıza şöyle bir durum çıkmaktadır:

2 çevirmen bu kısmı tümüyle atlamış ve bir sonraki cümleye geçmiştir. 6 çevirmen bu ifadeye bir karşılık bulmuştur; aşağıda yer alan bu karşılıklar belirli bir dereceye kadar da olsa bu ifadenin İngilizce eşdeğeri olarak kabul edilebilir.

- *A gypsy reveals his theft while he really brags over his courage.*
- *You are intending to praise yourself but you are confessing your sins*
- *You are revealing your true selves when you speak like this*
- *You are already committing a crime while you are praising yourself*
- *You are trying to boast with your incompetency*
- *As they appear to be honest, they are actually confessing to their crimes.*

Çevirmenler tarafından bulunan karşılıklara bakıldığında, bir tanesi dışında bu ifadenin işlevsel ve semantik olarak denkliğini yaratabildiklerini söylemek yanlış olmayacaktır. Konuşmacının bu ifade ile vermeye çalıştığı mesaj ‘övünülmemesi ya da açıkça ifade edilmemesi gereken bir durumu ifşa etmek ve bununla övünmek’ tir. Çevirmenlerin buldukları karşılıklar arasında bir değerlendirme yapılacak olursa, 6 karşılık arasından 5 tanesinin tam olarak bu ifadeye karşılık geldiğini, ‘*you are trying to boast with your incompetency*’ ifadesinin ise bu iletiyi aktaramadığı söylenebilir. ‘Kabiliyetsizliğinizle övünmeye çalışıyorsunuz’ şeklinde çevrilebilecek bu ifade,

konuşmacının vermek istediği mesajın tam tersi olduğu için kabul edilebilir bir çözüm sayılmamaktadır.

1 çevirmen ise bu ifadeye kısmi sayılabilecek bir karşılık bulmuş ve bu ifadeyi ‘*You are claiming something else*’ (Siz başka bir şeyi iddia ediyorsunuz) şeklinde çevirmiştir.

Bu ifade temelinde yapılan bir değerlendirme, konuşmacının karakteristik özelliklerinden biri sayılabilecek eski ifadeler/deyimler kullanma özelliğinin tipik bir örneği olan bu ifadenin %66.6 oranında bir çevirmen grubu (6 çevirmen) tarafından çevrildiğini göstermektedir. 9 kişiden oluşan bu örneklemin % 22.2’lik kısmı (2 çevirmen) bu ifadeyi tümüyle atlamış, % 11.1’lik kısmı ise (1 çevirmen) kısmi bir karşılık bulmuş ve hiçbir şey söylememektense bir şekilde çevirmeyi tercih etmiştir.

Örnek konuşmanın üçüncü potansiyel güçlüğü ve karakteristik özelliği olarak nitelendirilebilecek başka bir unsur da kaynak metinde geçen ‘iki ayyaş’ ifadesidir. Bu ifadenin, yukarıdaki kısımda da belirtildiği gibi, hem İngilizce karşılığı açısından hem de olası gönderimsel özelliği açısından potansiyel bir güçlük olması mümkündür. Ayrıca Türkçedeki sıfat fiil karşılığının da İngilizcede aktarılmasına dikkat edilmesi gerekmektedir.

Çevirmenlerin ürettikleri erek metinlere bakıldığında çevirmenlerin hepsi (%100) ‘iki ayyaş ‘ ifadesini çevirmiştir. Kullanılan karşılıklar şu şekildedir:

- *two drunkards*
- *two drunkards*
- *two drunks*
- *two drunk men*
- *two drunks*
- *two drunkards*
- *two drunk guys*
- *two drunk people*

- *two drunk people*

Ancak İngilizce’de sıfat olan ve kendinden sonra bir adın gelmesi gereken ‘*drunk*’ 2 çevirmen tarafından çoğul eki ‘s’ eklenerek sıfat fiil olarak kullanılmıştır. 3 çevirmen ‘*drunkard*’ sözcüğünü tercih etmiş, 2 çevirmen ‘*two drunk people*’ diyerek ifadeyi görece olarak yumuşatmıştır. 1 çevirmen ‘*two drunk guys*’ şeklinde daha gayri resmi bir tercihte bulunmuş, 1 çevirmen ise ‘iki sarhoş adam’ anlamına gelebilecek ‘*two drunk men*’ ifadesini tercih etmiştir. Bu tercihten, çevirmenin konuşmacının yaptığı göndermeyi algıladığı ve bununla bağlantılı olarak dışı yerine eril bir ad seçmiş olduğu çıkarımında bulunulabilir.

‘İki ayyaş’ ifadesi temelinde bir değerlendirme göstermektedir ki konferans çevirmenleri işlevsel ve yeterli bir biçimde bu ifadeyi İngilizceye aktarabilmiştir.

Bu örnek konuşmanın 9 konferans çevirmeni tarafından yönerge doğrultusunda ilk dinlemede üretildiği kabul edilen erek metinlerine bakıldığında görülmektedir ki çevirmenler genelde konuşmacının ses tonu ve etkisini erek metinde de yansıtma açısından eksik kalmış, konuşmada geçen ve eski Türkçe sayılabilecek ifadeyi çoğunlukla aktarabilmiş ve ‘iki ayyaş’ ifadesini de bütüne yakın şekilde çevirmişlerdir.

Araştırmacı elbette, link ile gönderilen metnin yönerge doğrultusunda çevrildiğini varsaymakta ve bu konudaki denetim zayıflığını yöntemin zayıf noktası olarak kabul etmektedir. Kısıtlılıklar düşünüldüğünde ortaya çıkan çeviri metinlere ya da kayıtlara bakarak bütünlüklü bir çözümlemenin yapılması olası değildir. Çünkü sözlü çeviride de, diğer çeviri ortamlarında ve türlerinde olduğu gibi, üretilen çıktıyı kuşatan sözlü olmayan birtakım göstergeler, yan metin öğeleri ve üst söylem izleri bulunmaktadır. Bu çalışmada, sözlü çeviri alanında çalışma yapmanın zorluklarından biri olarak, çeviri yapan çevirmenler yerinde ve fiziksel olarak gözlemlenememiş dolayısıyla çevirmenlerin yüz ifadesi, vücut dili gibi önemli birtakım tamamlayıcı unsurlar bu çözümlemede eksik kalmıştır.

Ancak 2 çevirmen, kaydettikleri çeviri dosyasını yolladıkları e-postada kendi düşüncelerini de ifade eden yorumlar eklemiştir. Bir çevirmen son derece genel bir yorum yaparken (ör. ‘çok mu aradın bu konuşmacıyı Allahaşkına!’) öbür çevirmen samimi duygularını ortaya koyan bir yorum yapabilmektedir (‘ay çok heyecanlandım, ayrıca ne biçim bir konuşma bu!’). Bu veriler kesin çıkarımlarda bulunmaya olanak vermeyen çok kısıtlı ve günlük sözlü dilin unsurlarını içeren veriler olsa da, çeviri algısına eşlik eden çevirmen algısına ilişkin bir fikir verdikleri söylenebilir.

Bu noktada konferans çevirmenliğinde tarafsızlık olgusunu birinci bölümde çizilen kuramsal çerçevede norm başlığı altında belirlediğimiz çizgide ele almış ve izleyen iki bölümde dernek söylemleri, anket sorularına verilen yanıtlar ve çeviri kayıtları yolu ile üç aşamada elde ettiğimiz verilerle de yorumlayarak incelemiş bulunuyoruz. Her veri grubunun kendi içinde değerlendirilip yorumlandığı bu bölümlerde elde edilen sonuçlar son bölümde karşılaştırmalı ve çapraz değerlendirilerek bu çalışmanın genel tartışma ve değerlendirmesi yapılacaktır.

Yukarıda belirtildiği gibi, çalışmanın bundan sonraki bölümü olan son bölümde bu noktaya kadar elde edilen verilerin kuramsal/ ideal ve uygulamada/ çevirmen algısındaki tarafsızlık söylemi ile verilerin incelemesi ve yorumlanması aşamalarında ortaya çıkan “profesyonellik” ve “yetkinlik” gibi temel etkenlerin ışığında karşılaştırmalı genel bir değerlendirmesi yapılacaktır. Bu genel değerlendirme çalışmanın bulgularını ve varılan sonuçlarla bunlara dayalı öneri ve yorumları içerecektir.

4. GENEL DEĞERLENDİRME

Bu doktora tezi konferans çevirmenliğinde tarafsızlığın bir norm olarak durumunu, bu normu yönlendiren etkenleri ve hangi durumlarda bu normdan sapmalar yaşandığını irdelemeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda yapılan inceleme ve çözümlenmelerle, meslek örgütlerinin yani derneklerin ortaya koyduğu söylem ile profesyonel konferans çevirmenlerinin kendi tarafsızlık algıları ve bu çevirmenlerin gerçek uygulamalı konferans ortamlarında sergiledikleri davranışlarla ilgili değerlendirmeleri ve çeviri kararları incelenmiş ve bu yolla çeşitli sonuçlara varılmıştır.

Çalışmanın genel değerlendirme kısmında üç aşamada elde edilen verilerin bütününebakılarak tarafsızlığın hem meslek söylemlerinde ve kuramsal ve soyut anlamda hem de anket ve kayıt uygulamasında sergilediği durum dolayısıyla tarafsızlık açısından kuram ile uygulama ilişkisine değinilecektir. Bu tartışma birinci bölümdeki kuramsal çerçeveye ve değinildiği üzere üç aşamada elde edilen verilerden özellikle birinci aşamada meslek örgütü metinlerinden elde edilen üst söylemsel ifadelerin yorumlanmasına ve sonuçta üç veri grubunun birlikte değerlendirilmesine dayanmaktadır. Değerlendirme bölümünün sonunda bu çalışmanın kısıtlamalarından yola çıkarak gelecekte bu konuda yapılabilecek yeni araştırmalar için öneriler de bulunmaktadır.

4.1. Tarafsızlık Açısından Kuram ve Uygulama Bağlantısı

Bu çalışma, önceden belirtildiği üzere, üç aşamalı bir veri yapısına, bir başka deyişle veri üçgenleme yöntemine- dayanmaktadır. Bu üçlü yapının ilk kısmını, belli başlı sözlü çeviri derneklerinin etik ve davranış kurallarında tarafsızlığa yönelik üst söylem değerlendirmesi oluşturmaktadır. Bu söylem değerlendirmesini profesyonel konferans çevirmenlerine yollanan ve **35** konferans çevirmeninin yanıtladığı **13**

soruluk anket çalışmasının yanıtlarının çözümlemesi takip etmektedir. Son olarak da, 9 konferans çevirmeninin çeviri kaydının çözümlemesi bu üçlü yapıyı tamamlamaktadır.

Derneklerin etik ve davranış kurallarında tarafsızlık ilkesine yönelik söylemin incelenmesi sonucu, sözlü çevirmenlere hareket alanı açısından kısıtlı bir esneklik sunulduğunu söylemek mümkündür. Bu kurallarda yer alan baskın söylem, sözlü çevirmenlerin iletişim aracılığını görevini üstlenirken kendini belirli bir dereceye kadar bu iletişim sürecinin dışında tutmaları, hatta deyim yerindeyse soyutlamaları gerektiği yönündedir. Buna göre, sözlü çevirmen, bir dil ve iletişim uzmanı olarak bu çok dilli ve çok kültürlü sürecin bir paydaşdır ancak kendinden beklenen, herhangi bir ekleme/çıkarma yapmadan, kendinden bir şey katmadan duyduklarını bir dilden diğer dile çevirmektir. Bu açıdan bakıldığında, dernek kurallarının genel bir çerçeve sunduğu görülmektedir; elbette ki sadece birkaç maddeden oluşan etik ve davranış kuralları bütününde istisnai durumlara girilmeksizin kurallar genellemeler şeklinde sunulmaktadır. Ancak yine de, ATA gibi en büyük ve güçlü çevirmen oluşumlarından birinin kurallar bütününde tarafsızlık maddesi altında ‘sözlü çevirmen duyduğu deyim sadece sözcükler şeklinde değil diğer dildeki karşılığını bulacak biçimde çevirmelidir’ şeklinde bir madde bulunması aslında kurallar içerisinde de genellemelere düşmeden birtakım kuralların oluşturabileceğinin iyi bir örneğidir. Kısacası, dernek etik kuralları içerisinde yer alan tarafsızlık ilkesinin incelemesi, sözlü çevirmenlerin deyim yerindeyse sadece bir ‘aktarıcı’ olarak işlev göstermesini ifade eden, buyurgan (*prescriptive*) bir söylemin varlığını ortaya koymaktadır.

35 konferans çevirmeninin yanıtladığı 13 soruluk açık uçlu anket çalışmasının çözümlemesi ise veri incelemesinin ikinci kısmını oluşturmaktadır. Bu kısımda, çevirmenlerin verdiği yanıtlar, tarafsızlık kavramının konferans çevirmenlerindeki izlenimi ve ‘edinilmiş algı’ açısından çok değerli veriler sunmuştur. Kısaca değinilecek olursa, konferans çevirmenleri sözlü çeviride tam ve mutlak tarafsızlığın olası bir kavram olduğunudüşünmeyenler ve düşünenler şeklinde iki ana gruba ayrılmaktadır. İlk gruptakiler, bunun sebebi olarak konferans çevirmeninin belirli bir

kültürden, arka plandan gelen, kendine has düşüncelere ve belirli bir ideolojiye sahip bir birey olmasını göstermekte ve bu nedenle hiçbir zaman tümüyle tarafsız bir çeviri yapamayacağını, zaten çeviri eyleminin doğası gereği de böyle bir duruma izin vermediğini öne sürmektedir. İkinci grupta yer alan çevirmenler ise mutlak bir tarafsızlığın olabileceğini ancak bunu her çevirmenin yapamayacağını ifade etmektedir. Kendilerinin tarafsız olup olmadığı sorulduğunda ise ilk grup, sürekli tarafsız ol(a)madıklarını, insan olmaları gereği bunun mümkün olamayacağını belirtmiş ikinci grup ise kendilerinin tarafsız olduklarını çünkü yeterliklerine ve profesyonelliklerine güvendiklerini, ancak bunu her çevirmenin beceremeyeceğini ifade etmiştir.

4.1.2. Tarafsızlık ve Profesyonellik

Bu yanıtlar ışığında gerçekleştirilen çözümlemede konferans çevirmenliğinde tarafsızlık bağlamında 3 önemli kavram karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki **tarafsızlık ve profesyonellik** bağıntısıdır. Ankete yanıt veren konferans çevirmenlerinin bir kısmı tarafsızlığın profesyonellik sonucu gelen bir özellik olduğunu düşünmektedir. Çevirmenlerin diğer bir kısmı ise tarafsızlığın her zaman mutlak profesyonelliğe denk olmadığını, tarafsız olamayacağının farkında olup belirli bir çeviri işini kabul etmemenin ve o çeviriyi yapmamanın asıl tarafsızlık olduğu fikrindedir.

İkinci kısımda da belirtildiği üzere, bu iki grup çevirmenin orta noktası **farkındalık** kavramıdır. Bir başka deyişle, konferans çevirmeninin belirli bir çeviri işini, işin gerektirdiklerini, çevirmenin rolünü ve sorumluluğunu iyice içselleştirip belirli bir bilince sahip olması kesişim kümesinde karşımıza çıkmaktadır.

4.1.2. Tarafsızlık ve Yetkinlik

Çözümlemede dikkat çeken ikinci önemli bağıntı ise **tarafsızlık ve yetkinlik** bağıntısıdır. Bu başlık altında da anketi yanıtlayan çevirmenler ana olarak iki gruba ayrılmaktadır. Bunlardan ilk gruptaki çevirmenler konferans çevirmenlerinin tarafsız olabileceğine ve bunun ancak yetkin çevirmenler tarafından yapılabileceğine inanmaktadır. Yetkinliği tümüyle gelişmemiş çevirmenler tam ve mutlak bir tarafsız edim ortaya koyamazlar. Diğer gruptaki çevirmenler ise asıl yetkinliğin sürekli ve mutlak bir tarafsızlık yoluyla sağlanmaktan ziyade hangi durum ve bağlamlarda taraflı ya da tarafsız olunacağını bilmeye eşdeğer olduğunu öne sürmektedir. Bu durumdan hareketle, bu çevirmenlere göre, tam ve mutlak tarafsızlık her zaman ve mutlaka ideal bir durum değildir; konferans çevirmeninin zaman zaman hassas durum ve bağlamlarda taraflı bir edim sergilemesi taraflar açısından daha iyi bir sonuç verebilmektedir (savaş, kriz vb. ortamlarda). Bu iki grubun kesiştiği ortak nokta ise **çevirmenin yetkinliği** (genel bir deyimle becerilerine dayalı deneyimi)olarak görülmektedir.

4.1.3. Tarafsızlık ve Durumsallık

Bu bağlamda karşımıza çıkan ve belki bu çözümlemenin en can alıcı kavramlarından biri **durumsallık** kavramıdır. Anketi yanıtlayan çevirmenlerin bir kısmı, bireysel tarafsızlıklarına yönelik soruya mutlak bir şekilde evet yanıtı verirken sözkonusu kararlılığın her durum/bağlamda ve her çevirmen tarafından sağlanıp sağlanamayacağı konusundaki durumsallığa göndermede bulunarak ‘bu, çevirmenine ve durumuna göre değişir’ yanıtını vermektedir. Bu kategoride verilen benzer bir yanıt ise ‘aslında ideali sürekli tam bir tarafsızlıktır ancak bu herkes her zaman beceremeyebilir’ ekseninde yer almaktadır. Kısacası, konferans çevirmenlerinin tarafsızlık normuna ilişkin algıları, durumsallık çerçevesinde şekillenmektedir.

Bu çalışmanın veri bütüncesinin üçüncü kısmını oluşturan çeviri kayıtları ise (link yoluyla kayıt isteme yönteminin araştırmacı açısından içerdiği denetleme zayıflığı bilinerek) konferans çevirmenlerinin tarafsızlık algısına ek olarak kendilerinin çeviri edimleri açısından durumu görebilme şansı sunmaktadır. Araştırmanın bu kısmında yalnızca 9 çevirmenden çeviri kaydı alınabilmektedir. 9 profesyonel konferans çevirmeninin yaptığı çevirilerin çözümlemesi ışığında bu çevirmenlerin konuşmacının ses tonu ile biçimsel tonu ve etkisini erek metinde yansıtmada anlamında eksik kaldığını söylemek mümkündür. Yapılan çeviri analizinde bir değerlendirme kıstası olarak ele alınan *‘şecaat arz ederken sirkatin eylemek’* ifadesini (konuşmacının bilinen karakteristik özelliklerinden biri, eski ve semantik açıdan karmaşık ifadeleri sıklıkla kullanmasıdır) %66.6 oranında bir çevirmen grubu (6 çevirmen) çevirebilmiştir. 9 kişiden oluşan bu örneklemin % 22.2’lik kısmı (2 çevirmen) bu ifadeyi tümüyle atlamış, % 11.1’lik kısmı ise (1 çevirmen) kısmi bir karşılık bulmuş ve hiçbir şey söylememektense bir şekilde çevirmeyi tercih etmiştir.

Çeviri uygulaması kısmının değerlendirmesinde üçüncü ve son kıstas olarak alınan, metinde geçen ‘iki ayyaş’ ifadesinin ise neredeyse tüm çevirmenler tarafından bütüne yakın bir biçimde çevrildiği dikkati çekmektedir.

Kendi içerisinde üç yapıtaşından oluşan bu verilerin çözümlemesine kuramsal bir bakış açısıyla baktığımızda ise dikkat çeken birkaç nokta bulunmaktadır:

Bu çalışmanın birinci kısmında yer alan normlar konusunda da belirtildiği üzere, norm kavramı Çeviribilim alanında yeni birtakım kapıları açmış ve bunların sözlü çeviri alanında da incelenmesi gerektiğine karar verilmiştir.

Bu çözümlmelerden de görülebileceği üzere, konferans çevirmenlerinin algısına bakıldığında, çevirmenlerin bir kısmının Andrew Chesterman’ın öne sürdüğü ‘hesap verebilirlik norm’unu savunduğu görülmektedir. Bu etik norma göre, çevirmenin kaynak metnin sahibine, işverene, erek metindeki alıcılara ve diğer ilgili paydaşlara karşı aldığı kararları gerekçelendirebilme açısından belirli bir sorumluluğu bulunmaktadır.

Bu norm bağlamında sadakat beklentisi önemlidir, örneğin Christiane Nord çevirmenin kendini adamasının ve sorumluluk sahibi olmasının altını çizmiştir. Anketi yanıtlayan ve/ya çözümlemelere dâhil olan çevirmenlerin bir kısmı bu norm ile paralel olarak mutlak tarafsızlığı savunmakta, bunun mümkün olabileceğini (olmadığı durumlarda bile ideal bir biçimde olması gerektiğini de ekleyerek) ifade etmekte ve ‘çevirmenin tarafsız olarak duyduğunu çevirmesi gerektiği’ni belirtmektedir.

Çözümlemelere konu olan çevirmenlerin diğer bir kısmı ise yine Andrew Chesterman’ın sözünü ettiği ‘iletişim normu’ çerçevesinde bir fikri savunmaktadır. Toplumsal bir norm olan iletişim normuna göre, çevirmen bağlamı ve şartları değerlendirerek taraflar arasındaki iletişimi en uygun biçimde sağlamaya yönelik bir tavır sergileyerek çalışmalıdır. Burada iletişim uzmanı çevirmendir ve salt diller değil, farklı kültürler, anlayışlar, gelenekler, tavırlar arasında da arabulucu olması gereken çevirmen burada kilit öneme sahiptir. Çözümleme boyunca ‘çevirmen hem bir birey hem de bir aracıdır; taraflar arasındaki iletişimi optimize etmeli, gerekirse tarafsızlık ilkesinden ödün vererek arabuluculuk yapmalı ve örneğin gereksiz yere olumsuz bir durumun çıkmasını engellemelidir’ diyen konferans çevirmenlerinin iletişim normuna yakın durduğunu söylemek mümkündür.

Bu noktadan hareketle Çeviribilimin kuram kısmında tarafsızlık ile norm düzeyinde geliştirilmiş olan üst söylem ve konferans çevirmenliğinin meslek etiği ve davranış kuralları açısından geliştirdiği üst söylem arasında örtüşen noktalar olduğu dikkat çekmektedir.

Bu çalışmada örneklediğimiz Davos Krizi adıyla basında yer bulmuş olan ve uluslararası bir panelde Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın sözleri çevrilirken etkisinin yumuşatılarak aktarıldığı yönündeki değerlendirmeler üzerine başlamış olan çeviri tartışması bu konuda fikir vermektedir. Çalışmanın birinci bölümünde alıntılanan çeviri araştırmacısı Turgay Kurultay’ın konuyla ilgili makalesi ile Türkiye

Konferans Tercümanları Derneği'nin yaptığı açıklamadaki¹ 'konferans tercümanının görevi, hizmet verdiği toplantı sırasında duyduklarını ve algıladıklarını, mesajın özüne sadık kalarak diğer dile olduğu gibi aktarmaktır' ifadesi bir arada değerlendirilebilir. Bu bağlantı bize bu konuda kuram ve uygulamadaki durumun uyumlu olabileceğine ilişkin fikir vermektedir.

Özetle, hem kuramsal hem mesleksi söylemde konferans çevirmeninin yetkinliği ve profesyonelliği çerçevesinde ve sağduyusu ile paralel olacak biçimde birtakım kararlar alması gerektiğini ve aldığını öne sürülmektedir. Bu ifade, konferans çevirmenini merkeze yerleştiren ve ona bir iletişim uzmanı olarak güvenen bir tavrın örneğidir.

Ancak tek tek bu örneklerin daha genele yayılabilmesi ve ortak uygulama halini alabilmesi gerekmektedir. Bu sayede profesyonel konferans çevirmenlerini bireysel olarak bir platformda toplayıp onları belirli bir profesyonellik ve yetkinlik temelinde destekleyen ancak aynı zamanda hepsinin birer birey olduğu gerçeğini tanıyan ve konferans çevirmenlerine arka çıkan bir dernek oluşumu ve söylemi ortaya konulabilir. Elbette bu yorumdan kasıt, konferans çevirmenlerinin bir kuralsızlık içerisinde istediğini yapıp bunları 'bireysellik' kisvesi altında gerekçelendirmeye çalışması değil, tam aksine, çeviri edinci ve mesleki/durumsal farkındalık aracılığıyla temellendirilmiş kararlar alabilmeleri ve bunu, salt bir aktarım makinesi olarak görülmek zorunda kalmadan, kendi bireysel sınırları içerisinde yapabilmeleridir.

Lindquist'e göre çevirmenler normları uygularken kendi çeviri pratikleri de normlar tarafından uygulanır. Çevirmenin çeviri sürecindeki (zaman zaman tutucu) tercihleri mutlaka bir dizi yaptırımdan korkması sonucu ortaya çıkmıyor olabilir. Bu, asimile olmuş birtakım norm düzenleyici uygulamalar nedeniyle olabilir, çeviri eğitimi esnasında bir asimilasyona maruz kalmış olması yüzünden olabilir, çevirmen olarak çalışırken ya da alanın sembolik gücüne yatırım yaparken (mesleki derneklere üye

¹Türkiye Konferans Çevirmenleri Derneği basın açıklaması, (Çevrimiçi) http://tktd.org/wp/?page_id=94, 8 Ocak 2015.

olarak, belirli yayıncılarla çalışarak vb.) olmuş olabilir.² Bir başka deyişle, çevirmenlerin normlara yönelik kendi bireysel algısı yalnızca sözkonusu norma uymama durumunda karşılaşacağı yaptırım ya da olumsuz durum tarafından şekillenmiyor olabilir. Sözkonusu algının altında yatan, çeviri eğitimi esnasında empoze edilmiş birtakım fikir ve kavramlar, piyasa uygulamaları ya da dernek söylemi gibi farklı unsurlar da olabilir. Tarafsızlık normu örneğinden hareket edecek olursak; çevirmenlerin mutlak tarafsızlık yönündeki algı ve düşünceleri de bu şekilde yorumlanabilir. Yani, sadece, tarafsız olmamaları durumunda uğrayacakları olası yaptırımlar ya da ortaya çıkabilecek durumlar çevirmenlere bu yanıtları verdirtiliyor olabilir. Bu algının temelinde yatan durum daha derinlerde, eğitim esnasında öğretilen fikirler ile piyasada geçerli olan söylemde yatıyor olabilir. Bu da bizi, önceki kısımlarda da bahsi geçen ‘ezberlenmiş söylem’ kavramına götürmektedir. Bu ezberlenmiş söylem konferans çevirmenleri tarafından büyük ölçüde içselleştirilmekte ve dernek söylemi ya da piyasadaki genel tavır ile de güçlenerek bir norm kimliğine yaklaşmaktadır.

Garzone³de normlara ilişkin olarak, çağrıldıkları farklı bağlamlarla ilişki içerisinde konferans çevirmenlerinin tercihlerini yöneten ve belirleyen içselleştirilmiş davranışsal kısıtlamalar olarak yorumlanabileceğini ifade etmiştir. Burada da, normların belki de çevirmenlerin kendilerinin dahi farkında olmadan içselleştirip benimsedikleri bir öz-kısıtlamadan (zaman zaman oto sansüre varabilecek boyutlarda) bahsedildiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Daniel Simeoni, çevirmenlerin davranışlarını kontrol eden faktörlere yani çeviri normlarına odaklanmaktansa normların ortaya çıkışında ve sürdürülmesinde çevirmenlerin oynadığı role (habitus yaratımı) odaklanılması gerektiğini öne sürmektedir.⁴

²Yvonne Lindqvist, **Översättning som social praktik: Toni Morrison och Harlequinserien, Passion på svenska**, Stockholm, Almqvist & Wiksell International 2002,(aktaran Elisabet Tiselius, a.e., s.4.).

³G. Garzone, **a.g.e.**, s.110.

⁴Daniel Simeoni, “The Pivotal Status of the Translator’s Habitus”, **Target**,10/1, 1998, s. 1-39.

Andrew Chesterman⁵ da “The Name and Nature of Translator Studies” çalışmasında da alanda tümüyle bir paradigma değişimi olmasa da çeviri odaklı bir çalışma yönteminden çevirmen odaklı bir çalışma yöntemine geçiş yapılması gerektiğini savunmaktadır. Sözlü çeviri alanında sosyolojik yaklaşım adı verilen ve eyleyen modelinin kullanımıyla kapsamı giderek gelişen bu yaklaşım hâlihazırda başlatılmış durumdadır. Chesterman’a göre, bu odak değişimiyle birlikte, çevirmenlerin eylemlerine, tavırlarına, sosyal ve teknik ortamlarına, geçmişlerine ve bıraktıkları etkiye bakılarak çeviri (yazılı ve sözlü) araştırmalarının kapsamı ve içeriği değişmelidir.

Sözlü çeviri alanında kuramsal olarak normlara ve tarafsızlık kavramına ilişkin söylenenlerin çözümlenmelerde elde edilen sonuçlarla tutarlı olduğu dikkati çekmektedir. Ancak not edilmesi ve göz ardı edilmemesi gereken önemli bir başka konu da, genel ve baskın tarafsızlık normu söyleminin yanısıra bir norm olarak tarafsızlığı olası bulmayan dolayısıyla çok da inanmayan konferans çevirmenlerin sayısının azımsanamayacak kadar çok olduğu gerçeğidir. Çalışma süresince yapılandırılmamış bir görüşmede bir konferans çevirmeni Gezi olayları ile ilgili açıklamaların yapıldığı ve kendisinin de çevirmen olarak katıldığı bir toplantıda, kamuyu eksik/yanlış bilgilendirdiği için ana-akım medya temsilcilerinin çeviriye erişim sağlamasını reddettiğini belirtmiştir. Bu izni sadece olan biteni eksiksiz bir şekilde halka yansıttığına inandığı bir basın kuruluşunun muhabirlerine verdiğini eklemiştir. Bu durumun kendi aleyhine bir sonuç doğurmasından ve işverenle herhangi bir sorun yaşamaktan çekinip çekinmediği sorulduğunda ise verdiği yanıt şu olmuştur: ‘*Artık o dakikadan sonra, umrumda değildi*’.

Tüm bunların ışığında tarafsızlık normunun tek parçalı ve monolitik bir kavram olmadığı söylenebilir. Tam tersine; konferans çevirmenliğinde tarafsızlık dendiğinde çok katmanlı, içerisinde sayısız farklı ve bazıları birbiriyle bağlantılı unsurların bulunduğu, salt ‘var/yok’ yanıtıyla karşılanamayacak (bir evet/hayır sorusu ile sorgulanamayan), çok boyutlu bir üst kavram karşımıza çıkmaktadır.

⁵Andrew Chesterman, a.g.e.

Brian Harris'in ilk bölümde alıntılıdığı biçimde ifade ettiği gibi, normlar her ne kadar yerleşik ilkeler olarak tartışılmadan ve sorgulanmadan her yerde aynıymış gibi kabul görse de, durumun bu olmadığı görülmektedir. Aynı şekilde tarafsızlık normu da her ne kadar kanıksanmış ve tartışılmasına gerek bile duyulmayan bir norm olarak görülse de bu tartışmanın açılması ve tarafsızlık normunun ve diğer tüm çeviri normlarının masaya yatırılması gerekmektedir.

O zaman, tarafsızlık normunun, başka çeviri normları gibi, bir tabu olarak görülmemesi ve dokunulmazlık kılıfının dışına çıkarılması gerektiği söylenebilir. Henüz tarafsızlık normunun sorgulanmasının ya da konferans çevirmenlerine 'çeviri yaparken tarafsız olduğunu düşünüyor musunuz?' sorusunun sorulmasının bile bazı çevirmenler tarafından bir hakaret ya da küçük düşürmeye yönelik bir davranış olarak algılanabildiği görülmektedir.

Sözlü çeviri alanının ve genel olarak Çeviribilim alanının daha da gelişebilmesi için normlar ve belki de henüz norm olarak kabul edildiği fark edilmemiş olan diğer ilke ve kavramların da her yönüyle tartışmaya ve incelemeye açılması gerekmektedir. Bu sayede, konferans çevirmeninin de mekanik bir aracının çok ötesinde bir birey olduğu, kendine has dünya bir görüşüne, fikirlere, bir arkaplana sahip olduğu düşüncesi daha da temellenerek konferans çevirmeninin 'insani' boyutu da daha fazla gün ışığına çıkabilecektir.

4.2. Bulgular

Tüm bu değerlendirmelerin, noktaların ve önerilerin ışığında bu doktora tezi çalışması ve Türkiye'de konferans çevirmenliği bağlamında tarafsızlık normu hakkında şunları söylemek mümkündür:

1. Normlar Çeviribilim çalışmalarında olduğu gibi sözlü çeviri alanında da geniş karşılık bulmuştur ancak henüz sözlü çeviri normlarının kapsamlı ve etraflı bir dökümünün mevcut olmadığı görülmektedir.

Bunun en önemli sebeplerinden biri, Brian Harris'in belirttiği gibi, yaygın inanın aksine, aslında sözlü çeviri normlarının (da) evrensel bir nitelikten daha çok sektör ve coğrafya spesifik bir nitelik taşımasıdır. Örneğin, Avrupa bölgesinde B diline sözlü çeviri oldukça düşük bir seviyedeysen Harris bu durumun Kanada için geçerli olmadığını dile getirir. Türkiye de bu anlamda normun dışında kalan ülkeler arasındadır. B diline yapılan sözlü çeviri, miktarı ve sıklığı açısından hatırı sayılır bir seviyededir. Buradan da anlaşıldığı üzere, sözlü çeviri normları söz konusu olduğunda- her ne kadar bu, normun doğasına belirli bir derecede aykırı gibi görünse de- tümüyle bir evrensellikten bahsedilemediği görülmektedir; ancak Gideon Toury'nin bu konuda düşüncesi hatırlanacak olursa, bunda hiçbir sorun yoktur. Çünkü Toury'e göre birden fazla norm olması, normların var olmadığı anlamına gelmemektedir.

Bu yüzden sözlü çeviri normlarından bahsederken ülkeler, bağlamları ve içerisinde bulunulan şartlar göz önünde bulundurulmalıdır. Bu, hem farklı bölge ya da alanlara yönelik normların tespitini sağlayacak hem de gerçekten norm olan davranış örüntüleri ile indirgemeci ve aceleci bir tavırla norm kategorisine sokulan uygulamalar arasında güvenilir bir ayırım yapılabilmesini mümkün kılacaktır.

2. Dernek etik kurallarının incelemesi göstermektedir ki tarafsızlık normu konferans çevirmenliğinde mesleki söylem olarak hala temel taşlardan biri olma özelliğini sürdürmektedir.

Kuramsal bir bakış açısından bakıldığında bu, Toury'nin ifadesiyle 'popüler bir norm' niteliği taşımaktadır. Yani hala baskın karakteristik özelliğini korumaya devam etmektedir ancak normların diğer bir özelliği de, her normun, iktidar ilişkileri ve diğer toplumsal dinamikler ile ilişkili olarak değişebiliyor olmasıdır.

Dernek söylemi aynı zamanda Andrew Chesterman'ın öne sürdüğü, çevirmenlerin yapması gerekenlere yönelik bir norm olan profesyonel normlar kavramıyla da paralel görünmektedir. Profesyonel normlar çevirmenlerin ait olduğu kültür içerisinde var olan ve çevirmenlerin içselleştirdiği normlardır. Bu normlar çevirmenlerin çeviri öncesi ve sürecinde aldıkları kararları gerekçelendirmeye yardım ederler. Bu noktada çevirmenlerin 'yapması gerekenleri' içeren bir norm olduğunu söylemek yanlış olmaz. Ancak her normda söz konusu olduğu gibi, konferans çevirmenlerinin bu normun dışına çıkmak ve bunları göz ardı etmek gibi bir seçenekleri vardır. Yine de, mesleki derneklerin çevirmenlerin habitus'u üzerinde ne kadar etkili olduğu düşünüldüğünde bunun olma olasılığı görece olarak düşük sayılabilir.

3. Konferans çevirmenlerinin kendi tarafsızlık algılarına gelindiğinde ise yukarıda da belirtildiği üzere bir kısmının Andrew Chesterman'ın öne sürdüğü 'hesap verebilirlik norm'unu savunduğu görülmektedir.

Bu bir etik normdur ve buna göre, çevirmenin kaynak metnin sahibine, işverene, erek metindeki alıcılara ve diğer ilgili paydaşlara karşı aldığı kararları gerekçelendirebilme açısından belirli bir sorumluluğu bulunmaktadır. Bu grupta yer alan konferans çevirmenleri mutlak tarafsızlığın yanında yer almakta ve bunun olabileceğine inanmaktadırlar.

Diğer bir grup çevirmen ise yine Chesterman'ın ifade ettiği 'iletişim normu' çerçevesinde bir duruş sergilemektedir. Bu bir toplumsal normdur ve buna göre olan çevirmen bağlamı ve şartları değerlendirerek taraflar arasındaki iletişimi en uygun biçimde sağlamaya yönelik bir tavır sergileyerek çalışmalıdır. Burada iletişim uzmanı çevirmendir. Bu kimliğe sahip bir profesyonel olarak da konferans çevirmeni salt diller değil, farklı kültürler, anlayışlar, gelenekler, tavırlar arasında da arabulucu olmak durumundadır dolayısıyla oynadığı rol son derece büyüktür.

4. Yine ankete verilen yanıtlar ışığında konferans çevirmenlerinin bir kısmının tarafsızlık algısı, derneklerin taşıdığı tarafsızlık söylemi ile paraleldir.

Konferans çevirmeni duyduğunu çevirir, işinin sınırlarının ötesine karışmaz. Ancak bir kısmı da, tarafsızlığın her zaman kendiliğinden ve otomatikman profesyonellik ve iyi çeviri anlamına gelmeyeceğini savunarak bu idealize tarafsızlık algısına karşı çıkmaktadır.

5. Çevirmenlerin çeviri yaptıkları kayıtlarda ise görülmektedir ki bir konuşma boyunca konferans çevirmeni belli yönlerden tarafsız olabiliyorken (örneğin duyduğunu diğer dilde aynen aktarabiliyorken) diğer bazı yönlerden aynı edimi sergileyememektedir (örneğin neredeyse bağırarak konuşan bir konuşmacıyı normal ya da pes bir ses tonuyla çevirmek).

Bunlar bize şu genel fikri verebilir: tarafsızlık normu, “ya hep, ya hiç” şeklinde değerlendirilebilecek bir kavram değildir; hatta daha radikal bir bakış açısıyla bakılacak olursa, her çevirmen tarafından her durum ve bağlamda sağlanamadığı düşünüldüğünde norm niteliği taşımadığı durumlar da olabilir. Hangi gruba ait olursa olsun, konferans çevirmenliğinde tarafsızlık normu söz konusu olduğunda, genelgeçer, aceleci, indirgemeci, ‘idealize eden’ bir söylemden kaçınmaya çalışarak konferans çevirisinin pek çok farklı bileşenden oluşan karmaşık bir eylem olduğu düşünülmelidir.

4.3. Öneriler

Çalışmanın genel değerlendirme bölümünde bahsedildiği üzere konferans çevirmenliğinin genel mesleksi söylemi açısından tarafsızlık normu hala baskın ve etkili bir nitelik olmaya devam etmektedir. Bu çalışma genel mesleki söylem içerisinde çevirmenlerin birey olarak uygulamaya dayalı söylemlerini ortaya koymaya çalışmıştır. Ancak her çalışmada olduğu gibi bu çalışmanın da çeşitli

kısıtlamaları bulunmaktadır. Bu kısıtlamalar ışığında gelecek çalışmalara yön verecek önerilerde de bulunulacaktır.

Öncelikle, bu doktora çalışmasının anket uygulaması kısmında 35 profesyonel konferans çevirmenine ulaşıp yanıt alınabilmiştir. Dil dağılımı, yaş, cinsiyet, deneyim vb. kriterler açısından görece iyi bir çeşitliliğin sağlandığı söylenebilir. Ancak elbette ki, istatistiksel verilerin kullanıldığı her çalışmada olduğu gibi, ulaşılan kişi sayısı ne kadar yüksek olursa verilerin çeşitliliği artmakta, hangi noktada birtakım yinelemelerin, benzerliklerin veya ayrışmaların olduğu gibi detaylara girilebilmektedir. Profesyonel konferans çevirmenlerinin yoğunluğu nedeniyle ancak bu sayıda bir gruba ulaşılması mümkün olmuştur. İleride yapılacak çalışmaların daha farklı dil çiftlerinden ve daha çok sayıda konferans çevirmenine ulaşarak araştırma yapması kuşkusuz daha ideal bir durum oluşturacaktır.

Konferans çevirmenlerinin kendilerine verilen konuşmayı uygulamalı olarak çevirdikleri kısımda ise yalnızca 9 çevirmenden yanıt alınabilmiştir; hatta bazı çevirmenlerden ikinci denemede çeviri kaydı alınabilmiştir. Bu durum bile tek başına, sözlü çeviri araştırmacısının tutarlı ve kabul edilebilir bir çalışma yapabilmek için göstermek zorunda olduğu kararlı ve disiplinli tavra işaret etmektedir. Bu 9 konferans çevirmeninin hepsi Türkçe-İngilizce dil çiftinde çalışan çevirmenlerdir. Yine, katılımcı çevirmen sayısının artırılarak farklı dil çiftlerinde çalışan çevirmenlerin çevirilerini ve çeviri kararlarını irdeleyebilmek daha ideal bir çalışmanın ortaya çıkmasını sağlayabilir. Buna ek olarak, bu çevirmenleri fiziksel olarak gözlemleyebilmek de çeviriyi tamamlayan yan unsurların (yüz ifadesi, ses tonu, tonlama, vücut dili, kabin içerisindeki iletişim vb.) gözlemlenip irdelenmesi ve çözümlenmeye katılması açısından önem taşımaktadır.

Tüm bunlara ek olarak farklı dil çiftlerinden konferans çevirmenlerinin hem kabin hem de kabin dışı çeviri ve sosyalleşme davranışlarının gözlemlenip incelenmesi bu alandaki çalışmalara önemli ölçüde katkı sağlayacaktır. Bunun en önemli sebeplerinden biri de, sözlü çeviri türlerinin sosyal ve bireysel alandan izole bir biçimde çekip alınamıyor oluşudur. Her ne kadar konferans çevirmeni, diğer sözlü

çeviri türlerindeki meslektaşlarına oranla, kapalı ve mesafeli bir alan içerisinde (kabin) görünmez bir biçimde çalışan bir profesyonel olarak kabul edilse de, iletişim ve dil uzmanı olan konferans çevirmeninin meslektaşları, katılımcılar, işveren, organizatör, teknisyenler vb. paydaşlarla etkileşimi ve iletişimi bize konferans çevirmenlerine yönelik çok değerli bilgiler sağlayabilir.

Bu bağlamda başka bir görev de çeviri eğitim kurumlarına düşmektedir. Konferans çevirmenlerinin aldıkları kararları, genel ve profesyonel duruşlarını gerekçelendirebilmelerini sağlayan sağlam bir çeviri edinci ile kuşatarak konferans çevirmenlerinin genelgeçer ve sorgulanmayan birtakım normatif kurallar ile kısıtlanmasını engelleyebilirler. Bu, konferans çevirmenlerinin eğitim müfredatlarında çeviri etiği, çeviri felsefesi ve sözlü çeviri kuramlarının daha fazla ve daha eleştirel bir biçimde yer almasını gerektirmektedir.

Buna ek olarak, sözlü çeviri eğitiminin, genel Çeviribilim ve sözlü çeviri kuramlarını içselleştirmiş, alanın kuramsal kısmına hâkim ancak aynı zamanda uygulama açısından da uygulama sahasından kopmamış, piyasanın nabzını tutup genel eğilimlerin farkında olan araştırmacı/çevirmenler (Daniel Gile'in deyiimiyle '*practisearchers*'⁶) tarafından verilmesi önerilmektedir. Ancak bu sayede, sözlü çeviri alanının geçirdiği evrim daha da hızlandırılarak yeni yaklaşımlar ve eğilimler uygulama alanına da aktarılabilir böylece bilim var olduğundan beri süregelen 'uygulama-kuram kopukluğu' sorununa belirli bir dereceye kadar da olsa çözüm bulunabilecektir.

Son olarak, konferans çevirmenlerinin de bu noktada önemli bir rol (belki de en büyük rolü) oynaması gerekmektedir. Bireysel olarak bütünün bir parçası olmak zorunda olmadığı bilincinin yerleşmesi gereken profesyonel konferans çevirmenleri, karar ve tavırlarını çeviri etiği ve çeviri edinci çerçevesinde gerekçelendirebilecekleri sürece, bir iletişim uzmanı olarak kendi güçlerinin farkına varabilmelidir. Franz

⁶Daniel Gile, "Interpretation Research: A New Impetus? ", Hermes Journal of Linguistics, No 4, 1995, s.15-29, (Çevrimiçi) http://download1.hermes.asb.dk/archive/download/H14_02.pdf, 14 Ocak 2015.

Pöhhacker'in belirttiği gibi konferans çevirmenlerinin güçlü kılınması⁷ çağımızda giderek artan bir önem kazanmaktadır.

Çevirmenlerin 'kültür ve iletişim uzmanı ve aracı' olarak konumundan söz edildiğinde, bu konumdaki çevirmenlerin kendilerini duydukları her şeyi sorgulamadan, adeta bir makineymişçesine çevirmekle yükümlü kimseler olarak tanımlamaları mümkün değildir. Böyle bir indirgeme, çevirmenin ve çevirinin taşıdığı önemin gözden kaçmasına ve Çeviribilim alanındaki gelişmenin geriye götürülmesi anlamına gelecektir. Bunun yerine, önceden de belirtildiği üzere, konferans çevirmenlerinin çeviri edincinin, farkındalığının ve etik sezgilerinin güçlendirilmesi ve çevirmenlerin bu açıdan desteklenmesi gerekmektedir.

⁷İfadenin özgün biçimi '**empowerment of interpreters**' şeklindedir (kaynak: 2011 CETRA Çeviribilim Araştırma Yaz Okulu semineri).

SONUÇ

Bu çalışma sözlü çeviride ‘tarafsızlık’ kavramını kuramsal ve uygulama alanındaki görünüşleriyle ele alarak Türkiye’de konferans çevirmenliği özelinde örnekleyerek tartışmayı amaçlamıştır. Bunun için üç aşamalı bir veri toplama, inceleme ve yorumlama/ değerlendirme yöntemi kullanılarak hem kuramsal çerçevede, meslek söyleminde, hem de çevirmenlerin aktörü oldukları konferans uygulamalarında durum irdelenmiştir.

Çalışma, sözlü çeviri alanının veri toplama açısından içerdiği kısıtlılıklar içinde ve bu kısıtlılıkları aşmaya çalışarak, bütün kanallardan gelen verileri bir arada ele alırken konferans çevirmenliğinde “verili” bir durum olarak sorgulanmadan beklediği görülen tarafsızlık olgusunu tartışmaya açarken ileride yapılacak çalışmalara da bir yol açmayı amaçlamıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde, tarafsızlık ve norm kavramları incelenmiş, bu incelemenin ışığında çeviribilimde ve sözlü çeviride norm kavramı irdelenerek bir norm olarak tarafsızlık kavramı açıklanmış ve incelenmiştir.

İkinci bölümde ise bu doktora tezi çalışmasının yöntemi ve sözlü çeviride tarafsızlık kavramı açıklanarak bu çalışmanın üçlü veri yapısının ilk kısmını oluşturan sözlü çeviri derneklerinin etik kuralları tarafsızlığa yönelik söylemleri temelinde incelenmiştir. Bu söylem incelemesi amacıyla, Türkiye’den bir, dünyadan ise 6 sözlü çeviri meslek örgütü seçilmiş ve bu oluşumların etik kuralları hem genel olarak hem de tarafsızlık ilkesi açısından irdelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü kısmında konferans çevirmenliğinde tarafsızlık normunun incelendiği anket çalışması yer almaktadır. Bu bağlamda, 35 profesyonel konferans çevirmenine 13 adet açık uçlu sorudan oluşan bir anket uygulanmış ve yanıtları tarafsızlık normu çerçevesinde derinlemesine incelenmiştir. Bu çözümlemeyi, üçlü veri yapısının üçüncü kısmını oluşturan çeviri kayıtları incelemesi takip etmektedir. 9

profesyonel konferans çevirmeninin gerçekleştirdiği çeviri, her birinin ürettiği erek metin bazında tarafsızlık kavramı çerçevesinde, önceki kısımlarla da bağlantı kurularak, değerlendirilmiştir.

Dördüncü ve son kısımda ise tarafsızlık normunun söylem ve uygulamadaki görünümüne bakılarak profesyonellik, yetkinlik ve durumsallık kavramlarıyla olan bağlantısına değinilmiştir. Bulgular ve önerileri içeren bir genel değerlendirme tezin bu son kısmında yapılmıştır.

Tüm bu bilgiler ve değerlendirmeler ışığında görülmektedir ki tarafsızlık normu, uygulamada mutlak, tek parçalı ve değişmez bir yapı içerisinde bir karşılık bulmamakta, daha ziyade farklı çevirmenler tarafından, farklı durum ve bağlamlarda sürekli olarak yeniden yaratılan dinamik bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yukarıda yer alan genel değerlendirme kısmında da belirtildiği üzere tarafsızlık normu- diğer normlarda da olduğu gibi- sorgulanmaz sınırların dışına çıkarılmalıdır. Konferans çevirmenlerine çeviri edinciyle güçlendirilmiş bir çevirmen farkındalığı kazandırılarak, tarafsızlık ilkesinin, her durum ve bağlamda kendilerince bir değerlendirme yaparak başvurabilecekleri bir araç olmasını sağlamak gerekmektedir. Bu noktada pek çok paydaşa görev düşmektedir. Bunlardan ilki baskın bir meslek söyleminin oluşumunda güçlü bir rolü olan dernekler ve diğer mesleki oluşumlardır. Söz konusu derneklerin, deyim yerindeyse ‘kendilerini güvenli bir zeminde’ tutacak genel geçer birtakım ilkeler ve kurallar yerine, yetkinliğine ve profesyonelliğine güvenilen konferans çevirmenini merkeze yerleştiren bir anlayış ışığında kurallarını ve söylemini gözden geçirmeleri gerekmektedir.

Konferans çevirmenliğinin bir toplum, kültür ve dil içerisinde gerçekleştirilen bir etkinlik olduğu düşüncesi ışığında her konferans çevirmeninin de kendisine ait bir kültürel art alana ve düşünce bütününe sahip bir birey olduğu düşüncesi göz önünde bulundurulmalı ve tarafsızlık normu da diğer normlar gibi titizlikle her durum ve bağlamda yeniden değerlendirilmelidir.

Bu, tarafsızlık ilkesinin temel niteliğinden hiçbir şey alıp götürmeyecek, aksine, onu Harris'in ifadesiyle 'çantada keklik' olarak görülüp hak ettiği tartışma ortamını bulamayan bir norm ya da kavram olmaktan kurtaracaktır.

KAYNAKÇA

- Angelelli, Claudia V. “Validating Professional Standards and Codes”, **Interpreting**, Volume 8 Number 2, John Benjamins Publishing Company, 2006, s. 175–193.
- Angelelli Claudia, Christian Degueldre “Bridging the Gap between Language for General Purposes and Language for Work: An Intensive Superior-level Language/Skill Course for Teachers, Translators and Interpreters”, Chapter 4, Betty Lou Leaver & Boris Shekhtman, (eds.) **From Advanced to Distinguished: Developing Professional-level Language Proficiency**. UK, Cambridge University Press, s. 91-110, 2002.
- Apostolou, Fotini “Individuality, Embodiment and the Female Interpreter in Women Times Seven and the Interpreter”, **Gramma**, sayı 10, t.y. s.171-189.
- Barthes , Roland **The Neutral**, Columbia University Press, 2005.
- Beaton, Morven “Intertextuality and ideology in interpreter-mediated communication : the case of the European Parliament”, **The Translator: Special Issue. Translation and Ideology: Encounters and Clashes**, Volume 3, Number 2, St Jerome Publishing, 2007, s. 271-296.
- Blanchot, Maurice **The Infinite Conversation**, Minneaopolis/Londra, University of Minnesota Press, 1993.
- Bulut, Alev **Basından Örneklerle Çeviride İdeoloji İdeolojik Çeviri**, İstanbul, Multilingual Yayınları, 2008.

- Bülow-Møller, Anne M. “Second-Hand Emotion: Interpreting Attitudes”, **Interpreters’ Newsletter**, Volume. 12, 2003, s.1-36,
- Bryman, Alan Triangulation, (Çevrimiçi),
www.referenceworld.com/sage/socialscience/triangulation.pdf,
13 Ocak 2015.
- Chesterman, Andrew **Memes of Translation**, , Amsterdam/Philadelphia, Benjamins Translation Library, 2000.
- Chesterman, Andrew “The Name and Nature of Translator Studies”, **Hermes**, No: 42, 2009, s.13-22.
- Delisle, Jean **Interpreters As Diplomats: A Diplomatic history of the Role of Interpreters in World Politics**, University of Ottawa Press, 1999.
- Denzin, Norman K. **The Research Act in Sociology**, Chicago, Aldine, 1970.
- Diriker, Ebru “Problematizing the discourse on interpreting- A quest for norms in simultaneous interpreting”, **Textcontext**, Sayı 13/3, 1999, s.73-90.
- Diriker, Ebru **(De-)/(Re) Contextualising Simultaneous Interpreting: Interpreters in the Ivory Tower?**, yayınlanmamış doktora tezi, Boğaziçi Üniversitesi, 2001.
- Diriker, Ebru “Simultaneous Conference Interpreting in the Turkish Printed and Electronic Media 1988-2003”, **The Interpreters’ Newsletter**, No:12, 2003, s. 231-243.
- Diriker, Ebru **De-/Re- Contextualizing Conference Interpreting**, Benjamins Translation Library, Amsterdam/Philadelphia, 2004.

- Edwards, Alicia B. **The Practice of Court Interpreting**, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins, 1995.
- Furrow, Dwight **Ethics: Key Concepts in Philosophy**, USA, Continuum, 2005.
- Garzone, Giuliana “Quality and Norms in Interpretation.”, *Interpreting in the 21st Century*, ed. G Garzone, M. Viezzi, Amsterdam, John Benjamins, 2002, s. 107-120.
- Gert, Bernard “Impartiality and Morality”, (Çevrimiçi), <http://www.philosophy.ed.ac.uk/documents/GertOnImpartiality.pdf>, 17 Aralık 2014
- Gerver, David “Empirical Studies in Simultaneous Interpretation: A Review and a Model”, **Translation, Applications and Research**, ed. Richard W. Brislin, New York, Gardner Press, 1976, s 165-207.
- Gile, Daniel “Norms in Research on Conference Interpretation”, **Translation and Norms**, ed. Christina Schaffner, Multilingual Matters Ltd., 1999, s. 98-105.
- Gile, Daniel “Interpretation Research: A New Impetus? ”, **Hermes Journal of Linguistics**, No 4, 1995, s.15-29, (Çevrimiçi) http://download1.hermes.asb.dk/archive/download/H14_02.pdf, 14 Ocak 2015.
- Hajdu, Nata “Voices of Victims and Villains: Interpreting at the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia”, (Çevrimiçi) <http://isg.urv.es/publicity/doctorate/research/hajdu.htm>, 4 Şubat 2012.
- Hale, Sandra B. **Community Interpreting**, Palgrave Macmillan, 2007.

- Harris, Brian “Norms in Interpretation”, **Target** 2:1, Benjamins Publishing, 1990, s. 115-119.
- Hermans, Theo “Translational norms and correct translations”, **Translation Studies, The state of the Art**, ed. Kitty van Leuven-Zwart and Ton Naaijken, Amsterdam&Atlanta, Rodopi, 1991, s.155-170.
- Holmes, James **Translated! Papers on Literary Translation and Translation Studies**, Rodopi B. V., Amsterdam-Atlanta, 1988.
- Kurultay, Turgay “Davos’ta Çevirinin Serencamı”, **Çevirmenin Notu**, İstanbul, Komşu Yayınları, 2009, s. 124-132.
- Levy, Jiri **Die Literarische Übersetzung: Theorie einer Kunstgattung**, çev.Walter Schamschula, Frankfurt a. M.&Bonn: Athenaum, 1969.
- Lindqvist, Yvonne **Översättning som social praktik: Toni Morrison och Harleqinserien, Passion på svenska**, Stockholm, Almqvist & Wiksell International 2002.
- Mason, Ian, Wen Ren “Power in face-to-face interpreting events”, **The Sociological Turn in Translation and Interpreting Studies Benjamins Current Topics 66**, ed. Clauida V. Angelleli, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, s. 115-133.
- Mercer, Barbara M. Simultaneous Interpretation: a Hypothetical Model and its Practical Application, **Language, Interpretation and Communication**, ed. David Gerver ve H. Wallace Sinaiko , New York, Plenum Press, 1978, s.353-365.
- Mette, Rudvin “Professionalism and Ethics in Community Interpreting: The Impact of Individualist versus Collective Group Identity”, **Interpreting**, 9.1, John Benjamins Publishing, 2007, ss.47-69.

- Monacelli, Claudia “The ideology of interpreting through a system dynamics perceptive”, **Trans**, Nisan 2006, sayı 16, (Çevrimiçi) http://www.inst.at/trans/16Nr/09_4/monacelli16.htm, 2 Ocak 2015.
- Morris, Ruth “The moral dilemmas of court interpreting”, **The Translator 1** (1), Manchester, St Jerome Publishing, 1995, s.25-46.
- Nicholson, Nancy S. “Professional Ethics for Court and Community Interpreters”, **Professional Issues for Translators and Interpreters: ATA Scholarly Monograph Series**, Volume VII, 1994, s. 79-97.
- Nord, Christiane **Text Analysis in Translation**, Amsterdam&Atlanta, Rodopi, 1991.
- Ong, Walter J. **Sözlü ve Yazılı Kültür: Sözüñ Teknolojileşmesi**, Metis Yayınevi, İstanbul, 2010.
- Pöchhacker, Franz **Simultandolmetschen als komplexes Handeln [Simultaneous Interpreting as complex action]**, Tübingen, Günter Narr, 1994.
- Pöchhacker, Franz “Simultaneous Interpreting: A Functionalist Perspective”, **Hermes Journal of Linguistics**, 1995, s. 31-53, (Çevrimiçi), http://download2.hermes.asb.dk/archive/download/H14_03.pdf, 10 Mart 2012.

- Pöchhacker, Franz “‘Getting Organized’: The evolution of Community Interpreting”, **Interpreting**, Volume 4 (1), John Benjamins Publishing, 1999, s.125-140.
- Pöchhacker, Franz “Interpreters and Ideology: From ‘Between’ to ‘Within’ ”, **Trans Internet-Zeitschrift für Kulturwissenschaften**, 16 Nr., Nisan 2006, (Çevrimiçi) http://www.inst.at/trans/16Nr/09_4/poechhacker16.htm, 4 Şubat 2012.
- Pym, Anthony “European Translation Studies, une science qui dérange, and Why Equivalence Needn’t Be a Dirty Word”, **TTR** Volume 8 Number 1, 1995, s. 153-176.
- Savory, Theodore **The Art of Translation**, London, Jonathan Cape, 1957.
- Schaffner, Christina “The Concept of Norms in Translation Studies”, **Translation and Norms**, ed. Christina Schaffner, Multilingual Matters Ltd., 1999, s. 1-9.
- Schjoldager, Anne “An Exploratory Study of Translational Norms in Simultaneous Interpreting: Methodological Reflections”, **Hermes Journal of Linguistics**, no 14, 1995, s.65-87.
- Schjoldager, Anne “Reflective summary of a dissertation on simultaneous interpreting”, **Getting Started in Interpreting Research**, ed. Daniel Gile, Helle V. Dam, Friedel Dubslaff, Bodil Martinsen, Anne Schjoldager, John Benjamins Publishing Company, 2001, s.221-232.
- Shlesinger, Miriam “Extending the Theory of Translation to Interpretation: Norms as a Case in point”. **Target** 1, John Benjamins Publishing Company, 1989, s. 111-115.

- Shlesinger, Miriam “The ‘True interpreter’ revisited: On (im)partiality and (in)consistency in court interpreting”, **Interpreting Naturally: A Tribute to Brian Harris**, ed. María Jesús Blasco Mayor, María Amparo Jimenez Ivars, Bern, Berlin, Bruxelles, Frankfurt am Main, New York, Oxford, Wien, Peter Lang, 2011, s.195-217.
- Simeoni, Daniel “The Pivotal Status of the Translator’s Habitus”, **Target**,10/1, 1998, s. 1-39.
- Stroud, Sarah “Permissible Partiality, Projects and Plural Agency”, **Partiality and Impartiality: Morality, Special Relationships, and the Wider World**, ed. Brian Feltham, John Cottingham, New York, Oxford University Press, 2010, s. 131-150.
- Tahir, Şehnaz “Sözlü Çevirinin Politikası”, **Çeviribilim ve Uygulamaları**, Ankara, Hacettepe Üniversitesi, Aralık 1998, s. 177-184.
- Takeda, Kayoko “The Making of an Interpreter User”, **FORUM** Vol.5, No.1, Nisan, Presses de la Sorbonne Nouvelle, s. 245-263, 2007.
- Tate, Granville, Graham H. Turner “The Code and the Culture: Sign Language Interpreting- In Search of New Breed’s Ethics”, **Interpreting Studies Reader**, Routledge, London 6, New York, 2002, 1997, s. 372-385.
- Tiselius, Elisabet “A Sociological Perspective on Expertise in Conference Interpreting: A case study on Swedish Conference Interpreters”,**Translation Effects: Selected Papers of the CETRA Research Seminar in Translation Studies**, ed. Omid Azadibougar, 2010, (Çevrimiçi) <https://www.arts.kuleuven.be/cetra/papers/files/elisabet-tiselius-a-sociologicalperspective-on.pdf>, 6 Ocak 2015.

- Toury, Gideon “A Handful of Paragraphs on 'Translation' and 'Norms’”, **Translation and Norms**, Clevedon, Multilingual Matters Ltd., 1999, ed. Christina Schaffner.
- Toury, Gideon **In Search of A Theory of Translation**, Tel Aviv, The Porter Institute for Poetics and Semiotics, Tel Aviv University, 1980.
- Wadensjö, Cecilia **Interpreting as Interaction**, Longman, 1998.
- Yazıcı, Mine **Çeviribilimde Araştırma**, Multilingual Yayınları, İstanbul, 2011.
- Zimanyi, Krisztina “On impartiality and neutrality: a digrammatic tool as a visual aid”, **The International Journal for Translation & Interpreting Research**, Vol 1, No 2, 2009, s.55-71.

İNTERNET KAYNAKLARI

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.4f2a67d5a73936.84145534, 2 Şubat 2012.

<http://tdkterim.gov.tr/bts/>, 2 Şubat 2012.

<http://aiic.net/ViewPage.cfm/article24.htm>, 10 Mart 2012.

<http://aiic.net/node/2410/code-of-professional-ethics>, 2 Aralık 2012.

<http://ausit.org/national/?s=code+of+ethics>, 3 Aralık 2012.

http://gallery.mailchimp.com/8fde6cb815b413ec21bb2071a/files/AUSIT_Code_of_Ethics_update_final_draft.pdf, 3 Aralık 2012.

<http://www.taals.net/about.php>, 3 Aralık 2012.

www.iti.org.uk, 3 Aralık 2012.

<http://www.iti.org.uk/attachments/article/154/Code%20of%20Conduct%20-%20individual.pdf>, 3 Aralık 2012.

www.atanet.org, 3 Aralık 2012.

http://www.atanet.org/membership/code_of_ethics_commentary.pdf, 3 Aralık 2012.

<http://www.chiaonline.org/?page=Mission>, 8 Ocak 2015.

<http://www.chiaonline.org/?page=CHIStandards>, 8 Ocak 2015.

http://tktd.org/wp/?page_id=6, 3 Aralık 2012.

http://tktd.org/wp/?page_id=428, 3 Aralık 2012.

<http://www.youtube.com/watch?v=5MgOcAWEFjA>, 16 Aralık 2014

<http://www.haber7.com/siyaset/haber/882504-erdoganin-tercumana-eyvah-dedirten-sozu>, 16 Aralık 2014.

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/siyaset/26731/Erdogan_Zorlaniyor_musun_Pinar_.html, 16 Aralık 2014.

http://www.zaman.com.tr/dunya_turkiyeye-fransiz-kalmissiniz_1121230.html, 16 Aralık 2014.

http://www.zaman.com.tr/pazar_tercumanlarin-fransiz-kaldigi-anlar_1122358.html, 16 Aralık 2014.

<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/23338680.asp>, 18 Aralık 2014.

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/06/20130611-1.htm>, 18 Aralık 2014.

<http://www.gazetevatan.com/-kim-o-iki-ayyas---541886-siyaset/>, 18 Aralık 2014.

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/23383581.asp>, 18 Aralık 2014.

http://tr.wikipedia.org/wiki/Koca_Mehmed_Rag%C4%B1p_Pa%C5%9Fa, 6 Ocak 2015.

http://tktd.org/wp/?page_id=94, 8 Ocak 2015.

EKLER

EK 1: SÖZLÜ ÇEVİRİ DERNEKLERİNİN ETİK KURALLARI

ULUSLARARASI KONFERANS ÇEVİRMENLERİ DERNEĞİ (AIIC)

I. Purpose and Scope

Article 1

- a. This Code of Professional Ethics (hereinafter called the "Code") lays down the standards of integrity, professionalism and confidentiality which all members of the Association shall be bound to respect in their work as conference interpreters.
- b. Candidates and precandidates shall also undertake to adhere to the provisions of this Code.
- c. The Disciplinary and Disputes Committee, acting in accordance with the provisions of the Statutes, shall impose penalties for any breach of the rules of the profession as defined in this Code.

II. Code of Honour

Article 2

- a. Members of the Association shall be bound by the strictest secrecy, which must be observed towards all persons and with regard to all information disclosed in the course of the practice of the profession at any gathering not open to the public.
- b. Members shall refrain from deriving any personal gain whatsoever from confidential information they may have acquired in the exercise of their duties as conference interpreters.

Article 3

- a. Members of the Association shall not accept any assignment for which they are not qualified. Acceptance of an assignment shall imply a moral undertaking on the member's part to work with all due professionalism.
- b. Any member of the Association recruiting other conference interpreters, be they members of the Association or not, shall give the same undertaking.

- c. Members of the Association shall not accept more than one assignment for the same period of time.

Article 4

- a. Members of the Association shall not accept any job or situation which might detract from the dignity of the profession.
- b. They shall refrain from any act which might bring the profession into disrepute.

Article 5

For any professional purpose, members may publicise the fact that they are conference interpreters and members of the Association, either as individuals or as part of any grouping or region to which they belong.

Article 6

- a. It shall be the duty of members of the Association to afford their colleagues moral assistance and collegiality.
- b. Members shall refrain from any utterance or action prejudicial to the interests of the Association or its members. Any complaint arising out of the conduct of any other member or any disagreement regarding any decision taken by the Association shall be pursued and settled within the Association itself.
- c. Any problem pertaining to the profession which arises between two or more members of the Association, including candidates and precandidates, may be referred to the Disciplinary and Disputes Committee for arbitration, except for disputes of a commercial nature.

III. Working Conditions

Article 7

With a view to ensuring the best quality interpretation, members of the Association:

- a. shall endeavour always to secure satisfactory conditions of sound, visibility and comfort, having particular regard to the Professional Standards as adopted by the Association as well as any technical standards drawn up or approved by it;
- b. shall not, as a general rule, when interpreting simultaneously in a booth, work either alone or without the availability of a colleague to relieve them should the need arise;

- c. shall try to ensure that teams of conference interpreters are formed in such a way as to avoid the systematic use of relay;
- d. shall not agree to undertake either simultaneous interpretation without a booth or whispered interpretation unless the circumstances are exceptional and the quality of interpretation work is not thereby impaired;
- e. require a direct view of the speaker and the room and therefore will not agree to working from screens except in exceptional circumstances where a direct view is not possible, provided the arrangements comply with the Association's appropriate technical specifications and rules;
- f. shall require that working documents and texts to be read out at the conference be sent to them in advance;
- g. shall request a briefing session whenever appropriate;
- h. shall not perform any other duties except that of conference interpreter at conferences for which they have been taken on as interpreters.

Article 8

Members of the Association shall neither accept nor, a fortiori, offer for themselves or for other conference interpreters recruited through them, be they members of the Association or not, any working conditions contrary to those laid down in this Code or in the Professional Standards.

IV. Amendment Procedure

Article 9

This Code may be modified by a decision of the Assembly taken with a two-thirds majority of votes cast and, if appropriate, after having sought a legal opinion on the proposals.

AVUSTRALYA SÖZLÜ VE YAZILI ÇEVİRMENLER ENSTİTÜSÜ

(AUSIT)

1

AUSIT Code of Ethics and Code of Conduct

Table of Contents

Preamble

Code of Ethics

Code of Conduct: Obligations towards recipients of services

Conduct issues specific to translators

Conduct issues specific to interpreters

Preamble

This Code is intended to regulate the professional conduct of members of AUSIT, the Australian Institute of Interpreters and Translators. AUSIT was founded at a meeting in Canberra in 1987, convened by the National Accreditation Authority for Translators and Interpreters (NAATI) to establish a national association of interpreting and translation professionals in Australia. The development of the AUSIT Code of Ethics was completed in 1995, when it was endorsed by NAATI and adopted by AUSIT at its National Annual General Meeting. In 1996 it was presented to the International Federation of Translators at the World Congress hosted by AUSIT in Melbourne. NAATI endorses the AUSIT Code of Ethics as the basis of professional conduct for those with a NAATI credential, that is, anyone holding NAATI accreditation or recognition. The professional practice of many translators and interpreters in Australia and New Zealand rests on two major building blocks: the AUSIT Code and the NAATI accreditation system.

This updated version of the AUSIT Code was written in 2012 in recognition of the significant development and diversification of the field in Australia, and the growing attention to ethical issues in interpreting and translation in Australia and internationally. International recognition of the status of interpreters and translators becomes even more important as they achieve greater prominence through media, international affairs and current local political issues, attracting increased scrutiny of their standards.

The Code sets out what can be expected of members.

In summary, the Code obliges members to:

- maintain professional detachment, impartiality, objectivity and confidentiality
- strive for professional excellence through continuous regular professional development

- decline work beyond their competence
- promote working conditions, relationships and an understanding of roles that facilitate collaboration and quality service delivery
- adhere to established dispute resolution procedures

The revised Code was adopted by the two major professional associations in New Zealand at their respective Annual General Meetings in 2012. NZSTI was formed in 1986 as a national association of translating and interpreting professionals in New Zealand; SLIANZ was established in 1997 as a national association of sign language interpreting professionals. Adherence to the AUSIT Code of Ethics represents an undertaking by members of these professional associations to behave according to rules that protect and respect the profession and the interests of their clients as well as those of their fellow members. The Code is written with an awareness that the interpreting and translation profession in Australia is part of a global profession increasingly concerned to address ethical issues that transcend national boundaries, such as protection of translators and translations (the Nairobi Declaration of UNESCO and the Translator's Charter of the International Federation of Translators), protection of interpreters in conflict areas, or the right of individuals in criminal court proceedings to have access to translating and interpreting services. Within Australia, a large number of agencies, institutions, language service providers and purchasers of interpreting and translating services now require practitioners who work with them – whether AUSIT members or not – to adhere to this Code of Ethics. It is recognised as setting a general standard for interpreting and translating. The Code of Ethics below explains the general principles that guide practitioner behaviour. The Code of Conduct gives more detailed prescriptions for members, and describes what others who work with them can reasonably expect as professional conduct and performance in translating and interpreting tasks. AUSIT also encourages, and will assist, organisations with specific institutional or operational requirements of interpreters and translators to develop their own organisation specific Good Practice Guides or protocols, which may usefully supplement this code. Clients or other parties who work with interpreting and translating practitioners are entitled to draw any breach of this Code to the attention of AUSIT. AUSIT has processes for investigating such complaints, as do many of

the agencies or institutions that purchase interpreting and translating services and require their practitioners to adhere to the AUSIT Code.

CODE OF ETHICS

GENERAL PRINCIPLES

1. PROFESSIONAL CONDUCT

Interpreters and translators are expected to act at all times in accordance with the standards of conduct and decorum appropriate to the aims of AUSIT, the national professional association of interpreting and translation practitioners.

Explanation:

Interpreters and translators accept responsibility for their work and conduct; they are committed to providing quality service in a respectful and culturally sensitive manner, dealing honestly and fairly with other parties and colleagues, and dealing honestly in all business practices. They disclose any conflict of interest or any matter that may compromise their impartiality. They observe common professional ethics of diligence and responsiveness to the needs of other participants in their work.

2. CONFIDENTIALITY

Interpreters and translators maintain confidentiality and do not disclose information acquired during the course of their work.

Explanation:

Interpreters and translators are bound by strict rules of confidentiality, as are the persons they work with in professional or business fields.

3. COMPETENCE

Interpreters and translators only undertake work they are competent to perform in the languages for which they are professionally qualified through training and credentials.

Explanation:

In order to practise, interpreters and translators need to have particular levels of expertise for particular types of work. Those who work with interpreters and translators are entitled to expect that they are working with appropriately qualified practitioners. Practitioners always represent their credentials honestly. Where formal training or accreditation is not available (e.g. in less frequently used language

combinations and new and emerging languages), practitioners have an obligation to increase and maintain skills through their own professional development (see Principle 8 below) or request employers, agencies or institutions to provide it (see Principle 7 below).

4. IMPARTIALITY

Interpreters and translators observe impartiality in all professional contacts. Interpreters remain unbiased throughout the communication exchanged between the participants in any interpreted encounter. Translators do not show bias towards either the author of the source text or the intended readers of their translation.

Explanation:

The purpose of interpreting and translating is to allow parties who do not share a common language to communicate effectively with each other, retaining the full intent of the communication conveyed. Interpreters and translators are not responsible for what the parties communicate, only for complete and accurate transfer of the message. They do not allow bias factors to influence their performance; likewise they do not soften, strengthen or alter the messages conveyed.

5. ACCURACY

Interpreters and translators use their best professional judgement in remaining faithful at all times to the meaning of texts and messages.

Explanation:

Accuracy means complete and undistorted message transfer into the target language preserving the content and intent of the source message or text.

6. CLARITY OF ROLE BOUNDARIES

Interpreters and translators maintain clear boundaries between their task as facilitators of communication through message transfer and any tasks that may be undertaken by others.

Explanation:

The focus of interpreters and translators is on message transfer. Practitioners do not, in the course of their interpreting or translation duties, engage in other tasks such as advocacy, guidance or advice. Even where such other tasks are mandated by particular employment arrangements, practitioners insist on a clear demarcation

between interpreting and translating and other tasks. For this purpose, interpreters and translators provide an explanation of their role in line with this Code.

7. MAINTAINING PROFESSIONAL RELATIONSHIPS

Interpreters and translators are responsible for the quality of their work. They always endeavour to secure satisfactory conditions for the performance of their duties, including appropriate briefing, a clear commission, and clear conduct protocols where needed for specific institutional settings. They ensure that they have allocated adequate time to complete their work; they encourage the people with whom they work or who engage them to become familiar with the interpreter or translator role; and they seek to foster a mutually respectful business relationship with their employers or agencies.

Explanation:

Interpreters and translators work in a variety of settings with specific institutional demands and a wide range of professional and business contexts. Some settings involve strict protocols where the interpreter or translator is a totally independent party, while others are marked by cooperation and shared responsibilities. Interpreters and translators must be familiar with these contexts, and endeavour to have the people they work with understand their role. For practitioners who work through agencies, the agency providing them with the work is one of their clients, and practitioners are mindful of the consequences for the agency if they fall short of professional standards. At the same time agencies must have appropriate and fair procedures in place that recognise and foster the professionalism of interpreting and translating practitioners.

8. PROFESSIONAL DEVELOPMENT

Interpreters and translators continue to develop their professional knowledge and skills.

Explanation:

Practitioners commit themselves to lifelong learning, recognising that individuals, services and practices evolve and change over time. They continually upgrade their language and transfer skills and their contextual and cultural understanding. They keep up to date with the technological advances pertinent to their practice in order to continue to provide quality service.

Practitioners working in languages where there is no standard training or credential may need to assess, maintain and update their standards independently.

9. PROFESSIONAL SOLIDARITY

Interpreters and translators respect and support their fellow professionals.

Explanation:

Practitioners have a loyalty to the profession that extends beyond their individual interest. They support and further the interests of the profession and their colleagues and offer each other assistance.

CODE OF CONDUCT

Obligations towards recipients of services

1. Professional conduct Ethical principle:

1.1 Interpreters and translators maintain their integrity and independence at all times.

1.2 Interpreters and translators undertake appropriate preparations for all assignments.

1.3 Interpreters and translators complete assignments they have accepted, unless they are unable to do so for ethical reasons (see 3.4 and 4.2 below).

1.4 Interpreters and translators adhere to appointment times and deadlines, or advise clients promptly of any hindrance.

1.5 Interpreters and translators do not exercise power or influence over their clients.

1.6 Interpreters and translators do not solicit or accept gratuities or other benefits. Interpreters and translators are expected to act at all times in accordance with the standards of conduct and decorum appropriate to the aims of AUSIT, the national professional association of interpreting and translation practitioners.

2. Confidentiality Ethical principle:

2.1 Interpreters and translators are bound by strict rules of confidentiality, as are the parties they work with in professional or business fields.

2.2 Where teamwork is required, the ethical obligation for confidentiality extends to all members of the team and/or agency.

2.3 Practitioners do not seek to take advantage of information acquired during or as a result of their work.

2.4 The duty of confidentiality does not apply where disclosure is required by law, or in specific circumstances of risk to life or security concerns (see Int 15).

Interpreters and translators maintain confidentiality and do not disclose information acquired in the course of their work.

3. Competence Ethical principle:

3.1 Acceptance of an interpreting and translation assignment is an implicit declaration of an interpreter's or translator's competence and constitutes a contract (oral or written).

3.2 Interpreters and translators are familiar with the varied contexts, institutional structures and terminology of the areas in which they accept work.

3.3 Interpreters and translators clearly state their qualifications in particular languages or language directions if requested by the client.

3.4 If it becomes apparent in the course of an assignment that expertise beyond their competence is required, interpreters and translators inform the client(s) immediately and work to resolve the situation, either withdrawing from the assignment or following another acceptable strategy.

3.5 If a client may wish to change the language of the interpretation or translation to another language, this can only be done if the interpreter or translator has relevant competence in the other language.

Interpreters and translators only undertake work they are competent to perform, in the languages for which they are professionally qualified through training and credentials.

4. Impartiality Ethical principle:

4.1 Professional detachment is required for interpreting and translation assignments in all situations.

4.2 Where impartiality may be difficult to maintain because of personal beliefs or circumstances, interpreters and translators do not accept assignments, or they offer to withdraw from the assignment.

4.3 Interpreters and translators are not responsible for what clients say or write. Interpreters and translators observe impartiality in all professional contacts. Interpreters remain unbiased throughout the communication exchanged between the participants in any interpreted encounter. Translators do not show bias towards either the author of the original text or the intended readers of their translation.

4.4. Interpreters and translators do not voice or write an opinion, solicited or unsolicited, on any matter or person during an assignment.

4.5 Interpreters and translators frankly disclose all conflicts of interest, e.g. in assignments for relatives or friends and those affecting their employers.

4.6 Interpreters and translators do not recommend to clients any business, agency, process, substance or material matters in which they have a personal or financial interest, without fully disclosing this interest to the clients.

5. Accuracy Ethical principle:

5.1 Interpreters and translators provide accurate renditions of the source utterance or text. The concept of accuracy is complex, and this Code assumes that interpreters and translators know the meaning of the concept and are able to provide an accurate and complete rendition of the source message on the basis of the skills and understanding they have acquired through their training.

5.2 Interpreters and translators do not alter, make additions to, or omit anything from the content and intent of the source message.

5.3 Interpreters and translators acknowledge and promptly rectify any interpreting and translation mistakes.

5.4 Where circumstances permit, interpreters and translators ask for repetition, rephrasing or explanation if anything is unclear. Interpreters and translators use their best Professional judgement in remaining faithful at all times to the meaning of texts and messages.

6. Clarity of role boundaries Ethical principle:

6.1 Interpreters and translators do not, in the course of their interpreting or translation duties, assume other roles such as offering advocacy, guidance or advice. Even where such other tasks are mandated (e.g. by specific institutional requirements for employees), practitioners insist on a clear demarcation between interpreting and translating and other tasks.

6.2 Interpreters and translators encourage the people with whom they work or who engage them to familiarise themselves with the role of the interpreter or translator.

6.3 Interpreters and translators respect the professional boundaries of other participants involved in an assignment.

6.4 Interpreters and translators draw attention to any situation where other parties fall short in their responsibilities due to their expectations of interpreters and translators or misunderstanding of the interpreter or translator role.

6.5 Interpreters and translators understand, and help their clients understand, the difference between professional and personal interactions. They assume responsibility for establishing and maintaining appropriate boundaries between themselves and the other participants in the communicative interaction. Interpreters and translators maintain clear boundaries between their task as facilitators of communication through message transfer and the tasks undertaken by other parties involved in the assignment.

7. Maintaining Professional relationships

Ethical principle:

7.1 Interpreters and translators follow this Code when they are interpreting and translating – as employees, as freelancers, as agency contractors or as supervisors or employers of other interpreters and translators.

7.2 When working as freelancers, interpreters and translators deal honestly and ethically with clients and agencies. Interpreters and translators are responsible for the quality of their work, whether as employees, freelance practitioners or contractors with interpreting and translation agencies.

7.3 Interpreters and translators who work through agencies treat the agency as one of their clients, mindful of the consequences for the agency if they fall short of professional standards.

7.4 Interpreters and translators request briefing and access to reference material and background information before their work commences.

7.5 In interpreting assignments, interpreters endeavour to secure a physical environment that enables as clear a communication as is achievable through reasonable effort in the given context. This includes the use of any devices and aids which participants typically require for hearing and speaking, such as appropriate standard booths for conference interpreting or appropriate physical arrangements for confidentiality, or security measures in cases of physical risk. It also includes avoiding lengthy stretches of interpreting without a break.

7.6 In acknowledging the shared responsibility to provide effective language services, interpreters and translators can expect that agencies, employers or clients who stipulate this Code as mandatory for interpreter or translator behaviour have appropriate procedures in place that recognise the professional obligations of the practitioners, and that they support interpreters and translators in securing the conditions outlined in 7.4 and 7.5 above.

They always endeavour to secure satisfactory conditions for the performance of their duties, including appropriate briefing and clear protocols of conduct where needed in specific institutional settings. They ensure that adequate time is allocated to complete their work, and secure respectful professional business relations with their employers or agencies.

8. Professional development Ethical principle:

8.1 Interpreters and translators enhance their skills and knowledge through continuing education and professional development throughout their professional careers. Interpreters and translators continue to develop their professional knowledge and skills.

8.2 Interpreters and translators maintain proficiency in the languages and familiarity with the cultures for which they offer Professional interpreting and translation services.

8.3 Interpreters and translators support and encourage professional development within the profession and among their colleagues.

8.4 Interpreters and translators endeavour to keep themselves informed about new trends and developments and the results of research in the field to improve their competence and practice.

9. Professional solidarity Ethical principle:

9.1 Interpreters and translators support and further the interests of the profession and their colleagues and offer each other assistance.

9.2 Interpreters and translators resolve any disputes with their interpreting and translating colleagues in a cooperative, constructive and professional manner.

9.3 AUSIT members refer any unresolved disputes with other AUSIT members to the National Council. The conclusive direction of the Council is binding on members, with the provision of appeal or review in the interests of natural justice.

Interpreters and translators respect and support their fellow professionals. Conduct issues specific to translators.

T1 Before commencing work, translators ascertain the intended purpose of the translation and the form of delivery required.

T2 Translators obtain from the client as much information, terminology or reference material as possible and necessary for the proper and timely execution of the translation commission, and treat such material confidentially or in accordance with express agreement. If the client possesses but fails to provide reference texts crucial to the desired outcome, the translator is not responsible for inadequacies in the translation that are demonstrably due to such aids being withheld.

T3 Translators deliver a translation that completely and impartially renders the meaning and intention of the source text within the parameters and requirements of the target language and culture and is in keeping with the purpose specified in the commission received from the client/initiator.

T4 Translators only perform work which they believe is within their translation competence and relevant specialist competence and for which they have the necessary resources, transfer abilities, level of understanding and fluency, or which will be revised by a person with the relevant knowledge or competence.

T5 Translators work only from source languages and into target languages in which they are qualified.

T6 If the source text contains particular elements that need to be taken into account in carrying out the translation, translators use their best endeavours and apply professional judgement to draw this to the attention of the client (except where the translated document is expected or required to be an exact reproduction of all source text content, meaning, style and language and needs to be thus certified). Such elements may include ambiguities, factual inaccuracies, linguistic errors, imprecise terminology, language that in the judgement of the translator is discriminatory, or wording or references that would jeopardise achieving the purpose of the text in the target language culture.

T7 If a translator is contracted by an agency, he or she does not contact the client of the agency directly, except as provided for under the terms of the relevant agreement entered into with the agency. If contacted by the client of the agency

directly, the translator follows the procedures agreed with the agency.

T8 Translators may sub-contract work only to other practitioners who they have good reason to believe possess the necessary competence and resources and who adhere to this Code, and always in compliance with any agreement entered into with the client. The responsibility for the translated text in any case rests with the translator who sub-contracted the work to the other practitioner, unless otherwise expressly agreed.

T9 If a translation is subject to revision or checking by another translator, the revision is returned to the original translator for approval and finalisation. If changes are made to the translated text after delivery to the client without the translator's agreement and knowledge, the translator is no longer responsible for the translated text.

T10 Professional translators working in areas involving copyright matters endeavour to follow the principles laid out in the Nairobi Recommendation of UNESCO on the Legal Protection of Translators and Translations and the FIT Translator's Charter (see Appendix).

Conduct issues specific to interpreters

Int1 Interpreters prepare themselves by obtaining from the initiator/client as much information and briefing as is necessary for the proper execution of their interpreting, and treat such material confidentially or in accordance with express agreement.

Completeness in interpreting

Int2 In order to ensure the same access to all that is said or signed by all parties involved in a meeting, interpreters relay accurately and completely everything that is communicated.

Int3 Interpreters interpret in the first person.

Int4 Interpreters maintain the emotions of the speakers in their interpreting and do not soften or enhance the force of messages conveyed or language used. In specific contexts such as in court or psychometric assessments, incoherence, hesitations and unclear statements are maintained in the interpretation.

Int5 If patent untruths are uttered, interpreters convey these accurately in the same manner as presented.

Relations with other parties and the interpreting role in dialogue situations

Int6 In dialogue situations where some participants may be unaccustomed to working with interpreters, the interpreter encourages these participants to address each other directly.

Int7 In situations with a number of participants and where the interpreter is not interpreting aloud to all, the interpreter enables each participant to remain linguistically present where appropriate by whispered simultaneous interpreting, when other participants are communicating in the language not understood by the party or parties in question.

Int8 If anything is unclear, the interpreter asks for repetition, rephrasing or explanation, informing all participants of this.

Int 9 In emergency or telephone interpreting situations where interpreters may not have had the opportunity to be adequately briefed or given enough time to prepare, or if there are safety/ security issues, they communicate this to the responsible person or initiator who is participating in the session.

Int10 Interpreters keep the participants informed of any side comments made by any of the parties or of their attempts to engage the interpreter in a private or any other conversation, except in settings where one or more parties bring their own interpreter, e.g. in business or intergovernmental consultations or negotiations.

Int11 Various participants may place competing expectations on interpreters. These expectations may contravene the interpreters' ethics, therefore the onus is on interpreters to clarify the boundaries of their role and assist their clients in understanding how to achieve the best outcomes in an interpreted session. Interpreters take care that conversations that may arise during periods of waiting remain courteous but do not become personal, and that information divulged in the course of such conversations also remains confidential.

Int 12 Interpreters attest to their qualifications and the accuracy of their interpreting and, when requested, explain their linguistic choices, but do not testify to participants' understanding of messages; this remains an issue for participants.

Remote interpreting

Int13 Interpreters familiarise themselves with the increasing use of technology for interpreting, including telephone, video and internet interpreting, and diverse

recording/transmitting devices. Interpreters who engage in interpreting using these technologies prepare themselves by understanding the purposes of their use and the way in which communication is shaped by these technologies. Institutions, agencies and clients who use these technologies are encouraged to develop protocols and brief interpreters on their use and on any particular requirements they may have.

Specific institutional settings of interpreting work

Int14 Where interpreters have roles in addition to that of interpreting due to specific employment arrangements, they clearly indicate when they are acting as interpreters and do not switch roles without notice.

Int15 In specific institutional settings where duty of care or security rules regulate the behaviour of all participants, such as in health care or high security settings, interpreters follow the relevant policies and procedures combining them with their interpreting code of ethics. Should any dilemmas arise from potential conflict between the two sets of codes, interpreters abide by the interpreting and translating code in the first instance. In some cases (e.g. life threatening situations) they may alert, and/or seek further guidance from, the relevant authority.

APPENDIX

Translators practise with an awareness of the following intellectual property principles, which are set forth in Section II, paragraphs 13 to 19, of the Translator's Charter of the International Federation of Translators (FIT).

The FIT Translator's Charter

SECTION II- Rights of the Translator

13. Every translator shall enjoy all the rights with respect to the translation he/she has made, which the country where he/she exercises his/her activities grants to other intellectual workers.

14. A translation, being a creation of the intellect, shall enjoy the legal protection accorded to such works.

15. The translator is therefore the holder of copyright in his/her translation and consequently has the same privileges as the author of the original work.

16. The translator shall thus enjoy, with respect to his/her translation, all the moral rights of succession conferred by his/her authorship.

17. He/she shall consequently enjoy during his/her lifetime the right to recognition

of his/her authorship of the translation, from which it follows, *inter alia*, that

- (a) his/her name shall be mentioned clearly and unambiguously whenever his/her translation is used publicly;
- (b) he/she shall be entitled to oppose any distortion, mutilation or other modification of his/her translation;
- (c) publishers and other users of his/her translation shall not make changes therein without the translator's prior consent;
- (d) he/she shall be entitled to prohibit any improper use of his/her translation and, in general, to resist any attack upon it that is prejudicial to his/her honour or reputation.

18. Furthermore, the exclusive right to authorize the publication, presentation, broadcasting, re-translation, adaptation, modification or other rendering of his/her translation, and, in general, the right to use his/her translation in any form shall remain with the translator.

19. For every public use of his/her translation the translator shall be entitled to remuneration at a rate fixed by contract or law.

AMERİKA DİL UZMANLARI DERNEĞİ (TAALS)

STANDARDS OF PROFESSIONAL PRACTICE FOR CONFERENCE INTERPRETERS AND TRANSLATORS

In the fifty years since the American Association of Language Specialists (TAALS) was created, its members have accumulated ample experience in providing interpretation and translation services to a wide range of governmental institutions and private organizations. Members and their employers have worked hard to make each multilingual event a success, and these efforts have enabled us to identify the following elements as useful in planning multilingual conferences and meetings. The following recommendations are not prescriptive but are designed to guide and orient interpreters and translators in their relations with conference organizers and with one another (see NOTE below).

A. CONFERENCE INTERPRETERS

- In the interest of ensuring professional standards of quality, TAALS recommends that its members always endeavor to ensure that physical conditions not hinder them in the performance of their tasks. They must be able to see and hear properly. Simultaneous interpretation without a booth may lead to deterioration in sound quality and to such a level of ambient noise as to disturb both participants and interpreters.
- Interpreting teams should be organized so as to avoid the systematic use of relay.
- All engagements should be covered by a written contract which stipulates the fee, the duration of the appointment, the working languages, the hours of work, the name of the coordinating interpreter, briefing sessions and/or study days. Travel time and travel arrangements, accommodations, per diem, etc., as appropriate.
- Contracts may also include provisions for compensating the interpreter when the proceedings are recorded (see RECORDING below).
- Since a contract creates a firm and binding commitment and prevents an interpreter from accepting any other offer for the same period of time, a cancellation clause should be considered by the parties.
- There may be provision for a coordinating interpreter, to serve as liaison between the conference organizer and the interpreters. If the coordinating interpreter cannot be present throughout the conference, he or she should designate another interpreter as team leader and acquaint that person with all necessary information.
- Whisped interpretation is not generally recommended but may be used to work from one or two languages into a single language and for a small number of listeners.

PREPARATION & BRIEFING

- Since the interpreter must be well prepared, background material should be provided sufficiently in advance. In the case of technical and scientific conferences, interpreters may request a briefing session at the conference or an equivalent period of independent study.

RECORDING

- Under some circumstances the work produced by interpreters may become their intellectual property thus protected by the Bern Convention for the Protection of Literary and Artistic Works (ParisText, 1971). Whenever this may have economic or commercial significance, the rights of the interpreter and of the employer to the work product should be specified in the contract of employment.

B. CONFERENCE TRANSLATORS

- The facilities and physical working area provided for translators should be adequate to permit the production of translations of proper quality either dictation equipment or a computer/word processor should be provided for each translator. If translations are to be dictated, an experienced conference typist with proper knowledge of the target language should also be available. The working area should be adequately illuminated and ventilated, and reasonable quiet and privacy should be ensured. Translators should not be required to share their working area with any distracting activities.
- Translators should be allowed sufficient time to complete their work, having regard to the nature and length of the text.
- They should have ready access to the dictionaries they need, and whenever possible, to documents and information (including marked-up copies) required for proper understanding of the text to be translated and for the production of a good translation.
- In addition to the reference material mentioned earlier, any specific background documentation for the conference (special glossaries, reports of previous meetings, documents under consideration, etc.) should be made available for ready reference.
- Under some circumstances the work produced by translators may become their intellectual property, thus protected by the Bern Convention for the Protection of Literary and Artistic Works (Paris Text, 1971). Whenever this may have economic or commercial significance, the rights of the translator

and of the employer to the work product should be specified in the contract of employment.

NOTE: The Federal Trade Commission Decision and Consent Order, issued August 31, 1994, specifies in Paragraph IV: " ... nothing contained in Paragraph IV of this Order shall prohibit respondent [TAALS] from providing information or its non-binding and non-coercive views concerning interpretation equipment, the hours of work or preparation, or the number of language specialists used for types of jobs."

SÖZLÜ VE YAZILI ÇEVİRİ ENSTİTÜSÜ

(ITI)

CODE OF PROFESSIONAL CONDUCT 8 SEPTEMBER 2013

1

INSTITUTE OF TRANSLATION AND INTERPRETING

CODE OF PROFESSIONAL CONDUCT
CODE OF PROFESSIONAL CONDUCT
8 SEPTEMBER 2013

CONTENTS

1. INTRODUCTION

2. THE PURPOSE OF THE CODE

3. PRINCIPLES OF PRACTICE

4. PROFESSIONAL VALUES

5. AMENDMENTS

6. PRINCIPLE 1 – HONESTY AND INTEGRITY

7. PRINCIPLE 2 – PROFESSIONAL COMPETENCE

8. PRINCIPLE 3 – CLIENT CONFIDENTIALITY AND TRUST

9. PRINCIPLE 4 – RELATIONSHIPS WITH OTHER MEMBERS
CODE OF
PROFESSIONAL CONDUCT 8 SEPTEMBER 2013

APPROVED BY MEMBERS OF THE INSTITUTE AT A GENERAL MEETING
HELD

ON 8 SEPTEMBER 2013

1. INTRODUCTION

1.1 The Institute of Translation and Interpreting (“the Institute”) is a membership organisation and the professional body for qualified translators and interpreters in the UK. Its membership includes both individual members and corporate members (companies and organisations).

1.2 We welcome corporate membership from companies and organisations that share our core values. Ultimately, such corporate membership is at the discretion of the Institute and is based on sharing the Institute’s principles of practice and professional values.

1.3 Adherence to the standards of conduct, competence and practice set out in this Code of Professional Conduct (“the Code”) are fundamental requirements of membership of the Institute. The Code sets high standards for the Institute’s members.

2. THE PURPOSE OF THE CODE

2.1 Through this Code, the Institute can ensure that the highest standards are consistently maintained amongst its members.

2.2 All members must commit themselves to uphold and maintain the standards set out in the Code, which includes the spirit of the Code as well as its express written terms, and must agree to comply with all reasonable requests to investigate breaches of the Code. Members must act in good faith and take all reasonable steps to resolve disputes and breaches of the Code before official complaints for breach are made to the Professional Conduct Committee.

2.3 A breach of the Code or a dispute that cannot be resolved satisfactorily by the member(s) acting in good faith under clause 2.2 above, which comes to the Institute’s attention, howsoever it comes to the Institute’s attention, including by written communication, by telephone or via a third party, suggesting that a member’s conduct may not be compliant with the Code, will be reviewed by the Professional Conduct Committee in accordance with the Procedure for breach of this Code of Professional Conduct.

2.4 Members must ensure that they comply with all relevant legal obligations. It

is not the remit of the Code to set out all the legal obligations applicable to the Institute's members.

2.5 Any member found to be in breach of the Code may be subject to disciplinary action, up to and including revocation of membership, by the Institute.

3. PRINCIPLES OF PRACTICE

3.1 Members are required to act in accordance with the following principles:

- (a) Principle 1 - Honesty and integrity
- (b) Principle 2 - Professional competence
- (c) Principle 3 - Client confidentiality and trust
- (d) Principle 4 – Relationships with other members

4. PROFESSIONAL VALUES

4.1 Members are required to act in accordance with the following professional values:

- (a) To convey the meaning between people and cultures faithfully, accurately and impartially
- (b) To hold in confidence any privileged and/or confidential information entrusted to us in the course of our work
- (c) To represent our qualifications, capabilities and responsibilities honestly and to always work within them
- (d) To enhance those capabilities at every opportunity through continuing education in language, subject field and professional practice
- (e) To act collegially by sharing knowledge and experience
- (f) To define in advance by mutual agreement and to abide by the terms of all business transactions among ourselves and with others
- (g) To ask for and to offer due recognition of our work and compensation commensurate with our abilities. (This does not exclude members providing pro bono work where appropriate.)
- (h) To endeavour in good faith to resolve amongst ourselves any dispute that arises from our professional interactions

5. AMENDMENTS

5.1 This Code may be amended from time to time by a majority decision of the

Institute's members present or represented at an annual or extraordinary general meeting, provided that due notice in writing is given.

PRINCIPLE 1 – HONESTY AND INTEGRITY

1. ADVERTISING

1.1 In advertising their services members must ensure that the information they include is factual and relevant, does not mislead and is not unfair to anyone else. All marketing and promotional material should:

- Be legal, decent, honest and truthful
- Respect the principles of fair competition (see Principle 2 Clause 7 on competition)

and should not:

- Imply expertise or resources beyond those that can be provided
- Unfairly discredit competitors either directly or by implication
- Encourage or condone unacceptable behaviour

2. CONFLICTS OF INTEREST

2.1 Members shall carry out all work entrusted to them with complete impartiality and shall disclose any business, financial or other interest that might affect this impartiality.

2.2 Members' personal, private, religious, political or financial interests should not conflict with their duties and obligations to their clients. Should such a conflict arise it should be declared to the client and if the conflict is unacceptable or cannot be resolved, the member should withdraw from the contract having regard to their contractual obligations.

3. INTEGRITY

3.1 Members are expected to act with integrity in all their professional and business activities. This means acting with honesty, fairness and impartiality at all times and not allowing themselves to be improperly influenced either by self-interest or the interests of others.

3.2 Members should avoid actions or situations that are inconsistent with their professional obligations. If members find themselves in such a situation, they should remove themselves from it as soon as possible. In the most circumstances, they should withdraw from the contract having regard to their

contractual obligations.

3.3 Members should not be party to any statement that they know to be untrue, misleading, unfair to others, or contrary to their own professional knowledge, either by making it themselves, or acquiescing to its being made by others.

3.4 Members should seek appropriate advice when faced with a situation that they recognise as being outside their own or their company's/organisation's experience, knowledge or competence.

4. CORRUPTION AND BRIBERY

4.1 Acting Corruptly - The Institute shall regard members as acting corruptly if they give or offer a gift or advantage to someone with the intention of persuading them to act against their professional obligations and/or the interests of those to whom they owe a duty (such as a client). Members who request and/or accept and act on such an incentive shall be regarded as acting corruptly.

4.2 A Bribe - An incentive to act against one's professional obligations or duty to others is a bribe. However, the exchange of small gifts and advantages in the normal course of business (such as promotional gifts or corporate hospitality) is not prohibited so long as the value to the recipient is not such that it exerts an improper influence over them. No member shall accept remuneration from any party that could be construed as a bribe.

5. MEDIA AND PUBLIC STATEMENTS

5.1 In making public statements and in their contacts with the media, members must bear in mind that, if they have been identified as members of the Institute, their statements may be interpreted as representing the view of the Institute or of the profession; they shall therefore respond accordingly with dignity and professionalism.

PRINCIPLE 2 – PROFESSIONAL COMPETENCE

1. CONTINUING PROFESSIONAL DEVELOPMENT

1.1 For as long as they continue in practice, members and, in the case of corporate members, their translator and interpreter employees, are required to undertake continuing professional development as appropriate, in order to continue to offer the highest possible standards of work by maintaining and

updating their language skills, subject knowledge or any other skills or knowledge necessary for the work.

2. COMPETENCE

2.1 Subject to Principle 2 Clause 8 below, members shall refuse work that they know to be beyond their competence either linguistically or because of lack of specialised knowledge, unless the work is to be subcontracted to another translator or interpreter who has the necessary competence, in which case the provisions of this Code and, in particular, Principle 2 Clause 6 shall apply.

3. TRANSLATION

3.1 Subject to Principle 2 Clauses 5 and 8 below, members shall translate only into a language that is either (i) their mother tongue or language of habitual use, or (ii) one in which they have satisfied the Institute that they have equal competence. They shall translate only from those languages in which they can demonstrate they have the requisite skills.

3.2 Subject to Principle 2 Clause 8 below, members shall at all times maintain the highest standards of work according to their abilities, ensuring fidelity of meaning and register, unless specifically instructed by their clients, preferably in writing, to recreate the text in the cultural context of the target language.

3.3 Individual members shall have sole responsibility and liability for work that they accept from clients, whether or not this is delegated or subcontracted.

3.4 Members shall draw the attention of their clients to any significant ambiguities, errors, omission or imprecise language in the material on which they work.

4. INTERPRETING

4.1 Members shall interpret impartially between the various parties in the languages for which they are registered with the Institute and, with due regard to the circumstances prevailing at the time, take all reasonable steps to ensure complete and effective communication between the parties, including intervention to prevent misunderstandings and incorrect cultural references.

5. CONTRACTUAL ARRANGEMENTS

5.1 Before commencing work, members should provide the client with their written terms and conditions of business, unless the work is repeat work for

an existing client who has previously been supplied with terms of business or an urgent job, in which case terms of business must be provided as soon as practicable.

5.2 Members shall endeavour to accept work on terms and conditions that, as far as is practicable or agreed, are consistent with the Institute's Standard Terms of Business; where no such terms are agreed, the Institute's standard terms shall be deemed to apply by default in any dispute resolution or arbitration proceedings.

5.3 Any variation to the Institute's Standard Terms of Business must be agreed with the client in writing and must be legally compliant and not conflict with the terms (or spirit) of this Code.

5.4 Where members accept work on agreed terms they shall not unilaterally vary such terms without valid reason and giving the maximum possible notice to their client, except in cases of force majeure.

5.5 Where members receive work from a client who is acting as an intermediary they shall not make any direct contact with the intermediary's client without the intermediary's and the client's express agreement. If such agreement is given they shall not make any statements that may be detrimental to their intermediary client's business. This clause is subject to any terms of business that have been agreed between the member and the intermediary. If these terms of business conflict with this clause then the terms of business shall prevail.

5.6 Members shall act fairly and ethically in respect of their business relationships with suppliers, sub-contractors or customers. Members shall settle all debts properly due without any undue delay or within any period agreed with the creditor.

5.7 Members shall not accept work contrary to the provisions of this Code, except in the circumstances specified in Principle 2 Clause 8 below. They shall not knowingly mistranslate or misinterpret, even if instructed so to do, and shall not accept work that they believe may further any illegal or criminal activity, concerning which they shall have a duty of disclosure to the proper authorities.

5.8 Members who are employees of the client or are bound by a contract of services shall:

- a) give their employer loyal, willing and diligent service
- b) deal honestly with their employer's property
- c) not accept any work in breach of the terms of their contract of employment
- d) not accept any bribe, secret commission or corrupt inducement

5.9 Members acting as clients shall:

- a) wherever possible give preference to members of the Institute
- b) encourage and assist non-members employed in any capacity to improve their skills and also, in the case of translators and interpreters, to seek membership of the Institute.
- c) ensure that they and their employees and subcontractors observe all relevant clauses of this Code, especially Principle 2 Clause 3.3 and shall apply stated procedures to check work not carried out by themselves.

6. SUB-CONTRACTING

6.1 If members sub-contract their agreed responsibilities they must ensure that any sub-contractor adheres to any agreed terms and conditions in place and this Code. They should also ensure that when sub-contracting they are not in breach of any agreed terms and conditions or of this Code.

Any individual member engaged by a client on the basis of that individual's skills and expertise as a translator or interpreter must not transfer or subcontract the agreed responsibilities, including providing a substitute to the client, without first disclosing this to the client at the earliest opportunity. If individual members sub-contract their agreed responsibilities, they must ensure that any sub-contractor adheres to any agreed terms and conditions and to this Code.

7. COMPETITION

7.1 Where members are engaged in any form of competition to secure work they must act fairly and ethically with potential clients and competitors, particularly where these are other members.

7.2 Members should not enter into agreements with others to fix prices and control markets or otherwise distort competition. Where working under the jurisdiction of UK and EU legislation, they should have due regard to the provisions of the Competition Act 1998 and Articles 81 and 82 of the EC Treaty to ensure that any agreement they enter into, or any practice they undertake, complies with the relevant competition law. Members may find detailed guidance on the Office of Fair Trading's website at www.offt.gov.uk.

7.3 When competing for work members must not seek to gain unfair advantage with the client to the detriment of other competitors (particularly members) nor attempt to influence the client to show favour or bias.

7.4 Members must ensure that they have the appropriate confidence, skills and resources for the work they are tendering for and that any estimate provided is sufficient to complete the work to the highest standards.

8. EXCEPTIONS

8.1 Where a client requires a member to carry out work in circumstances that contravene the provisions of Principle 2 Clause 2 and 3 above, the member may, exceptionally, accept the work provided that:

- a) the member has taken appropriate steps, preferably putting his concerns in writing, to ensure that the client is fully aware of the risks involved.
- b) the member has satisfied himself that the client is genuinely aware of the risks involved.
- c) the client has expressly agreed, preferably in writing, to accept the risks involved
- d) the work carries a cautionary notice.

PRINCIPLE 3 – CLIENT CONFIDENTIALITY AND TRUST

1. CONFIDENTIALITY

1.1 Members shall maintain complete confidentiality at all times and treat any information that may come to them in the course of their work as privileged information, not to be communicated to any third party without prior written authority. They shall also require all those assisting them in their work to be similarly bound.

1.2 No member shall derive any gain from privileged information acquired in the

course of work undertaken.

1.3 No member shall disclose privileged information about other members.

PRINCIPLE 4 – RELATIONSHIPS WITH OTHER MEMBERS

1. MUTUAL ASSISTANCE

1.1 Members shall assist each other in every practical way and shall conduct themselves loyally towards their fellow members and the Institute.

2. RESPECT

2.1 Members must be respectful to each other and shall not intentionally seek to damage another member's reputation or business.

2.2 MEMBERS MUST NOT DELIBERATELY APPROACH ANOTHER MEMBER'S CLIENT

WITH A VIEW TO OBTAINING WORK FROM THAT CLIENT.

AMERİKA ÇEVİRMENLER DERNEĞİ (ATA)

American Translators Association

Code of Ethics and Professional Practice

Commentary

This commentary is intended to be a living document, providing in-depth explanation and examples that reflect our common experiences. We envision a framework where members will contribute examples over time of the code in practice to enable a deeper understanding of the effects of our behavior on ourselves, each other, and the industry as a whole. We the members of the American Translators Association accept as our ethical and professional duty

1. to convey meaning between people and cultures faithfully, accurately, and impartially;

Linguistic integrity is at the core of what translators and interpreters do. Faithful, accurate and impartial translation or interpretation conveys the message as the author or speaker intended with the same emotional impact on the audience.

Linguistic integrity is not achieved when the target language is rendered word-for-word from the source language. Linguistic integrity implies that nothing is added or omitted in the target message.

- At the simplest level, a proficient translator or interpreter faced with an expression like “blind as a bat” will use an idiom that conveys the same meaning, register, and impact rather than render it word-for-word.
- Culturally specific terms, such as judicial proceedings that do not exist in the target country cannot be expanded to include a long-winded explanation of it; nor can they be omitted altogether. The translator or interpreter must come up with an appropriate term given the nature and purpose of the document or proceeding.
- Sometimes a footnote or note to the client is the best solution to an unresolvable term.

Impartial translation and interpreting requires the translator or interpreter to adopt a mantle of neutrality.

- In most cases it is not appropriate for a translator or interpreter to overlay American gender-neutral language on a language that is by nature patriarchal.
 - It would also be inappropriate to “clean up” objectionable language in the target language.
2. to hold in confidence any privileged and/or confidential information entrusted to us in the course of our work;

Clients expect their information to be held in strict confidence. This includes information conveyed in a translation or during interpreting, as well as the very fact that the translation or interpreting has taken place. This holds even for published material.

It goes without saying that translators and interpreters adhere to all existing international, federal, or state laws or acts concerning confidentiality (for example, HIPAA in the medical arena).

Some information is obviously sensitive and confidential, for example, information contained in personal documents, financial statements and court proceedings. But it is not always so obvious.

- Consider the case of a company needing translations of already published marketing materials to help weigh the possibility of entering a

new and competitive market. If a competitor were to learn that this material is being translated, they would realize that the company is preparing to compete in that market.

- Or perhaps a prosecutor overhears interpreters cheerfully conferring about the fact that their trial has only two more defense witnesses, and they'll be done for the day. Maybe the opposing counsel did not intend to reveal the witness lineup yet. And even if this information is already available to the public, someone overhearing these two interpreters may come away with the perception that there has been a breach of confidentiality.

It may sometimes be appropriate for an interpreter or translator to debrief or consult with a professional colleague or mentor.

- For example, even experienced translators can use the help of colleagues to untangle the meaning of convoluted sentences or text that seems ambiguous.
- Or an interpreter may find it helpful to debrief with a colleague or supervisor after an emotionally-charged day of interpreting.
- Or a translator or interpreter may benefit from feedback on a particular situation.

When consulting with colleagues, the translator or interpreter must give enough context to show what the problem is while limiting and disguising information so that no confidential information is disclosed. 3. to represent our qualifications, capabilities and responsibilities honestly and to work always within them;

Truth in advertising applies to professional translators and interpreters: resumes, websites, brochures, business cards and our business demeanor all need to accurately reflect who we are and what we can actually do, both practically and professionally.

- For example, a translator or interpreter resume that lists 20 or more areas of specialization and 50 Fortune 500 clients raises red flags. Make sure those lists reflect true expertise and real client relationships, not just a one-off contract through an agency for an impressive end

client. Also note that if you didn't ask permission to use their name, clients may consider that listing as a breach of confidentiality.

This extends beyond listing degrees on a resume or adding a credential to an email signature: Most certifications and credentials have guidelines for how to use them; these guidelines should be strictly adhered to.

- For example, ATA certification should always specify the language pair and direction of the certification.

Professional translators and interpreters decline assignments that are beyond their expertise or capacity.

- For example, a translator that specializes in software may not have the expertise to produce quality legal copy.
- Or a diplomatic conference interpreter's experience may not prepare them for interpreting in a medical setting.

Subcontracting to a colleague to meet an unrealistic deadline--or for any other reason--is not acceptable without the express permission of the client.

4. to enhance those capabilities at every opportunity by continuing education in language, subject field, and professional practice;

In the face of constant change in language, technology, and business models, professional translators and interpreters travel frequently to countries to enhance their languages and cultural sensitivity, seek continuing education in subject areas, business practices and other skills. Continuing education is often a requirement for maintaining credentials.

Common strategies include:

- Attending conferences, seminars (both live and online)
 - Participating in online fora
 - Taking advantage of learning opportunities in a specialty areas
5. to act collegially by sharing knowledge and experience;

Professional translators and interpreters share information, both informally (such as list serves) and more formally, giving workshops and mentoring.

Activities include:

- Participating in online fora and social media communities,
- Volunteering (both for professional societies and humanitarian causes),

- Authoring articles and books,
- Presenting at conferences and seminars
- Mentoring

Everyone benefits from this sharing: learning by teaching, enjoying increased exposure and improved perception of their expertise and abilities. In addition to the valuable information that is shared, the association and industry benefit from the professionalism that is reflected by those sharing.

Collegial behavior also includes refraining from negative statements about colleagues.

- For example, if a translator is contracted to edit a colleague's work, the translator should limit critique to substantiated, objective comments about the project at hand.

6. to define in advance by mutual agreement, and to abide by, the terms of all business transactions among ourselves and with others;

It is widely considered best practice to use a contract or other agreement tool to avoid misunderstandings. The responsibility for this is shared by both parties to an agreement.

There is a range of instruments available, from a simple email or telephone conversation all the way to a formal contract that undergoes full legal review. Whatever the instrument, the agreement must be fair and acceptable to both parties.

- For example, an interpreter may get a call to interpret immediately for a patient in an emergency room. During the conversation, a rate is agreed upon, and the interpreter sends a quick SMS to the client to confirm. This meets the need for immediacy and provides the interpreter with basic protection in case of a misunderstanding about fees.

- Or a translator may receive a 10-page contract from a translation company with several clauses, including one stipulating the client's right to inspect the translator's premises. Since this might breach confidentiality for the translator's other clients, the translator strikes through the clause in question and signs the contract.

There is no single standard contract for the translation and interpretation

industry. Contracts often contain language relating to non-competition, independent contractor status, intellectual property transfer, cancellation/nonperformance, and other best practices. Even if these issues are not specifically addressed in an agreement, best business practices and fairness still apply.

- for example, it is inappropriate for an independent contractor to solicit or accept business directly from a contact made through a translation company even if no non-competition clause has been signed.

Independent translators and interpreters often have templates ready to use with clients who do not have their own contracts or agreements for translators or interpreters to sign. 7. to ask for and offer due recognition of our work, and compensation commensurate with our abilities;

Due recognition means that translators may seek acknowledgement for their work.

For example:

- Literary translators often negotiate to have their name (and bio) included on the title page, flap and/or and cover of a book.
- Translators of corporate financial reports may request to have their names included in the mastheads.
- Software localizers' names commonly appear in the list of people who worked on the program.
- Seattle baseball fans are used to seeing their favorite Japanese players accompanied by interpreters: the Seattle Mariners make sure the interpreter's name gets mentioned in the press.

All language service providers are free to negotiate fees that realistically reflect their experience, skills, and quality of service.

8. to endeavor in good faith to resolve among ourselves any dispute that arises from our professional interactions;

ATA has no authority over the business matters (see the Policy of NonInvolvement in Commercial Disputes, 2002) of its members. ATA members (both corporate and individual) who find themselves in disagreement with each other are encouraged to resolve their differences as they would resolve any other business dispute.

- Example: A translation company is contesting the quality of a translation they received. Possible solutions: 1) translator acknowledges that translation is not up to standard and agrees to rework the translation, 2) translator and company agree to bring in a third party to evaluate and/or edit the document at shared cost.
- Example: The due date for an invoice has come and gone, and the client is unresponsive to calls and emails. The translator, after following best business practices to encourage payment can resort to standard resources commonly used by small businesses such as collection agencies, reporting to payment lists or even small claims court.

Complaints about illegal behavior on the part of another ATA member may be brought to the ATA Ethics Committee. A document outlining the procedure is posted on the ATA website and available from ATA headquarters. This document describes the organization of the ATA Ethics Committee, and gives the steps for filing and reviewing complaints, determining if a violation has taken place, outlining a process for deciding and appealing sanctions in accordance with ATA bylaws. mindful that failure to abide by these principles may harm ourselves, our fellow members, the Association, or those we serve.

KALİFORNİYA SAĞLIK ÇEVİRMENLERİ DERNEĞİ (CHIA)

Ethical Principle 1. Confidentiality

Interpreters treat all information learned during the interpreting as confidential.

Performance Measures

Interpreters maintain confidentiality by acting to:

- Advise all parties that they will respect the confidentiality of the patient/provider interaction, and, when applicable, to explain to the patient what “confidentiality” means in the healthcare setting.
- Advise all parties in the interpreting **session** to refrain from saying anything they do not wish to be interpreted.

c. Decline to convey to providers any information about the patient gained in a community context (more likely to occur in linguistic communities that are demographically small).

Note: In cases where interpreters are privy to information regarding suicidal/homicidal intent, child/senior abuse, or domestic violence, interpreters act on the moral, if not legal, obligation to transmit such

Section 1. Ethical Principles for Healthcare Interpreters

information to the provider, in keeping with institutional policies, interpreting standards of practice and code of ethics, and the law.

d. Decline to convey to patient any personal information about the provider.

Ethical Principle 2. Impartiality

Interpreters are aware of the need to identify any potential or actual conflicts of interest, as well as any personal judgments, values, beliefs or opinions that may lead to preferential behavior or bias affecting the quality and accuracy of the interpreting performance.

Performance Measures

Interpreters maintain impartiality by attempting to:

- a. Demonstrate no preferential behavior or bias towards or against either party involved in the interpreting.
- b. Allow the parties to speak for themselves and to refrain from giving advice or counsel, or taking sides.
- c. Respect the right of the parties in a conversation to disagree with each other, and to continue interpreting without becoming drawn into the disagreement.
- d. Refrain from interjecting personal opinions, beliefs or biases into the patient/provider exchange even when interpreters disagree with the message, or perceive it as wrong, untruthful, or immoral.
- e. Avoid exhibiting non-verbal body language or facial expressions (e.g., eye rolling, shoulder-shrugging, or any display of shock or disgust) that convey bias and lack of impartiality.
- f. Disclose personal ties between the patient and the interpreter to the healthcare professional. Consider withdrawing and requesting substitution by another interpreter when personal ties cause discomfort

or embarrassment, leading patients to avoid speaking freely.

g. Request permission to withdraw if it is perceived that pursuing the interpreting session would cause undue mental or emotional distress to the interpreter, due to personal trauma or experiences, thus impeding the interpreting task.

Note: In cases where there is no alternative interpreter, interpreters will give thorough consideration to the situation and act responsibly, in a manner respectful of both self and others.

Ethical Principle 3. Respect for Individuals and their Communities

Interpreters strive to support mutually respectful relationships between all three parties in the interaction (patient, provider and interpreter), while supporting the health and well being of the patient as the highest priority of all healthcare professionals.

Performance Measures

Interpreters demonstrate and promote respect for individuals by seeking to:

- a. Treat all parties equally and with dignity and respect, regardless of ethnicity, race, age, color, gender, sexual orientation, religion, nationality, political viewpoint, socioeconomic status, or cultural health beliefs.
- b. Recognize that the concept of patient **autonomy**, including the process for patient informed consent for treatment valued by the healthcare system, may conflict with the world view of many patients and their families from other cultural backgrounds, and to alert the provider or others (e.g., nurse, social worker, patient-advocate, risk-manager, interpretersupervisor) that such conflicts exist.
- c. Recognize the expertise all parties bring into the interaction by refraining from assuming control of the communication, and to provide a full and complete interpreting of all voices in the interaction.
- d. Allow for physical privacy, maintaining necessary spatial and visual privacy of the patient while positioning themselves in the interaction.
- e. Advise the provider of potential communication barriers due to gender differences between patient and provider, or patient and interpreter.
- f. Refrain from influencing patient decisions and healthcare choices (e.g., informed consent, medical procedures, or treatment options).

g. Respond to disrespectful remarks by reminding all parties in the interaction of the ethical principle requiring accurate interpreting for everything that is spoken, including rudeness, and discriminatory remarks and behaviors.

Ethical Principle 4: Professionalism and Integrity

Interpreters conduct themselves in a manner consistent with the Professional standards and ethical principles of the healthcare interpreting profession.

Performance Measures

Interpreters demonstrate professionalism and integrity by acting to:

- a. Respect the boundaries of the professional role and to avoid becoming personally involved to the extent of compromising the provider-patient therapeutic relationship.
- b. Protect the interpreter's own privacy and safety.
- c. Avoid personal, political or potentially controversial topics with all parties at all times.
- d. Refrain from soliciting or engaging in other business while functioning as the interpreter.
- e. Resist creating expectations by either party that the interpreter role cannot fulfill, including functions related to the work of other health professionals, such as taking patient histories, physically moving patients, or assisting the provider in examining the patient, or acting as the patient's counselor.
- f. Inform both parties about limitations in interpreting skills and experience when necessary and to consider declining assignments requiring skills beyond the interpreter's level of language proficiency (in either language) and interpreting skill.
- g. Dress in appropriate attire in accordance with the setting, environment, and organizational policies.
- h. Ensure their professional level of language proficiency (in both languages) and interpreting skills through appropriate and available assessments, testing, accreditation, and certification.
- i. Participate in basic training and ongoing professional development through related continuing education activities, such as community college classes, workshops provided by the interpreter's organization, and health seminars.
- j. Decline bribes, gratuities, or favors from any party involved in the interpreting in a culturally-sensitive and appropriate way, although small gifts of food from patients

and their families may be graciously accepted and shared with other staff, when culturally appropriate.

Ethical Principle 5: Accuracy and Completeness

Interpreters transmit the content, *spirit* and cultural context of the original message into the target language, making it possible for patient and provider to communicate effectively.

Performance Measures

Interpreters demonstrate accuracy and completeness by acting to:

- a. Convey verbal and non-verbal messages and speaker's tone of voice without changing the meaning of the message.
- b. Clarify the meaning of non-verbal expressions and gestures that have a specific or unique meaning within the cultural context of the speaker.
- c. Maintain the tone and the message of the speaker even when it includes rudeness and obscenities.

Note: different cultural understandings and levels of acceptance exist for the usage of obscene expressions and profanities, and we understand the resistance most interpreters have towards uttering such expressions, although interpreters need to honor the ethical principle of "Accuracy and Completeness" by striving to render equivalent expressions).

- d. Reveal and to correct interpreting errors as soon as recognized.
- e. Clarify meaning and to verify understanding, particularly when there are differences in accent, dialect, *register* and culture.
- f. Maintain the same level of formal/informal language (register) used by the speaker, or to request permission to adjust this level in order to facilitate understanding when necessary to prevent potential communication breakdown.
- g. Notify the parties of any medical terms, vocabulary words, or other expressions which may not have an equivalent either in the English or target languages, thus allowing speakers to give a simplified explanation of the terms, or to assist speakers in doing so.

Ethical Principle 6. Cultural Responsiveness

Interpreters seek to understand how diversity and cultural similarities and differences have a fundamental impact on the healthcare encounter.

Interpreters play a critical role in identifying cultural issues and considering how and when to move to a *cultural clarifier* role. Developing *cultural sensitivity* and *cultural responsiveness* is a life-long process that begins with an introspective look at oneself. CHIA recommends that both providers and interpreters continually participate in *cultural competency* training that includes introspection and self-reflection on personal beliefs, values and practice in order to:

- Gain awareness of how one’s personal values impact the ability to work within and across cultural groups
- Increase knowledge about similarities and differences between diverse cultural groups
- Develop skills to create, adapt and implement strategies to bridge these cultural differences

Performance Measures

Interpreters demonstrate cultural responsiveness by seeking to:

- a. Identify and to monitor personal biases and assumptions that can influence either positive or negative reactions in themselves, without allowing them to impact the interpreting.
- b. Recognize and identify when personal values and cultural beliefs among all parties are in conflict.
- c. Monitor and to prevent personal reactions and feelings, such as embarrassment or frustration, that interfere with the accuracy of the message, and to recognize such reactions may be a result of their own personal acculturation level, which may be similar to or different from the patient and provider.
- d. Identify statements made by providers and patients indicating a lack of understanding regarding health beliefs and practices, and to use applicable strategies suggested in the cultural clarifier role (Section 3.Guidance on Interpreter Roles and Interventions) to prevent potential miscommunication.
- e. Seek continually to update their knowledge and understanding of the dynamic cultures of patients.

(TKTD)

Türkiye Konferans Tercümanları Derneği

MESLEK İLKELERİMİZ

1. **Yetkinlik.** Konferans tercümanı yeterli bilgi donanımına sahip olmadığı konularda görev kabul etmez.
2. **Gizlilik.** Konferans tercümanı, görevi dolayısıyla sahip olduğu bilgi, belge ve benzerlerini üçüncü şahıslara aktarmaz. Gizlilik ilkesi işverenle yapılan sözleşmenin hitamı ve feshinden sonra da tercümanı bağlar.
3. **Eşitlik.** Aynı iş için aynı işveren tarafından angaje edilen tercümanlar aynı ücreti alırlar.
4. **Profesyonellik.** Konferans tercümanı, görevli olduğu toplantıyla ilgili program, tebliğ metinleri vs. gibi her türlü belgeyi, gerekli teknik ve terminolojik hazırlığını yapabilmesine olanak tanıyacak şekilde toplantı tarihinden önce talep eder.
5. **Tarafsızlık.** Konferans tercümanı, felsefi, siyasi, dini ve diğer konulardaki kişisel inançlarıyla örtüşmese dahi tercüme ettiği metnin içeriğini tam ve eksiksiz bir şekilde aktarır.

EK 2: ANKET YANIT FORMLARI

ANKET FORMU 1:

*Bu anket profesyonel olarak sözlü çeviri yapan çevirmenlere yönelik hazırlanmış bir ankettir. Çalışmanın tamamında hiçbir şekilde adınız ya da kimliğinize yönelik diğer bilgileriniz kullanılmayacak ve/veya ifşa edilmeyecektir.
Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.*

Soru 1: Ne kadar zamandır profesyonel olarak sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 1: 35 yıl

Soru 2: Hangi dil çiftleri arasında sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 2: FR EN TR

Soru 3: Üyesi olduğunuz profesyonel çeviri derneği ya da dernekleri var mı? Varsa adlarını belirtebilir misiniz?

Cevap 3: 2, aiic, tktd

Soru 4: Sözlü çevirinin yanında yaptığınız başka herhangi bir meslek/uğraş bulunuyor mu? (ders verme, herhangi bir yerde yarı zamanlı çalışma vb.). Eğer cevabınız evet ise lütfen kısaca açıklayabilir misiniz?

Cevap 4: dil dersleri, üniversitede hocalık

Soru 5: Çeviri yaptığınız sözlü çeviri toplantı ortamlarını düşündüğünüzde simultane ve ardıl çeviri dağılımı için yüzde olarak ne söyleyebilirsiniz?

Cevap 5: % 70-80 eşzamanlı

Soru 6: Sözlü çeviride tarafsızlık kavramı sizin için ne ifade ediyor açıklayabilir misiniz?

Cevap 6: kendi değerlerimi, tepkilerimi, değerlendirmelerimi ayır tutmak

Soru 7: Sözlü çeviri yaptığınız toplantılarda ve etkinliklerde tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyor musunuz? Neden bu düşünceye sahipsiniz?

Cevap 7: öyle yapmaya çalışıyorum. Söylenenleri olduğu gibi aktarmaya çalışıyorum, kendi tepkilerimle araya girmiyorum. Ancak bazen nezaket diplomatik dil sorunları olabilir.

Soru 8: 7. soruya cevabınız hayır ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağlamadığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 8: bu sorudan sıkılmaya başladım.

Soru 9: 7. Soruya cevabınız evet ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 9: ...

Soru 10: Bir sözlü çevirmenin tarafsızlık prensibine uygunluk sağlaması ya da sağlamaması sizce ne tür faktörler ya da unsurlar tarafından ölçülebilir?

Cevap 10:

Soru 11: Bir sözlü çevirmenin çevirdiği konuşmacı ya da konuşmayı yüzde yüz bir tarafsızlıkla aktarabileceğine inanıyor musunuz? Evet ise neden? Hayır ise neden?

Cevap 11: genelde evet. Yine özel durumlar her zaman ortaya çıkabilir

Soru 12: Eğer 11. soruya cevabınız hayır ise bir sözlü çevirmenin yüzde yüz tarafsız olamamasını ya da olmamasını neye bağlayabilirsiniz?

Sizce bunun sebebi ne ya da neler olabilir?

Cevap 12: Önceki cevaba bakın

Soru 13: Eğer 11. soruya cevabınız evet ise bunun her sözlü çevirmen ve her koşul için geçerli bir durum olduğunu söyleyebilir misiniz?

Önceki cavaplara bakın.

Ayrıca tercümanın kaçırdığı veya tam anlayıp tam aktarmadığı şeyler olabilir. Her şey illa tarafsızlıkla ilgili değil.

ANKET FORMU 2:

Bu anket profesyonel olarak sözlü çeviri yapan çevirmenlere yönelik hazırlanmış bir ankettir. Çalışmanın tamamında hiçbir şekilde adınız ya da kimliğinize yönelik diğer bilgileriniz kullanılmayacak ve/veya ifşa edilmeyecektir.

Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Soru 1: Ne kadar zamandır profesyonel olarak sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 1: 4

Soru 2: Hangi dil çiftleri arasında sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 2: İngilizce - Türkçe

Soru 3: Üyesi olduğunuz profesyonel çeviri derneği ya da dernekleri var mı? Varsa adlarını belirtebilir misiniz?

Cevap 3: Yok

Soru 4: Sözlü çevirinin yanında yaptığınız başka herhangi bir meslek/uğraş bulunuyor mu? (ders verme, herhangi bir yerde yarı zamanlı çalışma vb.). Eğer cevabınız evet ise lütfen kısaca açıklayabilir misiniz?

Cevap 4: Araştırma görevliliği, kurum içi ve dışında çeviri ile ilgili konularda çeşitli dersler verme

Soru 5: Çeviri yaptığınız sözlü çeviri toplantı ortamlarını düşündüğünüzde simultane ve ardıl çeviri dağılımı için yüzde olarak ne söyleyebilirsiniz?

Cevap 5: %80 simultane (andaş) çeviri %20 ardıl çeviri

Soru 6: Sözlü çeviride tarafsızlık kavramı sizin için ne ifade ediyor açıklayabilir misiniz?

Cevap 6: Andaş çeviriden ve özellikle de ikna edici, tartışmacı ve çağrışımsal işleve sahip konuşmalardan söz ediyorsak; içerik haricinde, çevirdiğim konuşmaya herhangi bir şekilde öznel bir yorum katmadan, konuşmacının niyeti, amacı ve görüşünü hedef kitleye diğer dilde mümkün olduğunca birebir aktarabilmek. Bunu yapabilmek için de sözcük seçiminde herhangi bir şekilde konuşmacının niyetinden farklı çağrışımlar yapabilecek, farklı yorumlanabilecek ya da konu hakkında kendi görüşümü ortaya çıkarabilecek sözcük seçimlerinden kaçınmak. Buna ek olarak konuşmacının tonunu gereksiz yere sertleştirip, yumuşatmadan, aynen içerik gibi olduğu haliyle dinleyiciye yansıtabilmek.

Konuşmacı ve hedef kitle ile daha yakın temasın gerçekleştiği irtibat çevirisi, refakat çevirisi vs. gibi türler söz konusu olduğunda ise herhangi bir şekilde görev tanımımın dışına çıkmadan, herhangi bir tarafın bu konuda talebi olsa bile, çevirdiğim konu hakkında kendi görüş ve önerilerimi taraflarla paylaşmamak.

Genel olarak tarafsızlık kavramı benim için konuşmacı ve dinleyici arasında sadece dili değiştiren şeffaf bir cam gibi görev yapmayı ifade ediyor.

Soru 7: Sözlü çeviri yaptığımız toplantılarda ve etkinliklerde tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyor musunuz? Neden bu düşünceye sahipsiniz?

Cevap 7: Evet düşünüyorum. Her ne kadar bir meslek birliğinde yer almasam da bu tür birliklerin yayınladığı meslek standartları ve etik kurallarını takip ediyor ve kendi iş hayatıma adapte etmeye çalışıyorum. Ayrıca aldığım sözlü çeviri eğitiminde iş etiği ve tarafsızlık önemli bir yer tutuyordu. Bu da şimdiki mesleki tavrımı geliştirmemde bana yardımcı oldu.

Soru 8: 7. soruya cevabınız hayır ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağlamadığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 8:

Soru 9: 7. Soruya cevabınız evet ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 9: Elbette özellikle Türkiye şartlarında sözlü çevirmenler ne kadar meslek standartlarına ve tarafsızlık prensibine uymaya çalışırsa çalışsın, çeviri yapılan ortamlar ve sürece dahil olan kişiler çevirmenleri bu anlamda zorlayabiliyor. Kendi kariyerimde sadece konferans salonlarında değil, yeşil sahalar, askeri ortamlar, ormanlık araziler, spor salonları gibi çok farklı yerlerde ve sözlü çeviri bilincine çok da sahip olmayan kişilerle fazlasıyla çalıştığım için bu ilkenin zaman zaman zarar görebildiğini gözlemleyebiliyorum. Ama yine de çok büyük oranda tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığımı söyleyebilirim. Bu zannediyorum deneyim ve kendine güvenle birlikte gelen bir şey. Deneyim ve kendine güven arttıkça, sözlü çevirmen, diğer kişilerin “tahriklerine” kapılmamayı ve hiçbir şart altından tarafsızlıktan taviz vermemeyi öğreniyor.

Soru 10: Bir sözlü çevirmenin tarafsızlık prensibine uygunluk sağlaması ya da sağlamaması sizce ne tür faktörler ya da unsurlar tarafından ölçülebilir?

Cevap 10: Bana göre tarafsızlık en iyi hizmeti alan kişilerce ölçülebilir. Ama bunun için iyi bir “sözlü çeviri tüketicisi” olmak gerekiyor. Hizmet alan kişiler yabancı dil bilmeseler dahi, sözlü çeviri konusunda deneyimli ve bilinçlilerse (ki iyi tüketici olmakla bunu kast ediyorum) bunu çevirmenin sözcük seçiminden, genel kabin ya da sahne tavrından, hatta ses tonundan dahi kolaylıkla anlayabilirler. Ama elbette bu ölçüm tam olarak “tarafsız” olmayacaktır. Dahası böyle bir şey ne yazık ki nitel olarak da ölçülemez. Ama bunu takip ve talep edenin başta ve doğrudan dinleyici olması gerekmektedir diye düşünüyorum.

Soru 11: Bir sözlü çevirmenin çevirdiği konuşmacı ya da konuşmayı yüzde yüz bir tarafsızlıkla aktarabileceğine inanıyor musunuz? Evet ise neden? Hayır ise neden?

Cevap 11: %100 çok çok yüksek bir oran. Bu nedenle hayır, inanmıyorum. Çünkü sözlü çevirmenler, yukarıda sözünü ettiğim tüm standartlar, etik kuralları ve tarafsızlığı güvence altına alan diğer unsurlara karşın, robot ya da makine değildir. Örneğin, andaş çeviri çok hızlı ilerleyen bir süreç olduğu için, çevirinin diğer zorlukları ile boğuşan ve özellikle de deneyimsiz çevirmenler kabin heyecanı ile de birlikte zaman zaman kendi öznel duygu ve yorumlarını sözcük seçimleri ile çevirilerine az da olsa yansıtabilirler. %100 tarafsızlık ancak konuşmacının beynine girmek, hatta bizzat konuşmacı olmak gibi ütöpik bir durumla mümkün olabilir. Refakat çevirisi gibi türlerde ise tarafsızlığın daha kolay sağlanabileceğini ve sağlanması gerektiğini düşünüyorum. Bir oran vermek gerekirse genel olarak sözlü çeviride tarafsızlığın %99 gibi bir oranla sağlanabileceğine inanıyorum. İnsan olduğumuz için hep bir hata payı bırakma taraftarıyım.

Soru 12: Eğer 11. soruya cevabınız hayır ise bir sözlü çevirmenin yüzde yüz tarafsız olamamasını ya da olmamasını neye bağlayabilirsiniz?

Sizce bunun sebebi ne ya da neler olabilir?

Cevap 12: Yukarıda da değindiğim gibi deneyimsizlik, heyecan, stres ve sözlü çevirinin diğer zorluk unsurları buna neden olabilir. Elbette burada kuramsal sözlü çevirmenimizin iyi niyetli olduğunu var sayıyoruz.

Soru 13: Eğer 11. soruya cevabınız evet ise bunun her sözlü çevirmen ve her koşul için geçerli bir durum olduğunu söyleyebilir misiniz?

ANKET FORMU 3:

Bu anket profesyonel olarak sözlü çeviri yapan çevirmenlere yönelik hazırlanmış bir ankettir. Çalışmanın tamamında hiçbir şekilde adınız ya da kimliğinize yönelik diğer bilgileriniz kullanılmayacak ve/veya ifşa edilmeyecektir.

Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Soru 1: Ne kadar zamandır profesyonel olarak sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 1: 17 yıl

Soru 2: Hangi dil çiftleri arasında sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 2: İngilizce- Türkçe, Türkçe-İngilizce

Soru 3: Üyesi olduğunuz profesyonel çeviri derneği ya da dernekleri var mı? Varsa adlarını belirtebilir misiniz?

Cevap 3: Türkiye Konferans Çevirmenleri Derneği

Soru 4: Sözlü çevirinin yanında yaptığınız başka herhangi bir meslek/uğraş bulunuyor mu? (ders verme, herhangi bir yerde yarı zamanlı çalışma vb.). Eğer cevabınız evet ise lütfen kısaca açıklayabilir misiniz?

Cevap 4: Yazılı çeviri, Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Fakültesi'ne yarı zamanlı öğretim görevlisi

Soru 5: Çeviri yaptığınız sözlü çeviri toplantı ortamlarını düşündüğünüzde simultane ve ardıl çeviri dağılımı için yüzde olarak ne söyleyebilirsiniz?

Cevap 5: %95 simultane, %5ardıl

Soru 6: Sözlü çeviride tarafsızlık kavramı sizin için ne ifade ediyor açıklayabilir misiniz?

Cevap 6: Kişisel görüş ve inançlarımdan bağımsız olarak, duyduğumu çarpıtmadan, anlamı yumuşatmadan, içeriği değiştirmeden çevirmek; profesyonellik

Soru 7: Sözlü çeviri yaptığınız toplantılarda ve etkinliklerde tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyor musunuz? Neden bu düşünceye sahipsiniz?

Cevap 7: Evet; yukarıda belirttiğim davranışları bilinçli olarak yapmadığım için

Soru 8: 7. soruya cevabınız hayır ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağlamadığınızı düşünüyorsunuz:

Cevap 8:

Soru 9: 7. Soruya cevabınız evet ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 9: Yüzde doksanbeş; Bir toplantı konu ve işveren itibariyle benim görüşümle çatışma halindeyse o toplantıyı kabul etmiyorum. Kendi inancıma aykırı bir düşünceyi çevirmek zorunda kaldığımda da her ne kadar bilinçli olarak bir çarpıtma yapmasam da duygularımın ses tonuma ve motivasyon düzeyime yansiyabileceğini düşünüyorum.

Soru 10: Bir sözlü çevirmenin tarafsızlık prensibine uygunluk sağlaması ya da sağlamaması sizce ne tür faktörler ya da unsurlar tarafından ölçülebilir?

Cevap 10: İçerik, sözcük seçimi, tonlama konuşmacınıninkiyle örtüşüyor mu diye bir karşılaştırma yapılabilir. Örneğin konuşmacı 'siz öldürmeyi iyi bilirsiniz' dediğinde bunu 'you kill people' diye çevirmek içerik açısından ve ton açısından çok da tarafsız bir çeviri gibi görünmüyor, ancak durumun gerginliği nedeniyle çevirmeni taraflı olmakla suçlamaktansa aşırı heyecanlanmış olduğunu düşünmek de bir bakış açısidir diye düşünüyorum.

Soru 11: Bir sözlü çevirmenin çevirdiği konuşmacı ya da konuşmayı yüzde yüz bir tarafsızlıkla aktarabileceğine inanıyor musunuz? Evet ise neden? Hayır ise neden?

Cevap 11: Tarafsızlık niyetiyle elinden gelenin en iyisini yapabileceğini düşünüyorum. Ancak hassas bir konu tartışılırken karşıdakinin hem çeviri yapıp hem karşıdakinin niyetini okumak zor olabilir; dolayısıyla çevirmen tarafsız olduğunu düşünse dahi sonuçta tam anlamıyla tarafsız bir çeviri gerçekleştiremeyebilir. Çevirmen nihayetinde insan olduğu için o anki ruh hali, durumun stresi, koşullar da tarafsız bir çeviri olmasına engel teşkil edebilir.

Soru 12: Eğer 11. soruya cevabınız hayır ise bir sözlü çevirmenin yüzde yüz tarafsız olamamasını ya da olmamasını neye bağlayabilirsiniz?

Size bunun sebebi ne ya da neler olabilir?

Cevap 12:

Soru 13: Eğer 11. soruya cevabınız evet ise bunun her sözlü çevirmen ve her koşul için geçerli bir durum olduğunu söyleyebilir misiniz?

İdeali budur, ancak herkes için geçerli olduğunu kesinlikle düşünmüyorum.

ANKET FORMU 4:

*Bu anket profesyonel olarak sözlü çeviri yapan çevirmenlere yönelik hazırlanmış bir ankettir. Çalışmanın tamamında hiçbir şekilde adınız ya da kimliğinize yönelik diğer bilgileriniz kullanılmayacak ve/veya ifşa edilmeyecektir.
Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.*

Soru 1: Ne kadar zamandır profesyonel olarak sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 1: toplam 6 yıldır

Soru 2: Hangi dil çiftleri arasında sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 2:

Arapça-İngilizce

Arapça-Türkçe

Soru 3: Üyesi olduğunuz profesyonel çeviri derneği ya da dernekleri var mı? Varsa adlarını belirtebilir misiniz?

Cevap 3: Yok

Soru 4: Sözlü çevirinin yanında yaptığınız başka herhangi bir meslek/uğraş bulunuyor mu? (ders verme, herhangi bir yerde yarı zamanlı çalışma vb.). Eğer cevabınız evet ise lütfen kısaca açıklayabilir misiniz?

Cevap 4: YOK

Soru 5: Çeviri yaptığınız sözlü çeviri toplantı ortamlarını düşündüğünüzde simultane ve ardıl çeviri dağılımı için yüzde olarak ne söyleyebilirsiniz?

Cevap 5: Sim- 85%

Soru 6: Sözlü çeviride tarafsızlık kavramı sizin için ne ifade ediyor açıklayabilir misiniz?

Cevap 6: tarafsızlık yoksa prof. Bir çevirmen olma.
Benim için bu meslekte en önemli kavramlardan biridir.

Soru 7: Sözlü çeviri yaptığınız toplantılarda ve etkinliklerde tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyor musunuz? Neden bu düşünceye sahipsiniz?

Cevap 7: Yüzde yüz olmasa da sağladığımı düşünüyorum.

Soru 8: 7. soruya cevabınız hayır ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağlamadığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 8:

Soru 9: 7. Soruya cevabınız evet ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 9: 80

Soru 10: Bir sözlü çevirmenin tarafsızlık prensibine uygunluk sağlaması ya da sağlamaması sizce ne tür faktörler ya da unsurlar tarafından ölçülebilir?

Cevap 10:

Ses Tonu uyumu

Zor konuşmalarda sakinliğini kuruması gibi faktörler

Soru 11: Bir sözlü çevirmenin çevirdiği konuşmacı ya da konuşmayı yüzde yüz bir tarafsızlıkla aktarabileceğine inanıyor musunuz? Evet ise neden? Hayır ise neden?

Cevap 11:Hayır

Çevirmen önce algılar sonra çevirir . ve algılama kişiden kişiye farklılık gösterir. Bu nedenle hiç bir zaman yüzde yüz tarafsızlık sağlanmaz

Soru 12: Eğer 11. soruya cevabınız hayır ise bir sözlü çevirmenin yüzde yüz tarafsız olamamasını ya da olmamasını neye bağlayabilirsiniz?

Sizce bunun sebebi ne ya da neler olabilir?

Cevap 12: Yukardaki gibi

Soru 13: Eğer 11. soruya cevabınız evet ise bunun her sözlü çevirmen ve her koşul için geçerli bir durum olduğunu söyleyebilir misiniz?

ANKET FORMU 5:

Bu anket profesyonel olarak sözlü çeviri yapan çevirmenlere yönelik hazırlanmış bir ankettir. Çalışmanın tamamında hiçbir şekilde adınız ya da kimliğinize yönelik diğer bilgileriniz kullanılmayacak ve/veya ifşa edilmeyecektir.

Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Soru 1:Ne kadar zamandır profesyonel olarak sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 1: 4 yıl

Soru 2: Hangi dil çiftleri arasında sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 2: İngilizce-Türkçe

Soru 3: Üyesi olduğunuz profesyonel çeviri derneği ya da dernekleri var mı? Varsa adlarını belirtebilir misiniz?

Cevap 3: ----

Soru4: Sözlü çevirinin yanında yaptığınız başka herhangi bir meslek/uğraş bulunuyor mu? (ders verme, herhangi bir yerde yarı zamanlı çalışma vb.). Eğer cevabınız evet ise lütfen kısaca açıklayabilir misiniz?

Cevap 4: ----

Soru 5: Çeviri yaptığımız sözlü çeviri toplantı ortamlarını düşündüğünüzde simultane ve ardıl çeviri dağılımı için yüzde olarak ne söyleyebilirsiniz?

Cevap5: %75 Simultane, %25 Ardıl

Soru 6: Sözlü çeviride tarafsızlık kavramı sizin için ne ifade ediyor açıklayabilir misiniz?

Cevap 6: Konuşmacının sözlerini anlamı değiştirmeden diğer dile aktarmak.

Soru 7: Sözlü çeviri yaptığınız toplantılarda ve etkinliklerde tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyor musunuz? Neden bu düşünceye sahipsiniz?

Cevap 7: Düşünüyorum, çevirmen yaptığı iş gereği tarafsız olmak durumundadır.

Soru 8: 7. soruya cevabınız hayır ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağlamadığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 8:

Soru 9: 7. Soruya cevabınız evet ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 9: Konuşmacı sunumunu anlaşılır bir dille ve görece ortalama bir hızla yapıyorsa bu prensibe tamamen uygunluk sağladığımı düşünüyorum.

Soru 10: Bir sözlü çevirmenin tarafsızlık prensibine uygunluk sağlaması ya da sağlamaması sizce ne tür faktörler ya da unsurlar tarafından ölçülebilir?

Cevap 10: Mesajı doğru iletip iletmemesi, kullandığı üslubun konuşmacınıninkiyle örtüşmesi, seçtiği kelime ve öbeklerin konuşmacının kullandıklarıyla eşdeğer olması

Soru 11: Bir sözlü çevirmenin çevirdiği konuşmacı ya da konuşmayı yüzde yüz bir tarafsızlıkla aktarabileceğine inanıyor musunuz? Evet ise neden? Hayır ise neden?

Cevap 11: Konuşmacı kendi mesajını açık bir dille ifade ettikçe çevirmen yüzde yüz tarafsızlıkla aktarabilir.

Soru 12: Eğer 11. soruya cevabınız hayır ise bir sözlü çevirmenin yüzde yüz tarafsız olamamasını ya da olmamasını neye bağlayabilirsiniz?

Size bunun sebebi ne ya da neler olabilir?

Cevap 12:

Soru 13:Eğer 11. soruya cevabınız evet ise bunun her sözlü çevirmen ve her koşul için geçerli bir durum olduğunu söyleyebilir misiniz?

Her sözlü çevirmen için geçerli bir durum olmalıdır, fakat mesajın aktarılması konuşmacının kendini ifade ediş biçimi ve sunuş tutumları ile doğru orantılı olduğundan her koşulda çevirmenin %100 aktarım yapması, dolayısıyla da orijinal söylemi tamamen aktarması mümkün olmayabilir. Bu durumlar tarafsız olmasa da eksik çeviriye neden olabilir.

ANKET FORMU 6:

Bu anket profesyonel olarak sözlü çeviri yapan çevirmenlere yönelik hazırlanmış bir ankettir. Çalışmanın tamamında hiçbir şekilde adınız ya da kimliğinize yönelik diğer bilgileriniz kullanılmayacak ve/veya ifşa edilmeyecektir.

Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Soru 1: Ne kadar zamandır profesyonel olarak sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 1: Dört senedir.

Soru 2: Hangi dil çiftleri arasında sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 2: İngilizce-Türkçe / Türkçe-İngilizce

Soru 3: Üyesi olduğunuz profesyonel çeviri derneği ya da dernekleri var mı? Varsa adlarını belirtebilir misiniz?

Cevap 3: Hayır

Soru 4: Sözlü çevirinin yanında yaptığınız başka herhangi bir meslek/uğraş bulunuyor mu? (ders verme, herhangi bir yerde yarı zamanlı çalışma vb.). Eğer cevabınız evet ise lütfen kısaca açıklayabilir misiniz?

Cevap 4: Yazılı Çeviri (nadir)

Soru 5: Çeviri yaptığınız sözlü çeviri toplantı ortamlarını düşündüğünüzde simultane ve ardıl çeviri dağılımı için yüzde olarak ne söyleyebilirsiniz?

Cevap 5: Yüzde yetmiş oranında simultane çeviri; yüzde otuz oranında ardıl çeviri

Soru 6: Sözlü çeviride tarafsızlık kavramı sizin için ne ifade ediyor açıklayabilir misiniz?

Cevap 6: Sözlü çeviride tarafsızlığın birincil şart olduğunu düşünüyorum.

Soru 7: Sözlü çeviri yaptığımız toplantılarda ve etkinliklerde tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyor musunuz? Neden bu düşünceye sahipsiniz?

Cevap 7: Tarafsızlık prensibine uyduğumu düşünüyorum. Zaman zaman hayat görüşü ve eylemleri benimkiyle uyuşmayan konuşmacıları çevirmek durumunda kalıyorum; ancak bunu çeviriye yansıtılmaya gayret ediyorum.

Soru 8: 7. soruya cevabınız hayır ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağlamadığınızı düşünüyorsunuz:

Cevap 8:

Soru 9: 7. Soruya cevabınız evet ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 9: Tarafsızlık prensibine yüzde 97 oranında uyum sağladığıma inanıyorum. Ancak zaman zaman mimik ve tonasyon kontrolü yapamadığım durumlar olabilir. O yüzden yüzde 3'lük bir pay bırakıyorum.

Soru 10: Bir sözlü çevirmenin tarafsızlık prensibine uygunluk sağlaması ya da sağlamaması sizce ne tür faktörler ya da unsurlar tarafından ölçülebilir?

Cevap 10: Tarafsızlık ölçümü bence oldukça göreceli. Ölçümünü somut biçimde yapmak zor. Bir çevirmenin tarafsızlık prensibine uyup uymadığını, çalışma esnasında yanında olan partneri ya da iki dili de konuşabilen izleyiciler anlayabilir. Çevirinin ses kaydının alınması ölçüm için bir gereç olabilir.

Soru 11: Bir sözlü çevirmenin çevirdiği konuşmacı ya da konuşmayı yüzde yüz bir tarafsızlıkla aktarabileceğine inanıyor musunuz? Evet ise neden? Hayır ise neden?

Cevap 11: Bir çevirmenin çevirdiği konuşmacıyı yüzde yüz tarafsızlıkla aktarabileceğine inanmıyorum. Bunu her iki manada da yorumlamak önemli. Bir konuşmacıyı, çeviri aracılığıyla olduğundan daha kötü gösterebilen çevirmen olduğu gibi; kötü bir konuşmacıyı olduğundan daha iyi gösteren bir çevirmen de olabilir.

Soru 12: Eğer 11. soruya cevabınız hayır ise bir sözlü çevirmenin yüzde yüz tarafsız olamamasını ya da olmamasını neye bağlayabilirsiniz?

Sizce bunun sebebi ne ya da neler olabilir?

Cevap 12: Çevirmenler işin yapısı gereği, konuşmanın duygusunu ve heyecanını en üst noktada yaşayan taraflardır. Duygularını ses tonlarına yansıtabilirler; bu insan olmanın gerekliliğidir. Profesyonel çalışma esnasında bu duygu akışı minimumda tutulmaya çalışılsa bile zaman zaman istisnai durumlar yaşanabilir.

Soru 13: Eğer 11. soruya cevabınız evet ise bunun her sözlü çevirmen ve her koşul için geçerli bir durum olduğunu söyleyebilir misiniz?

ANKET FORMU 7:

Bu anket profesyonel olarak sözlü çeviri yapan çevirmenlere yönelik hazırlanmış bir ankettir. Çalışmanın tamamında hiçbir şekilde adınız ya da kimliğinize yönelik diğer bilgileriniz kullanılmayacak ve/veya ifşa edilmeyecektir.

Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Soru 1: Ne kadar zamandır profesyonel olarak sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 1: 27 sene

Soru 2: Hangi dil çiftleri arasında sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 2: İngilizce, Fransızca, Türkçe

Soru 3: Üyesi olduğunuz profesyonel çeviri derneği ya da dernekleri var mı? Varsa adlarını belirtebilir misiniz?

Cevap 3: Yok

Soru 4: Sözlü çevirinin yanında yaptığınız başka herhangi bir meslek/uğraş bulunuyor mu? (ders verme, herhangi bir yerde yarı zamanlı çalışma vb.). Eğer cevabınız evet ise lütfen kısaca açıklayabilir misiniz?

Cevap 4: Evet. Tarım, TV ve habercilik – CNN Türk/Rota Haber

Soru 5: Çeviri yaptığınız sözlü çeviri toplantı ortamlarını düşündüğünüzde simultane ve ardıl çeviri dağılımı için yüzde olarak ne söyleyebilirsiniz?

Cevap 5: %95 : 5

Soru 6: Sözlü çeviride tarafsızlık kavramı sizin için ne ifade ediyor açıklayabilir misiniz?

Cevap 6: Hiçbir şey!!!

Soru 7: Sözlü çeviri yaptığınız toplantılarda ve etkinliklerde tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyor musunuz? Neden bu düşünceye sahipsiniz?

Cevap 7: Hayır... Müşteri böyle ister...

Soru 8: 7. soruya cevabınız hayır ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağlamadığınızı düşünüyorsunuz:

Cevap 8: Kendim de genelde taraflıyım, dinleyenler de öyle...

Soru 9: 7. Soruya cevabınız evet ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 9: %0

Soru 10: Bir sözlü çevirmenin tarafsızlık prensibine uygunluk sağlaması ya da sağlamaması sizce ne tür faktörler ya da unsurlar tarafından ölçülebilir?

Cevap 10: Tarafsızlık diye bir kavram zaten yok!!!

Soru 11: Bir sözlü çevirmenin çevirdiği konuşmacı ya da konuşmayı yüzde yüz bir tarafsızlıkla aktarabileceğine inanıyor musunuz? Evet ise neden? Hayır ise neden?

Cevap 11: Hayır – tarafsız insan yoktur....

Soru 12: Eğer 11. soruya cevabınız hayır ise bir sözlü çevirmenin yüzde yüz tarafsız olamamasını ya da olmamasını neye bağlayabilirsiniz?

Sizce bunun sebebi ne ya da neler olabilir?

Cevap 12: Çevirmenler kendilerini normal insanların üstünde görürler ama hepsi gerçek yaşamda başka baltaya sap olamamış gerzeklerdir...

Soru 13: Eğer 11. soruya cevabınız evet ise bunun her sözlü çevirmen ve her koşul için geçerli bir durum olduğunu söyleyebilir misiniz?

Yargı ve adaletin, askerin, polisin ve cumhurbaşkanının bile tarafsız olmadığı ülkede niye çevirmen denilen marjinal insanların tarafsız olmasını bekliyorsunuz? Bu soruları da hangi mankafa hazırlamış???

ANKET FORMU 8:

*Bu anket profesyonel olarak sözlü çeviri yapan çevirmenlere yönelik hazırlanmış bir ankettir. Çalışmanın tamamında hiçbir şekilde adınız ya da kimliğinize yönelik diğer bilgileriniz kullanılmayacak ve/veya ifşa edilmeyecektir.
Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.*

Soru 1: Ne kadar zamandır profesyonel olarak sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 1:

13 yıldır.

Soru 2: Hangi dil çiftleri arasında sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 2:

Arapça-Türkçe-İngilizce.

Soru 3: Üyesi olduğunuz profesyonel çeviri derneği ya da dernekleri var mı? Varsa adlarını belirtebilir misiniz?

Cevap 3:

Yok.

Soru 4: Sözlü çevirinin yanında yaptığınız başka herhangi bir meslek/uğraş bulunuyor mu? (ders verme, herhangi bir yerde yarı zamanlı çalışma vb.). Eğer cevabınız evet ise lütfen kısaca açıklayabilir misiniz?

Cevap 4:

Var. B.r televizyon kanalında da çalışıyorum.

Soru 5: Çeviri yaptığınız sözlü çeviri toplantı ortamlarını düşündüğünüzde simultane ve ardıl çeviri dağılımı için yüzde olarak ne söyleyebilirsiniz?

Cevap 5:

Simultane %95, Arıl %5.

Soru 6: Sözlü çeviride tarafsızlık kavramı sizin için ne ifade ediyor açıklayabilir misiniz?

Cevap 6:

Fevkelade gerekli olmasıyla birlikte, siyasi ve dini konularda gerçekleştirilmesi zor olan kavramdır.

Soru 7: Sözlü çeviri yaptığımız toplantılarda ve etkinliklerde tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyor musunuz? Neden bu düşünceye sahipsiniz?

Cevap 7:

Tarfsızım, çünkü kendimi her iki tarafın yerinde koyarım ve azami miktarda bilgi aktarımına önem veririm.

Soru 8: 7. soruya cevabınız hayır ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağlamadığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 8:

Soru 9: 7. Soruya cevabınız evet ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyorsunuz?
Cevap 9: %98.

Soru 10: Bir sözlü çevirmenin tarafsızlık prensibine uygunluk sağlaması ya da sağlamaması sizce ne tür faktörler ya da unsurlar tarafından ölçülebilir?
Cevap 10:
Ölçümü oldukça zor olan bir kavram, ama tercümanın aksanı ve vurgularından anlaşılır.

Soru 11: Bir sözlü çevirmenin çevirdiği konuşmacı ya da konuşmayı yüzde yüz bir tarafsızlıkla aktarabileceğine inanıyor musunuz? Evet ise neden? Hayır ise neden?
Cevap 11:

Hayır, Sözlü çeviride tercüman kelime ve bilgilerle birlikte duygu ve ortamını da sadakatle aktarmalıdır. Tercümanın, İnsan olması hasebiyle, istemediği, sevmediği ve inanmadığı şeyleri aktarmakta güçlük çekeceğine inanıyorum.

Soru 12: Eğer 11. soruya cevabınız hayır ise bir sözlü çevirmenin yüzde yüz tarafsız olamamasını ya da olmamasını neye bağlayabilirsiniz?
Sizce bunun sebebi ne ya da neler olabilir?

Cevap 12:
Bence, tamamen duygusal nedenlerden dolayı yapamaz.

Soru 13: Eğer 11. soruya cevabınız evet ise bunun her sözlü çevirmen ve her koşul için geçerli bir durum olduğunu söyleyebilir misiniz?

ANKET FORMU 9:

*Bu anket profesyonel olarak sözlü çeviri yapan çevirmenlere yönelik hazırlanmış bir ankettir. Çalışmanın tamamında hiçbir şekilde adınız ya da kimliğinize yönelik diğer bilgileriniz kullanılmayacak ve/veya ifşa edilmeyecektir.
Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.*

Soru 1: Ne kadar zamandır profesyonel olarak sözlü çeviri yapmaktasınız?
Cevap 1:4.5 yıl

Soru 2: Hangi dil çiftleri arasında sözlü çeviri yapmaktasınız?
Cevap 2: ING>TR, TR>ING

Soru 3: Üyesi olduğunuz profesyonel çeviri derneği ya da dernekleri var mı? Varsa adlarını belirtebilir misiniz?
Cevap 3: Yok.

Soru 4: Sözlü çevirinin yanında yaptığınız başka herhangi bir meslek/uğraş bulunuyor mu? (ders verme, herhangi bir yerde yarı zamanlı çalışma vb.). Eğer cevabınız evet ise lütfen kısaca açıklayabilir misiniz?

Cevap 4: Daha önce yarı zamanlı olarak bir devlet üniversitesinde ders verdim; an itibariyle böyle bir meslek ya da uğraş yok.

Soru 5: Çeviri yaptığınız sözlü çeviri toplantı ortamlarını düşündüğünüzde simultane ve ardıl çeviri dağılımı için yüzde olarak ne söyleyebilirsiniz?

Cevap 5: Simultane %75, ardıl /25

Soru 6: Sözlü çeviride tarafsızlık kavramı sizin için ne ifade ediyor açıklayabilir misiniz?

Cevap 6: Çevirmenin herhangi bir ideolojiye yakın durmaksızın çeviri edimini gerçekleştirmesi olabilir.

Soru 7: Sözlü çeviri yaptığınız toplantılarda ve etkinliklerde tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyor musunuz? Neden bu düşünceye sahipsiniz?

Cevap 7: Herhangi bir siyasi ya da ideolojik yapı ile organik bir bağım olmaması nedeniyle kendimi büyük ölçüde tarafsız görüyorum.

Soru 8: 7. soruya cevabınız hayır ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağlamadığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 8:

Soru 9: 7. Soruya cevabınız evet ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 9: 1-10 skalasında cevap vermek gerekirse 9 düzeyinde uygunluk sağladığımı düşünüyorum. 1 puanı ise her insanın dünya görüşü, siyasi ve ideolojik tutumu olmasından kaynaklı doğal bir durumun sonucu eksilttim.

Soru 10: Bir sözlü çevirmenin tarafsızlık prensibine uygunluk sağlaması ya da sağlamaması sizce ne tür faktörler ya da unsurlar tarafından ölçülebilir?

Cevap 10: Çeviri esnasında bir sözcüğün birden fazla eşdeğeri olduğu için seçtiği sözcüklerden anlaşılabilir. Kurum çevirmeni mi yoksa bağımsız çevirmen mi olduğu göz önüne alınabilir. Örneğin bazı projelerde proje çevirmeni konuşmacının o sırada zikretmediği bilgileri kendi önceki bilgilerine dayanarak ekleyebilir ya da çıkarabilmektedir. Aktarım konuşmacının sözlerinden ziyade, çevirmenin kendi insiyatifinde olduğu için tarafsız olmadığı söylenebilir.

Soru 11: Bir sözlü çevirmenin çevirdiği konuşmacı ya da konuşmayı yüzde yüz bir tarafsızlıkla aktarabileceğine inanıyor musunuz? Evet ise neden? Hayır ise neden?

Cevap 11: Hayır; çünkü tercüman insan olması gereği birtakım değer ve değer yargılarına, sosyal ve politik düşüncelere/eğilimlere sahiptir. Bu nedenle "tarafsız" olması mümkünken; yüzde yüz bir tarafsızlık yukarıdaki nedenler nedeniyle mümkün değildir.

Soru 12: Eğer 11. soruya cevabınız hayır ise bir sözlü çevirmenin yüzde yüz tarafsız olamamasını ya da olmamasını neye bağlayabilirsiniz?

Sizce bunun sebebi ne ya da neler olabilir?

Cevap 12: 11.sorudaki dünya görüşü, sosyal ve politik düşünceler konusu dışında, örneğin savaş durumu ya da kendisine göre “ülke çıkarlarına hizmet etmediği” gerekçesi ile belli toplantılara gitmeyi reddeden çevirmenler de mevcuttur. Ayrıca tam tersi şekilde Egemen Bağış’ın AKP ve Başbakan’ın kurmaylarından biri olması ve aynı zamanda “çevirmenliğini(!)” yapması çevirmenin tarafsızlığının mümkün olmadığı bir durum doğurmaktadır.

Soru 13: Eğer 11. soruya cevabınız evet ise bunun her sözlü çevirmen ve her koşul için geçerli bir durum olduğunu söyleyebilir misiniz?

ANKET FORMU 10:

*Bu anket profesyonel olarak sözlü çeviri yapan çevirmenlere yönelik hazırlanmış bir ankettir. Çalışmanın tamamında hiçbir şekilde adınız ya da kimliğinize yönelik diğer bilgileriniz kullanılmayacak ve/veya ifşa edilmeyecektir.
Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.*

Soru 1: Ne kadar zamandır profesyonel olarak sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 1:

10 yıldır...

Soru 2: Hangi dil çiftleri arasında sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 2:

İngilizce - Türkçe

Soru 3: Üyesi olduğunuz profesyonel çeviri derneği ya da dernekleri var mı? Varsa adlarını belirtebilir misiniz?

Cevap 3:

Yok

Soru 4: Sözlü çevirinin yanında yaptığınız başka herhangi bir meslek/uğraş bulunuyor mu? (ders verme, herhangi bir yerde yarı zamanlı çalışma vb.). Eğer cevabınız evet ise lütfen kısaca açıklayabilir misiniz?

Cevap 4:

Yazılı çeviri

Soru 5: Çeviri yaptığınız sözlü çeviri toplantı ortamlarını düşündüğünüzde simultane ve ardıl çeviri dağılımı için yüzde olarak ne söyleyebilirsiniz?

Cevap 5:

%80 simultane, %20 diğer sözlü

Soru 6: Sözlü çeviride tarafsızlık kavramı sizin için ne ifade ediyor açıklayabilir misiniz?

Cevap 6:

Çevirmen bir katalizördür. Çeviri, kaynak dilde konuşan kişinin söylemek istediği mesaja ve dinleyici üzerinde yaratmaya çalıştığı etkiye sadık kalınarak yapılmalıdır. Çevirmenin tarafsız kalmaması profesyonellik dışı bir durum olur.

Soru 7: Sözlü çeviri yaptığımız toplantılarda ve etkinliklerde tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığımızı düşünüyor musunuz? Neden bu düşünceye sahiptiniz?

Cevap 7:

Evet, tarafsızlık ilkesine her zaman sadık kalırım. Sadık kalamayacağımı düşündüğüm bir konferans olursa o konferansta görev yapmayı kabul etmem. Çalışmayı kabul etmiş olduğum bir konferansta hassas olduğum konularda kendi görüşlerime ters ifadeler de kullanılsa, mesleğimin başlıca gereklerinden biri çerçevesinde bunları konuşmacının ifade ettiği şekilde, dinleyici üzerinde bırakmak istediği etkiyi sağlayacak biçimde erek dile aktarmak zorunda olduğumu düşünür ve öyle yaparım. Örneğin son dönemde laiklik ve Atatürk devrimleri gibi son derece bağlı olduğum değer ve olguların sertçe eleştirildiği, görüşlerime zıt ideolojilerin yüceltildiği konferanslar sıklaştı. Bir tercüman olarak hiç duymamış olmayı dilediğim sözleri dahi yapılan konuşmaya son derece sadık bir biçimde tercüme etmek zorundayım ve böyle yapıyorum. Bir yalanı tercüme etmek tercümanı yalancı yapmaz. Yalanı olduğu gibi; yalan olarak tercüme etmeliyiz; tepki vermek dinleyicinin işidir, dinleyici yalanı ister alkışlar, ister kınar ve düzeltir.

Soru 8: 7. soruya cevabınız hayır ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağlamadığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 8:

Soru 9: 7. Soruya cevabınız evet ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 9:

Uzun açıklamasını da yaptım; son derece tarafsızım.

Soru 10: Bir sözlü çevirmenin tarafsızlık prensibine uygunluk sağlaması ya da sağlamaması sizce ne tür faktörler ya da unsurlar tarafından ölçülebilir?

Cevap 10:

Ancak tarafsız uzmanlaşmış tercümanlar ve çeviri eleştirmenleri tarafından ölçülebilir.

Soru 11: Bir sözlü çevirmenin çevirdiği konuşmacı ya da konuşmayı yüzde yüz bir tarafsızlıkla aktarabileceğine inanıyor musunuz? Evet ise neden? Hayır ise neden?

Cevap 11:

Evet, çünkü bunu yapabildiğimi biliyorum.

Soru 12: Eğer 11. soruya cevabınız hayır ise bir sözlü çevirmenin yüzde yüz tarafsız olamamasını ya da olmamasını neye bağlayabilirsiniz?

Sizce bunun sebebi ne ya da neler olabilir?

Cevap 12:

Soru 13: Eğer 11. soruya cevabınız evet ise bunun her sözlü çevirmen ve her koşul için geçerli bir durum olduğunu söyleyebilir misiniz?

Hayır.

ANKET FORMU 11:

*Bu anket profesyonel olarak sözlü çeviri yapan çevirmenlere yönelik hazırlanmış bir ankettir. Çalışmanın tamamında hiçbir şekilde adınız ya da kimliğinize yönelik diğer bilgileriniz kullanılmayacak ve/veya ifşa edilmeyecektir.
Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.*

Soru 1: Ne kadar zamandır profesyonel olarak sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 1: 12 yıldır yapıyorum.

Soru 2: Hangi dil çiftleri arasında sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 2: İng-Türkçe, Türkçe- İngilizce

Soru 3: Üyesi olduğunuz profesyonel çeviri derneği ya da dernekleri var mı? Varsa adlarını belirtebilir misiniz?

Cevap 3: Çeviri Derneği

Soru4: Sözlü çevirinin yanında yaptığınız başka herhangi bir meslek/uğraş bulunuyor mu? (ders verme, herhangi bir yerde yarı zamanlı çalışma vb.). Eğer cevabınız evet ise lütfen kısaca açıklayabilir misiniz?

Cevap 4: 11 Yıl İstanbul Üniversitesi'nde, son bir yıldır Yeditepe ve Yenyüzyıl Üniversitelerinde sözlü çeviri dersi vermekteyim.

Soru 5: Çeviri yaptığınız sözlü çeviri toplantı ortamlarını düşündüğünüzde simultane ve ardıl çeviri dağılımı için yüzde olarak ne söyleyebilirsiniz?

Cevap5: %80 Eşzamanlı, %20 Ardıl

Soru 6: Sözlü çeviride tarafsızlık kavramı sizin için ne ifade ediyor açıklayabilir misiniz?

Cevap 6: Her türlü siyasi, sosyolojik, psikolojik, etnik, kültürel çeşitliliğin ve farklılıklarının olabileceği çeviri ortamlarında, çevirmenin kendi kültürel arka planını ve öznel yaklaşımlarını, düşünce şeklini çeviri sürecini etkileyecek şekilde yansıtmadan iletişimin sağlanması olarak anlıyorum.

Soru 7:Sözlü çeviri yaptığınız toplantılarda ve etkinliklerde tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyor musunuz? Neden bu düşünceye sahipsiniz?

Cevap 7: Ever, bugüne kadar tarafsızlığımı sorgulama gereği duymak zorunda kaldığım bir toplantı olmadı ve tarafsızlığımı zedeleyen herhangi bir durum olmadığı için de çeviri hizmetini sonuna kadar vererek, tarafsızlık prensibini koruduğuma inanıyorum.

Soru 8:7. soruya cevabınız hayır ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağlamadığınızı düşünüyorsunuz:

Cevap 8:

Soru 9: 7. Soruya cevabınız evet ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 9: Çeviri ortamında önemli olanın, iletişim akışını sağlıklı şekilde sağlamak esasına dayandığı ilkesinden hareketle, çeviri yaparken de her türlü siyasi, sosyal, etnik ve kültürel farklılıkları öznel bir yaklaşımla dikkate almadan taraflar arasındaki iletişim ortamını ve iletişim akışı sağladım.

Soru 10:Bir sözlü çevirmenin tarafsızlık prensibine uygunluk sağlaması ya da sağlamaması sizce ne tür faktörler ya da unsurlar tarafından ölçülebilir?

Cevap 10: İletişim akışında, çevirmenin çeviri içeriğine ve ortamına kendi öznel görüşünü yansıtacak her türlü siyasi, sosyal ve kültürel müdahalesinin olup olmadığına bakılarak, çeviri söylemi bağlamında kavram ve sözcük seçimlerine bakılarak ölçülebilir.

Soru 11:Bir sözlü çevirmenin çevirdiği konuşmacı ya da konuşmayı yüzde yüz bir tarafsızlıkla aktarabileceğine inanıyor musunuz? Evet ise neden? Hayır ise neden?

Cevap 11: Hayır. Çeviri ortamını değiştirmemek ya da belirtilen görüşlere müdahil olmamak kaydı ile çevirmen zaman zaman ortam yatıştırıcı ya da çözüm sağlayıcı bir aracılık rolü ile endi öznel gerçekliğini de yansıtabilir.

Soru 12: Eğer 11. soruya cevabınız hayır ise bir sözlü çevirmenin yüzde yüz tarafsız olamamasını ya da olmamasını neye bağlayabilirsiniz?

Sizce bunun sebebi ne ya da neler olabilir?

Cevap 12: Ortamın gergin olması, uzlaşmazlık durumlarının ortaya çıkması, iletişimin akışının engellenebileceği ortama bağlı olumsuz şartlar olması, çevirmenin çalışma ortamına koşullarına ve mesleki etik ilkelerinin sınırlarını zorlayacak müdahalelerde bulunulması nesnelliği etkileyen koşullar olarak sıralanabilir.

Soru 13:Eğer 11. soruya cevabınız evet ise bunun her sözlü çevirmen ve her koşul için geçerli bir durum olduğunu söyleyebilir misiniz?

ANKET FORMU 12:

*Bu anket profesyonel olarak sözlü çeviri yapan çevirmenlere yönelik hazırlanmış bir ankettir. Çalışmanın tamamında hiçbir şekilde adınız ya da kimliğinize yönelik diğer bilgileriniz kullanılmayacak ve/veya ifşa edilmeyecektir.
Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.*

Soru 1: Ne kadar zamandır profesyonel olarak sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 1: 1993 yılından beri

Soru 2: Hangi dil çiftleri arasında sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 2: ite kaka İtalyanca Türkçe arasında

Soru 3: Üyesi olduğunuz profesyonel çeviri derneği ya da dernekleri var mı? Varsa adlarını belirtebilir misiniz?

Cevap 3: hiç yok

Soru 4: Sözlü çevirinin yanında yaptığınız başka herhangi bir meslek/uğraş bulunuyor mu? (ders verme, herhangi bir yerde yarı zamanlı çalışma vb.). Eğer cevabınız evet ise lütfen kısaca açıklayabilir misiniz?

Cevap 4: bol bol boşta geziyorum turist rehberliği ve kültür sanat danışmanlığı diye bir şeye meraklı olan birilerini bulursam o hizmetleri takdim ediyorum.

Soru 5: Çeviri yaptığınız sözlü çeviri toplantı ortamlarını düşündüğünüzde simultane ve ardıl çeviri dağılımı için yüzde olarak ne söyleyebilirsiniz?

Cevap 5: %70 simül %30 ardıl

Soru 6: Sözlü çeviride tarafsızlık kavramı sizin için ne ifade ediyor açıklayabilir misiniz?

Cevap 6: sözcük anlamının ötesinde bir açıklama yapabileceğimi sanmıyorum.

Soru 7: Sözlü çeviri yaptığımız toplantılarda ve etkinliklerde tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyor musunuz? Neden bu düşünceye sahipsiniz?

Cevap 7: evet düşünüyorum. Sanırım aksi bir düşünce içimde hiç hasıl olmadığı için böyle düşünmüş olabilirim.

Soru 8: 7. soruya cevabınız hayır ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağlamadığınızı düşünüyorsunuz:

Cevap 8: evet idi.

Soru 9: 7. Soruya cevabınız evet ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 9: pek çok

Soru 10: Bir sözlü çevirmenin tarafsızlık prensibine uygunluk sağlaması ya da sağlamaması sizce ne tür faktörler ya da unsurlar tarafından ölçülebilir?

Cevap 10: dikkatli dinleyiciler

Soru 11: Bir sözlü çevirmenin çevirdiği konuşmacı ya da konuşmayı yüzde yüz bir tarafsızlıkla aktarabileceğine inanıyor musunuz? Evet ise neden? Hayır ise neden?
Cevap 11: inanıyorum. İnançlar sorgulanamayacağı için nedenini belirtemiyorum.

Soru 12: Eğer 11. soruya cevabınız hayır ise bir sözlü çevirmenin yüzde yüz tarafsız olamamasını ya da olmamasını neye bağlayabilirsiniz?
Sizce bunun sebebi ne ya da neler olabilir?
Cevap 12: evet idi.

Soru 13: Eğer 11. soruya cevabınız evet ise bunun her sözlü çevirmen ve her koşul için geçerli bir durum olduğunu söyleyebilir misiniz?

N'ayır.

ANKET FORMU 13:

*Bu anket profesyonel olarak sözlü çeviri yapan çevirmenlere yönelik hazırlanmış bir ankettir. Çalışmanın tamamında hiçbir şekilde adınız ya da kimliğinize yönelik diğer bilgileriniz kullanılmayacak ve/veya ifşa edilmeyecektir.
Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.*

Soru 1: Ne kadar zamandır profesyonel olarak sözlü çeviri yapmaktasınız?
Cevap 1: 6 yıldır

Soru 2: Hangi dil çiftleri arasında sözlü çeviri yapmaktasınız?
Cevap 2: İngilizce ve Türkçe

Soru 3: Üyesi olduğunuz profesyonel çeviri derneği ya da dernekleri var mı? Varsa adlarını belirtebilir misiniz?
Cevap 3: Hayır, yok.

Soru 4: Sözlü çevirinin yanında yaptığınız başka herhangi bir meslek/uğraş bulunuyor mu? (ders verme, herhangi bir yerde yarı zamanlı çalışma vb.). Eğer cevabınız evet ise lütfen kısaca açıklayabilir misiniz?
Cevap 4: Ayrıca aktif olarak serbest yazılı çeviri de yapıyorum.

Soru 5: Çeviri yaptığınız sözlü çeviri toplantı ortamlarını düşündüğünüzde simultane ve ardıl çeviri dağılımı için yüzde olarak ne söyleyebilirsiniz?
Cevap 5: Ardıl %30, simültane %70

Soru 6: Sözlü çeviride tarafsızlık kavramı sizin için ne ifade ediyor açıklayabilir misiniz?
Cevap 6: Çevirmenlik mesleği, gizlilik ve tarafsızlığın mutlaka bir arada bulunması gereken bir meslek. Kişi, olası bir konuşmacı veya konuşmacının temsil ettiği değer ve görüşlere karşı olabilir. Ancak bu durumun çeviri ortamına taşınması, mesleki itibarın zarar görmesi anlamına gelebilir. Aynı şekilde, yakın zamanda bir bakanın

çevirmeniyle olan diyalogunda olduğu gibi çevirmen, tarafsızlığını iki yönde korumalı ve kendisine dikte edileni değil, doğrudan konuşulanları çevirmenlidir.

Soru 7: Sözlü çeviri yaptığımız toplantılarda ve etkinliklerde tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyor musunuz? Neden bu düşünceye sahipsiniz?
Cevap 7: Evet, sağlıyorum. Bunu mesleki bir gereklilik olarak görüyorum.

Soru 8: 7. soruya cevabınız hayır ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağlamadığınızı düşünüyorsunuz?
Cevap 8:

Soru 9: 7. Soruya cevabınız evet ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyorsunuz?
Cevap 9: Kısmen sağlıyorum. Tarafsızlığımı koruyamayacağımı düşündüğüm hallerde, mikrofonu kabin arkadaşıma bırakma yoluna giderim. Eğer toplantı öncesinde, toplantıyla ilgili detaylı bilgi edinebilmişsem ve tarafsızlığımı koruyamayacağımı düşündüğüm bir toplantı söz konusuysa, bu tür işleri reddediyorum.

Soru 10: Bir sözlü çevirmenin tarafsızlık prensibine uygunluk sağlaması ya da sağlamaması sizce ne tür faktörler ya da unsurlar tarafından ölçülebilir?

Cevap 10: Alıcı ya da konuşmacı odak alınarak çeviri yapılmaması gerektiğini düşünüyorum. Çevirmenin ifade ve kelime seçimleri bu iki taraftan ve ayrıca kendi görüşlerinden arınmış olmalıdır. Ancak bu durumda tarafsızlıktan söz edilebilir.

Soru 11: Bir sözlü çevirmenin çevirdiği konuşmacı ya da konuşmayı yüzde yüz bir tarafsızlıkla aktarabileceğine inanıyor musunuz? Evet ise neden? Hayır ise neden?

Cevap 11: Mesleki bağlam ve kişisel tecrübelerim çerçevesinde, konuşmacı söylemi ve çevirmenin görüşleri arasında son derece büyük bir uçurum olmadığı sürece mümkün olacağını düşünüyorum. Bu durumda ancak ya yüzde yüz, ya da sıfır tarafsızlık sağlanabilir. Bence ara bir değer yok.

Soru 12: Eğer 11. soruya cevabınız hayır ise bir sözlü çevirmenin yüzde yüz tarafsız olamamasını ya da olmamasını neye bağlayabilirsiniz?

Sizce bunun sebebi ne ya da neler olabilir?

Cevap 12:

Soru 13: Eğer 11. soruya cevabınız evet ise bunun her sözlü çevirmen ve her koşul için geçerli bir durum olduğunu söyleyebilir misiniz?

Cevap 13: Cevap 11'de de belirttiğim gibi, çevirmenin görüşleri ve konuşmacı söylemi arasında çok büyük bir uçurum olması halinde, tarafsızlığın sağlanamayacağını düşünüyorum.

ANKET FORMU 14:

*Bu anket profesyonel olarak sözlü çeviri yapan çevirmenlere yönelik hazırlanmış bir ankettir. Çalışmanın tamamında hiçbir şekilde adınız ya da kimliğinize yönelik diğer bilgileriniz kullanılmayacak ve/veya ifşa edilmeyecektir.
Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.*

Soru 1: Ne kadar zamandır profesyonel olarak sözlü çeviri yapmaktasınız?
Cevap 1: 2004 yılından beri sözlü çeviri yapıyorum.

Soru 2: Hangi dil çiftleri arasında sözlü çeviri yapmaktasınız?
Cevap 2: İspanyolca ve Türkçe A dili, İngilizce C dili olarak çalışmaktayım.

Soru 3: Üyesi olduğunuz profesyonel çeviri derneği ya da dernekleri var mı? Varsa adlarını belirtebilir misiniz?
Cevap 3: Yok.

Soru 4: Sözlü çevirinin yanında yaptığınız başka herhangi bir meslek/uğraş bulunuyor mu? (ders verme, herhangi bir yerde yarı zamanlı çalışma vb.). Eğer cevabınız evet ise lütfen kısaca açıklayabilir misiniz?
Cevap 4: Hayır.

Soru 5: Çeviri yaptığınız sözlü çeviri toplantı ortamlarını düşündüğünüzde simultane ve ardıl çeviri dağılımı için yüzde olarak ne söyleyebilirsiniz?
Cevap 5: %60 simultane, %40 ardıl diyebilirim.

Soru 6: Sözlü çeviride tarafsızlık kavramı sizin için ne ifade ediyor açıklayabilir misiniz?
Cevap 6: Konuşmacının söylediklerini, ne olursa olsun, aynen aktarmaktır.

Soru 7: Sözlü çeviri yaptığınız toplantılarda ve etkinliklerde tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyor musunuz? Neden bu düşünceye sahipsiniz?
Cevap 7: Tarafsızlık ilkesine uyduğumu düşünüyorum ve umuyorum. Simültane çeviri sırasında tarafsız olmamak çok mümkün değil çünkü süreç biraz otomatik işliyor; ardılda ise toplantıda kendimi bir taraf olarak değerlendirmedim için onaylamadığım düşünceleri bile anladığım şekilde karşı tarafa aktarmaya özen gösteriyorum.

Soru 8: 7. soruya cevabınız hayır ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağlamadığınızı düşünüyorsunuz?
Cevap 8: -

Soru 9: 7. Soruya cevabınız evet ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyorsunuz?
Cevap 9: Elimden geldiği ölçüde tarafsız olmaya özen gösteriyorum ama yine de sözlerle tarafsız olunabilse de insan durusuyla fikirlerini yansıtmaya engel olamayabilir.

Soru 10: Bir sözlü çevirmenin tarafsızlık prensibine uygunluk sağlaması ya da sağlamaması sizce ne tür faktörler ya da unsurlar tarafından ölçülebilir?

Cevap 10: Bunu ölçmenin zor olduğunu düşünüyorum; çift tercüman kullanılabilir.

Soru 11: Bir sözlü çevirmenin çevirdiği konuşmacı ya da konuşmayı yüzde yüz bir tarafsızlıkla aktarabileceğine inanıyor musunuz? Evet ise neden? Hayır ise neden?

Cevap 11: Söylenen sözcükleri yüzde yüz çevirmesi zor olabilir ama mesajın tam olarak tarafsız olarak aktarılabilceğini düşünüyorum.

Soru 12: Eğer 11. soruya cevabınız hayır ise bir sözlü çevirmenin yüzde yüz tarafsız olamamasını ya da olmamasını neye bağlayabilirsiniz?

Sizce bunun sebebi ne ya da neler olabilir?

Cevap 12:

Soru 13: Eğer 11. soruya cevabınız evet ise bunun her sözlü çevirmen ve her koşul için geçerli bir durum olduğunu söyleyebilir misiniz?

Kisiye veya toplantıya bağlı olarak değişebilir.

ANKET FORMU 15:

Bu anket profesyonel olarak sözlü çeviri yapan çevirmenlere yönelik hazırlanmış bir ankettir. Çalışmanın tamamında hiçbir şekilde adınız ya da kimliğinize yönelik diğer bilgileriniz kullanılmayacak ve/veya ifşa edilmeyecektir.

Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Soru 1: Ne kadar zamandır profesyonel olarak sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 1: 4,5 yıldır.

Soru 2: Hangi dil çiftleri arasında sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 2: İngilizce – Türkçe

Soru 3: Üyesi olduğunuz profesyonel çeviri derneği ya da dernekleri var mı? Varsa adlarını belirtebilir misiniz?

Cevap 3: Hayır.

Soru 4: Sözlü çevirinin yanında yaptığımız başka herhangi bir meslek/uğraş bulunuyor mu? (ders verme, herhangi bir yerde yarı zamanlı çalışma vb.). Eğer cevabınız evet ise lütfen kısaca açıklayabilir misiniz?

Cevap 4: Hayır.

Soru 5: Çeviri yaptığımız sözlü çeviri toplantı ortamlarını düşündüğünüzde simultane ve ardıl çeviri dağılımı için yüzde olarak ne söyleyebilirsiniz?

Cevap 5: %90 simultane %10 ardıl

Soru 6: Sözlü çeviride tarafsızlık kavramı sizin için ne ifade ediyor açıklayabilir misiniz?

Cevap 6: Söylenenlere katılmasa dahi çevirmenin aktarımının eksiksiz ve bire bir olması gerekir.

Soru 7: Sözlü çeviri yaptığınız toplantılarda ve etkinliklerde tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyor musunuz? Neden bu düşünceye sahipsiniz?
Cevap 7: Evet. Her zaman yukarıda belirttiğim prensiple çeviri yaptım.

Soru 8: 7. soruya cevabınız hayır ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağlamadığınızı düşünüyorsunuz?
Cevap 8:

Soru 9: 7. Soruya cevabınız evet ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyorsunuz?
Cevap 9: %100. Söylenenlere %100 karşı olsam dahi herhangi bir tepki vermeksizin, söylenene çevirim aracılığıyla müdahale etmeden çeviririm.

Soru 10: Bir sözlü çevirmenin tarafsızlık prensibine uygunluk sağlaması ya da sağlamaması sizce ne tür faktörler ya da unsurlar tarafından ölçülebilir?
Cevap 10: Fikir ayrılığı yaşadığı konularda profesyonel tutumunu koruyabilmesi ile. Ses tonu, eksiksiz aktarım vs.

Soru 11: Bir sözlü çevirmenin çevirdiği konuşmacı ya da konuşmayı yüzde yüz bir tarafsızlıkla aktarabileceğine inanıyor musunuz? Evet ise neden? Hayır ise neden?
Cevap 11: İnanıyorum. Çünkü insanlar duygularını kontrol edebilirler.

Soru 12: Eğer 11. soruya cevabınız hayır ise bir sözlü çevirmenin yüzde yüz tarafsız olamamasını ya da olmamasını neye bağlayabilirsiniz?
Sizce bunun sebebi ne ya da neler olabilir?
Cevap 12:

Soru 13: Eğer 11. soruya cevabınız evet ise bunun her sözlü çevirmen ve her koşul için geçerli bir durum olduğunu söyleyebilir misiniz?
Hayır. Profesyonel çalışabilen çevirmenler için geçerli.

ANKET FORMU 16:

*Bu anket profesyonel olarak sözlü çeviri yapan çevirmenlere yönelik hazırlanmış bir ankettir. Çalışmanın tamamında hiçbir şekilde adınız ya da kimliğinize yönelik diğer bilgileriniz kullanılmayacak ve/veya ifşa edilmeyecektir.
Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.*

Soru 1: Ne kadar zamandır profesyonel olarak sözlü çeviri yapmaktasınız?
Cevap 1: 1,5 yıl

Soru 2: Hangi dil çiftleri arasında sözlü çeviri yapmaktasınız?
Cevap 2: en-tr

Soru 3: Üyesi olduğunuz profesyonel çeviri derneği ya da dernekleri var mı? Varsa adlarını belirtebilir misiniz?

Cevap 3: TKTD yolundayım

Soru 4: Sözlü çevirinin yanında yaptığımız başka herhangi bir meslek/uğraş bulunuyor mu? (ders verme, herhangi bir yerde yarı zamanlı çalışma vb.). Eğer cevabınız evet ise lütfen kısaca açıklayabilir misiniz?

Cevap 4: Gecen sene vardı, bu sene sözlü çeviri bana yetecek duruma geldi

Soru 5: Çeviri yaptığımız sözlü çeviri toplantı ortamlarını düşündüğünüzde simultane ve ardıl çeviri dağılımı için yüzde olarak ne söyleyebilirsiniz?

Cevap 5: Eşliği de ardıla dahil edeyim, bu sene için yüzde 20 ardıl.

Soru 6: Sözlü çeviride tarafsızlık kavramı sizin için ne ifade ediyor açıklayabilir misiniz?

Cevap 6: Çok üzerine düşünmedim, konuşmaları konuşmacının perspektifinden aktarmak geliyor aklıma

Soru 7: Sözlü çeviri yaptığımız toplantılarda ve etkinliklerde tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyor musunuz? Neden bu düşünceye sahipsiniz?

Cevap 7: Düşünüyorum, konuşmacının lafına veya eksik cevabına kendimden bir şey katmadan, ve düzeyi aynı tutmaya çalışarak, aktarıyorum

Soru 8: 7. soruya cevabınız hayır ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağlamadığınızı düşünüyorsunuz:

Cevap 8:

Soru 9: 7. Soruya cevabınız evet ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 9: Önemli ölçüde. Belki dilden kaynaklanan eksikliklerim düzeyi tam yakalayamamama sebep olabilir, mesela konuşmacı kızgınsa aynı kızgınlık düzeyini hedef dile iyi hakim olarak o düzeyin gerektirdiği ifadelerle verebilme

Soru 10: Bir sözlü çevirmenin tarafsızlık prensibine uygunluk sağlaması ya da sağlamaması sizce ne tür faktörler ya da unsurlar tarafından ölçülebilir?

Cevap 10: Ne eksik ne fazla olmaması, soruyu çevirmek yerine kendi cevap veren çevirmenler var. Tecrübeli olan kabindaş o ortamdaki mihenk taşı olabilir, tecrübesiz olanı ölçüp feedback verebilir.

Soru 11: Bir sözlü çevirmenin çevirdiği konuşmacı ya da konuşmayı yüzde yüz bir tarafsızlıkla aktarabileceğine inanıyor musunuz? Evet ise neden? Hayır ise neden?

Cevap 11: Yüzde yüz aktarması zor veya imkansız olabilir. Çünkü orijinalin aynısı bir çeviri zaten yoktur.

Soru 12: Eğer 11. soruya cevabınız hayır ise bir sözlü çevirmenin yüzde yüz tarafsız olamamasını ya da olmamasını neye bağlayabilirsiniz?

Sizce bunun sebebi ne ya da neler olabilir?

Cevap 12: Çevirirken tekrar yaratıyoruz. Ve bu yaratmayı benim zihnimde yaptığıma göre, içine benden bir şeyler karışması kaçınılmaz olabilir. Veya aynı düzeyi yansıtmak için oturup cümleler üzerine düşünmek gerekebilir, bu da sözlü çeviride vakit bulunabilecek bir şey değil.

Soru 13: Eğer 11. soruya cevabınız evet ise bunun her sözlü çevirmen ve her koşul için geçerli bir durum olduğunu söyleyebilir misiniz?

ANKET FORMU 17:

*Bu anket profesyonel olarak sözlü çeviri yapan çevirmenlere yönelik hazırlanmış bir ankettir. Çalışmanın tamamında hiçbir şekilde adınız ya da kimliğinize yönelik diğer bilgileriniz kullanılmayacak ve/veya ifşa edilmeyecektir.
Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.*

Soru 1: Ne kadar zamandır profesyonel olarak sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 1: 15 yıldır.

Soru 2: Hangi dil çiftleri arasında sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 2: İngilizce - Türkçe

Soru 3: Üyesi olduğunuz profesyonel çeviri derneği ya da dernekleri var mı? Varsa adlarını belirtebilir misiniz?

Cevap 3: Evet var. Çeviri İşletmeleri Derneği ve Çeviri Derneği

Soru 4: Sözlü çevirinin yanında yaptığınız başka herhangi bir meslek/uğraş bulunuyor mu? (ders verme, herhangi bir yerde yarı zamanlı çalışma vb.). Eğer cevabınız evet ise lütfen kısaca açıklayabilir misiniz?

Cevap 4: Evet. Çeviri işletmesi sahibiyim.

Soru 5: Çeviri yaptığınız sözlü çeviri toplantı ortamlarını düşündüğünüzde simultane ve ardıl çeviri dağılımı için yüzde olarak ne söyleyebilirsiniz?

Cevap 5: %70 simultane %30 ardıl

Soru 6: Sözlü çeviride tarafsızlık kavramı sizin için ne ifade ediyor açıklayabilir misiniz?

Cevap 6: Hem kendi görüşlerimin, duygularımın ve düşüncelerimin etkisinde kalmadan, hem de çeviri yaptığım taraflardan herhangi birini koruma, kollama duygusuyla hareket etmeden çeviri yapabilmeye tarafsızlık diyorum.

Soru 7: Sözlü çeviri yaptığınız toplantılarda ve etkinliklerde tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyor musunuz? Neden bu düşünceye sahipsiniz?

Cevap 7: Bilimsel konferanslarda, uluslar arası etkinliklerde, halka açık her türlü çeviri de evet. Ticari görüşmelerde ve çatışma alanlarındaki çevirilerde tarafsızlık prensibinden ödün vermemeye azami özen göstermekle beraber, güvenlik, anlaşılabilirlik, ticari çıkarların veya insan onurunun korunması gibi hassas konularda uyuşmadan, barıştan, huzurdan yana taraf oluyorum.

Soru 8: 7. soruya cevabınız hayır ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağlamadığınızı düşünüyorsunuz:

Cevap 8: Milyar dolarlık bir anlaşma sözkonusuysa veya iki devlet arasında savaş sebebi sayılabilecek bir kriz çıkmasının arefesindeyse, ben ortamı yumuşatıcı ve uzlaşmayı sağlayıcı şekilde çeviri yapma inisiyatifimi, öngörümüne güvendiğim ve çalıştığım kurumların stratejilerine ve vizyonlarına en az kendileri kadar vakıf olduğum için, gönül rahatlığıyla ve büyük bir ustalıkla kullanabiliyorum. Bahsettiğim inisiyatif, msleğe yani başlayanların veya kendi hayatlarında uzlaşmacı olmayan meslektaşların hiç kalkışmasını tavsiye etmediğim hassas bir alandır, ayrı bir uzmanlık gerektirir.

Soru 9: 7. Soruya cevabınız evet ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 9: Bilimsel toplantılarda, halka açık etkinliklerde, hukuki toplantılarda, mahkemelerde %100 tarafsız ve etkin çeviri yaptığımı inanıyorum.

Soru 10: Bir sözlü çevirmenin tarafsızlık prensibine uygunluk sağlaması ya da sağlamaması sizce ne tür faktörler ya da unsurlar tarafından ölçülebilir?

Cevap 10:

Soru 11: Bir sözlü çevirmenin çevirdiği konuşmacı ya da konuşmayı yüzde yüz bir tarafsızlıkla aktarabileceğine inanıyor musunuz? Evet ise neden? Hayır ise neden?

Cevap 11: Evet inanıyorum. Konuşmayı ve konuşmacıyı yeterince bilen ve/veya anlayan bir çevirmen, kendi duygu ve düşüncelerini maskeleyebiliyorsa ve mesleğinin inceliklerine, çevirdiği dillerin nüanslarına vakıfsa, tamamen tarafsız çeviri yapabilir.

Soru 12: Eğer 11. soruya cevabınız hayır ise bir sözlü çevirmenin yüzde yüz tarafsız olamamasını ya da olmamasını neye bağlayabilirsiniz?

Sizce bunun sebebi ne ya da neler olabilir?

Cevap 12: İnsanlar kendilerine mağlub oluyor genelde. Kendi duygu ve düşüncelerinden sıyrılmakta zorlanıyorlar. Bazen de dil becerileri yetmiyor. Yani, belki kendilerinin tarafsız olduğunu zannediyorlar ama bağlama göre seçmeler igereken eşanlamı, cümle yapısını ve vurugusunu bilmediklerinden aslında “istmeden ve bilmeden” beceriksizliğe düşüyorlar. Buna kasti olmayan tarafsızlık diyebiliriz belki...

Soru 13: Eğer 11. soruya cevabınız evet ise bunun her sözlü çevirmen ve her koşul için geçerli bir durum olduğunu söyleyebilir misiniz?

Bu her sözlü çevirmen için geçerli değil maalesef. Bazı meslektaşlarımızın siyasi görüşlerine ters olan konuşmacıları çevirirken çeviri motivasyonlarının düştüğünü, konuşmanın anlamını ve etkisini güçlendirecek sözcükleri bulmakta ve kullanmakta zorlandıklarını gözlemliyorum. Hatta tersini yapan, konuşmacıyı olduğu gibi çevirmeye gayret eden meslektaşlarını da “amma havaya girdin ha, sen de mi bunlardan oldun” diye küçümsediklerini görmüşümdür.

ANKET FORMU 18:

*Bu anket profesyonel olarak sözlü çeviri yapan çevirmenlere yönelik hazırlanmış bir ankettir. Çalışmanın tamamında hiçbir şekilde adınız ya da kimliğinize yönelik diğer bilgileriniz kullanılmayacak ve/veya ifşa edilmeyecektir.
Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.*

Soru 1: Ne kadar zamandır profesyonel olarak sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 1: Mezun olduğum yıl olan 1999'dan beri.

Soru 2: Hangi dil çiftleri arasında sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 2: Türkçe-İngilizce (iki yönlü); Almanca-Türkçe (Almanca pasif)
TR-A, EN-B, DE-C

Soru 3: Üyesi olduğunuz profesyonel çeviri derneği ya da dernekleri var mı? Varsa adlarını belirtebilir misiniz?

Cevap 3: Türkiye Konferans Tercümanları Derneği (TKTD), Uluslararası Konferans Tercümanları Derneği (AIIC)

Soru 4: Sözlü çevirinin yanında yaptığınız başka herhangi bir meslek/uğraş bulunuyor mu? (ders verme, herhangi bir yerde yarı zamanlı çalışma vb.). Eğer cevabınız evet ise lütfen kısaca açıklayabilir misiniz?

Cevap 4: Bazı yıllar Boğaziçi Çeviribilim Bölümünde sözlü çeviri dersleri veriyorum (lisans ve yüksek lisans). Yoğun olmayan dönemlerde yazılı çeviri kabul ediyorum.

Soru 5: Çeviri yaptığınız sözlü çeviri toplantı ortamlarını düşündüğünüzde simultane ve ardıl çeviri dağılımı için yüzde olarak ne söyleyebilirsiniz?

Cevap 5: %80 Simültane, %20 Ardıl

Soru 6: Sözlü çeviride tarafsızlık kavramı sizin için ne ifade ediyor açıklayabilir misiniz?

Cevap 6: Çevirmenin iletişimin sonucunu değiştirebilecek herhangi bir ekleme, çıkarma yapmaması; ne sözel bir şekilde, ne de sözel olmayan (beden dili, ses tonu, jest ve mimikleri...) herhangi bir yöntemle iletişimi yönlendirmemesi.

Soru 7: Sözlü çeviri yaptığınız toplantılarda ve etkinliklerde tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyor musunuz? Neden bu düşünceye sahipsiniz?

Cevap 7: Elimden geldiği kadar, evet. Ancak, insanın algısını şekillendiren birçok kişisel etken var ve bunların çoğunun çoğu zaman farkında bile değiliz... O yüzden, farkında olduğum sürece tarafsız olduğumu düşünüyorum...

Soru 8: 7. soruya cevabınız hayır ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağlamadığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 8:

Soru 9: 7. Soruya cevabınız evet ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 9: Farkında olduğum sürece tarafsızım; ama bazen her ne kadar her şeye, her uyarana, her anlama açık olmaya çalışsam da algımı kontrol edemiyor olabilirim.

Soru 10: Bir sözlü çevirmenin tarafsızlık prensibine uygunluk sağlaması ya da sağlamaması sizce ne tür faktörler ya da unsurlar tarafından ölçülebilir?

Cevap 10: Söylem, kelime seçimi, tonlama, ekleme/çıkarma/saptırma/ima etme, katılımcıların tepkileri, kabin arkadaşının/işverenin tepkisi.

Soru 11: Bir sözlü çevirmenin çevirdiği konuşmacı ya da konuşmayı yüzde yüz bir tarafsızlıkla aktarabileceğine inanıyor musunuz? Evet ise neden? Hayır ise neden?

Cevap 11: Biraz tekrara kaçıyorum, biliyorum; ama, bence algımızı kontrol edemeyeceğimiz için hiçbir zaman %100 tarafsızlıktan bahsedilemez. Ancak, bu, sadece çeviri eylemi için değil, karşılıklı aynı dilde iletişim için de geçerli bence.

Soru 12: Eğer 11. soruya cevabınız hayır ise bir sözlü çevirmenin yüzde yüz tarafsız olamamasını ya da olmamasını neye bağlayabilirsiniz?

Sizce bunun sebebi ne ya da neler olabilir?

Cevap 12: Çevirmenin eğitimi, sosyo-ekonomik statüsü, geçmişi, ailesi, dini, gelenekleri, “azınlık” olup olmaması, siyasi eğilimi, deneyimleri, kişiliği...

Soru 13: Eğer 11. soruya cevabınız evet ise bunun her sözlü çevirmen ve her koşul için geçerli bir durum olduğunu söyleyebilir misiniz?

ANKET FORMU 19:

Bu anket profesyonel olarak sözlü çeviri yapan çevirmenlere yönelik hazırlanmış bir ankettir. Çalışmanın tamamında hiçbir şekilde adınız ya da kimliğinize yönelik diğer bilgileriniz kullanılmayacak ve/veya ifşa edilmeyecektir.

Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Soru 1: Ne kadar zamandır profesyonel olarak sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 1: 4 Yıl

Soru 2: Hangi dil çiftleri arasında sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 2: EN-TR

Soru 3: Üyesi olduğunuz profesyonel çeviri derneği ya da dernekleri var mı? Varsa adlarını belirtebilir misiniz?

Cevap 3: Çeviri Derneği

Soru 4: Sözlü çevirinin yanında yaptığınız başka herhangi bir meslek/uğraş bulunuyor mu? (ders verme, herhangi bir yerde yarı zamanlı çalışma vb.). Eğer cevabınız evet ise lütfen kısaca açıklayabilir misiniz?

Cevap 4: Hayır

Soru 5: Çeviri yaptığınız sözlü çeviri toplantı ortamlarını düşündüğünüzde simultane ve ardıl çeviri dağılımı için yüzde olarak ne söyleyebilirsiniz?

Cevap 5: % 70 Simultane
% 30 Ardıl

Soru 6: Sözlü çeviride tarafsızlık kavramı sizin için ne ifade ediyor açıklayabilir misiniz?

Cevap 6: Çeviriye başladığım andan itibaren aynı veya karşıt olduğuna bakmadan kendi görüşlerimi bir kenara bırakıp sadece konuşmacının görüşlerini olduğu gibi aktarmak

Soru 7: Sözlü çeviri yaptığınız toplantılarda ve etkinliklerde tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyor musunuz? Neden bu düşünceye sahipsiniz?

Cevap 7: Evet, aynı görüşü paylaşmadığım konuşmacıları çevirirken kendi düşüncelerimi çeviri sürecine yansıtmadan konuşmacının sesi olmaya dikkat ediyorum.

Soru 8: 7. soruya cevabınız hayır ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağlamadığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 8:

Soru 9: 7. Soruya cevabınız evet ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 9: %100.

Soru 10: Bir sözlü çevirmenin tarafsızlık prensibine uygunluk sağlaması ya da sağlamaması sizce ne tür faktörler ya da unsurlar tarafından ölçülebilir?

Cevap 10: Çeviri üretim sürecindeki doğruluk oranı, kelime tercihi ve tonlama

Soru 11: Bir sözlü çevirmenin çevirdiği konuşmacı ya da konuşmayı yüzde yüz bir tarafsızlıkla aktarabileceğine inanıyor musunuz? Evet ise neden? Hayır ise neden?

Cevap 11: Evet

Soru 12: Eğer 11. soruya cevabınız hayır ise bir sözlü çevirmenin yüzde yüz tarafsız olamamasını ya da olmamasını neye bağlayabilirsiniz?

Sizce bunun sebebi ne ya da neler olabilir?

Cevap 12:

Soru 13: Eğer 11. soruya cevabınız evet ise bunun her sözlü çevirmen ve her koşul için geçerli bir durum olduğunu söyleyebilir misiniz?

Geçerli olması gereken bir durum olmakla birlikte mevcut geçerliliği tartışılır

ANKET FORMU 20:

*Bu anket profesyonel olarak sözlü çeviri yapan çevirmenlere yönelik hazırlanmış bir ankettir. Çalışmanın tamamında hiçbir şekilde adınız ya da kimliğinize yönelik diğer bilgileriniz kullanılmayacak ve/veya ifşa edilmeyecektir.
Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.*

Soru 1: Ne kadar zamandır profesyonel olarak sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 1: 3 YIL

Soru 2: Hangi dil çiftleri arasında sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 2: TR-ENG

Soru 3: Üyesi olduğunuz profesyonel çeviri derneği ya da dernekleri var mı? Varsa adlarını belirtebilir misiniz?

Cevap 3: YOK

Soru 4: Sözlü çevirinin yanında yaptığınız başka herhangi bir meslek/uğraş bulunuyor mu? (ders verme, herhangi bir yerde yarı zamanlı çalışma vb.). Eğer cevabınız evet ise lütfen kısaca açıklayabilir misiniz?

Cevap 4: HAYIR

Soru 5: Çeviri yaptığınız sözlü çeviri toplantı ortamlarını düşündüğünüzde simultane ve ardıl çeviri dağılımı için yüzde olarak ne söyleyebilirsiniz?

Cevap 5: SIMULTANE- 75%, ARDIL-25%

Soru 6: Sözlü çeviride tarafsızlık kavramı sizin için ne ifade ediyor açıklayabilir misiniz?

Cevap 6: SAHSI FIKIRLERIM FARKLI OLDUGUNDA DA, SADECE VE HER ZAMAN DUYDUGUMU CEVIRMEK

Soru 7: Sözlü çeviri yaptığınız toplantılarda ve etkinliklerde tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyor musunuz? Neden bu düşünceye sahipsiniz?

Cevap 7: FIKIRLERIMIN ISIMI ETKILEMESI HIC SOZKONUSU OLMADI, DOLAYISI ILE EVET.

Soru 8: 7. soruya cevabınız hayır ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağlamadığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 8:

Soru 9: 7. Soruya cevabınız evet ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 9: BILGIM VE ISTEĞİM DAHİLİNDE 100%

Soru 10: Bir sözlü çevirmenin tarafsızlık prensibine uygunluk sağlaması ya da sağlamaması sizce ne tür faktörler ya da unsurlar tarafından ölçülebilir?

Cevap 10: ORJINAL METİN VE CEVİRİ METİNİN GERİYE DONUK OLARAK 3. BİR KİSİ TARAFINDAN OBJEKTİF DEĞERLENDİRİLMESİ BİR İHTİMAL

OLABILIR ANCAK YINE DE VE GENELEN PEK DE OLCULEBILIR
OLDUGUNU DUSUNEMEDIM

Soru 11: Bir sözlü çevirmenin çevirdiği konuşmacı ya da konuşmayı yüzde yüz bir tarafsızlıkla aktarabileceğine inanıyor musunuz? Evet ise neden? Hayır ise neden?
Cevap 11: NIHAI METİNDE İSTEK DISI TARAF OLMALAR SOZKONUSU
OLABILIR ANCAK NİYET İSTEK VE CABA DUZEYİNDE TARAFSIZLIGIN
MUMKUN OLDUGUNU DUSUNUYORUM

Soru 12: Eğer 11. soruya cevabınız hayır ise bir sözlü çevirmenin yüzde yüz tarafsız olamamasını ya da olmamasını neye bağlayabilirsiniz?
Sizce bunun sebebi ne ya da neler olabilir?
Cevap 12:

Soru 13: Eğer 11. soruya cevabınız evet ise bunun her sözlü çevirmen ve her koşul için geçerli bir durum olduğunu söyleyebilir misiniz?
HAYIR. MIZAC VE PROFESYONELLIK EKSİKLIGI SAHSI TARAF
OLMALARI PROFESYONEL ORTAMA TASIYABILIR VE BUNUN
CEVIRIYE YANSIMASINA SEBEP OLABILIR

ANKET FORMU 21:

*Bu anket profesyonel olarak sözlü çeviri yapan çevirmenlere yönelik hazırlanmış bir ankettir. Çalışmanın tamamında hiçbir şekilde adınız ya da kimliğinize yönelik diğer bilgileriniz kullanılmayacak ve/veya ifşa edilmeyecektir.
Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.*

Soru 1: Ne kadar zamandır profesyonel olarak sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 1:

9 yıldır

Soru 2: Hangi dil çiftleri arasında sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 2:

Türkçe-İngilizce

Soru 3: Üyesi olduğunuz profesyonel çeviri derneği ya da dernekleri var mı? Varsa adlarını belirtebilir misiniz?

Cevap 3:

TUÇED

Soru 4: Sözlü çevirinin yanında yaptığınız başka herhangi bir meslek/uğraş bulunuyor mu? (ders verme, herhangi bir yerde yarı zamanlı çalışma vb.). Eğer cevabınız evet ise lütfen kısaca açıklayabilir misiniz?

Cevap 4:

Firma sahibiyim

Soru 5: Çeviri yaptığınız sözlü çeviri toplantı ortamlarını düşündüğünüzde simultane ve ardıl çeviri dağılımı için yüzde olarak ne söyleyebilirsiniz?

Cevap 5:

Simültane yüzde doksan

Soru 6: Sözlü çeviride tarafsızlık kavramı sizin için ne ifade ediyor açıklayabilir misiniz?

Cevap 6:

Kişisel his ve görüşleri jestlerimizle bile olsa yansıtmamak, o an konuşan kişiyi tıpkı diğerlerine gösterdiğimiz saygı ve özen ile aynı şekilde çevirmek

Soru 7: Sözlü çeviri yaptığımız toplantılarda ve etkinliklerde tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyor musunuz? Neden bu düşünceye sahipsiniz?

Cevap 7: Büyük çoğunlukla evet

Soru 8: 7. soruya cevabınız hayır ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağlamadığınızı düşünüyorsunuz:

Cevap 8:

Soru 9: 7. Soruya cevabınız evet ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 9: Tek bir vakada konuşmacı son derece ayrımcı ve seksist konuşmuştu, çevirmek bana zul geliyordu, çevirmeme engel olacak kadar parazit vardı salonun teknik aksamında, bende bu sebeple çeviriyi durdurdum düzelene kadar, o konuşmacının süresinde düzeltmediler paraziti

Soru 10: Bir sözlü çevirmenin tarafsızlık prensibine uygunluk sağlaması ya da sağlamaması sizce ne tür faktörler ya da unsurlar tarafından ölçülebilir?

Cevap 10:

Çevirilen kişilerden yada dinleyicilerden alınacak geri besleme ile ölçülebilir

Soru 11: Bir sözlü çevirmenin çevirdiği konuşmacı ya da konuşmayı yüzde yüz bir tarafsızlıkla aktarabileceğine inanıyor musunuz? Evet ise neden? Hayır ise neden?

Cevap 11:

Hayır, çünkü insanız, yüzde doksandokuz aktarsak bile hepimize ters gelecek bir konuşma mutlaka olacaktır, ister dini, ister kişisel, isterse milli değerlerimize ters olsun

Soru 12: Eğer 11. soruya cevabınız hayır ise bir sözlü çevirmenin yüzde yüz tarafsız olamamasını ya da olmamasını neye bağlayabilirsiniz?

Sizce bunun sebebi ne ya da neler olabilir?

Cevap 12:

11de cevapladım bunu

Soru 13: Eğer 11. soruya cevabınız evet ise bunun her sözlü çevirmen ve her koşul için geçerli bir durum olduğunu söyleyebilir misiniz?

It depends

ANKET FORMU 22:

Bu anket profesyonel olarak sözlü çeviri yapan çevirmenlere yönelik hazırlanmış bir ankettir. Çalışmanın tamamında hiçbir şekilde adınız ya da kimliğinize yönelik diğer bilgileriniz kullanılmayacak ve/veya ifşa edilmeyecektir.

Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Soru 1: Ne kadar zamandır profesyonel olarak sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 1: **3 sene**

Soru 2: Hangi dil çiftleri arasında sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 2: **TR-ENG**

Soru 3: Üyesi olduğunuz profesyonel çeviri derneği ya da dernekleri var mı? Varsa adlarını belirtebilir misiniz?

Cevap 3: **Henüz yok**

Soru 4: Sözlü çevirinin yanında yaptığınız başka herhangi bir meslek/uğraş bulunuyor mu? (ders verme, herhangi bir yerde yarı zamanlı çalışma vb.). Eğer cevabınız evet ise lütfen kısaca açıklayabilir misiniz?

Cevap 4: **Yazılı çeviri ve Redaksiyon, Sunuculuk, Seslendirme.**

Soru 5: Çeviri yaptığınız sözlü çeviri toplantı ortamlarını düşündüğünüzde simultane ve ardıl çeviri dağılımı için yüzde olarak ne söyleyebilirsiniz?

Cevap 5: **Simültane %70, Ardıl %30.**

Soru 6: Sözlü çeviride tarafsızlık kavramı sizin için ne ifade ediyor açıklayabilir misiniz?

Cevap 6: **Tarafsızlık, çevirmenin mümkün olduğunca konuşmacının ifadelerini (kelime olarak olmasa da) kullanmak suretiyle çevirisini yaptığı konuşma metninin anlamına (kaçınılmaz olan alt-metin okuma/yorumlama da dahil olmak üzere) sadık kalmaya çalışma çabası.**

Soru 7: Sözlü çeviri yaptığımız toplantılarda ve etkinliklerde tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyor musunuz? Neden bu düşünceye sahipsiniz?

Cevap 7: **Genelde düşünüyorum. Her ne kadar zaman zaman dinleyiciler için konuşmada geçen nispeten anlaşılması zor olabilecek terimleri kendi cümlelerimle açıklamak dışında genellikle konu hakkında kişisel yorumlarımı uzak tutmaya gayret ettiğim için böyle düşünüyorum.**

Soru 8: 7. soruya cevabınız hayır ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağlamadığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 8:

Soru 9: 7. Soruya cevabınız evet ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 9: **Yukarıdaki bazı ifadeleri açıklamak adına kendi bilgimden kattıklarım dışında mümkün olduğunca uygun davrandığımı düşünüyorum.**

Soru 10: Bir sözlü çevirmenin tarafsızlık prensibine uygunluk sağlaması ya da sağlamaması sizce ne tür faktörler ya da unsurlar tarafından ölçülebilir?

Cevap 10: Ses tonunda –ve dolayısıyla tonun getirdiği mesajda- farklılık, kullanılan sıfatların konuşmacının kullandığı sıfatlara uygunluğu, çevirmenin hariçten gazel okuyup okumuyor olması.

Soru 11: Bir sözlü çevirmenin çevirdiği konuşmacı ya da konuşmayı yüzde yüz bir tarafsızlıkla aktarabileceğine inanıyor musunuz? Evet ise neden? Hayır ise neden?

Cevap 11: Hayır, yüzde yüz tarafsızlığın olabileceğine inanmıyorum. Burada psikanalizin yardımcı olabileceğini düşünüyorum anlatabilmek için.

Psikanalitik kurama göre –özellikle Derrida'nın Freud okumasını referans alıyorum şu anda- bilinçdışının yapısı, çocukların kullandığı silinebilen plastik yazı tahtalarına benzer. Silinse de daha önce yapılmış resimler, tahta üzerinde görünmez izler bırakırlar ve yeni yapılan resim ister istemez bu izlere düşer ve resim kaçınılmaz olarak bir önceki resmin izlerini taşır. Aynı şekilde bir insanın bilinçdışı ağzını her açtığında bir yolunu bulup ifadelerinde kendisine yer açar. Bir insanın kullandığı kelimeler, o insanın kendi geçmişinden izler taşır ve çeviri bağlamında konuşmacının kullandığı kelimeler ne olursa olsun ve çevirmen ne kadar kendi cümlelerini konuşmacıyı referans alırsa alsın, çevirmenin kuracağı cümleler, hem sözdizimsel hem de anlambilimsel olarak kendi bilinci ve daha önemlisi kendi bilinçdışının dışarıya taşmasına vesile olacaktır. Bu bazen devrik olmayan kaynak cümlelerin çevirmen tarafından devrik cümleye döndürülmesi gibi sözdizimsel olabilir, bazen de kaynak-dilde kullanılan bir sıfatın çevirmenin zihninde yarattığı çağrışımlarla hedef dile çevrilirken anlam kaymasına yol açabilecek şekilde seçilmesi şeklinde kendini gösterebilir.

Bunun yanı sıra, biyolojik, fizyolojik ve gündelik faktörler de (stres, yorgunluk, hastalık, kişisel hayatta sıkıntılar vs.) tarafsızlığı riske atar. Ancak çevirmen bunları en aza indirmekle yükümlüdür. Yine de sifra indirgemenin hiç bir zaman mümkün olabileceğini düşünmüyorum.

Soru 12: Eğer 11. soruya cevabınız hayır ise bir sözlü çevirmenin yüzde yüz tarafsız olamamasını ya da olmamasını neye bağlayabilirsiniz?

Sizce bunun sebebi ne ya da neler olabilir?

Cevap 12: Sorunun cevabı yukarıda...

Soru 13: Eğer 11. soruya cevabınız evet ise bunun her sözlü çevirmen ve her koşul için geçerli bir durum olduğunu söyleyebilir misiniz?

ANKET FORMU 23:

Bu anket profesyonel olarak sözlü çeviri yapan çevirmenlere yönelik hazırlanmış bir ankettir. Çalışmanın tamamında hiçbir şekilde adınız ya da kimliğinize yönelik diğer bilgileriniz kullanılmayacak ve/veya ifşa edilmeyecektir.

Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Soru 1: Ne kadar zamandır profesyonel olarak sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 1: Sözlü çeviriyi en son 8 yıl önce yapmıştım. 5 kez yaptım. Çalışma alanım uzmanlık alanları çevirisi ve yazınsal çeviri olduğu için bu alanlarda çeviri çalışmalarımı yürütüyorum.

Soru 2: Hangi dil çiftleri arasında sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 2: Fransızcadan Türkçeye

Soru 3: Üyesi olduğunuz profesyonel çeviri derneği ya da dernekleri var mı? Varsa adlarını belirtebilir misiniz?

Cevap 3: Çeviri Derneği

Soru 4: Sözlü çevirinin yanında yaptığınız başka herhangi bir meslek/uğraş bulunuyor mu? (ders verme, herhangi bir yerde yarı zamanlı çalışma vb.). Eğer cevabınız evet ise lütfen kısaca açıklayabilir misiniz?

Cevap 4: Önceden de belirttiğim gibi çalışma alanımın dışında olduğu için uzun süredir sözlü çeviri yapmıyorum. Ders veriyorum ve kitap çevirisi yapıyorum.

Soru 5: Çeviri yaptığınız sözlü çeviri toplantı ortamlarını düşündüğünüzde simultane ve ardıl çeviri dağılımı için yüzde olarak ne söyleyebilirsiniz?

Cevap 5: Katıldığım toplantılarda sözlü çeviri oranı %80 simultane % 20 ardıl diyebilirim.

Soru 6: Sözlü çeviride tarafsızlık kavramı sizin için ne ifade ediyor açıklayabilir misiniz?

Cevap 6: En son UNESCO'nun Ürgüp'te düzenlediği Yerel Yönetimler Konferansında çeviri yapmıştım. Herhangi bir siyasal görüş, etnik ya da dini ayrımlar gözetmeden yapılan çeviri olarak düşünüyorum.

Soru 7: Sözlü çeviri yaptığınız toplantılarda ve etkinliklerde tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyor musunuz? Neden bu düşünceye sahipsiniz?

Cevap 7: İletiyi aktarmak konusunda özen gösterdiğimi düşünüyorum.

Soru 8: 7. soruya cevabınız hayır ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağlamadığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 8:

Soru 9: 7. Soruya cevabınız evet ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 9: D

Soru 10: Bir sözlü çevirmenin tarafsızlık prensibine uygunluk sağlaması ya da sağlamaması sizce ne tür faktörler ya da unsurlar tarafından ölçülebilir?

Cevap 10: Konferans kayda alındığı takdirde kayıt cihazıyla, ya da dinleyicilerin yani iletinin alıcılarının tepkileriyle tarafsızlık prensibinin ölçülebilir olduğunu düşünüyorum.

Soru 11: Bir sözlü çevirmenin çevirdiği konuşmacı ya da konuşmayı yüzde yüz bir tarafsızlıkla aktarabileceğine inanıyor musunuz? Evet ise neden? Hayır ise neden?
Cevap 11: İnanıyorum. Çevirmenin profesyonelliğine ve deontolojisine bağlı olarak böyle bir yetkinliği kazanması gerektiğini düşünüyorum.

Soru 12: Eğer 11. soruya cevabınız hayır ise bir sözlü çevirmenin yüzde yüz tarafsız olamamasını ya da olmamasını neye bağlayabilirsiniz?
Sizce bunun sebebi ne ya da neler olabilir?
Cevap 12:

Soru 13: Eğer 11. soruya cevabınız evet ise bunun her sözlü çevirmen ve her koşul için geçerli bir durum olduğunu söyleyebilir misiniz?
Koşullar değişiklik ortaya koyabilir ancak profesyonellik de burada başlar diye düşünüyorum.

ANKET FORMU 24:

*Bu anket profesyonel olarak sözlü çeviri yapan çevirmenlere yönelik hazırlanmış bir ankettir. Çalışmanın tamamında hiçbir şekilde adınız ya da kimliğinize yönelik diğer bilgileriniz kullanılmayacak ve/veya ifşa edilmeyecektir.
Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.*

Soru 1: Ne kadar zamandır profesyonel olarak sözlü çeviri yapmaktasınız?
Cevap 1: Kendimi profesyonel sözlü çevirmen olarak tanımlamıyorum.

Soru 2: Hangi dil çiftleri arasında sözlü çeviri yapmaktasınız?
Cevap 2: Türkçe-Fransızca/Fransızca-Türkçe

Soru 3: Üyesi olduğunuz profesyonel çeviri derneği ya da dernekleri var mı? Varsa adlarını belirtebilir misiniz?
Cevap 3: Yok

Soru 4: Sözlü çevirinin yanında yaptığınız başka herhangi bir meslek/uğraş bulunuyor mu? (ders verme, herhangi bir yerde yarı zamanlı çalışma vb.). Eğer cevabınız evet ise lütfen kısaca açıklayabilir misiniz?
Cevap 4: Evet, ders verme(asıl meslek olarak)

Soru 5: Çeviri yaptığınız sözlü çeviri toplantı ortamlarını düşündüğünüzde simultane ve ardıl çeviri dağılımı için yüzde olarak ne söyleyebilirsiniz?
Cevap 5: %100 Ardıl çeviri ve diyalog çevirisi(?)

Soru 6: Sözlü çeviride tarafsızlık kavramı sizin için ne ifade ediyor açıklayabilir misiniz?

Cevap 6:Göreceli ve ulaşılması zor bir kavram olarak görüyorum.

Soru 7: Sözlü çeviri yaptığınız toplantılarda ve etkinliklerde tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyor musunuz? Neden bu düşünceye sahipsiniz?

Cevap 7:Her zaman ikili ortamlarda çeviri yaptığım için, ilkesel olarak tarafsız kalmam gerektiği bilincine sahip olsam da, insani ve vicdani olarak kimi zaman tarafsız/çekimser kalarak bile taraf tutmuş olduğumu düşünüyorum.

Soru 8: 7. soruya cevabınız hayır ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağlamadığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 8: Özellikle insani durumlarda, mağdur olduğumu düşündüğünüz tarafa destek olma, işini kolaylaştırma dürtüsü ağır basabiliyor. Ancak bu durumlarda prensiplerden çok aşırı müdahaleci olmanın verebileceği zararları düşünmek insani dürtüleri frenleyebiliyor.

Soru 9: 7. Soruya cevabınız evet ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 9:

Soru 10: Bir sözlü çevirmenin tarafsızlık prensibine uygunluk sağlaması ya da sağlamaması sizce ne tür faktörler ya da unsurlar tarafından ölçülebilir?

Cevap 10:Tarafsızlığı ölçmek için hizmet edilen tarafların görüşü ve çevirmenin onlarda uyandırdığı güven duygusu önemli.

Soru 11: Bir sözlü çevirmenin çevirdiği konuşmacı ya da konuşmayı yüzde yüz bir tarafsızlıkla aktarabileceğine inanıyor musunuz? Evet ise neden? Hayır ise neden?

Cevap 11: Aslında birçok durum için yüzde yüz olmasa da cevap evet olabilir çünkü tarafsızlığı belirleyen faktör çevirmenin karakterinin, meslek anlayışının yanı sıra o özel durumda hizmet ettiği kişilerle kurduğu maddi ve /ve ya manevi bağdır aynı zamanda. Eğer bu bağlar arasında uygun dengeyi kurmuşsa taraf tutmasını "gerektirmeyecek" bir çeviri yapabilir.

Soru 12: Eğer 11. soruya cevabınız hayır ise bir sözlü çevirmenin yüzde yüz tarafsız olamamasını ya da olmamasını neye bağlayabilirsiniz?

Sizce bunun sebebi ne ya da neler olabilir?

Cevap 12:

Soru 13: Eğer 11. soruya cevabınız evet ise bunun her sözlü çevirmen ve her koşul için geçerli bir durum olduğunu söyleyebilir misiniz?

Hayır.

ANKET FORMU 25:

Esra Özkaya Saltoğlu - doktora tezi için anket soruları

*Bu anket profesyonel olarak sözlü çeviri yapan çevirmenlere yönelik hazırlanmış bir ankettir. Çalışmanın tamamında hiçbir şekilde adınız ya da kimliğinize yönelik diğer bilgileriniz kullanılmayacak ve/veya ifşa edilmeyecektir.
Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.*

Soru 1: Ne kadar zamandır profesyonel olarak sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 1: 6 yıldır.

Soru 2: Hangi dil çiftleri arasında sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 2: Türkçe ve İngilizce.

Soru 3: Üyesi olduğunuz profesyonel çeviri derneği ya da dernekleri var mı? Varsa adlarını belirtebilir misiniz?

Cevap 3: Yok.

Soru 4: Sözlü çevirinin yanında yaptığınız başka herhangi bir meslek/uğraş bulunuyor mu? (ders verme, herhangi bir yerde yarı zamanlı çalışma vb.). Eğer cevabınız evet ise lütfen kısaca açıklayabilir misiniz?

Cevap 4:

Soru 5: Çeviri yaptığınız sözlü çeviri toplantı ortamlarını düşündüğünüzde simultane ve ardıl çeviri dağılımı için yüzde olarak ne söyleyebilirsiniz?

Cevap 5: Yüzde 80 simultane, yüzde 20 ardıl.

Soru 6: Sözlü çeviride tarafsızlık kavramı sizin için ne ifade ediyor açıklayabilir misiniz?

Cevap 6: Tarafsızlık bence, hangi durum ve koşul altında olursa olsun, iki tarafın da birbirini anlamak için bir tercüman olarak benden destek istediklerini unutmadan, söylenenleri değiştirmeden ilgili taraflara aktarmaktır. Bu anlamdaki bir nesnellik ve tarafsızlık, iki tarafın da aktarılanların doğruluğu konusunda çevirmene güven duymasını sağlar.

Soru 7: Sözlü çeviri yaptığınız toplantılarda ve etkinliklerde tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyor musunuz? Neden bu düşünceye sahipsiniz?

Cevap 7: Tarafsızlık ilkesini koruduğumu düşünüyorum, çünkü çeviriler sırasında, söylenen hiçbir şeyi herhangi bir tarafın lehine ya da aleyhinde değiştirip aktarmıyorum. Söylenenlerin sonuçlarının beni ilgilendirmedini düşünerek, her şeyi olduğu gibi aktarıyorum.

Soru 8: 7. soruya cevabınız hayır ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağlamadığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 8:

Soru 9: 7. Soruya cevabınız evet ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 9: Kabul ettiğim toplantılarda tarafsızlık ilkesini sonuna kadar koruduğümü düşünüyorum. İçeriği itibariyle kişisel olarak aktarmaktan kaçınacağım toplantıları ise kabul etmiyorum.

Soru 10: Bir sözlü çevirmenin tarafsızlık prensibine uygunluk sağlaması ya da sağlamaması sizce ne tür faktörler ya da unsurlar tarafından ölçülebilir?

Cevap 10: Kaynak dildeki mesaj ve çevirmenin oluşturduğu çıktı karşılaştırıldığında bu ölçülebilir diye düşünüyorum.

Soru 11: Bir sözlü çevirmenin çevirdiği konuşmacı ya da konuşmayı yüzde yüz bir tarafsızlıkla aktarabileceğine inanıyor musunuz? Evet ise neden? Hayır ise neden?

Cevap 11: Hiçbir şeyin mutlak olabileceğine inanmadığımdan ve dil de son derece yaşayan bir olgu olduğundan, belki çok düşünmeden yapılan sözcük tercihleri bile bu tarafsızlığın mutlak olmasını engelleyebilir.

Soru 12: Eğer 11. soruya cevabınız hayır ise bir sözlü çevirmenin yüzde yüz tarafsız olamamasını ya da olmamasını neye bağlayabilirsiniz?

Sizce bunun sebebi ne ya da neler olabilir?

Cevap 12: Dilin elverdiği ölçüde tarafsızlık korunabilir. Fakat dil çok katmanlı, çoğu zaman da anlamın açık olduğu bir yapı olduğu için, tarafsızlık katıksız olmayabilir.

Soru 13: Eğer 11. soruya cevabınız evet ise bunun her sözlü çevirmen ve her koşul için geçerli bir durum olduğunu söyleyebilir misiniz?

ANKET FORMU 26:

Bu anket profesyonel olarak sözlü çeviri yapan çevirmenlere yönelik hazırlanmış bir ankettir. Çalışmanın tamamında hiçbir şekilde adınız ya da kimliğinize yönelik diğer bilgileriniz kullanılmayacak ve/veya ifşa edilmeyecektir.

Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Soru 1: Ne kadar zamandır profesyonel olarak sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 1: 1998'den beri

Soru 2: Hangi dil çiftleri arasında sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 2: Fransızca_Türkçe

Soru 3: Üyesi olduğunuz profesyonel çeviri derneği ya da dernekleri var mı? Varsa adlarını belirtebilir misiniz?

Cevap 3: Çeviri Derneği

Soru 4: Sözlü çevirinin yanında yaptığınız başka herhangi bir meslek/uğraş bulunuyor mu? (ders verme, herhangi bir yerde yarı zamanlı çalışma vb.). Eğer cevabınız evet ise lütfen kısaca açıklayabilir misiniz?

Cevap 4: Yıldız Teknik Üniversitesi, Fransızca Mütercim-Tercümanlık Bölümü tam zamanlı Öğr.Gör. Ders verme (Sözlü Çeviri)

Soru 5: Çeviri yaptığınız sözlü çeviri toplantı ortamlarını düşündüğünüzde simultane ve ardıl çeviri dağılımı için yüzde olarak ne söyleyebilirsiniz?

Cevap 5: ağırlıklı olarak simültane

Soru 6: Sözlü çeviride tarafsızlık kavramı sizin için ne ifade ediyor açıklayabilir misiniz?

Cevap 6: Çevirmenin kişisel, kültürel, ideolojik, çıkar vb. kaynaklı yorum katmadan konuşmacının ya da konuşmacıların iletisini sadakat prensibi çerçevesinde hedef kültüre aktarması. Tarafsızlık kavramını ‘iletiye karşı tarafsızlık’ olarak görüyorum.

Soru 7: Sözlü çeviri yaptığımız toplantılarda ve etkinliklerde tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyor musunuz? Neden bu düşünceye sahipsiniz? Tarafsızlık prensibine elimden geldiğince ve mümkün olduğunca uyduğumu düşünüyorum çünkü öncelikli olarak **iletiyi** (message) aktarmaya özen gösteriyorum. Konuşmacının vurguladığı noktaları (örneğin dikta ülkesinde olup seçim yoluyla yönetime gelen konuşmacının doğal olarak ‘seçimle geldiğini’ ısrarla vurgulaması gibi), iletinin hangi formülasyondan sakınarak söylendiği (siyasi söylemlerde çokca örnekler olduğu gibi), iletinin ya da ileti unsurunun hedef kültür tarafınca anlaşılması için ek açıklamaların gerekli olup olmadığı (iki kültürden birinde varolmayan olgu ya da olaylar örneğinde olduğu gibi), vb. iletiyle alakalı (ya da iletinin doğrudan bir bileşeni olarak düşünülebilen) unsurları dikkate alarak çeviri yaptığımı düşünüyorum. Ancak yüzde yüz bir tarafsızlıktan söz etmek mümkün değildir.

Cevap 7:

Soru 8: 7. soruya cevabınız hayır ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağlamadığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 8: buna yanıt verebilmem için konuyu farklı yönlerden değerlendirip derinlemesine incelemek gerekir.

Soru 9: 7. Soruya cevabınız evet ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 9: elimden geldiğince

Soru 10: Bir sözlü çevirmenin tarafsızlık prensibine uygunluk sağlaması ya da sağlamaması sizce ne tür faktörler ya da unsurlar tarafından ölçülebilir?

Cevap 10: kaynak söylem ve çeviri söylemin karşılaştırılması, bu karşılaştırmada analiz sonucu tespit edilen olaylar ve olgular hakkında çevirmenle tartışılması, konuşmacıyla tartışılması, ve hedef kitleyle tartışılması aracılığıyla ölçülebilir.

Soru 11: Bir sözlü çevirmenin çevirdiği konuşmacı ya da konuşmayı yüzde yüz bir tarafsızlıkla aktarabileceğine inanıyor musunuz? Evet ise neden? Hayır ise neden?

Cevap 11: Hayır inanmıyorum, çünkü 1) ölçüm yapmadan böylesi bir tespite varmak bilimsel açıdan anlamlı değildir, 2) Bu tespit ölçüm ve analiz sonucu ortaya çıkmış olsa bile bunun bir durum saptaması olması nedeniyle genelleme yapmak pek doğru bir girişim olmayacaktır, 3) pratikte karşımıza çıkan ve çıkacak olan her durum ve her bağlam için böylesi kesin hatta kuramsal bir öngörude bulunmak için konunun ampirik düzlemde çok sayıda test edilmesi gerekir.

Soru 12: Eğer 11. soruya cevabınız hayır ise bir sözlü çevirmenin yüzde yüz tarafsız olamamasını ya da olmamasını neye bağlayabilirsiniz?

Sizce bunun sebebi ne ya da neler olabilir? Bağlama, duruma bağlı olabilir

Cevap 12: sözlü çevirmenin yüzde yüz tarafsız olamamasını ya da olmamasını iletişim durumun ve bağlamın beraberinde getirdikleri koşullara bağlıyorum.

Soru 13: Eğer 11. soruya cevabınız evet ise bunun her sözlü çevirmen ve her koşul için geçerli bir durum olduğunu söyleyebilir misiniz?

ANKET FORMU 27:

*Bu anket profesyonel olarak sözlü çeviri yapan çevirmenlere yönelik hazırlanmış bir ankettir. Çalışmanın tamamında hiçbir şekilde adınız ya da kimliğinize yönelik diğer bilgileriniz kullanılmayacak ve/veya ifşa edilmeyecektir.
Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.*

Soru 1: Ne kadar zamandır profesyonel olarak sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 1: 3 Yıl

Soru 2: Hangi dil çiftleri arasında sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 2: İngilizce - Türkçe

Soru 3: Üyesi olduğunuz profesyonel çeviri derneği ya da dernekleri var mı? Varsa adlarını belirtebilir misiniz?

Cevap 3: Hayır

Soru 4: Sözlü çevirinin yanında yaptığınız başka herhangi bir meslek/uğraş bulunuyor mu? (ders verme, herhangi bir yerde yarı zamanlı çalışma vb.). Eğer cevabınız evet ise lütfen kısaca açıklayabilir misiniz?

Cevap 4: Hayır

Soru 5: Çeviri yaptığınız sözlü çeviri toplantı ortamlarını düşündüğünüzde simultane ve ardıl çeviri dağılımı için yüzde olarak ne söyleyebilirsiniz?

Cevap 5: %90 Simultane, %10 Ardıl

Soru 6: Sözlü çeviride tarafsızlık kavramı sizin için ne ifade ediyor açıklayabilir misiniz?

Cevap 6: Çevirmenin görevinin temel olarak kaynak dildeki bilgiyi hedef dile aktarmak olduğunu düşünürsek, bu salt bilgi giriş - çıkışında zaten tarafsızlık gibi bir kavramın var olmaması gerekmektedir. Ancak bahsedilen bilgiler bu transfer esnasında kısa bir süreliğine de olsa çevirmenin beyninde işlenmektedir ve bilginin bu ortamdan ilk başta olduğu kadar steril bir şekilde çıkması mümkün değildir. Çevirmenin düşünceleri ve deneyimleri bu süreci ufak çapta da olsa etkileyecektir.

Soru 7: Sözlü çeviri yaptığınız toplantılarda ve etkinliklerde tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyor musunuz? Neden bu düşünceye sahipsiniz?

Cevap 7: Belirli bir noktaya kadar tarafsızlığımı koruduğumu düşünüyorum. Ancak bazı durumlarda ufak tefek manipülasyonlarla tarafsızlık ilkesini bazen sınırlı ölçüde bazen de daha büyük ölçüde ihlal edebiliyorum. Sonuç olarak tam olarak tarafsız olduğumu düşünmüyorum.

Soru 8: 7. soruya cevabınız hayır ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağlamadığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 8: Genel olarak toplumun çoğunluğuna karşı kışkırtıcı nitelikteki konuşmalarda ya da toplantıdaki dinleyiciler arasında birbirlerini provokasyona yönelik bir durum olduğunda tarafsızlık prensibinden uzaklaşıyorum.

Soru 9: 7. Soruya cevabınız evet ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 9:

Soru 10: Bir sözlü çevirmenin tarafsızlık prensibine uygunluk sağlaması ya da sağlamaması sizce ne tür faktörler ya da unsurlar tarafından ölçülebilir?

Cevap 10: Teorik olarak toplantı sonrasında kayıtların karşılaştırmalı olarak incelenmesi ile çevirmenin bu prensiplere uyup uymadığı ölçülebilir. Ancak çevirmenin ağızından çıkan sözcüklerin oldukça hızlı ve biraz da alelacele bir düşünce sürecinden geçtiğini düşündüğümüzde, hangi sözlerin bir tarafsızlık amacıyla söylendiğini, hangilerinin o anda üzerinde fazla düşünülmeden ya da belki de hatalı olarak söylendiğini ayırt etmek pratikte mümkün olmayacaktır.

Soru 11: Bir sözlü çevirmenin çevirdiği konuşmacı ya da konuşmayı yüzde yüz bir tarafsızlıkla aktarabileceğine inanıyor musunuz? Evet ise neden? Hayır ise neden?

Cevap 11: Hayır. Çünkü çevirmenlerin akli bilginin belirli bir ölçüde "kirlendiği" yerdir. Çok ufak sözcük seçimleri bile tam bir tarafsızlığa ulaşılmasını engelleyecektir. Bunun dışında, "Çevirmen hanım / bey, bu cümleyi çevirmeyin." gibi cümlelerin çok sık duyulduğu bir ülkede çevirmen bilinçli bir çaba gösterse bile %100 tarafsız olamayacaktır.

Soru 12: Eğer 11. soruya cevabınız hayır ise bir sözlü çevirmenin yüzde yüz tarafsız olamamasını ya da olmamasını neye bağlayabilirsiniz?

Sizce bunun sebebi ne ya da neler olabilir?

Cevap 12: Bir robot ya da makinenin aksine çevirmen kendi düşünce, deneyim ve ideolojilerine sahiptir. Profesyonellik bu tür fikirlerin kabin dışında bırakılmasını gerektirebilir fakat çevirmenlerin işlerini yapmasını için kullandığı tek araç olan beyinlerinden bu yaşanmışlıkların sökülmesi mümkün değildir. Çevirmenlerin

tarafli olduğundan yakinan kişişer varsa onların tek alternatifleri de Google Translate olacaktır.

Soru 13: Eğer 11. soruya cevabınız evet ise bunun her sözlü çevirmen ve her koşul için geçerli bir durum olduğunu söyleyebilir misiniz?

ANKET FORMU 28:

*Bu anket profesyonel olarak sözlü çeviri yapan çevirmenlere yönelik hazırlanmış bir ankettir. Çalışmanın tamamında hiçbir şekilde adınız ya da kimliğinize yönelik diğer bilgileriniz kullanılmayacak ve/veya ifşa edilmeyecektir.
Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.*

Soru 1: Ne kadar zamandır profesyonel olarak sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 1: 4 yıl

Soru 2: Hangi dil çiftleri arasında sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 2: İngilizce - TR

Soru 3: Üyesi olduğunuz profesyonel çeviri derneği ya da dernekleri var mı? Varsa adlarını belirtebilir misiniz?

Cevap 3: TKTD

Soru 4: Sözlü çevirinin yanında yaptığınız başka herhangi bir meslek/uğraş bulunuyor mu? (ders verme, herhangi bir yerde yarı zamanlı çalışma vb.). Eğer cevabınız evet ise lütfen kısaca açıklayabilir misiniz?

Cevap 4: Hayır

Soru 5: Çeviri yaptığınız sözlü çeviri toplantı ortamlarını düşündüğünüzde simultane ve ardıl çeviri dağılımı için yüzde olarak ne söyleyebilirsiniz?

Cevap 5: Simultane %70, Ardıl %30

Soru 6: Sözlü çeviride tarafsızlık kavramı sizin için ne ifade ediyor açıklayabilir misiniz?

Cevap 6: Söz konusu mesele şahsen beni çok ilgilendiren bir konu bile olsa konunun dışında kalmak.

Soru 7: Sözlü çeviri yaptığınız toplantılarda ve etkinliklerde tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyor musunuz? Neden bu düşünceye sahipsiniz?

Cevap 7: Evet, katılımcılara belli bir mesafede durmaya çalışıyorum. Taraf tutmaya yol açabilecek konuşmalara girmiyorum, yorum yapmıyorum. Gerekli durumlarda işim gereğimi tarafsızlığımı korumak zorunda olduğumu söylüyorum.

Soru 8: 7. soruya cevabınız hayır ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağlamadığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 8:

Soru 9: 7. Soruya cevabınız evet ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 9: Tamamen

Soru 10: Bir sözlü çevirmenin tarafsızlık prensibine uygunluk sağlaması ya da sağlamaması sizce ne tür faktörler ya da unsurlar tarafından ölçülebilir?

Cevap 10: Çevirmenin katılımcılarla kendi fikrini ifade etmek üzere diyaloga girmesi tarafsızlığını kaybettiği anlamına gelir.

Soru 11: Bir sözlü çevirmenin çevirdiği konuşmacı ya da konuşmayı yüzde yüz bir tarafsızlıkla aktarabileceğine inanıyor musunuz? Evet ise neden? Hayır ise neden?

Cevap 11: Evet, bir konferans çevirmeni duygularını ve kendini konudan soyutlayabildiği sürece bunu yapabilir. Yapamayacaksa baştan o işi kabul etmemeli.

Soru 12: Eğer 11. soruya cevabınız hayır ise bir sözlü çevirmenin yüzde yüz tarafsız olamamasını ya da olmamasını neye bağlayabilirsiniz?

Sizce bunun sebebi ne ya da neler olabilir?

Cevap 12:

Soru 13: Eğer 11. soruya cevabınız evet ise bunun her sözlü çevirmen ve her koşul için geçerli bir durum olduğunu söyleyebilir misiniz?

Konferans çevirmeni eğitimini her alanda çalışacak şekilde alır ve formal eğitimin sonrasında da kendini bu şekilde eğitmelidir. Şu ana kadar tersi bir örneğe neyse ki rastlamadım☺

ANKET FORMU 29:

Bu anket profesyonel olarak sözlü çeviri yapan çevirmenlere yönelik hazırlanmış bir ankettir. Çalışmanın tamamında hiçbir şekilde adınız ya da kimliğinize yönelik diğer bilgileriniz kullanılmayacak ve/veya ifşa edilmeyecektir.

Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Soru 1: Ne kadar zamandır profesyonel olarak sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 1: 10 yıl

Soru 2: Hangi dil çiftleri arasında sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 2: ing tr

Soru 3: Üyesi olduğunuz profesyonel çeviri derneği ya da dernekleri var mı?

Varsa adlarını belirtebilir misiniz?

Cevap 3: hayir

Soru 4: Sözlü çevirinin yanında yaptığınız başka herhangi bir meslek/uğraş bulunuyor mu? (ders verme, herhangi bir yerde yarı zamanlı çalışma vb.).

Eğer cevabınız evet ise lütfen kısaca açıklayabilir misiniz?

Cevap 4: kisisel gelisim konulari , organizasyon ve doping test sonuncusu cok gizli bir is ismim bilinmesin! Mata hari gibi isi!

Soru 5: Çeviri yaptığınız sözlü çeviri toplantı ortamlarını düşündüğünüzde simultane ve ardıl çeviri dağılımı için yüzde olarak ne söyleyebilirsiniz?

Cevap 5: 90% simiultane ve 10% ardil

Soru 6: Sözlü çeviride tarafsızlık kavramı sizin için ne ifade ediyor açıklayabilir misiniz?

Cevap 6: dinleyici toplulugu ve konusmaci arasinda taraf tutmadan oldugu ve soylendigi haliyle konuyu aktarmak

Soru 7: Sözlü çeviri yaptığınız toplantılarda ve etkinliklerde tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyor musunuz? Neden bu düşünceye sahipsiniz?

Cevap 7: genelde evet ama bazi hassas oldugunu dusundugun durumlarda konuyu daha uygun veya kibar kale getirerek aktardigim oldu

Soru 8: 7. soruya cevabınız hayır ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağlamadığınızı düşünüyorsunuz:

Cevap 8:

Soru 9: 7. Soruya cevabınız evet ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 9: % 90 uygunluk sagaldigimi dusunmuyorm # uymadigim zamani yukarda

acıkladim.

Soru 10: Bir sözlü çevirmenin tarafsızlık prensibine uygunluk sağlaması ya da sağlamaması sizce ne tür faktörler ya da unsurlar tarafından ölçülebilir?

Cevap 10: bunun ölçülmesi nasıl yapılabilir bilemedim. Konuşmacılardan geri bildirim alınabilir sanırım

Soru 11: Bir sözlü çevirmenin çevirdiği konuşmacı ya da konuşmayı yüzde yüz bir tarafsızlıkla aktarabileceğine inanıyor musunuz? Evet ise neden? Hayır ise neden?

Cevap 11: hayır inanmıyorum..bazı hassas konular, toplumsal durumlar ve ülkeler arası kültürel farklılıklardan dolayı kimi zaman sert olan ifade veya uygun olmayan kelimelerin aynı ifadeyi verecek şekilde yumuşatılarak ifade edildiğine inanıyorum.

Soru 12: Eğer 11. soruya cevabınız hayır ise bir sözlü çevirmenin yüzde yüz tarafsız olamamasını ya da olmamasını neye bağlayabilirsiniz?

Sizce bunun sebebi ne ya da neler olabilir?

Cevap 12: bazı hassas konular, toplumsal durumlar ve ülkeler arası kültürel farklılıklar

Soru 13: Eğer 11. soruya cevabınız evet ise bunun her sözlü çevirmen ve her koşul için geçerli bir durum olduğunu söyleyebilir misiniz?

ANKET FORMU 30:

*Bu anket profesyonel olarak sözlü çeviri yapan çevirmenlere yönelik hazırlanmış bir ankettir. Çalışmanın tamamında hiçbir şekilde adınız ya da kimliğinize yönelik diğer bilgileriniz kullanılmayacak ve/veya ifşa edilmeyecektir.
Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.*

Soru 1: Ne kadar zamandır profesyonel olarak sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 1:5 yıl

Soru 2: Hangi dil çiftleri arasında sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 2:İngilizce- Türkçe

Soru 3: Üyesi olduğunuz profesyonel çeviri derneği ya da dernekleri var mı? Varsa adlarını belirtebilir misiniz?

Cevap 3: Hayır

Soru 4: Sözlü çevirinin yanında yaptığınız başka herhangi bir meslek/uğraş bulunuyor mu? (ders verme, herhangi bir yerde yarı zamanlı çalışma vb.). Eğer cevabınız evet ise lütfen kısaca açıklayabilir misiniz?

Cevap 4: 3 yıl dış haber muhabirliği yaptım

Soru 5: Çeviri yaptığınız sözlü çeviri toplantı ortamlarını düşündüğünüzde simultane ve ardıl çeviri dağılımı için yüzde olarak ne söyleyebilirsiniz?

Cevap 5: %80 simultane, % 20 ardıl

Soru 6: Sözlü çeviride tarafsızlık kavramı sizin için ne ifade ediyor açıklayabilir misiniz?

Cevap 6: Konuşamacının mesajına, konuşmasına sadakati ifade ediyor benim için. Aynı zamanda konuşmacı ile aynı görüşte olmanız bile kendinizi tercüman olarak şeffaflaştırıp görüşlerinizi hiçbir şekilde dahil etmeden konuşmacının mesajını sadık olarak hedef kitleye iletmek anlamına geliyor.

Soru 7: Sözlü çeviri yaptığınız toplantılarda ve etkinliklerde tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyor musunuz? Neden bu düşünceye sahipsiniz?

Cevap 7: uyduğum kanaatindeyim zira her gün müşterim değişse de a müşterisi ile b müşterisi için çeviri yaparken hiçbir fark götmeden konuşmacıyı aynı titizlik ve sadakat ile tercüme etmeye çalışıyorum.

Soru 8: 7. soruya cevabınız hayır ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağlamadığınızı düşünüyorsunuz:

Cevap 8:

Soru 9: 7. Soruya cevabınız evet ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 9: yüzde 90 uyduğum kanaatindeyim. Yalnızca bir kez sarah palin'i tercüme ederken görüşlerini makul bulmadığım için zorlandım. Şöyle ki tercümeyi yine sadakat ilkesi prensibinde yaptım ancak yaparken içimden bir şeyin konuştuğunu ve inanmadığını hissettim.

Soru 10: Bir sözlü çevirmenin tarafsızlık prensibine uygunluk sağlaması ya da sağlamaması sizce ne tür faktörler ya da unsurlar tarafından ölçülebilir?

Cevap 10: Konuşmacının mesajına, kelimelerin ve ifadelerin kültürel karşılıklarına sadık olup olmamasıyla.

Soru 11: Bir sözlü çevirmenin çevirdiği konuşmacı ya da konuşmayı yüzde yüz bir tarafsızlıkla aktarabileceğine inanıyor musunuz? Evet ise neden? Hayır ise neden?

Cevap 11: evet

Soru 12: Eğer 11. soruya cevabınız hayır ise bir sözlü çevirmenin yüzde yüz tarafsız olamamasını ya da olmamasını neye bağlayabilirsiniz?

Sizce bunun sebebi ne ya da neler olabilir?

Cevap 12: Bunun sebebi tercümanın kaynak ya da erek kültüre hakim olmaması, konuşmanın kendi görüşleri ile bağdaşmamasından etkilenerak tarafsızlığını sağlayamaması olabilir.

Soru 13: Eğer 11. soruya cevabınız evet ise bunun her sözlü çevirmen ve her koşul için geçerli bir durum olduğunu söyleyebilir misiniz?

Kendi görüşlerini işine dahil etmeyip şeffaflığını korudurđu, duygusal değil profesyonel davranıp etik ilkeler dahilinde tercüme yaptığı sürece her çevirmen için geçerli olabilir.

ANKET FORMU 31:

Bu anket profesyonel olarak sözlü çeviri yapan çevirmenlere yönelik hazırlanmış bir ankettir. Çalışmanın tamamında hiçbir şekilde adınız ya da kimliğinize yönelik diğer bilgileriniz kullanılmayacak ve/veya ifşa edilmeyecektir.

Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Soru 1: Ne kadar zamandır profesyonel olarak sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 1: 8 yıl

Soru 2: Hangi dil çiftleri arasında sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 2: İng.-Türkçe

Soru 3: Üyesi olduğunuz profesyonel çeviri derneği ya da dernekleri var mı? Varsa adlarını belirtebilir misiniz?

Cevap 3: Yok

Soru 4: Sözlü çevirinin yanında yaptığınız başka herhangi bir meslek/uğraş bulunuyor mu? (ders verme, herhangi bir yerde yarı zamanlı çalışma vb.). Eğer cevabınız evet ise lütfen kısaca açıklayabilir misiniz?

Cevap 4: Şu an bir üniversitede tam zamanlı araştırma görevlisi kadrosunda çalışmaktayım. 2011 yılında sözlü çeviri alanında doktoramı tamamladım. Bu kadroda ders vermenin yanısıra bölümle ilgili idari işlerle ilgilenmek sorumluluklarım arasında, programımı aksatmadığı sürece konferanslarda sözlü çeviri yapıyorum.

Soru 5: Çeviri yaptığınız sözlü çeviri toplantı ortamlarını düşündüğünüzde simultane ve ardıl çeviri dağılımı için yüzde olarak ne söyleyebilirsiniz?

Cevap 5: Halen eğitici yönü ağırlıklı olması beklenen bazı projelerde ardıl çeviri tercih edilse de çeviri yaptığım toplantı ortamlarında son yıllarda dağılım yaklaşık %75 simultane, %25 ardıl olarak gerçekleşiyor. Ancak bunu tabi ki sadece konferans çevirmenliği için söyleyebilirim. Sözlü çeviri çok geniş bir kavram ve çok çeşitli durumları kapsayan toplum çevirmenliği alanında çeviri deneyimim olmadı.

Soru 6: Sözlü çeviride tarafsızlık kavramı sizin için ne ifade ediyor açıklayabilir misiniz?

Cevap 6: Sözlü çeviride tarafsızlık kavramını oldukça tartışmalı buluyorum. Bu alandaki literatür ve sözlü çeviri yapılan ortam ve durumların çeşitliliği göz önüne alındığında bu kavramın çok farklı yorumlanabileceği söylenebilir. Tarafsızlık eğer çeviriye müdahaleci bir tutum sergilemeden, söyleneni çevirmekse, bunun bile mümkün olmadığını düşünüyorum. Dil kullanımı başlı başına tarafsızlıktan uzak. Çeviri esnasında benim yaptığım kelime seçimlerini başka biri öyle yapmayacaktı, dolayısıyla %100 tarafsızlık mümkün değil, ancak dürüstlük mümkün olabilir. Ayrıca sözlü çeviri çok genel bir kavram. Kabinlerde çeviri yaptığımız büyük toplantı salonlarından hastanelere, mahkemelere kadar çok çeşitli ve bizden beklenenin çok büyük farklılık gösterdiği ortamlarda çalışabiliyoruz. Bir mahkemede fazladan bir kelime bile eklememiz istenmezken, ardıl çeviri yapılan bir eğitimde açıklamalar, iletişimi koordinasyon dahi bizden beklenebiliyor. Dolayısıyla tarafsızlık kavramına sözlü çeviride eleştirel bakmak ve bağlam faktörünü dikkate almak gerekir.

Soru 7: Sözlü çeviri yaptığınız toplantılarda ve etkinliklerde tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyor musunuz? Neden bu düşünceye sahipsiniz?

Cevap 7: Herkes kadar tarafsızım ve herkes kadar tarafsız değilim, yukarıda açıklamaya çalıştığım nedenlerden dolayı.

Soru 8: 7. soruya cevabınız hayır ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağlamadığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 8: %100 tarafsız olduğumu iddia edemem. Ancak çeviride amaca uygunluğa önem veriyorum ve dürüst olduğumu söyleyebilirim.

Soru 9: 7. Soruya cevabınız evet ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 9:

Soru 10: Bir sözlü çevirmenin tarafsızlık prensibine uygunluk sağlaması ya da sağlamaması sizce ne tür faktörler ya da unsurlar tarafından ölçülebilir?

Cevap 10: Bence bu ortama, beklentilere kısacası bağlama göre değişiklik gösterebilir.

Soru 11: Bir sözlü çevirmenin çevirdiği konuşmacı ya da konuşmayı yüzde yüz bir tarafsızlıkla aktarabileceğine inanıyor musunuz? Evet ise neden? Hayır ise neden?

Cevap 11: Hayır inanmıyorum. Çevirmen, çeviri yaptığı yere gelene kadar biriktirdikleriyle, geçmiş, eğitimi, kişiliğiyle belli bir dünya görüşüne sahip olan bir bireydir. Herhangi bir dünya görüşüne sahip olmamak bile başlı başına bir duruştur, bir cam parçası bile ışığı farklı açılardan yansıtır. Bu anlamda çevirmenin sırtında taşıdıklarının onun çeviri stratejilerine, yaptığı çeviriye ve koordinasyona ilişkin seçimlere yansımaması düşünülemez. Çevirmenin bir etkisiz eleman, bir araç olarak görülmesi fikri artık tartışılmıyor, ama tabii ki tarafsızlığın ne derece mümkün olduğu tartışılabilir.

Soru 12: Eğer 11. soruya cevabınız hayır ise bir sözlü çevirmenin yüzde yüz tarafsız olamamasını ya da olmamasını neye bağlayabilirsiniz?

Sizce bunun sebebi ne ya da neler olabilir?

Cevap 12: Çevirinin çok katmanlı ve geniş bir kavram olması, işin içine birden fazla taraf, dil, kültür girmesi, bağlamın son derece etkili olması, kullanıcı beklentilerinin belirleyici olması, çeviri yapılan ortamların çeşitlilik göstermesi nedenler arasında sayılabilir.

Soru 13: Eğer 11. soruya cevabınız evet ise bunun her sözlü çevirmen ve her koşul için geçerli bir durum olduğunu söyleyebilir misiniz?

ANKET FORMU 32:

Bu anket profesyonel olarak sözlü çeviri yapan çevirmenlere yönelik hazırlanmış bir ankettir. Çalışmanın tamamında hiçbir şekilde adınız ya da kimliğinize yönelik diğer bilgileriniz kullanılmayacak ve/veya ifşa edilmeyecektir.

Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Soru 1: Ne kadar zamandır profesyonel olarak sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 1: yaklaşık iki yıldır

Soru 2: Hangi dil çiftleri arasında sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 2: ingilizce-türkçe

Soru 3: Üyesi olduğunuz profesyonel çeviri derneği ya da dernekleri var mı? Varsa adlarını belirtebilir misiniz?

Cevap 3: -

Soru 4: Sözlü çevirinin yanında yaptığınız başka herhangi bir meslek/uğraş bulunuyor mu? (ders verme, herhangi bir yerde yarı zamanlı çalışma vb.). Eğer cevabınız evet ise lütfen kısaca açıklayabilir misiniz?

Cevap 4: -

Soru 5: Çeviri yaptığınız sözlü çeviri toplantı ortamlarını düşündüğünüzde simultane ve ardıl çeviri dağılımı için yüzde olarak ne söyleyebilirsiniz?

Cevap 5: simultane yüzde seksen ardıl yüzde yirmi diyebilirim.

Soru 6: Sözlü çeviride tarafsızlık kavramı sizin için ne ifade ediyor açıklayabilir misiniz?

Cevap 6: savunmadığınız hatta tamamiyle zıt durduğunuz görüşler ve kavramları yorum katmadan, değiştirmeden, ekleme yapmadan çevirebilmek. Nesnellüğünüzü korumak ve konuşmacının söylediğini, anlatmaya çalıştığını çevirmek, sizin düşündüğünüzü değil. Tarafsız kalabilmek bence bu. Ya da tamamen destekçisi olduğunuz bir konuda konuşan konuşmacının söylemlerini ek düşüncelerinizle

süslememek savı daha da güçlendirmeye çalışmamak da tarafsız kalabilmenin bir diğer yüzüdür.

Soru 7: Sözlü çeviri yaptığımız toplantılarda ve etkinliklerde tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyor musunuz? Neden bu düşünceye sahipsiniz?

Cevap 7: düşünüyorum. Çünkü bu tür örneklerle karşılaştım. Tamamen karşısında olduğum fikirler paylaşıldı, benim fikrimce uygun olmayan kavramlar kullanıldı ama ben konuşmacının sesi olarak ordaydım ve ne deniyorsa anlatmaya çevirmeye çalıştım. Sonuçta onun için oradasınız.

Soru 8: 7. soruya cevabınız hayır ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağlamadığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 8:

Soru 9: 7. Soruya cevabınız evet ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 9: tamamiyle uyum sağladığımı düşünüyorum dersem umarım fazla ileri gidiyor olmam. Söylediğim gibi siz orada tercüman olarak konuşmacının karşı dildeki sesi oluyorsunuz. Sizin yanlış ya da farklı yorumladığınız bir kavram tartışmanın gidişatını bile etkileyebilir. O yüzden çok ama çok aman tanrım bunlar ne diyor gibi düşüncelere kapılırsanız dahi sükunetinizi korumalısınız, sizin göreviniz işiniz bu.

Soru 10: Bir sözlü çevirmenin tarafsızlık prensibine uygunluk sağlaması ya da sağlamaması sizce ne tür faktörler ya da unsurlar tarafından ölçülebilir?

Cevap 10: güzel bir soru. İlk aklıma gelen toplantı esnasında iki dili de bilen bir kişinin belki de başka bir tercümanın çeviriyi yapan tercümanı dinlemesiyle ve normalde x olan çok uç bir kavramı y mi yoksa yine x olarak mı çevirdiğiyle ya da genel gidişatta kendi yorumlarıyla çeviri sürecini destekleyip desteklemediğini takip edebiliriz. Tabi ki bu illa karşı durulan bir durum olmak zorunda değil, taraf olduğu bir konuda da destekleyici, durumu pekiştiren yorumlar ek cümleler katabilir tercüman. Bunlar da yine iyi bir kulak tarafından seçilebilir diye düşünüyorum.

Soru 11: Bir sözlü çevirmenin çevirdiği konuşmacı ya da konuşmayı yüzde yüz bir tarafsızlıkla aktarabileceğine inanıyor musunuz? Evet ise neden? Hayır ise neden?

Cevap 11: Bence aktarabilir. Tıpkı bir teknik ya da tıp toplantısı ya da bir yönetim kurulu toplantısı gibi düşünelim. Normal şartlar altında yani konuşmacı gayet güzel, anlaşılır ve akıcı konuşuyor; seste bir problem yok, tercüman işini olması gerektiği gibi yapıyor. Bir kalp damar cerrahisi çevirisinde ne kadar yorum katabiliriz ya da tarafsızlığımızı bozabiliriz ya da yangın tüplerinin çalışması konusunda ne kadar tarafsızlık yitirici unsur olabilir bir çevirmen için. Aynen bir ideoloji konulu toplantıda da bunlar yapılabilir. Ters durumlar olmuyor mudur dersanız kesinlikle var. Tarafsızlık yüzde yüz sağlanabilir, sağlanmalıdır fakat her çevirmen bunu yapamamakta ya da yapmamaktadır.

Soru 12: Eğer 11. soruya cevabınız hayır ise bir sözlü çevirmenin yüzde yüz tarafsız olamamasını ya da olmamasını neye bağlayabilirsiniz?

Sizce bunun sebebi ne ya da neler olabilir?

Cevap 12:

Soru 13: Eğer 11. soruya cevabınız evet ise bunun her sözlü çevirmen ve her koşul için geçerli bir durum olduğunu söyleyebilir misiniz?

Hayır tabi ki de. On birinci sorunun cevabında da biraz biraz değinmiş oldum sanırım. Her sözlü çevirmen bunu yapamamakta ya da yapmamaktadır. Bunun tecrübe ile ilgisi olduğunu düşünmüyorum öncelikle bunu söyleyebilirim. Neden diye soracak olursanız kişilik ya da karakter özellikleri demekten başka bir şey geçmiyor aklımdan. O durumda duygularından düşüncelerinden arınan bir çevirmen işini olması gerektiği gibi taraf olmaktan uzak pek ala yapabilir. Sonuç olarak kabin mikrofonlar bizlerin kendimizi ifade etme yeri değildir. Bir amaç var o da iki dil arasında iletişimi sağlamak. İletişimde verici ne veriyorsa alıcıya herhangi bir ekleme çıkarma olmadan sunmak çevirmenin görevi. Her koşulda bu unutulmazsa bir sorun olmayacağına inanıyorum.

ANKET FORMU 33:

Bu anket profesyonel olarak sözlü çeviri yapan çevirmenlere yönelik hazırlanmış bir ankettir. Çalışmanın tamamında hiçbir şekilde adınız ya da kimliğinize yönelik diğer bilgileriniz kullanılmayacak ve/veya ifşa edilmeyecektir.

Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Soru 1: Ne kadar zamandır profesyonel olarak sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 1: 8 senedir

Soru 2: Hangi dil çiftleri arasında sözlü çeviri yapmaktasınız?

Cevap 2: İngilizce - türkce

Soru 3: Üyesi olduğunuz profesyonel çeviri derneği ya da dernekleri var mı? Varsa adlarını belirtebilir misiniz?

Cevap 3: çeviri derneği

Soru 4: Sözlü çevirinin yanında yaptığınız başka herhangi bir meslek/uğraş bulunuyor mu? (ders verme, herhangi bir yerde yarı zamanlı çalışma vb.). Eğer cevabınız evet ise lütfen kısaca açıklayabilir misiniz?

Cevap 4: akademisyen Yrd. Doc. Dr

Soru 5: Çeviri yaptığınız sözlü çeviri toplantı ortamlarını düşündüğünüzde simultane ve ardıl çeviri dağılımı için yüzde olarak ne söyleyebilirsiniz?

Cevap 5: % 95 simultane

Soru 6: Sözlü çeviride tarafsızlık kavramı sizin için ne ifade ediyor açıklayabilir misiniz?

Cevap 6: ceviri yapan kişiden, söylediklerinden etkilenmeme

Soru 7: Sözlü çeviri yaptığınız toplantılarda ve etkinliklerde tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyor musunuz? Neden bu düşünceye sahipsiniz?

Cevap 7: argo ve kufur içeren konuşmaları yumusattığım oluyor

Soru 8: 7. soruya cevabınız hayır ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağlamadığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 8:

Soru 9: 7. Soruya cevabınız evet ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 9: % 90

Soru 10: Bir sözlü çevirmenin tarafsızlık prensibine uygunluk sağlaması ya da sağlamaması sizce ne tür faktörler ya da unsurlar tarafından ölçülebilir?

Cevap 10: kasti asan konuşmalar konferansın devamını tehlikeye atabilir konuşan kişi bakan ise karşı tarafın yanlış anlayacağı şekilde konuştuğunda sıkıntı doğabileceğinden konuşan kişi ve konumu önemli etken diye düşünüyorum

Soru 11: Bir sözlü çevirmenin çevirdiği konuşmacı ya da konuşmayı yüzde yüz bir tarafsızlıkla aktarabileceğine inanıyor musunuz? Evet ise neden? Hayır ise neden?

Cevap 11: evet , kaygı duymayan kişi ise

Soru 12: Eğer 11. soruya cevabınız hayır ise bir sözlü çevirmenin yüzde yüz tarafsız olamamasını ya da olmamasını neye bağlayabilirsiniz?

Sizce bunun sebebi ne ya da neler olabilir?

Cevap 12:

Soru 13: Eğer 11. soruya cevabınız evet ise bunun her sözlü çevirmen ve her koşul için geçerli bir durum olduğunu söyleyebilir misiniz?

hayır

ANKET FORMU 34:

Bu anket profesyonel olarak sözlü çeviri yapan çevirmenlere yönelik hazırlanmış bir ankettir. Çalışmanın tamamında hiçbir şekilde adınız ya da kimliğinize yönelik diğer bilgileriniz kullanılmayacak ve/veya ifşa edilmeyecektir.

Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Soru 1: Ne kadar zamandır profesyonel olarak sözlü çeviri yapmaktasınız?
Cevap 1:10 senedir

Soru 2: Hangi dil çiftleri arasında sözlü çeviri yapmaktasınız?
Cevap 2:Rusça-Türkçe

Soru 3: Üyesi olduğunuz profesyonel çeviri derneği ya da dernekleri var mı? Varsa adlarını belirtebilir misiniz?
Cevap 3: TÜCED

Soru 4: Sözlü çevirinin yanında yaptığınız başka herhangi bir meslek/uğraş bulunuyor mu? (ders verme, herhangi bir yerde yarı zamanlı çalışma vb.). Eğer cevabınız evet ise lütfen kısaca açıklayabilir misiniz?
Cevap 4: Hayır

Soru 5: Çeviri yaptığınız sözlü çeviri toplantı ortamlarını düşündüğünüzde simultane ve ardıl çeviri dağılımı için yüzde olarak ne söyleyebilirsiniz?
Cevap 5: %70 simultane; %30 ardıl.

Soru 6: Sözlü çeviride tarafsızlık kavramı sizin için ne ifade ediyor açıklayabilir misiniz?
Cevap 6:Konuşmacının düşüncelerine kısmen ve/veya tamamen karşı olsam bile onun duygularını, ifadelerini olduğu gibi çevirmek bana göre tarafsız çevirinin en önemli ilkelerindendir.

Soru 7: Sözlü çeviri yaptığınız toplantılarda ve etkinliklerde tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyor musunuz? Neden bu düşünceye sahipsiniz?
Cevap 7: Evet. Kesinlikle tarafsız olabildiğime derinden inanıyorum. Çünkü, defalarca kişisel düşüncelerime, milli duygularıma çok ters düşen konuşmalar çevirdim ve zorlanmadan tarafsız olmayı başardım. Bitince de ben bunu nasıl başardım, ağzımdan bu ifadeler nasıl çıktı diye şaşırduğım az olmadı.

Soru 8: 7. soruya cevabınız hayır ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağlamadığınızı düşünüyorsunuz?
Cevap 8: -

Soru 9: 7. Soruya cevabınız evet ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyorsunuz?
Cevap 9:Tarafsızlık prensibine azami uygunluk sağladığımı düşünüyorum.

Soru 10: Bir sözlü çevirmenin tarafsızlık prensibine uygunluk sağlaması ya da sağlamaması sizce ne tür faktörler ya da unsurlar tarafından ölçülebilir?
Cevap 10:Kendi düşüncelerine yakın bulduğu konuşmacının konuşmasını çevirirken duygulanan, kendinden bir şeyler katan, ama düşüncelerine ters düşen bir konuşmacıyı çevirirken onun duygularını çeviride yansıtmayan ve ses tonuyla, vurgulamalarla bunun altını çizen çevirmen bence tarafsız tercüman değildir. Bunun

tersini yapan, konuşmacı neyin altını çiziyorsa onu vurgulayan, doğru ifadeleri kullanan tercüman bence tarafsız tercümandır.

Soru 11: Bir sözlü çevirmenin çevirdiği konuşmacı ya da konuşmayı yüzde yüz bir tarafsızlıkla aktarabileceğine inanıyor musunuz? Evet ise neden? Hayır ise neden?
Cevap 11: Evet. Çünkü çevirmen konuşmayı olduğu gibi aktarmakla mükelleftir. Bu çevirmenin vazifesi ne eksik, ne fazla bir şey çevirmektir. Çevirmen eğer işinin ehliyse katkıda bulunmaz, yorumunu eklemeyiz. Bunu sadece acemi çevirmen yapabilir bence.

Soru 12: Eğer 11. soruya cevabınız hayır ise bir sözlü çevirmenin yüzde yüz tarafsız olamamasını ya da olmamasını neye bağlayabilirsiniz?
Sizce bunun sebebi ne ya da neler olabilir?
Cevap 12: -

Soru 13: Eğer 11. soruya cevabınız evet ise bunun her sözlü çevirmen ve her koşul için geçerli bir durum olduğunu söyleyebilir misiniz?
Koşullar ve durum ne olursa olsun tarafsızlık prensiplerine uymak çevirmen için bence zorunludur ve onun profesyonelliği ölçülürken söz konusu prensibe uyup uymamasına da bakılmalı.

ANKET FORMU 35:

*Bu anket profesyonel olarak sözlü çeviri yapan çevirmenlere yönelik hazırlanmış bir ankettir. Çalışmanın tamamında hiçbir şekilde adınız ya da kimliğinize yönelik diğer bilgileriniz kullanılmayacak ve/veya ifşa edilmeyecektir. (teşekkür ederim, ama ben zaten bu konudaki görüşlerimi/deneyimlerimi hem derslerimde, hem de dernek yöneticisi sıfatıyla çeşitli toplantılarda açıklıyorum/paylaşıyorum; dolayısıyla adının kullanılmasının benim açımdan bir sakıncası yok)
Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.*

Soru 1: Ne kadar zamandır profesyonel olarak sözlü çeviri yapmaktasınız?
Cevap 1: Sözlü çevirmen olarak ilk profesyonel sözleşmemi 1975 yılında, Club Méditerranée ile imzaladım. Yani 37 yıl olmuş...
1981'de Brüksel'de, Avrupa Sendikalar Konfederasyonu'nun Türkiye ile ilgili biriminde yarı zamanlı tercüman olarak çalışırken ilk kez kabine girip simültane çeviri yaptım.
1991'den beri ise profesyonel konferans tercümanı olarak serbest çalışıyorum.
1990'ların başından beri hem AB kurumlarında hem de Avrupa Konseyi'nde akredite tercümanım. AB akreditasyon sınavında Türkçe için jüri üyesiyim.

Soru 2: Hangi dil çiftleri arasında sözlü çeviri yapmaktasınız?
Cevap 2: Fransızca > Türkçe; Türkçe > Fransızca; İngilizce > Türkçe; İngilizce > Fransızca
(Türkçe ve Fransızca anadil (A dili); İngilizce pasif çalışma dili).

Soru 3: Üyesi olduğunuz profesyonel çeviri derneği ya da dernekleri var mı? Varsa adlarını belirtebilir misiniz?

Cevap 3: Türkiye Konferans Tercümanları Derneği (TKTD) ve Uluslararası Konferans Tercümanları Derneği (AIIC) üyesiyim.

3 dönem TKTD başkanlığı ve 4 dönem Etik Kurul başkanlığı yaptım. Bir dönem AIIC Türkiye Bölge Temsilcisi olarak uluslararası yönetimde (Konsey) yer aldım.

Soru 4: Sözlü çevirinin yanında yaptığınız başka herhangi bir meslek/uğraş bulunuyor mu? (ders verme, herhangi bir yerde yarı zamanlı çalışma vb.). Eğer cevabınız evet ise lütfen kısaca açıklayabilir misiniz?

Cevap 4: 2004'ten beri Boğaziçi ve Bilkent üniversitelerinin Konferans Tercümanlığı Yüksek Lisans programlarında (EMCI kapsamında) ders vermekteyim. Daha önce de (90'lı yıllarda) YTÜ Fransızca mütercim tercümanlık lisans programında 6 yıl boyunca ders verdim.

Ayrıca edebiyatçıyım, yayınlanmış romanlarım, öykülerim, denemelerim. var. Yayınlanmış yazınsal çevirilerim de var.

Soru 5: Çeviri yaptığınız sözlü çeviri toplantı ortamlarını düşündüğünüzde simultane ve ardıl çeviri dağılımı için yüzde olarak ne söyleyebilirsiniz?

Cevap 5: Yıldan yıla değişiyor. Kesin olarak hesabını tutmadım (kaldı ki aynı toplantıda/görevde her iki tür çeviri yapıldığı oluyor), ama sanırım genel ortalama aşağı yukarı yarı yarıyadır.

Soru 6: Sözlü çeviride tarafsızlık kavramı sizin için ne ifade ediyor açıklayabilir misiniz?

Cevap 6: Çevirmenin, genel anlamdaki kişisel düşünce ve inançlarının, ayrıca o an çevirmekte olduğu toplantıdaki konuşmacıya, izleyicilere, konuşma ortamına ve konuya yönelik öznel duygularının çeviri sürecini etkilemesine izin vermemesidir. Başka bir deyişle sözlü çevirmenin tarafsızlığı, söyleneni algılamak, konuşmacının niyetini ve söylemini analiz ederken ve onun sözlerini diğer dile ve kültürel bağlama aktarırken, kendi duygu, düşünce ve inançlarının neden olabileceği olası anlam kaymalarından, öznel yorumlardan ve çarpıtmalardan, izleyicinin algısını değiştirecek atlama ya da eklemelerden olabildiğince kaçınmaya çalışmasıdır.

Soru 7: Sözlü çeviri yaptığınız toplantılarda ve etkinliklerde tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyor musunuz? Neden bu düşünceye sahipsiniz?

Cevap 7: Söz konusu tarafsızlık, sözlü çevirmenin işini gereken profesyonellik düzeyinde yapabilmesi için “olmazsa olmaz” bir koşuldur. Dolayısıyla, uzun yıllardır piyasada çalışan profesyonel bir konferans tercümanı olarak, bu ilkeye uygun davranmak için her koşulda bilinçli bir çaba sarf ederim.

Sözlü çevirmen, işini yapabilmek için önce konuşmacının aktaracağı iletiyi anlamaya, ardından bu iletiyi aslına olabilecek en sadık biçim ve özle izleyicilere aktarmaya odaklanmalıdır. Bu süreçte başvurduğumuz tekniklerden biri ise, konuşmacıyla belli ölçüde özdeşleşmek, çeviri anında onun düşünce ve ifade kalıplarını içselleştirmektir.

Özellikle üst düzey şahsiyetlerin katıldığı ve genelde daha stresli olan toplantılarda ya da zor/karmaşık konularda çalışırken bu odaklanma en üst düzeye çıkmak zorundadır, aksi halde gerek simültanede gerekse ardılda çeviri sürecinin işleyişinde ciddi sorunlar yaşarsınız (ipin ucunu kaçırma, takılıp kalma, bölümler halinde atlamalar, ciddi anlam çarpıtmaları, vb.) .

Eğer öznel duygu, düşünce ve inançlarınızı olabildiğince devre dışı bırakmayı beceremezseniz, yani bunların konuşmacıyla aranızda bir duvar örmelerine izin verirseniz, asla yeterli düzeyde odaklanma sağlayamazsanız ve çeviri, hem konuşmacı hem de izleyiciler tarafından fark edilebilecek düzeyde başarısız olur. Sonuç olarak, tarafsızlık ilkesi yalnızca Etik bir ilke değildir, sözlü çevirinin teknik olarak yapılabirliğini de doğrudan etkiler. Bu ilkeye uymadan profesyonel düzeyde ve uzun süreli olarak bu mesleği yapamazsınız.

Soru 8: 7. soruya cevabınız hayır ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağlamadığınızı düşünüyorsunuz:

Cevap 8:

Soru 9: 7. Soruya cevabınız evet ise ne dereceye kadar tarafsızlık prensibine uygunluk sağladığınızı düşünüyorsunuz?

Cevap 9:

Yukarıda söylediklerimden yola çıkarak, mesleğimde hangi ölçüde başarılı olmuşsam, bu ilkeye de aynı ölçüde uygun davrandığımı söylenebilir. *(ama bunun tersi geçerli değildir: tarafsızlık, başarılı bir sözlü çeviri için gerek şarttır ama yeter şart değildir)*

Uzun yıllardır piyasada profesyonel olarak çalışmaktayım. Bu süre zarfında konuşmalarını çevirdiğim kişilerin çok küçük bir azınlığı genel hatlarıyla benim öznel düşüncelerimi ve savunduğum değerleri paylaşan kişilerdi. Hatta önemli bir kısmı, benimkilerle tam zıt kutupta görüşlere sahip, dahası bende bir hayli olumsuz duygular uyandıran kişilerdi.

Bu koşullarda eğer tarafsızlık ilkesine yeterli ölçüde uygun davranıyordum, bu mesleği çoktan bırakmış (ya da piyasa tarafından “bıraktırılmış”!) olmam gerekirdi...

Soru 10: Bir sözlü çevirmenin tarafsızlık prensibine uygunluk sağlaması ya da sağlamaması sizce ne tür faktörler ya da unsurlar tarafından ölçülebilir?

Cevap 10: Yazılı olarak yapılan çeviriden farklı olarak, sözlü çeviride söylenenlerin anlamları, yalnızca telaffuz edilen sözcüklerde ifade edilenle sınırlı değildir. Ses tonu, mimikler, beden dili, konuşmaya verilen esler, konuşmacının kişiliği, izleyici topluluğunun ve konuşma ortamının özellikleri de anlamın oluşmasına en az kullanılan sözcükler kadar, hatta bazen daha fazla etki eder.

Çevirmenin tarafsızlığa uygun davranıp davranmadığını değerlendirirken yalnızca bilinçli (ya da bilindisi) sözcük seçimine değil, kullandığı ses tonunu, (ardılda) mimikleri ve beden dilini, vb. de dikkate almak gerekir.

Çevirmenin sözcük seçimlerinin, ses tonunun ve beden dilinin konuşmacınıninkilerden belirgin biçimde ayrıştığı, çeviride ortaya çıkan anlamın konuşmacının maksadından uzaklaştığı, çevirmenin sözcük ve tutum tercihlerinin konuşmacının niyetinden ve

kastından farklı algılara yol açtığı durumlarda, sorunun kaynağının çevirmenin tarafsızlık ilkesine uygun davranmadığı kuşkusu doğabilir.

Ancak sözlü çeviri basit bir teknik işlem değildir: Bir yandan çevirmenin bilinçli çabası ve mesleki yetkinliğiyle, öte yandan çevirmenin öznel düşünce ve inançlarının, ideolojisinin, kişilik yapısının, toplumsal koşullanmaların, ortam baskılarının, çeviri anında ortaya çıkan duyguların, psikolojik süreçlerin ve bilinçdışı reflekslerin içiçe geçtiği karmaşık bir süreçtir.

Tarafsızlık ilkesine uygun davranılıp davranılmadığı da dahil olmak üzere, bu karmaşık süreçte olup bitenleri, hele çevirmenin zihninde o an neler yaşandığını dışarıdan bakarak tamamen bilimsel, yüzde yüz nesnel, elle tutulur ölçülerle her koşulda tam anlamıyla değerlendirilmek ne derece mümkün olabilir ve bunu kim ölçebilir?

Ayrıca sözlü çeviri, sınırlı istisnalar dışında “şimdi ve burada” yapılan bir iştir.

Başka bir deyişle çevirmen, konuşmacı ve izleyicilerle aynı ortamda bulunur, eşzamanlı olarak ya da konuşmacıdan hemen sonra söz alarak çeviri yapar.

Dolayısıyla çeviri anında o ortamı paylaşmayan kişilerin, örneğin sırf bant kayıtlarını dinleyerek ya da çeviri sonrasında kâğıda dökülmüş konuşmaları okuyarak çeviri sürecinde yaşananları “sonradan” (après-coup) değerlendirmeleri ne derece sağlıklı olabilir?

Çevirmenin kendisi dahi her zaman zihninde o an yaşanan süreçleri analiz edemeyebilir, dahası çevirinin hemen bitiminde dahi neler söylediğini ve neden söylediğini anımsayamayabilir.

Konuşmacı ya da izleyenlerin fark edebileceği derece bariz çeviri hataları, anlam kaymaları vardır kuşkusuz. Özellikle karşılıklı konuşmalarda, örneğin soru-cevaplı oturumlarda iletişimin beklendiği gibi kurulamaması, tarafların birbirlerini anlayamaması, çeviye ilişkin sorunları daha kolay ele verir. Ancak bu tür bir durumda dahi, söz konusu çeviri hatasının nereden kaynaklandığını, örneğin sorunun teknik bir arızaya mı, konuşmacının meramını anlatmadaki başarısızlığına mı, çevirmenin mesleki yetersizliğine mi, içeriğin zorluğuna mı yoksa çevirmenin tarafsızlık ilkesine uymamasına mı bağlı olduğunu meslekten olmayan kişilerin ayırt etmesi neredeyse olanaksızdır.

Hatta o toplantı sırasında orada bulunup geri bildirim verme ya da denetim amacıyla hem konuşmacıyı hem çevirmeni aynı anda dinleyen kıdemli bir konferans tercümanı bile yapıldığını tespit ettiği hatanın kökenini kesin olarak saptayamayabilir.

Geçen yıl yapılan İnsan haklarıyla ilgili uluslararası bir toplantıda yaşanan ve basına da yansıyan çeviri sorunu, bu zorluğu ortaya koyan ilginç bir örnek teşkil etmektedir:

O toplantıda İngilizce konuşan bir hatip “armenian genocide” dediğinde, simültane çeviri yapan meslektaşımız bunu “sözde Ermeni soykırımı” olarak çevirmiştir.

1915’te yaşananların bir soykırım olduğunu savunan bir konuşmacının kendi savını inkâr edercesine “sözde” tabirini kullanması olanaksız olduğuna göre, burada bir çeviri sorunu olduğu aşikârdır. Zaten toplantıyı izleyenler bunu fark etmiştir, hatta kimi basın mensupları bu yüzden tercümanı tarafsız davranmayıp kendi öznel yargılarını çevirisine yansıtmakla, bir bakıma konuşmacıya sansür uygulamakla suçlamıştır.

Oysa meslek örgütünün Etik Kurulu adına hem o gün görev yapan diğer tercümanlarla hem de ilgili meslektaşla görüşerek yaptığım inceleme, sorunun

sanıldığından ve yüzeysel bir bakışla iddia edildiğinden daha karmaşık olduğunu ortaya koymuştur.

İlgili meslektaşımız yaptığı hatayı inkâr etmemekle birlikte, bunu çok farklı bir nedene bağlamış ve şöyle ifade vermiştir: “Aslına bakarsınız ben 1915’te yaşananlarla ilgili olarak o konuşmacıyla aynı fikirdeyim, üstelik yaptığı konuşmayı da beğendiğim için zevkle çevirmektedirim. Ancak nedendir bilinmez, o an ağzımdan “sözde” sözcüğü çıkıverdi. Daha cümlemi bitirmeden yaptığım hatayı fark ettim, başımdan aşağı kaynar sular döküldü! Hemen yeni bir cümle kurup hatamı düzeltmeyi düşündüm ama konuşma devam ettiği için buna vakit bulamadım, ayrıca böyle bir çaba konuşmayı daha da anlaşılabilir kılabilirdi, o yüzden vazgeçtim, bari gerisini düzgün çevireyim diye kaldığım yerden devam ettim”.

Bu vakada hatanın nedeni, tarafsızlık yitimi nedeniyle çevirmenin kasıtlı olarak yaptığı bir çarpıtma değil, daha çok çocukluktan beri tüm resmi açıklamalarda ve medyada kullanıldığını duyduğu yerleşik kalıp deyimi (“sözde soykırım”), toplumsal koşulların ürünü olan ve farkına varılmayan bir dil refleksiyle tekrarlanmasıdır. Sonuç olarak en sağlıklı ölçüm, tüm bu karmaşık süreçleri bilen/yaşayan kişilerin yürüteceği bir meslek içi denetim mekanizmasıyla yapılacak değerlendirmedir.

Soru 11: Bir sözlü çevirmenin çevirdiği konuşmacı ya da konuşmayı yüzde yüz bir tarafsızlıkla aktarabileceğine inanıyor musunuz? Evet ise neden? Hayır ise neden?

Cevap 11: Tarafsızlık ilkesinin uygulanması, hem teknik düzeyde, hem de meslek Etiği açısından, profesyonel konferans tercümanı eğitiminin temel bir parçasıdır. Dolayısıyla, profesyonel eğitim almış bir konferans tercümanının bu ilkeye uygun çalışması, en azından bu konuda daimi ve bilinçli bir çaba içinde olması beklenir. Öte yandan, tercüman bir robot değil, insandır.

Yukarıda açıklamaya çalıştığım gibi, öznel duygu, düşünce ve inançlar, bilincin ve belleğin çok değişik katmanlarında, çok karmaşık düzeylerde işlev görürler.

Bilinçdışı etkenler ve psikolojik süreçler de devrededir. Birçok durumda nörobiyolojik etkenler söz konusudur (belirli olayların/durumların yarattığı psikik etkiler, kişide istenç dışı ve engellenemez bedensel tepkilere yol açar). Ayrıca ilk çocukluk yıllarından itibaren ailede ve okulda öğretilenlerin yarattığı algı ve dil kullanımı koşulları vardır. Geneldeki toplumsal baskının ya da o gün orada çeviri yapılan ortama özgü baskının (“mahalle baskısı”), hatta zaman zaman tercümana yönelebilecek çeşitli tehditlerin oluşturduğu kendini koruma (otosansür) ya da uyum (konformizm) refleksleri devreye girebilir.

Dolayısıyla bir tercümanın her koşulda ve her konumda, her konuda, zihnindeki tüm psikolojik ve ideolojik süreçlere daima tam olarak hâkim olması, kendi zihinsel süreçleri üzerinde mutlak bir denetim sağlaması, yani yüzde yüz tarafsız kalabilmesi ne derece mümkün olabilir?

Sözlü çeviriyi matematiksel/mekanik bir teknik işlem değil, zihinsel bir süreç olarak değerlendirdiğimizde, çevirmenin “o günkü” ruh hali ya da bedensel durumunun (yorgunluk, uykusuzluk, hastalık, vb.) bile onun kendi zihinsel süreçleri üzerindeki özdenetimini zayıflatabileceğini, algısını ve ifadesini etkileyebileceğini, dolayısıyla iradesi ve kastı dışında da tarafsızlık ilkesini ihlal etmesine yol açabileceğini görürüz.

Dolayısıyla her koşulda “yüzde yüz” tarafsızlık gibi mutlak bir idealden söz etmekten çok, şöyle söylemek kanımca daha doğru olur: Profesyonel konferans

tercümanı, gerek mesleki yetkinliği ve meslek Etiği, gerekse de görev bilinci ve sorumluluğu ile, ayrıca üst düzey bir odaklanma sayesinde, tarafsızlık ilkesine uygun davranmak için sarf ettiği bilinçli çabayla bu sorunları elinen geldiğince aşmaya çalışan ve bunu çoğu zaman yeterli ölçüde başarabilen kişidir.

Soru 12: Eğer 11. soruya cevabınız hayır ise bir sözlü çevirmenin yüzde yüz tarafsız olamamasını ya da olmamasını neye bağlayabilirsiniz?

Sizce bunun sebebi ne ya da neler olabilir?

Cevap 12: *Önceki sorularla bu sorunun farkını anlayamadım.*

Soru 13: Eğer 11. soruya cevabınız evet ise bunun her sözlü çevirmen ve her koşul için geçerli bir durum olduğunu söyleyebilir misiniz?

ÖZGEÇMİŞ

Esra Özkaya, 2005 yılında İstanbul Üniversitesi İngilizce Mütercim Tercümanlık lisans programı ve Reklamcılık-Pazarlama yandal programından mezun olarak 2006 yılında İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Yüksek Lisans Programı'na girmiştir. Prof. Dr. Alev Bulut'un danışmanlığında "Türkiye'de Sözlü Çeviri Etkinliğinin Avrupa Birliği Bağlamında Kurumsallaşma Süreci" başlıklı bir yüksek lisans tezi yazan Özkaya 2008 yılında Manchester Üniversitesi'nde düzenlenen Translation Research Summer School 2008'e katılmıştır.

2009 yılında Çeviribilim Anabilim Dalı'nda Çeviri doktora programına başlayan Özkaya 2011 yılında Katholieke Universiteit Leuven'de düzenlenen CETRA 2011 Research Summer School'a katılmıştır.

Çeviri Derneği Yönetim Kurulu'nda görev yapan Özkaya'nın akademik ilgileri arasında sözlü çeviri araştırmaları, konferans çevirmenliği, Avrupa Birliği, ideoloji, çeviri normları ve sözlü çeviri kuramları yer almaktadır.

Esra Özkaya 2006 yılından beri İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Bölümü İngilizce Mütercim Tercümanlık Anabilim Dalı'nda görev yapmaktadır.